RUDOLF STEINER

CONSIDERAȚII ESOTERICE ASUPRA LEGĂTURILOR KARMICE

VOLUMUL I

GA 235

Considerații esoterice asupra legăturilor karmice

VOLUMUL I	Douăsprezece conferințe, prezentate la Dornach în 16, 17, 23 şi 24 februarie, 1, 2, 8, 9, 15, 16, 22 şi 23 martie 1924 (GA 235)
VOLUMUL II	Şaptesprezece conferințe, prezentate la Dornach în 6, 12, 23, 26 şi 27 aprilie, 4, 9, 10, 11, 16, 18, 29 şi 30 mai, 4, 22, 27 şi 29 iunie 1924 (GA 236)
VOLUMUL III	Legăturile karmice din cadrul Mişcării antroposofice. Unsprezece conferinţe, prezentate la Dornach în 1, 4, 6, 8, 11, 13 şi 28 iulie, 1, 3, 4 şi 8 august 1924 (GA 237)
VOLUMUL IV	Viaţa spirituală a prezentului în relaţie cu Mişcarea antroposofică. Zece conferinţe, prezentate la Dornach în 5, 7, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 21 şi 23 septembrie, precum şi „ultima cuvântare", din 28 septembrie 1924 (GA 238)
VOLUMUL V	Şaisprezece conferinţe, prezentate la Praga între 29 şi 31 martie şi în 5 aprilie, la Paris, între 23 şi 25 mai, şi la Breslau, între 7 şi 15 iunie 1924 (GA 239)
VOLUMUL VI	Cincisprezece conferinţe: la Berna în 25 ianuarie şi 16 aprilie, la Zürich în 28 ianuarie, la Stuttgart în 6 februarie, 9

aprilie şi 1 iunie, la Arnheim între 18 şi 20 iulie, la Torquay în 12, 14 şi 21 august, şi la Londra, în 24 şi 27 august 1924 (GA 240)

În legătură cu tema „Reîncarnare şi karmă" indicăm şi următoarele volume din Operele Complete ale lui Rudolf Steiner:

Reîncarnare şi karmă**, reprezentări necesare din punctul de vedere al ştiinţelor moderne ale naturii* – ***Cum acţionează karma, 1903 (în volumul «Lucifer-Gnosis», GA 34, şi ca lucrare separată)

Principiul economiei spirituale cu privire unele probleme ale reîncarnării – *Un aspect al conducerii spirituale a omenirii*, 1909 (GA 109/111)

Manifestările karmei, 1910 (GA 120)

***Istorie ocultă**. Consideraţii esoterice asupra unor raporturi karmice ale unor personalităţi şi evenimente din istoria lumii*, 1911 (GA 126)

Reîncarnare şi karmă şi importanţa lor pentru cultura şi civilizaţia actuală, 1912 (GA 135)

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 6
FORMAREA FORȚELOR KARMICE 11
PRIMA CONFERINȚĂ 11
CONFERINȚA A DOUA 31
CONFERINȚA A TREIA 53
CONFERINȚA A PATRA 72
CONFERINȚA A CINCEA 92
CONFERINȚA A ȘASEA 110
DETERMINAREA KARMICĂ A UNOR DESTINE UMANE INDIVIDUALE 130
CONFERINȚA A ȘAPTEA 130
CONFERINȚA A OPTA 149
CONFERINȚA A NOUA 169
CONFERINȚA A ZECEA 188
CONFERINȚA A UNSPREZECEA 204
CONFERINȚA A DOUĂSPREZECEA 223
NOTE 243

CUPRINS PE LARG [Notă]

FORMAREA FORȚELOR KARMICE

PRIMA CONFERINȚĂ — *Dornach, 16 februarie 1924*

Condiţii şi legi ale destinului uman. Diferitele feluri de legi din Univers. Cauză şi efect în natura neînsufleţită şi în sfera viului. Caracterul finit al regnului mineral, acţiunea Universului în plantă. În aceste două regnuri, forţele cauzale acţionează în simultaneitate. Pentru regnul animal şi pentru regnul uman, înzestrate cu sensibilitate şi mişcare, forţele cauzale se află în sfera prenatală şi ele provin din configuraţii astrale anterioare. Omul iese din spaţiu şi păşeşte în timp, la graniţa căruia animalul se dizolvă. În cazul omului, trebuie să ieşim din timp pentru a reveni pe Pământ, ajungem astfel la viaţa lui pământească precedentă.

CONFERINȚA A DOUA — *Dornach, 17 februarie 1924*

Diferitele domenii ale ambianţei omului în lume. Lumea minerală, necesară libertăţii umane. În calitate de fiinţă înzestrată cu respiraţie, omul este dependent de lumea vegetală, de forţele eterului ce determină creşterea, care se află în relaţie cu destinul uman şi formează karma omului prin raporturile sale cu entităţile celei de a treia Ierarhii. Starea de bună dispoziţie, proasta dispoziţie reprezintă karma constituţiei noastre interne; simpatiile şi antipatiile sunt în raport cu atmosfera animală. Forţele care plăsmuiesc animalele acţionează asupra corpului astral, ale cărui simpatii şi antipatii fac parte din destinul nostru, pe care noi îl aducem din lumea spirituală, aici sunt active entităţile Ierarhiei a doua. Necesitatea internă a înlănţuirii evenimentelor este determinată de puterea primei Ierarhii. Ea se manifestă în organizarea Eului uman, trecând de la o viaţă anterioară la următoarea. Semnificaţia

morală a compensării experienţelor prin karmă trebuie să devină un eveniment universal exterior.

CONFERINŢA A TREIA — *Dornach, 23 februarie 1924*

Necesitate karmică şi libertate. Graniţele vieţilor succesive. Teoria cauzalităţii generale. Examinare a karmei noastre ca ansamblu structurat de legi. Noi înşine ne aflăm la baza karmei. Efecte de viaţă ale ştiinţei iniţiatice prin privirea îndreptată asupra vieţilor pământeşti anterioare. Libertate în împlinirea sarcinilor karmice.

CONFERINŢA A PATRA — *Dornach, 24 februarie 1924*

Formarea impulsului karmic între moarte şi o nouă naştere. Reflectări în alte suflete umane. Metamorfoza iubirii în bucurie. Bucuria este rezultatul karmic al iubirii active. Efectul celor două sentimente este o inimă deschisă faţă de lume. Suferinţa este rezultatul karmic al urii; într-o a treia viaţă, ura şi suferinţa conduc la insensibilitate faţă de lume. Educaţia permite compensarea unei asemenea karme. Semnificaţia pentru vieţile succesive a faptului de a fi contemporan.

CONFERINŢA A CINCEA — *Dornach, 1 martie 1924*

Factori interni şi externi în ansamblul destinului uman. Predispoziţii spre sănătate şi boală. Boli ale copilăriei. Metamorfoze karmice ale intereselor sufletesc-spirituale în starea de sănătate şi în expresia feţei. Karma care se împlineşte şi karma în devenire. Legături de prietenie determinate prin destin.

CONFERINŢA A ŞASEA — *Dornach, 2 martie 1924*

Cum intervine karma în evoluţia omului. Veghe şi somn în domeniul fizic şi în domeniul sufletesc. Reprezentare şi amintire. Substanţa cenuşie şi substanţa albă a creierului. Noi nu suntem, propriu-zis, oameni decât în conştienţa diurnă, în inconştient, noi suntem integraţi în Univers. Raportul organizării capului cu Ierarhia a treia, al

organizării ritmice cu Ierarhia a doua şi al sferei motricităţii cu prima Ierarhie. Interacţiunea dintre lume şi Divinitate. Entităţile Ierarhiei a treia se află la baza activităţii ce se revelează în amintire, ele ne conduc prin domeniul inconştient al vieţii pământeşti. Entităţile Ierarhiei a doua acţionează în viaţa de după moarte la formarea karmei interne. Entităţile primei Ierarhii, ca entităţi creatoare a ceea ce este pământesc, reproduc, printr-o activitate compensatoare justă, sub forma unor cópii, ceea ce a format omul în viaţa pământească. Faptele noastre ne apar ca realităţi ale destinului în viaţa următoare. În dosul legii karmei se află faptele şi trăirile zeilor.

DETERMINAREA KARMICĂ A UNOR DESTINE INDIVIDUALE

CONFERINŢA A ŞAPTEA — *Dornach, 8 martie 1924*

Personalităţi reprezentative: Friedrich Theodor Vischer, Franz Schubert, Eugen Dühring.

CONFERINŢA A OPTA — *Dornach, 9 martie 1924*

Realităţile karmice nu pot fi comunicate decât pe baza contemplării directe. Curentele arabe din secolele VII, VIII şi IX. Relaţiile lui Schubert cu Baronul von Spaun.

CONFERINŢA A NOUA — *Dornach, 15 martie 1924*

Particularităţile corporale dintr-o încarnare sunt determinate de un element moral dintr-o viaţă precedentă. Eduard von Hartmann. Efecte reciproce ale celor trei părţi constitutive diferite ale entităţii umane dintr-o viaţă la o altă viaţă. Friedrich Nietzsche.

CONFERINŢA A ZECEA — *Dornach, 16 martie 1924*

Calea unor personalităţi istorice ale trecutului prin următoarele epoci istorice şi până în epoca actuală. Forţa

ofensivă a mahomedanismului. Harun-al-Rashid, civilizaţia din Bagdad. Pătrunderea arabismului în civilizaţia europeană sub influenţa unor individualităţi ce reapar. Bacon de Verluam. Gebel al Tarik. Charles Darwin, Mâ'mun şi cercul său de eruditi din Bagdad. Astronomie şi astrologie. Laplace. Influenţa aristotelismului asupra mahomedanismului. Muavija. Woodrow Wilson.

CONFERINŢA A UNSPREZECEA — *Dornach, 22 martie 1924*

Raporturi umane individuale şi raporturi istorice. Cercetarea justă. Garibaldi şi Victor Emanuel. Lessing. Lordul Byron.

CONFERINŢA A DOUĂSPREZECEA — *Dornach, 23 martie 1924*

Unde sunt iniţiaţii de odinioară? Obstacole create de civilizaţia actuală, care înăbuşă anumite calităţi ale fiinţei umane şi care face corpurile improprii pentru spiritual. O colonie irlandeză din secolul al IX-lea în Alsacia. Ernst Haeckel. Lessing. Valentin Andreae. Paladiul.

Note

FORMAREA FORȚELOR KARMICE

PRIMA CONFERINȚĂ

Dornach, 16 februarie 1924

Acum, pentru început, aş vrea să vă vorbesc despre condiţiile şi despre legile destinului uman, despre ceea ce ne-am obişnuit a numi karmă. Dar această karmă nu poate fi înţeleasă, nu poate fi explicată în profunzime, decât dacă învăţăm mai întâi să cunoaştem diferitele feluri de legi care domnesc în Univers. Aşadar vă voi vorbi astăzi, într-o formă poate puţin cam abstractă, dar acest lucru este necesar, despre aceste diferite feluri de legi, pentru a desprinde apoi din ele, într-o formă mai precisă, cristalizată, aş spune, ceea ce poate fi numit destinul uman, karma.

Când vrem să analizăm în ansamblul lor fenomenele Universului şi, de asemenea, fenomenele vieţii umane, vorbim de cauze şi efecte. Într-adevăr, astăzi suntem obişnuiţi, mai ales în domeniul ştiinţific, să vorbim, privind lucrurile într-un mod absolut general, de cauze şi efecte. Dar, dacă vrem să ne apropiem de adevărata realitate, întâmpinăm, tocmai din acest motiv, cele mai mari dificultăţi. Căci nu se ţine seama de diferitele forme în care se manifestă în lume cauzele şi efectele.

În primul rând, putem examina aşa-numita natură neînsufleţită, care ne apare cel mai clar în regnul mineral, în roci, în forme adesea admirabile, dar şi în ceea ce, aş spune, se preface în pulbere şi apoi se aglomerează din nou sub formă de pietre informe.

Când observăm exclusiv elementul neînsufleţit, inert, şi nimic altceva, constatăm că putem căuta întotdeauna

cauzele despre care poate fi vorba în acest domeniu în sânul acestei lumi neînsufleţite însăşi. Acolo unde există ceva neînsufleţit ca efect, putem căuta şi cauzele tot în acest domeniu al naturii neînsufleţite. Ne conformăm cu adevărat legilor cunoaşterii, dacă vom căuta în regnul neînsufleţit însuşi cauzele fenomenelor care se desfăşoară în sânul acestuia.

Când aveţi în faţa ochilor un cristal atât de frumos, dumneavoastră trebuie să căutaţi [cauzele] formelor sale în însuşi regnul naturii neînsufleţite. Prin aceasta, regnul naturii neînsufleţite se dovedeşte a fi ceva încheiat în sine. La început nu putem spune unde putem găsi graniţele acestei lumi neînsufleţite. Ele pot fi, eventual, foarte îndepărtate în spaţiul cosmic. Dar, chiar când este vorba de ceva neînsufleţit care se află în faţa noastră, când e vorba de efectele sale, dacă vrem să determinăm cauzele a ceea ce se manifestă în acest caz, trebuie să le căutăm întotdeauna în acelaşi domeniu. Dar prin aceasta admitem că mai există şi altceva pe lângă natura neînsufleţită. Şi astfel ni se deschide în acelaşi timp o anumită perspectivă.

Observaţi-l pe omul însuşi. Priviţi cum el trece prin poarta morţii. Tot ceea ce trăia şi urzea în el înainte de această trecere prin poarta morţii a dispărut din forma vizibilă şi palpabilă ce rămâne după ce sufletul a trecut prin poarta morţii, iar noi spunem şi despre această formă care a rămas: este o formă neînsufleţită. Exact aşa cum spunem despre rocile din munţi, cu formele lor cristaline, că sunt neînsufleţite, trebuie să spunem şi despre cadavrul abandonat de suflet şi spirit că este neînsufleţit. Şi abia acum intervine, în cazul acestui cadavru, absolut acelaşi lucru care era prezent de la început pentru restul naturii lipsite de viaţă.

Noi nu am putea căuta în însuşi domeniul naturii neînsufleţite cauza efectelor produse în forma umană în timpul vieţii, înainte ca sufletul să fi trecut prin poarta morţii. Nu numai că ar fi în zadar ca atunci când ridicăm un braţ să căutăm cauza acestei mişcări în legile fizice inerte ale formei umane; dar ar fi tot atât de zadarnic să căutăm în forţele chimice şi fizice prezente în acest corp cauza bătăilor inimii, de exemplu, cauza circulaţiei sanguine, sau cauza oricărui alt proces care se manifestă, de asemenea, absolut fără intervenţia voinţei.

Dar în momentul în care corpul uman a devenit cadavru, în momentul în care sufletul a trecut prin poarta morţii, observăm nişte efecte şi asupra organismului uman. Putem vedea, să zicem, cum se schimbă culoarea pieii, cum membrele devin rigide, într-un cuvânt, tot ceea ce putem constata la un cadavru. Unde să căutăm cauza acestei stări? În cadavrul însuşi, în forţele chimice şi fizice, în forţele lipsite de viaţă ale cadavrului însuşi.

Dacă dumneavoastră continuaţi acum în toate direcţiile reflecţiile pe care tocmai le-am schiţat – şi este suficient să le schiţez –, vă veţi spune: Omul, în ceea ce priveşte cadavrul său, după ce sufletul a trecut prin poarta morţii, a devenit asemănător naturii neînsufleţite. Asta înseamnă că de acum înainte trebuie să căutăm cauzele în acelaşi domeniu în care se găsesc şi efectele înseşi. Acest lucru este foarte important.

Dar tocmai când luăm în considerare ceea ce are specific cadavrul fiinţei umane, mai descoperim un lucru extrem de important. Vedeţi dumneavoastră, la moarte, omul îşi depune într-un fel cadavrul. Iar atunci când, cu ajutorul acelei facultăţii de observaţie care este capabilă de acest lucru, observăm ce a devenit acum omul propriu-zis, fiinţa sufletesc-spirituală care a trecut prin poarta morţii,

trebuie să spunem în mod clar că acest cadavru nu mai are de fapt nici o importanţă pentru această fiinţă umană sufletesc-spirituală propriu-zisă. Acest cadavru este o rămăşiţă.

Altfel stau lucrurile în această privinţă cu natura exterioară neînsufleţită. Iar acest lucru apare deja – aş putea spune – chiar şi atunci când observăm natura exterioară într-un mod superficial. Studiaţi un cadavru uman. Îl veţi putea studia în cele mai bune condiţii atunci când acest cadavru a fost într-un fel conservat în aer. Sunt descoperite uneori, în nişte subterane care au servit drept cimitire pentru anumite comunităţi, nişte cadavre care au fost, pur şi simplu, spânzurate: ele s-au uscat, şi s-au uscat într-o asemenea măsură încât au devenit absolut friabile, şi este suficient să le atingi uşor pentru ca ele să se transforme în pulbere.

Ceea ce s-a păstrat aici sub formă de cadavru neînsufleţit este diferit faţă de ceea ce găsim în jurul nostru în natură. Această natură neînsufleţită prinde formă, ea plăsmuieşte formaţiuni cristaline. Ea este, în general, într-o minunată stare de transformare. Dacă facem abstracţie de ceea ce este exclusiv pământesc şi observăm ceea ce este şi în natură lipsit de viaţă, fie că observăm apa, aerul, noi vedem că în această natură neînsufleţită are loc o transformare activă, o metamorfoză activă.

Să păstrăm mai întâi prezent în sufletul nostru acest fapt. Să lăsăm o dată ca în faţa sufletului nostru să apară comparaţia dintre trupul uman părăsit de suflet, în starea sa de corp neînsufleţit, şi, pe de altă parte, natura neînsufleţită exterioară omului.

Să mergem acum mai departe. Să considerăm regnul vegetal. Noi intrăm aici în sfera viului. Dacă studiem o plantă în mod just, nu vom crede niciodată că am putea

încerca să explicăm fenomenele care se manifestă în plantă, pur şi simplu, prin nişte cauze din regnul vegetal, aşadar, din acelaşi domeniu în care se manifestă efectele înseşi. Desigur, există astăzi o ştiinţă care încearcă să facă acest lucru. Dar această ştiinţă a apucat-o pe un drum greşit, căci ea ajunge în cele din urmă să-şi spună: Da, noi putem studia forţele şi legile fizice care sunt active în plantă, putem studia forţele şi legile chimice care sunt active în plantă; dar mai există ceva. – În această privinţă, oamenii au păreri împărţite şi se formează două tabere. Unii spun: Acest ceva nu este decât un asamblaj, un fel de formă, un fel de „Gestalt"; aici sunt active numai legile fizice şi chimice. – Ceilalţi spun: Nu, aici mai există şi altceva, numai că ştiinţa nu l-a descoperit încă; dar ea va ajunge, desigur, să-l descopere. – Aşa se va spune încă mult timp. Dar lucrurile nu stau în acest fel: dacă vrem să studiem natura vegetalului, ea nu va putea fi înţeleasă atâta timp cât nu facem apel la Universul întreg, atâta timp cât nu privim planta în aşa fel încât să ne spunem: Forţele care sunt active în regnul vegetal provin din întinderile Universului. Tot ceea ce se întâmplă în plantă este influenţă care vine din întinderile Universului. Trebuie mai întâi ca Soarele să ocupe o anumită poziţie în vastul Univers, pentru ca în regnul vegetal să se producă anumite efecte. Trebuie să acţioneze alte forţe provenind din Univers, pentru ca planta să-şi dobândească forma specifică, pentru ca ea să fie înzestrată cu forţele interne de creştere ş.a.m.d.

Lucrurile stau astfel: Dacă am fi în stare, dragi prieteni, să mergem, să zicem, până pe Lună, până pe Soare, dar nu în felul lui *Jules Verne* [Nota 1], ci în mod real, noi nu am fi deloc mai avansaţi în cercetarea acestor cauze decât suntem pe Pământ, atâta timp cât nu ne cucerim alte

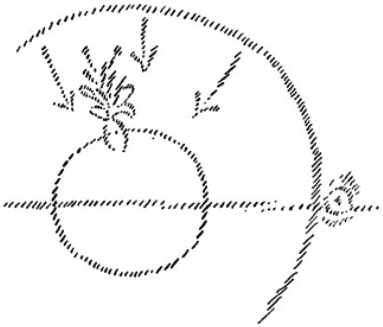
puteri de cunoaştere decât cele pe care le avem deja. Noi nu ne-am atinge nicăieri scopul, dacă ne-am spune cam aşa: Bine, cauzele efectelor care se manifestă în regnul vegetal nu se află în regnul vegetal al Pământului, să mergem, aşadar, până pe Soare şi vom găsi acolo cauzele. Dar, cu puterile obişnuite de cunoaştere, noi nu le vom găsi nici pe Soare. Le vom găsi, în schimb, dacă ne ridicăm la o cu totul altă formă de cunoaştere, la cunoaşterea imaginativă. Numai că pentru aceasta nu e nevoie să mergem până pe Soare, noi o găsim chiar pe Pământ. Vom vedea numai că trebuie să trecem dintr-o lume fizică obişnuită într-o lume eterică, şi că eterul cosmic acţionează prin forţele sale în întinderile Universului, pornind chiar din depărtările Universului. Eterul îşi exercită peste tot acţiunea sa din întinderile cosmice.

Astfel, trebuie să trecem, în realitate, într-o a doua sferă a lumii, atunci când vrem să cercetăm cauzele efectelor din regnul vegetal.

Dar omul participă, nu-i aşa, şi la sfera la care participă planta. Forţele care, provenind din lumea eterică, acţionează în plante, acestea acţionează, de asemenea, şi în om. Omul poartă în sine însuşi forţele eterice, şi noi numim corp eteric totalitatea acestor forţe pe care omul le poartă în el. Eu v-am arătat deja cum, la câteva zile după moarte, acest corp eteric devine din ce în ce mai mare şi în cele din urmă se pierde, astfel încât din om nu se mai menţine decât corpul astral şi entitatea Eului. Aşadar etericul pe care îl purta omul în sine însuşi se dilată din ce în ce mai mult, apoi se pierde în întinderile cosmice.

Comparaţi acum din nou ceea ce putem vedea dintr-un om care a trecut prin poarta morţii cu ceea ce vedem în regnul vegetal. Despre regnul vegetal trebuie să spunem: forţele sale cauzale coboară din întinderile spaţiului pe

Pământ. Despre corpul eteric uman trebuie să spunem: după moarte, forţele acestui corp eteric se răspândesc în întinderile spaţiului, adică ele merg acolo de unde vin forţele de creştere ale plantelor. Aici, am putea spune, lucrurile devin mai clare. Considerând numai cadavrul fizic şi spunând că el devine neînsufleţit, e dificil pentru noi să trecem de aici la restul naturii neînsufleţite. Dar dacă privim viul, regnul vegetal, percepând forţele cu care este el înzestrat, cauzele care provin de la eterul din întinderile cosmice – atunci, adâncindu-ne prin Imaginaţie în natura umană, noi vedem cum corpul eteric al omului care a trecut prin poarta morţii merge acolo de unde îi vin regnului vegetal aceste forţe eterice.

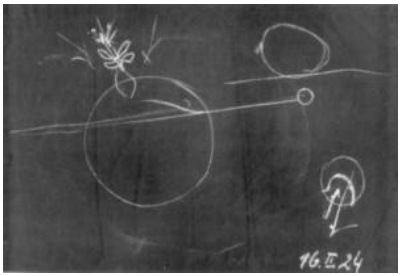

Tabla 1

Mai este caracteristic şi altceva. Aş putea spune: În ceea ce priveşte forţele care acţionează în calitate de forţe cauzale asupra plantelor, lucrurile merg relativ repede, căci asupra plantei care iese din pământ, înfloreşte şi poartă fructul, Soarele de alaltăieri nu are prea mare influenţă. El nu acţionează deloc în calitate de cauză. El trebuie să strălucească astăzi, el trebuie să strălucească, într-adevăr, astăzi. Acest lucru este important. Şi dumneavoastră veţi vedea din expunerile următoare cât este de important pentru noi să observăm acest lucru.

Plantele, cu cauzele lor eterice, îşi au, ce-i drept, forţele lor specifice fundamentale chiar în domeniul pământesc, dar ele le au în ceea ce este prezent concomitent în Univers şi pe Pământ. Când corpul eteric uman se dizolvă, după ce fiinţa spirituală şi sufletul au trecut prin poarta morţii, această dizolvare durează, de asemenea, foarte puţin timp, doar câteva zile. Şi aici există simultaneitate, căci aceste câteva zile înseamnă foarte puţin, în raport cu durata fenomenelor universale.

Deoarece corpul eteric se reîntoarce acolo de unde au plecat forţele eterice ale creşterii vegetale, putem spune, iarăşi, următoarele: Imediat ce omul trăieşte în eter, activitatea lui eterică nu mai este limitată la Pământ, ea se îndepărtează de Pământ, dar se dezvoltă în simultaneitate.

Vă voi prezenta acest lucru sub formă de schemă. Noi putem spune, regnul mineral: simultaneitate în fizic în ceea ce priveşte cauzele şi efectele. Aşadar, în esenţă, avem de-a face cu simultaneitatea cauzelor în domeniul fizic. Dumneavoastră îmi veţi spune: Da, dar pentru anumite lucruri care se petrec în domeniul fizic cauzele sunt anterioare în timp. – În realitate, nu aşa stau lucrurile. Pentru ca să se producă în domeniul fizic nişte efecte,

cauzele trebuie să persiste, să continue să acţioneze. Dacă ele încetează, nu se mai produc nici un fel de efecte. Aşadar putem spune – regnul mineral: simultaneitate a cauzelor şi a efectelor.

Dar să trecem la regnul vegetal – şi, în acelaşi timp, la ceea ce trebuie să considerăm drept element vegetal în omul însuşi –, atunci avem de-a face cu o simultaneitate în fizic şi suprafizic. Regnul vegetal: simultaneitate a cauzelor şi efectelor în fizic şi suprafizic.

Să abordăm acum regnul animal. În cazul regnului animal, căutăm absolut în zadar în animalul însuşi, atâta timp cât el este în viaţă, cauza proceselor care au loc în el. Chiar atunci când el nu face decât să se târască în căutarea hranei, ar fi în zadar să căutăm aceste cauze în procesele chimice şi fizice care se desfăşoară în interiorul corpului său. Ar fi tot atât de zadarnic să căutăm în întinderile spaţiului eteric, acolo unde se află cauzele vieţii vegetale, ceea ce-i dă animalului mobilitate şi sensibilitate. Pentru tot ceea ce este la animal de natură vegetală, noi găsim cauzele, desigur, tot în spaţiul eteric, iar atunci când el moare, corpul său eteric se răspândeşte, bineînţeles, în întinderile eterului universal. Dar, în ceea ce priveşte sensibilitatea sa, nu vom descoperi niciodată cauzele acesteia în ceea ce este pământesc, fizic, sau suprafizic-eteric. Nu le putem găsi acolo.

Aici intervine, cu siguranţă, ceva faţă de care concepţia modernă se află din nou pe un drum absolut greşit. Această concepţie modernă trebuie să spună, cu privire la un mare număr de manifestări – senzaţii, mişcări: Dacă studiez forţele interne fizice şi chimice ale animalului, eu nu găsesc cauzele. Dar eu nu le găsesc nici în întinderile Universului, în lumea eterică. Pentru a explica ce este o floare, trebuie să merg în lumea eterică şi eu voi putea

explica floarea din această lume eterică. Voi putea explica, de asemenea, multe lucruri în legătură cu animalul, în legătură cu ceea ce la animal este de natură vegetală, dar nu voi putea explica niciodată ceea ce se manifestă în el ca mişcare, şi nu voi putea explica niciodată ceea ce se manifestă în el ca sensibilitate.

Dacă eu observ la 20 iunie un animal, studiindu-i senzaţiile, atunci eu nu voi găsi cauzele senzaţiilor sale tot la 20 iunie, în tot ceea ce este pământesc sau extrapământesc în spaţiu. Întorcându-mă înapoi în timp, eu tot nu le voi găsi. Nu le voi găsi nici în mai, nici în aprilie ş.a.m.d.

Acest lucru îl presimte şi concepţia modernă. Iată de ce ea explică acele lucruri care nu pot fi explicate – cel puţin, multe dintre ele – prin ereditate, adică printr-un cuvânt: Acest lucru este, „ereditar", vine de la strămoşi. – Dar, bineînţeles, nu totul, căci aşa ceva ar fi absurd, dar ea explică în acest fel multe lucruri. E ceva ereditar.

Ce înseamnă ereditar? La urma urmei, noţiunea de ereditate se reduce la faptul că ceea ce apare în faţa noastră drept animal cu forme complexe a fost conţinut în oul animalului-mamă. Şi, într-adevăr, concepţia modernă se străduieşte să observe un bou, de exemplu, în forma sa exterioară complexă, şi apoi să spună: Acum, desigur, boul a ieşit dintr-un germene; în acesta erau conţinute forţele care, dezvoltate apoi, fac să apară boul. Iată de ce germenul este un corp extraordinar de complicat. Ar trebui, într-adevăr, ca germenul de bou să fie teribil de complicat, căci, nu-i aşa, în el există tot ceea ce-şi exercită impulsul său, în toate direcţiile, modelând, dând formă, acţionând, pentru ca acest mic germene să devină boul cu forme atât de complexe.

Și, oricum te întorci – există, într-adevăr, numeroase teorii, teoria evoluționistă, teoria epigenetică ș.a.m.d. –, nu ajungi la nimic altceva decât, totuși, la a-ți reprezenta: Acest germene, acest mic ou, este ceva teribil de complicat. La fel cum totul e redus la niște molecule care, printr-un proces foarte complicat, s-au constituit pornind de la atomi, tot astfel, mulți oameni își reprezintă primul stadiu al acestui germene ca o moleculă complexă. Dar acest lucru nu este în concordanță, dragi prieteni, nici măcar cu ceea ce se observă din punct de vedere fizic.

Se ivește o întrebare: Oare acest germene este el deja o moleculă atât de complicată, un organism atât de complicat? Natura proprie a germenului nu constă, în realitate, absolut deloc în faptul că ar fi complicată, ci tocmai în faptul că el readuce întreaga materie la starea de haos. Tocmai că germenul este ceva care, în animalul-mamă, nu este o structură complicată, ci o materie în întregime pulverizată, adusă într-o stare de haos. El nu este absolut deloc organizat. Tocmai că germenul este ceva ce recade în starea de dezorganizare absolută, în starea de pulverizare în sine. Și nu am avea niciodată reproducere, dacă materia neorganizată, neînsufleţită, care tinde spre starea de cristal, spre formă, nu s-ar reîntoarce, tocmai în germene, la starea de haos. Și, din acest mic haos, care este la început germenul, nu ar putea niciodată să ia naştere un bou, căci el este chiar un haos, acest germene.

De ce devine el, totuși, un bou? Fiindcă, în organismul matern, lumea întreagă vine acum să acţioneze asupra acestui germene. Tocmai pentru că el este nedeterminat, deoarece a devenit un haos, asupra lui poate acționa lumea întreagă. Iar fecundarea nu are alt scop în Univers decât să readucă materia la haos, la indeterminare, la indiferenţiat.

Astfel încât aici să nu acţioneze decât Universul, şi nimic altceva.

Dar atunci, dacă o privim pe mamă, cauzele nu se mai găsesc în ea; iar dacă privim spre eter, acolo unde fenomenele se desfăşoară în simultaneitate, nici aici nu sunt cauzele. Trebuie să ne întoarcem în urmă, la ceea ce precede momentul în care s-a născut animalul, dacă vrem să găsim cauzele acestei tendinţe a germenului de a da naştere unei fiinţe înzestrate cu sensibilitate şi mobilitate. Trebuie să ne întoarcem înapoi în timp la ceea ce a precedat viaţa! Aceasta înseamnă că, pentru ceea ce este înzestrat cu sensibilitate şi mobilitate, lumea cauzelor nu se situează în sfera simultaneităţii, ci înainte de momentul naşterii acestei fiinţe.

Acest lucru este caracteristic: Când observ o plantă, eu trebuie să merg departe, spre ceea ce se află în sfera simultaneităţii, şi atunci găsesc acolo cauzele – desigur, în depărtările Universului. Dar dacă vreau să găsesc cauzele a ceea ce acţionează în animal ca sensibilitate sau mobilitate, eu nu pot rămâne în sfera simultaneităţii, ci trebuie să merg spre ceea ce precede viaţa; cu alte cuvinte, configuraţia astrelor trebuie să se fi modificat, să fi devenit alta. Asupra a ceea ce este specific animal exercită o influenţă nu configuraţia astrelor prezentă în Univers în acelaşi timp cu animalul, ci configuraţia astrelor anterioară vieţii sale.

Să-l privim acum pe om, după ce el a trecut prin poarta morţii. După ce a trecut prin poarta morţii, după ce şi-a depus corpul eteric, care se răspândeşte atunci în depărtările cosmice, acolo de unde vin forţele creşterii vegetale, forţele eterice, omul trebuie să se întoarcă înapoi, aşa cum am arătat adineaori, până la naşterea sa. El retrăieşte atunci în corpul său astral, dar în sens invers, tot

ceea ce a trăit în timpul vieţii sale în sensul normal al curgerii timpului. Cu alte cuvinte: Omul nu trebuie să intre, după moarte, cu corpul său astral, în sfera simultaneităţii, ci el trebuie să se întoarcă înapoi până la existenţa prenatală, până acolo de unde provin forţele care-i dau animalului sensibilitatea şi facultatea de a se mişca. Aceste forţe nu provin din domeniul spaţiului, ele nu provin din configuraţiile astrale prezente în acelaşi timp, ci provin din configuraţiile astrale anterioare momentului naşterii. – Aşadar, când vorbim despre regnul animal (vezi schema de la pag. 24), noi nu putem vorbi de simultaneitatea cauzelor în fizic şi în suprafizic, ci trebuie să vorbim de cauze suprafizice anterioare efectelor actuale din fizic. Regnul animal: cauze suprafizice anterioare efectelor actuale.

Revenim astfel la conceptul de timp. Voi spune, dacă îmi este permis să mă exprim în mod familiar, că trebuie să ne plimbăm prin timp. Când vrem să căutăm cauzele a ceva care se întâmplă în lumea fizică, noi ne plimbăm prin această lume fizică; nu e nevoie să ieşim din ea. Dacă vrem să căutăm cauzele a ceea ce acţionează în lumea vegetală vie, trebuie să mergem foarte departe. Trebuie să explorăm lumea eterică, şi abia acolo unde se termină lumea eterică, abia – pentru a ne exprima în limbajul poveştilor – „la capătul lumii", abia acolo găsim noi cauzele creşterii vegetale.

Dar noi ne putem plimba pe-acolo mult şi bine fără să găsim cauzele facultăţii de simţire şi nici cauzele facultăţii de mişcare. Pentru aceasta, noi trebuie să începem să ne plimbăm prin timp. Trebuie să ne întoarcem înapoi pe firul timpului. Trebuie să ieşim din spaţiu şi să ne deplasăm în timp.

Dumneavoastră vedeţi că putem face o apropiere, în ceea ce priveşte cauzele, între corpul fizic uman, lipsit de

viaţă, şi natura neînsufleţită; între corpul eteric uman, plin de viaţă, care se răspândeşte după moarte în întinderile eterice, şi viaţa eterică a plantelor, care vine şi ea din aceste întinderi eterice, dar din constelaţiile suprafizice, suprapământeşti, simultane; şi noi putem face, de asemenea, o apropiere între organizarea astrală umană şi ceea ce se află, în exterior, în regnul animal.

Mergând astfel mai departe de la regnul mineral la regnul vegetal, apoi la regnul animal, ajungem la regnul uman propriu-zis. Dumneavoastră veţi spune: Dar noi am ţinut mereu seama de acesta. Da, dar nu complet. Noi am ţinut seama de regnul uman în măsura în care omul are un corp fizic, apoi în măsura în care el are un corp eteric, apoi în măsura în care el are un corp astral. Dar, vedeţi dumneavoastră, dacă omul nu ar avea decât un corp fizic, el ar fi – desigur, un cristal complicat – totuşi, doar un cristal. Dacă omul nu ar avea decât un corp eteric, el ar fi, poate, o plantă frumoasă – totuşi, el ar fi doar o simplă plantă. Şi, mergând mai departe, dacă omul ar avea numai un corp astral, el ar merge în patru picioare, ar avea poate coarne şi alte atribute de acest gen, el ar fi doar un animal. Dar toate aceste nu sunt omul. Forma pe care o are omul ca fiinţă care merge în poziţie verticală o datorează faptului că, în afară de organizarea fizică, eterică şi astrală, el mai are o organizare a Eului.

Să privim acum încă odată ceea ce am luat deja în considerare. Dacă vrem să cercetăm cauzele fenomenelor fizice, noi putem rămâne în domeniul fizic. Dacă vrem să cercetăm cauzele fenomenelor vegetale, trebuie să ne îndreptăm spre întinderile domeniului eteric, dar noi putem încă rămâne în spaţiu, numai că, aşa cum am spus, acest spaţiu devine puţin ipotetic, fiindcă trebuie să recurgem chiar la noţiuni împrumutate din poveşti, „la

capătul lumii". Totuşi, lucrurile sunt de-aşa natură încât, într-adevăr, chiar oamenii care gândesc în conformitate cu cercetarea ştiinţifică actuală ajung să spună că se poate vorbi cu adevărat „de un capăt al lumii". Bineînţeles, aceasta este o expresie frustă, grosieră. E suficient să ne gândim cât de pueril îşi reprezintă oamenii lucrurile: Soarele este acolo, el îşi trimite fără încetare razele; ele devin, ce-i drept, din ce în ce mai slabe – lumina ajunge departe, tot mai departe, ea merge astfel până la infinit. (*Tabla 1 jos dreapta*)

Eu am explicat celor care ascultă aceste conferinţe de mulţi ani că este absurd să ne reprezentăm lumina mergând astfel la infinit. Am spus mereu că propagarea luminii este supusă elasticităţii. Când avem o minge de cauciuc şi o apăsăm, putem merge astfel până la un anumit punct, apoi mingea revine la forma iniţială, ceea ce înseamnă că elasticitatea are limite, şi că după aceea există o reacţie de revenire. Aşa stau lucrurile, spuneam, şi cu lumina: ea nu merge la infinit, ci atunci când a atins o anumită limită, ea se întoarce înapoi.

Această opinie, că lumina nu merge la infinit, ci numai până la un anumit punct, apoi se întoarce înapoi, a fost enunţată, de exemplu, şi în Anglia, de fizicianul *Oliver Lodge* [Nota 2]; astfel, fizica ajunge deja astăzi să exprime ceea ce afirmă şi ştiinţa spirituală; şi ea va ajunge într-o zi să confirme, în toate detaliile, ceea ce a spus ştiinţa spirituală.

Şi astfel putem vorbi deja de faptul că atunci când gândirea ajunge suficient de departe, ea trebuie să se întoarcă înapoi, fără a fi nevoie să imagineze în mod simplist un spaţiu nelimitat, care este o himeră, şi chiar o himeră de neconceput.

Poate că unii dintre dumneavoastră îşi vor reaminti cum eu, în descrierea vieţii mele, în ultimul capitol, care a apărut săptămâna trecută, am spus că [Nota 3] asupra mea a făcut o impresia deosebit de puternică faptul că am ascultat o expunere asupra noii geometrii, geometria sintetică, aflând că o dreaptă nu trebuie să fie concepută niciodată ca mergând la infinit, neavând niciodată sfârşit, ci această dreaptă care merge până departe revine, efectiv, din cealaltă direcţie. În geometrie, acest lucru este formulat astfel: Sinteza se face deoarece punctul situat la infinit spre dreapta este acelaşi cu punctul situat la infinit spre stânga. Acest lucru poate fi calculat. Nu este deloc o simplă analogie cu faptul că atunci când avem un cerc şi plecăm de aici, revenim tot aici – sau că un semicerc care tinde spre infinit devine o dreaptă (*Tabla 1 sus dreapta*). Lucrurile nu stau în acest fel; aceasta ar fi o analogie care nu ar avea nici o valoare pentru cel care gândeşte în mod exact. Ceea ce mi-a făcut o impresie profundă nu era această analogie banală, ci demonstrarea matematică reală a faptului că punctul depărtat la infinit într-o anumită direcţie spre stânga este acelaşi cu punctul depărtat la infinit spre dreapta; aşadar, o persoană care s-ar deplasa, urmând mereu linia dreaptă nu ar merge la infinit, ci ne-ar veni în întâmpinare din direcţia opusă, cu condiţia să se fi scurs un interval de timp suficient. Acest lucru pare grotesc pentru orice gândire fizică. Dar, din clipa în care abandonăm gândirea fizică, acest lucru este şi el o realitate, căci lumea nu este infinită, ci, ca Univers fizic, ea este limitată. Astfel, putem spune: Când vorbim despre regnul vegetal şi despre elementul eteric din om, atingem graniţele lumii eterice. – Dar, dacă vrem să explicăm natura animală şi elementul astral din om, atunci trebuie să ieşim din tot ceea ce este, în general, spaţiu. Atunci trebuie să mergem să ne plimbăm

prin timp, trebuie să depăşim domeniul simultaneităţii. Trebuie, aşadar, să călătorim în timp.

Şi acum ajungem la elementul uman. Vedeţi dumneavoastră, când pătrundem în timp, noi depăşim deja în două feluri domeniul fizic. Deja trebuie să călătorim în timp când înţelegem ce este animalul. Dar nu trebuie să extindem acest fel de gândire în mod abstract, ci trebuie să-l extindem în mod concret. Fiţi acum foarte atenţi la modul în care trebuie să procedăm pentru a-l extinde în mod concret.

Oamenii gândesc, nu-i aşa, astfel: Când Soarele îşi trimite lumina, lumina merge la infinit. Dar Oliver Lodge ne arată clar că acest mod de a gândi este deja abandonat, se ştie că ea merge numai până la un anumit punct, şi că apoi ea revine. Soarele îşi primeşte astfel, revenind la el din toate părţile, propria lumină, deşi sub o altă formă, sub o formă transformată; dar ea se întoarce înapoi la el. Să aplicăm acum acest mod de a gândi lucrurilor asupra cărora tocmai am reflectat. Ne aflăm mai întâi în spaţiu. Spaţiul pământesc rămâne acolo unde este, noi ieşim din el pentru a ajunge în spaţiul cosmic. Dar acest lucru nu e suficient, şi noi păşim mai departe şi intrăm în timp. Cineva ar putea spune acum: Ei bine, să continuăm să mergem mai departe şi tot mai departe. – Dar nu, acum noi revenim pe urmele noastre! Trebuie să continuăm acest mod de a gândi. Noi revenim pe urmele paşilor noştri, exact la fel ca atunci când, mergând tot mai departe în spaţiu, ajungem la o graniţă şi apoi ne întoarcem înapoi. Cu alte cuvinte, dacă am căutat în întinderile timpului cauzele suprafizice trecute, trebuie să ne reîntoarcem în domeniul fizic.

Dar ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă că trebuie să părăsim din nou timpul, că trebuie să revenim, din domeniul timpului, pe Pământ. Aşadar dacă vrem să

căutăm cauzele în cazul omului, trebuie să le căutăm din nou pe Pământ. Noi ne-am întors înapoi în timp. Când, prin faptul că ne întoarcem înapoi în timp, revenim pe Pământ, atunci ajungem, bineînţeles, la o viaţă umană anterioară. Intrăm într-o viaţă umană anterioară. În cazul animalului, noi înaintăm; el se dizolvă în timp, exact la fel cum se răspândeşte corpul nostru eteric până la periferie. Omul nu se dizolvă acolo, ci noi revenim pe Pământ, întorcându-ne înapoi până la viaţa noastră pământească anterioară.

Astfel încât, pentru om, putem spune: cauze fizice trecute ale unor efecte actuale în domeniul fizic.

Regnul mineral: simultaneitate a cauzelor şi efectelor în fizic.

Regnul vegetal: simultaneitate a cauzelor în fizic şi suprafizic.

Regnul animal: cauze suprafizice trecute raportate la efecte actuale.

Regnul uman: cauze fizice trecute raportate la efecte actuale în fizic.

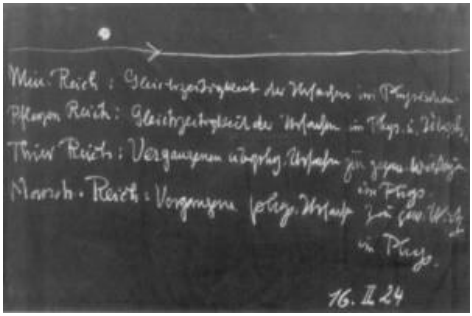

Tabla 2

Dumneavoastră vedeţi că ne-a costat astăzi un anumit efort să ne transpunem o dată în domeniul abstracţiunilor, cu titlu de pregătire. Dar era necesar să facem acest lucru, dragii mei prieteni. Era necesar, căci eu voiam să vă arăt o dată că şi pentru acele domenii care trebuie considerate spirituale există o logică. Numai că această logică nu concordă cu logica grosieră care se deduce din fenomenele fizice, singura în care se încred de obicei oamenii.

Când procedăm în mod pur logic şi căutăm înlănţuirile cauzale, atunci ajungem, chiar prin simplul demers al gândirii, la vieţile pământeşti trecute. Şi este necesar să vă atrag atenţia asupra faptului că gândirea însăşi trebuie să devină cu totul alta, dacă vrea să înţeleagă spiritualul.

Oamenii cred, nu-i aşa, că ceea ce se manifestă venind din lumea spirituală nu poate fi înţeles. Dar poate fi înţeles, numai că trebuie dezvoltată logica acestei lumi. Căci şi atunci când vrem să înţelegem o bucată muzicală sau o altă operă de artă este foarte necesar să avem în interiorul nostru predispoziţiile corespunzătoare. Dacă nu le avem, nu înţelegem absolut nimic din acea operă de artă. Ea trece pe lângă noi ca un zgomot. Sau nu vedem într-o operă de artă nimic altceva decât o structură compoziţională de neînţeles. Tot astfel trebuie să aducem în întâmpinarea a ceea ce ne este comunicat din lumea spirituală o gândire adecvată acestei lumi spirituale. Dar aşa stau lucrurile deja cu simpla gândire logică. Examinând diversitatea cauzelor, ajungem în mod efectiv să putem înţelege vieţile pământeşti trecute în înlănţuirea lor logică.

Ne rămâne încă de rezolvat marea problemă care se pune când observăm cadavrul. El a ajuns să fie lipsit de viaţă. Natura neînsufleţită din exterior se înalţă în formele

ei cristaline, în variatele ei forme. În faţa noastră se iveşte o mare problemă: Ce relaţie există între natura neînsufleţită şi cadavrul omului?

Poate dumneavoastră veţi considera, dragii mei prieteni, că un pas va fi fost făcut în direcţia care duce la răspunsul la această întrebare, dacă veţi aborda problema într-o a doua etapă, dacă veţi spune: Când privesc lumea plantelor din jurul meu, eu văd că ea poartă în sine, venite din depărtările lumii eterice, forţele în sânul cărora se întoarce corpul meu eteric. Acolo sus, în depărtările eterice, este prezent ceea ce se află, în mod cauzal, la originea plantelor, acolo se reîntoarce şi corpul meu eteric după ce şi-a terminat misiunea de a-mi asigura viaţa. Eu mă duc atunci acolo unde, din întinderile eterice, izvorăşte viaţa vegetală. Eu mă reîntorc acolo, şi asta înseamnă că eu le sunt înrudit. Da, eu pot, într-adevăr, spune: Există acolo sus ceva la care se reîntoarce corpul meu eteric, de unde provine lumea plantelor care înverzesc, înmuguresc, pline de sevă. – Dar există o deosebire: eu îmi abandonez corpul eteric, plantele primesc etericul pentru ca ele să crească. Ele îl primesc pentru a trăi, eu îmi abandonez corpul eteric după moarte. Eu îl abandonez, el este o rămăşiţă; ele, plantele, primesc în sine acest eteric ca pe ceva ce le dă viaţă. Ele îşi au originea acolo unde eu îmi găsesc sfârşitul. Punctul de început al plantei întâlneşte sfârşitul corpului eteric al omului.

Acest lucru ne face să ne întrebăm: Atunci, s-ar putea ca şi pentru mineral, pentru cristalele cu formele cele mai diverse, să se poată pune această întrebare: Oare şi aici este vorba de un început în raport cu acest cadavru fizic, care este sfârşitul meu, pe care îl las în urma mea? Există oare şi aici un început şi un sfârşit care se întâlnesc?

Vom încheia astăzi cu această întrebare, dragi prieteni, asupra căreia vom reveni mâine, pentru a aborda foarte serios problema destinului uman, problema aşa-numitei karme. În următoarea conferinţă voi vorbi, aşadar, în continuare despre karmă. Dumneavoastră nu va mai trebui să vă croiţi drum printr-un asemenea hăţiş de abstracţiuni, dar vă veţi da seama, de asemenea, că acest lucru a fost necesar pentru o anumită dezvoltare a gândirii.

CONFERINŢA A DOUA

Dornach, 17 februarie 1924

Când trecem de la studiul care trebuia să fie o pregătire pentru înţelegerea destinului uman, a karmei, când trecem de la abstract, de la conceptual, la viaţă, ajungem mai întâi să evocăm diferitele domenii la care participă omul şi să găsim în aceste compartimente ale vieţii o bază care să ne permită să caracterizăm karma, destinul uman.

Omul aparţine Universului întreg într-un sens mult mai cuprinzător decât se crede de obicei. Într-adevăr, el este o parte componentă a lumii şi, de fapt, fără lume el nu este nimic. Adesea am folosit comparaţia cu un membru oarecare al corpului, degetul, de exemplu: degetul este deget prin faptul că aparţine organismului. El nu mai este deget din momentul în care este tăiat de la acest organism. Din punct de vedere exterior-fizic, el este acelaşi, dar nu mai este deget, dacă este separat de organism.

La fel, omul nu mai este de fapt om, atunci când îl izolăm de ansamblul existenţei cosmice. El face parte din această existenţă cosmică generală şi, fără ea, omul nu poate fi nici privit, nici înţeles, ca fiinţă umană.

Dar lumea din jurul omului, după cum am văzut ieri, este împărţită în domenii diferite. Există, mai întâi, domeniul lumii neînsufleţite, care se numeşte, în limbajul obişnuit, domeniul mineral. Acestei lumi minerale noi nu-i devenim asemănători, în ceea ce priveşte corpul nostru, decât când abandonăm acest corp, după ce am trecut prin poarta morţii. Prin fiinţa noastră adevărată nu putem fi niciodată asemănători acestei lumi neînsufleţite. Îi este asemănătoare forma corporală pe care noi am părăsit-o. Avem, aşadar, pe de o parte, cadavrul fizic pe care omul îl lasă în urma lui în lumea neînsufleţită şi, pe de altă parte, această lume neînsufleţită, imensa natură minerală, cristalizată sau necristalizată. Noi, oamenii, atâta timp cât trăim pe Pământ, suntem absolut diferiţi de această lume minerală, aşa cum v-am arătat deja. Forma noastră este curând distrusă atunci când suntem abandonaţi regnului mineral, drept cadavru. Ne descompunem în lumea minerală, şi asta înseamnă că ceea ce menţinea forma noastră nu are nimic comun cu lumea minerală. De aici decurge deja faptul că omul, aşa cum trăieşte el în lumea fizică, nu poate primi de fapt influenţe provenind în mod direct de la elementul mineral.

Influenţele esenţiale, influenţele indiscutabil cele mai importante pe care le primeşte omul de la mineral, îi vin prin intermediul simţurilor. Vedem, auzim mineralul, îi percepem temperatura, într-un cuvânt, îl percepem prin simţuri. Celelalte relaţii ale noastre cu mineralul sunt extraordinar de reduse. Gândiţi-vă cât de puţine elemente minerale propriu-zise intră în relaţie cu noi în timpul vieţii noastre pământeşti. Sarea, cu care dăm gust bucatelor noastre, este un mineral, şi încă alte câteva, pe care noi le ingerăm o dată cu alimentele, sunt minerale; dar cea mai mare parte a hranei pe care o ingerează omul este preluată

din regnurile vegetal şi animal. Şi ceea ce preia omul ca hrană din regnul mineral se află într-un raport absolut special cu ceea ce primeşte omul prin simţuri sub forma impresiilor sufleteşti, a percepţiilor senzoriale. Şi vă rog, în legătură cu aceasta, să fiţi atenţi la ceva foarte important – v-am spus adesea acest lucru: Creierul uman cântăreşte în medie 1.500 de grame. Este o greutate considerabilă, sub apăsarea căreia vasele de sânge care se află sub creier ar fi strivite dacă ele ar suferi o presiune atât puternică pe cât de greu este creierul. Dar creierul nu apasă atât de puternic, deoarece el este supus unei anumite legi. Această lege, pe care am explicat-o odată aici pe scurt, această lege ne spune că orice corp scufundat într-un lichid pierde o parte din greutatea sa. (*Tabla 3*)

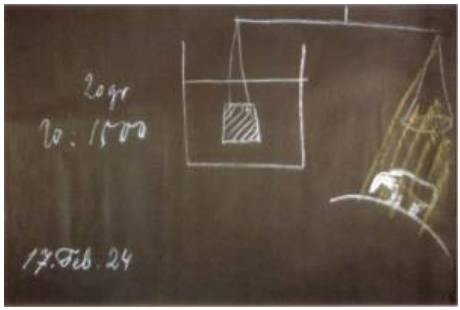

Tabla 3

Putem demonstra acest lucru, dacă avem o balanţă pe care cântărim un corp; el are o anumită greutate. Apoi se plasează dedesubt un vas cu apă, astfel încât acest corp să se scufunde în apă: imediat balanţa nu se mai află în echilibru, talgerul balanţei coboară, corpul a devenit mai uşor. Dacă dumneavoastră căutaţi după aceea cu cât a devenit mai uşor, veţi constata că el a pierdut exact greutatea lichidului dezlocuit de corp. Acesta este aşa-numitul principiu al lui Arhimede. *Arhimede* [Nota 4], am spus deja cândva acest lucru, a descoperit acest principiu

făcând baie. El ședea odată, pur și simplu, în cadă și a observat că piciorul său era mai greu sau mai ușor, după cum piciorul era afară din apă sau în apă, și el a strigat atunci: Am găsit! Evrika!

Acesta este, dragi prieteni, un lucru extraordinar de important; dar adesea lucrurile importante sunt uitate. Și dacă arta inginerească nu ar fi uitat acest principiu al lui Arhimede, poate că una dintre cele mai mari catastrofe elementare din ultimul timp [Nota 5] nu s-ar fi petrecut în Italia. Tocmai acestea sunt lucrurile care și în viața exterioară sunt cauzate de o vedere de ansamblu insuficientă a cunoașterii din zilele noastre.

În orice caz, corpul pierde, așadar, o greutate egală cu cea a lichidului dezlocuit. Dar creierul este cufundat complet în lichidul cranian. El înoată în lichidul cranian. Mai auzim spunându-se din când în când că omul, în măsura în care este o ființă solidă, el ar fi, propriu-zis, un pește. În realitate, el este într-adevăr un pește, căci este constituit în proporție de 90% dintr-un corp lichid și ceea ce are el solid înoată în acest lichid ca peștele în apă.

Astfel, datorită faptului că plutește în lichidul cranian, creierul pierde atât de mult din greutatea sa, încât nu mai cântărește mai mult de 20 de grame. Deși greutatea sa reală este de aproximativ 1.500 de grame, el nu mai apasă decât cu 20 grame asupra a ceea ce se află sub el. Reprezentați-vă acum cât de puternică este tendința noastră, a oamenilor, prin faptul că acest creier al nostru plutește în lichidul cranian, cât de puternică este tendința care se manifestă în acest organ atât de important de a ne elibera de greutatea pământească. Noi gândim cu un organ care nu este deloc supus gravitației, noi gândim în opoziție cu gravitația. Acest organ a fost eliberat de greutatea pământească.

Dacă veţi compara extraordinara importanţă a impresiilor pe care le primiţi prin intermediul simţurilor, cu care sunteţi confruntaţi, după voie, cu foarte slabele influenţe care vă vin de la sare sau de la alte substanţe absorbite sub formă de alimente sau de condimente adăugate alimentelor, veţi descoperi următoarele: Ceea ce din regnul mineral exercită o influenţă directă asupra omului se comportă precum cele 20 de grame în raport cu cele 1.500 de grame. Cu atât ne apasă simplele impresii senzoriale pe care le primim, prin care suntem independenţi de stimuli; căci această influenţă nu ne strivește. Iar ceea ce în noi este cu adevărat supus greutăţii pământeşti, cum ar fi condimentele minerale adăugate alimentelor noastre, acestea sunt de cele mai multe ori, în plus, nişte lucruri care ne conservă interior; căci sarea are, totodată, o putere de conservare, ea menţine, ea are o putere înviorătoare. Aşadar, în mare, omul este independent de lumea minerală care îl înconjoară. El ia din lumea minerală, pentru a asimila, numai ceea ce nu are asupra fiinţei sale o influenţă directă. El se mişcă liber şi independent în lumea minerală.

Dragii mei prieteni, dacă această libertate, această independenţă de mişcare în lumea minerală nu ar exista, atunci nu ar exista absolut deloc ceea ce numim libertate umană. Şi este foarte semnificativ faptul că noi trebuie să spunem următoarele: Lumea minerală este, în realitate, contraponderea necesară a libertăţii umane. – Dacă această lume minerală nu ar exista, noi nu am fi nişte fiinţe libere. Căci în momentul în care trecem la lumea vegetală nu mai suntem independenţi; numai în aparenţă ne îndreptăm ochii asupra lumii vegetale aşa cum îi îndreptăm asupra cristalelor, asupra vastului regn mineral. Dar nu aşa stau lucrurile în realitate. Lumea vegetală se întinde în faţa

noastră. Ca oameni, noi ne năştem în lume ca fiinţe ce respiră, ca fiinţe vii, ca fiinţe care avem un anumit metabolism. Toate acestea depind mult mai mult de mediul nostru înconjurător decât ochii noştri, urechile noastre, decât tot ceea ce ne transmit impresiile senzoriale. Ceea ce este lumea vegetală, vasta lume a plantelor, trăieşte din eterul a cărui forţă vine să impregneze Pământul din toate direcţiile. Omul depinde şi el de acest eter.

Când venim pe lume ca nou-născut şi apoi creştem, când aceste forţe de creştere lucrează în noi, acestea sunt forţele eterice. Aceleaşi forţe care fac să crească plantele trăiesc şi în noi, ca forţe eterice. Purtăm în noi corpul eteric; corpul fizic ne adăposteşte ochii, urechile. Corpul fizic nu are nimic comun cu restul lumii fizice, aşa cum am explicat adineaori, şi acest lucru se vede din faptul că, o dată devenit cadavru, el se descompune în lumea fizică.

Altfel stau lucrurile în privinţa corpului nostru eteric. Prin el, noi suntem înrudiţi cu lumea vegetală. Dar, prin faptul că noi creştem – gândiţi-vă la aceasta, dragi prieteni –, în noi se formează ceva care, într-un anumit sens, este în mod profund legat de destinul nostru. Noi putem să creştem – pentru a lua nişte exemple groteşti, radicale –, dar să rămânem mici şi graşi, sau să devenim înalţi şi slabi, noi putem creşte, şi să avem un nas care ia o formă sau alta. Într-un cuvânt, modul în care creştem are, desigur, o anumită influenţă asupra aspectului nostru exterior. Şi acest lucru depinde, din nou, deşi la început destul de puţin, de destinul nostru. Totuşi, creşterea nu se exprimă numai prin fapte atât de evidente. Dacă instrumentele de care dispun oamenii pentru cercetările lor ar fi destul de sensibile, s-ar descoperi că în fiecare om ficatul, splina, creierul, sunt constituite în mod diferit. Ficatul nu este pur şi simplu ficat. În fiecare om, el este, desigur, prin nişte

nuanţe subtile, întru câtva diferit. Toate acestea sunt în legătură cu aceleaşi forţe care fac să crească plantele. Trebuie să ne îndreptăm în permanenţă privirea asupra covorului vegetal al Pământului şi, privindu-l, trebuie să fim conştienţi de acest lucru: Ceea ce, venind din depărtările eterice, face să crească plantele, aceasta acţionează şi în noi şi impulsionează în noi tendinţele umane originare care au foarte mult de-a face cu destinul nostru. Căci faptul că un om are o anumită constituţie a ficatului, sau a plămânilor, sau a creierului, care îi vine din lumea eterică, aceasta are o legătură profundă cu destinul său.

Omul nu vede, bineînţeles, din toate acestea, decât aspectul exterior. Desigur, când privim lumea minerală, vedem în ea aproximativ ceea ce se află acolo; iată de ce, privind lucrurile din punct de vedere ştiinţific, oamenii iubesc astăzi atât de mult această lume minerală – dacă putem vorbi astăzi, în general, de un ataşament ştiinţific –, fiindcă ea conţine tot ceea ce vor oamenii să găsească.

Dar, cu forţele care întreţin regnul vegetal, lucrurile nu mai stau în acest fel. Căci din momentul în care ajungem la cunoaşterea imaginativă – acesta este un lucru despre care am vorbit deja –, observăm imediat: mineralele sunt astfel alcătuite încât ele constituie, în regnul mineral, ceva încheiat. Ceea ce întreţine regnul vegetal nu apare deloc în mod exterior conştienţei obişnuite. Trebuie să pătrundem mai adânc în lucruri. Şi dacă ne punem întrebarea: Cine acţionează, aşadar, în realitate în regnul vegetal, cine acţionează astfel încât din îndepărtările eterice să vină forţele care fac să crească şi să înmugurească plantele, şi care provoacă şi în noi creşterea, constituţia delicată a întregului nostru corp, cine acţionează aici? – Noi ajungem atunci la entităţile a ceea ce numim Ierarhia a treia: Îngeri,

Arhangheli, Arhai. Ele sunt, în primă instanţă, invizibile, dar fără ele nu ar exista acest flux şi acest reflux de forţe eterice care fac să crească plantele, şi care sunt active şi în noi, în măsura în care purtăm în noi aceleaşi forţe ce determină creşterea vegetalului. Dacă nu vrem să ne închidem accesul la cunoaştere, nu putem rămâne numai în sfera vizibilului când vrem să abordăm lumea vegetală şi formele ei. Trebuie să fim conştienţi de următoarele: Noi ne dezvoltăm relaţiile şi raporturile noastre cu aceste entităţi: Îngeri, Arhangheli, Arhai, atunci când ne aflăm în starea liberă de trup dintre moarte şi o nouă naştere. Şi, în funcţie de aceste legături pe care le dezvoltăm cu entităţile Ierarhiei a treia, se plăsmuieşte, aş putea spune, karma internă a entităţii noastre, acea karmă de care depinde felul în care se constituie umorile în corpul nostru eteric, de felul în care ea face din noi fiinţe mari sau mici ş.a.m.d.

Dar entităţile Ierarhiei a treia dispun doar de această putere. Faptul că plantele pot creşte nu depinde numai de ele. În acest domeniu, Îngerii, Arhanghelii, Arhaii sunt în slujba unor entităţi mai înalte. Acest flux şi reflux de forţe care fac să crească plantele este, desigur, opera acestor entităţi ale Ierarhiei a treia. Dar ele o execută în serviciul unor entităţi superioare. Însă ceea ce trăim noi înainte de a coborî în corpul nostru fizic, ceea ce are legătură cu constituţia noastră subtilă pe care tocmai am descris-o, aceasta este rodul întâlnirii noastre conştiente cu fiinţele Ierarhiei a treia. Şi, după indicaţiile pe care le putem primi de la ele, în funcţie de pregătirea noastră din cursul existenţei precedente, după aceste indicaţii ne formăm noi corpul eteric, din întinderile eterice, în ultima perioadă înainte de a trece de la existenţa suprafizică la existenţa fizică.

Aşadar privirea noastră trebuie să se îndrepte mai întâi asupra a ceea ce acţionează în destinul nostru, în karma noastră, pe baza constituţiei noastre interne. Aş putea spune că pentru această parte a karmei noi putem folosi termenul de stare a sănătăţii, stare bună şi stare proastă din punct de vedere vital. Starea bună şi starea proastă din punct de vedere vital depind de calitatea internă pe care o avem datorită corpului nostru eteric.

Un al doilea lucru care se manifestă în karma noastră este legat de prezenţa pe Pământ nu numai a regnului vegetal, dar şi a regnului animal. Gândiţi-vă, dragii mei prieteni: diferitele ţinuturi ale Pământului sunt populate cu animalele cele mai diferite. Atmosfera animală, se poate spune, este diferită în diferitele ţinuturi ale Pământului.

Dar dumneavoastră veţi admite: Omul trăieşte şi el în această atmosferă unde trăiesc animalele. Acest lucru sună astăzi grotesc, căci oamenii nu sunt obişnuiţi să observe aceste lucruri. Există, de exemplu, ţinuturi unde trăieşte elefantul. Desigur, aceste ţinuturi unde trăieşte elefantul sunt acele ţinuturi unde influenţa Cosmosului asupra Pământului este de-aşa natură încât el să poată exista acolo. Credeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, că dacă aici este o zonă a Pământului, şi aici, în această zonă a Pământului, trăieşte elefantul, şi aici se află forţele care dau formă elefantului, venind din Cosmos, credeţi că aceste forţe nu sunt prezente dacă exact în acelaşi loc se află un om? Ele sunt prezente, cu siguranţă, când în acelaşi loc se află un om. Şi aşa stau lucrurile pentru întregul regn animal. La fel cum acolo unde trăim noi sunt prezente forţele care formează plantele, şi care vin din depărtările Universului – pereţii de lemn şi zidurile de piatră sau de beton nu le pot sta în cale, noi trăim aici, la Dornach, în sânul forţelor care plăsmuiesc, în masivul Jura, plantele –,

tot aşa, dacă omul se află exact în acel loc unde poate trăi un elefant datorită constituţiei Pământului, el trăieşte şi acolo, ca om, sub influenţa forţelor care îl plăsmuiesc pe elefant. Da, îmi pot imagina că în sufletele noastre trăiesc multe lucruri atunci când privim animalele mari şi mici care populează Pământul, şi că atenţia dumneavoastră este atrasă acum de faptul că omul trăieşte în aceeaşi atmosferă!

Toate acestea acţionează cu adevărat asupra omului. Bineînţeles, ele acţionează altfel decât asupra animalelor, căci omul are alte calităţi decât animalele, el are alte părţi constitutive decât animalele. Aceste influenţe acţionează asupra lui în mod diferit, căci, dacă ar fi altfel, atunci, în sfera unde trăieşte elefantul, omul ar deveni şi el un elefant. Dar nu se întâmplă aşa. Ba, mai mult: omul se înalţă în permanenţă deasupra a ceea ce acţionează asupra lui; totuşi, el trăieşte în această atmosferă.

Vedeţi dumneavoastră, de ceea ce urzeşte în această atmosferă în care trăieşte omul depinde tot ceea ce se află în corpul său astral. Şi noi putem spune că, după cum starea lui bună sau proastă de sănătate depind de regnul vegetal al Pământului, tot aşa, simpatiile şi antipatiile pe care le dezvoltăm noi, oamenii, în cursul existenţei pământeşti şi pe care le aducem din existenţa noastră preterestră, depind de ceea ce constituie aşa-numita atmosferă animală.

Elefantul are o trompă şi nişte picioare mari în formă de coloane, cerbul are coarne ş.a.m.d.; aşadar, aici trăiesc forţele care plăsmuiesc, care dau formă animalelor. În om, aceste forţe nu se manifestă decât prin influenţa lor asupra corpului său astral. Iar prin această influenţă asupra corpului său astral iau naştere simpatiile şi antipatiile pe

care fiecare individualitate umană le aduce cu sine din lumea spirituală.

Observaţi numai cu atenţie, dragii mei prieteni, aceste simpatii şi antipatii. Observaţi cu atenţie cât de puternic ne conduc ele întreaga viaţă. Desigur, noi, oamenii, suntem pe bună dreptate alcătuiţi în aşa fel încât să ne putem ridica deasupra simpatiilor şi antipatiilor prea puternice. Dar, în primă instanţă, aceste simpatii şi antipatii sunt prezente. Cineva are simpatie pentru ceva, un altul pentru altceva. Unul are simpatie pentru sculptură, altul pentru muzică, unul are simpatie pentru blonzi, altul pentru bruneţi. Acestea sunt nişte simpatii puternice, radicale. Dar întreaga viaţă este străbătută de asemenea simpatii şi antipatii. Dumneavoastră trăiţi fiind dependenţi de ceea ce modelează diferitele forme animale.

Şi întrebaţi-vă o dată, dragi prieteni, ce purtăm noi, ca oameni, în noi înşine, care, în interiorul nostru, corespunde multiplelor forme animale care se află în mediul înconjurător? Există asemenea forme de animale cu sutele şi cu miile! Formele simpatiilor şi antipatiilor noastre sunt şi ele cu sutele şi cu miile, numai că, în marea lor majoritate, rămân în inconştient sau în subconştient.

Aceasta este o altă lume, a treia lume.

Prima lume era lumea în sânul căreia noi nu simţim, de fapt, nici o dependenţă: lumea minerală. A doua lume este lumea în care trăiesc Îngerii, Arhanghelii, Arhaii, care dau naştere din sânul lor lumii vegetale, lumea care ne dă calitatea internă, lumea de unde provine starea noastră bună sau proastă, pe care noi o simţim când suntem întristaţi de moarte, sau bucuroşi la culme de propria noastră stare. Din această lume am preluat ceea ce înseamnă destinul nostru în funcţie de constituţia noastră internă, în funcţie de ceea ce este în noi omul eteric.

Ajungem acum la ceea ce ne determină în mod şi mai profund destinul, ajungem la simpatiile şi antipatiile noastre. Şi aceste simpatii şi antipatii sunt legate de destinul nostru într-o măsură mult mai largă decât forţele de creştere.

Un om va fi dus departe de simpatiile şi antipatiile sale. El trăieşte într-un loc sau altul, pentru că simpatiile l-au purtat într-acolo, şi apoi destinul său, cu toate detaliile sale, se va desfăşura în acest loc îndepărtat.

Simpatiile şi antipatiile sunt în mod profund legate de ansamblul destinului nostru de om. Ele nu trăiesc în lumea în care se află Ierarhia a treia, ci în lumea Ierarhiei a doua: Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes. Ceea ce este o imagine pământească a acestor forme elevate, magnifice, trăieşte în regnul animal. Dar ceea ce sădesc în noi aceste entităţi când suntem în relaţie cu ele între moarte şi o nouă naştere, aceasta trăieşte în simpatiile şi antipatiile înnăscute pe care le aducem cu noi atunci când venim din lumea spirituală în lumea fizică.

Când toate acestea sunt înţelese în profunzime, noţiunile pe care le vehiculează concepţia curentă despre ereditate apar puerile, cu adevărat puerile. Pentru ca eu să port în mine o anumită trăsătură ereditară, moştenită de la tatăl meu sau de la mama mea, trebuie mai întâi ca eu să fi dezvoltat simpatii sau antipatii faţă de această trăsătură a tatălui meu sau a mamei mele. Eu am această trăsătură nu pentru că am moştenit-o în virtutea unei simple cauzalităţi naturale, ci pentru că eu am simţit simpatie faţă de ea.

Din ce cauză am simţit eu această simpatie, despre aceasta vom mai vorbi în următoarele conferinţe, căci expunerile asupra karmei ne vor preocupa încă multe ore. Dar, într-adevăr, a vorbi despre ereditate aşa cum se face astăzi de obicei tocmai în mediile ştiinţifice care se

consideră deosebit de inteligente este, pur şi simplu, pueril.

Astăzi chiar se afirmă că trăsăturile spiritual-sufleteşti specifice sunt ereditare. Geniul ar fi ereditar, moştenit de la strămoşi, şi atunci când îşi face apariţia în lume un geniu sunt căutate la strămoşii săi elementele individuale care apoi au făcut să apară acest geniu. Este un mod foarte ciudat de a conduce un raţionament. O demonstraţie cu adevărat raţională ar consta în a arăta că acest geniu dă naştere, din nou, unui alt geniu, prin transmitere ereditară. Dar, căutând dovezi de acest fel – *Goethe* a avut un fiu, şi multe alte genii au avut fii –, s-ar descoperi lucruri stranii. Dar aceasta ar fi o dovadă! Dacă constat la un geniu calităţi prezente şi la ascendenţii săi, asta nu înseamnă nimic mai mult decât faptul de a fi udat fiindcă am căzut în apă. Asta nu înseamnă că apa care curge de pe mine ar avea ceva de-a face cu entitatea mea. Bineînţeles, deoarece m-am născut în sânul acestui curent ereditar datorită simpatiilor pe care le am pentru însuşirile respective, eu port în mine aceste calităţi, aşa cum eu sunt ud după ce am fost scos din apa în care am căzut. Dar reprezentările pe care şi le fac oamenii despre aceste lucruri sunt puerile şi absurde. Căci simpatiile şi antipatiile se manifestă la om şi îi conferă structura interioară deja din perioada existenţei preterestre. Omul le are deja atunci când intră în existenţa pământească şi, aducându-le din existenţa preterestră, el îşi făureşte pe baza lor destinul.

Şi acum ne putem reprezenta cu uşurinţă următoarele: În cursul unei existenţe pământeşti anterioare, noi am fost legaţi de un om; această legătură a avut multiple consecinţe, care s-au continuat în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Aici, sub influenţa forţelor Ierarhiilor superioare, se modelează în gânduri vii, în

impulsurile cosmice vii, ceea ce, din experienţele trăite în vieţile precedente, trebuie să treacă apoi în viitoarea încarnare.

În acest sens, avem nevoie, pentru a dezvolta impulsurile care vor provoca întâlnirile din viaţă, de simpatii şi antipatii.

Şi aceste simpatii şi antipatii sunt formate sub influenţa entităţilor Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Simpatiile şi antipatiile ne fac să întâlnim în viaţă oamenii cu care trebuie să trăim, conform cu existenţele noastre precedente. Acest aspect se modelează în funcţie de structura noastră internă.

Bineînţeles, în această elaborare a simpatiilor şi antipatiilor interioare intervin deviaţiile cele mai diverse; dar acestea sunt compensate după aceea prin destin în cursul numeroaselor vieţi pământeşti succesive. – Aşadar noi avem aici o a doua componentă a destinului nostru, o a doua componentă a karmei: simpatiile şi antipatiile.

Am putea spune, prima componentă a karmei: starea de sănătate bună sau proastă. A doua componentă: simpatiile şi antipatiile. Studiind simpatiile şi antipatiile din cadrul destinului uman, noi ne-am înălţat în sfera în care se află forţele ce plăsmuiesc regnul animal.

Să ne înălţăm acum până la regnul uman propriu-zis. Noi trăim nu numai împreună cu lumea vegetală, cu lumea animală, noi trăim, de asemenea, şi acest lucru are o deosebită importanţă pentru destinul nostru, împreună cu alţi oameni. Aceasta este o altă relaţie de viaţă decât relaţia de viaţă pe care o avem cu plantele, cu animalele. Este o relaţie de viaţă prin care se făureşte aspectul esenţial al destinului nostru. Impulsurile care acţionează în acest caz, care fac ca Pământul să fie populat şi cu oameni, nu acţionează decât asupra omenirii. Iar acum se iveşte o

întrebare: Care sunt, aşadar, acele impulsuri care nu acţionează decât asupra omenirii?

Putem lăsa aici să vorbească o consideraţie pur exterioară la care eu m-am referit adesea.

Văzută din cealaltă direcţie, aş zice, viaţa noastră este condusă, într-adevăr, cu o mult mai mare înţelepciune decât ne-o conducem noi din această direcţie. Întâlnim adesea destul de târziu în existenţa noastră un om care are pentru viaţa noastră o importanţă extraordinară. Când rememorăm cum am trăit până în momentul în care l-am întâlnit pe acest om, atunci ni se pare – am spus deja adesea acest lucru – că întreaga noastră viaţă a fost un drum ce ne-a condus spre întâlnirea cu acest om. S-ar spune că am făcut fiecare pas ca să ajungem să-l întâlnim pe acest om exact la momentul potrivit, sau, în general, să-l întâlnim într-un anumit moment.

Este suficient aici să reflectăm la următoarele. Gândiţi-vă ce ar însemna pentru o reflecţie pe deplin conştientă să înţeleagă ce importanţă are ca la o anumit vârstă să întâlnim un anumit om, cu care de acum înainte vom avea nişte experienţe comune, vom lucra şi vom acţiona împreună. Gândiţi-vă numai ce înseamnă acest lucru. Gândiţi-vă ce reprezintă, cântărit în toată importanţa sa, impulsul care ne-a condus la această întâlnire. Poate, dacă reflectăm la aceasta, ne va veni următoarea idee: Ar fi fost necesar să facem experienţa unui eveniment, care ar fi avut legătură cu numeroase alte persoane, dacă nu am fi avut nici o posibilitate să-l întâlnim pe acest om în decursul vieţii. Iar pentru ca acest eveniment să se fi produs, ar fi trebuit, iarăşi, să fi avut loc un alt eveniment. Ajungem aici la nişte relaţii complicate care ar fi trebuit să se realizeze, în care ar fi trebuit să ne implicăm, pentru a ajunge la această experienţă decisivă. Şi atunci, poate, vom gândi

aşa: Dacă cineva ar fi primit sarcina să rezolve în mod conştient, nu vreau să spun într-un an, ci, să zicem, în paisprezece ani, această enigmă: Cum să faci pentru a provoca în al cincizecilea an al vieţii o întâlnire decisivă cu un om, dacă ne reprezentăm că ar fi trebuit să rezolve enigma aşa cum se face un calcul – vă rog să vă imaginaţi ce efort ar cere acest lucru! Noi, oamenii, suntem atât de teribil de proşti la nivelul conştienţei noastre, şi ceea ce ni se întâmplă în lume este, dacă ţinem seama de aceste relaţii, atât de plin de inteligenţă şi de înţelepciune!

Dăruindu-ne unor asemenea consideraţii, devenim atenţi faţă de ceea ce este extrem de complex şi de semnificativ în acţiunea destinului nostru, a karmei noastre. Şi toate acestea se întâmplă în cadrul regnului uman.

Vă rog să reţineţi acum următoarele: În realitate, tot ceea ce se întâmplă aici cu noi zace în inconştient. Până în momentul în care ni se întâmplă un eveniment decisiv, acest lucru rămâne în inconştient. Totul se întâmplă ca şi cum s-ar desfăşura sub imperiul unor legi naturale. Dar unde ar avea legile naturale vreodată o asemenea putere? Ceea ce se întâmplă pe acest tărâm contrazice şi nu se sinchiseşte de tot ceea ce concepem noi conform legilor naturale. Am atras atenţia şi asupra acestui lucru în repetate rânduri. Faptele exterioare ale vieţii umane pot fi chiar încadrate în anumite legi obţinute prin calcul.

Luaţi, de exemplu, domeniul asigurărilor de viaţă. Acestea nu pot funcţiona decât dacă se poate calcula speranţa de viaţă a unei persoane, să spunem, de 19 sau de 25 de ani. Când cineva vrea să contracteze o asigurare de viaţă, poliţa este redactată în funcţie de durata probabilă a vieţii sale. După aceste calcule, un om de 19 ani trebuie să trăiască un anumit număr de ani. Acest lucru poate fi determinat. Dar imaginaţi-vă că acest timp s-a scurs.

Totuşi, dumneavoastră nu v-aţi simţi deloc obligat să muriţi, din acest motiv! Conform acestei durate probabile a vieţii lor, două persoane pot să fi murit deja de mult timp. Dar ele, „moarte" fiind, după această probabilitate, de multă vreme, se pot întâlni, aşa cum am descris! Toate acestea se situează dincolo de calculele bazate pe fapte naturale exterioare prin care este fixată durata de viaţă. Şi totuşi, această întâlnire se produce cu aceeaşi necesitate internă ca şi faptele naturale. Nu putem spune altceva decât acest lucru: Cu aceeaşi necesitate cu care se produce un eveniment natural oarecare, un cutremur de pământ sau o erupţie vulcanică, un eveniment natural mic sau mare, cu aceeaşi necesitate are loc pe Pământ întâlnirea a două fiinţe umane pe drumul vieţii lor.

Astfel încât vedem cu adevărat constituindu-se în sânul lumii fizice un nou domeniu; şi în acest domeniu noi trăim, dar nu numai prin starea noastră bună sau proastă de sănătate, sau prin simpatiile şi antipatiile noastre, ci şi prin evenimentele vieţii noastre, prin experienţele noastre. Suntem în întregime cufundaţi în domeniul evenimentelor, al experienţelor, care ne determină, aşadar, viaţa conform destinului nostru.

Arhai, Arhangheli, Îngeri	1. Primul element al karmei:	stare bună de sănătate, stare proastă
Dynamis, Exusiai, Kyriotetes	2. Al doilea element al karmei:	simpatii, antipatii
Serafimi, Heruvimi, Tronuri	3. Al treilea element al karmei:	evenimente, experienţe

În acest din urmă domeniu acţionează entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi, Tronuri. Căci pentru a conduce în lume fiecare pas al nostru, fiecare mişcare a sufletului nostru, tot ceea ce trăieşte în noi, astfel încât să rezulte destinele umane, e necesară o putere mai mare decât puterea care este activă în regnul vegetal, aceea pe care o are Ierarhia Îngerilor, Arhanghelilor, Arhailor, şi decât puterea pe care o au entităţile Ierarhiei a doua, Exusiai, Dynamis, Kyriotetes. E necesară puterea care aparţine primei Ierarhii, aceea a Serafimilor, a Heruvimilor şi Tronurilor, entităţile cele mai înalte dintre toate. Căci ceea ce se manifestă în acest fel trăieşte în propriul nostru Eu, în organizarea Eului nostru, şi se manifestă într-o anumită viaţă pământească venind dintr-o viaţă pământească anterioară.

Gândiţi-vă acum la aceasta: Dumneavoastră treceţi printr-una din vieţile pământeşti, acţionaţi într-un fel sau altul, împinşi poate de anumite instincte, pasiuni, porniri, sau şi de idei inteligente sau prosteşti; toate acestea sunt, într-adevăr, prezente ca impulsuri. Gândiţi-vă că ceea ce faceţi astfel sub imperiul acestor porniri are consecinţe pentru fericirea sau nefericirea unui alt om. Când, după aceea, vă aflaţi între moarte şi o nouă naştere, dumneavoastră sunteţi foarte conştienţi de aceasta: Eu am făcut rău unui om; astfel, eu sunt mai imperfect decât dacă nu i-aş fi făcut acest rău; eu trebuie să compensez acest rău. În dumneavoastră ia naştere imboldul, pornirea, de a compensa acel rău. Dar dacă dumneavoastră aţi acţionat faţă de un om favorizându-i progresul, atunci priviţi ceea ce aţi făcut pentru progresul acestui om în aşa fel încât vă puteţi spune: Aceasta trebuie să constituie o temelie pentru progresul general al lumii, trebuie să determine anumite consecinţe pentru lume.

Toate acestea se pot dezvolta în interiorul dumneavoastră Toate acestea pot cauza o stare bună sau o stare proastă de sănătate, în funcţie de felul în care dumneavoastră vă plăsmuiţi, ţinând seama de ele, entitatea internă a corpului, între moarte şi o nouă naştere. Toate acestea pot face ca în dumneavoastră să ia naştere simpatii şi antipatii, prin faptul că vă formaţi corpul astral în mod corespunzător, cu ajutorul entităţilor celei de-a doua Ierarhii: Exusiai, Dynamis şi Kyriotetes. Dar aceasta nu vă dă încă puterea de a transforma în acţiune cosmică ceea ce, într-o viaţă anterioară, nu a fost decât simplă acţiune umană. Dumneavoastră l-aţi ajutat pe un om sau i-aţi făcut rău unui om. Acest lucru va avea în mod necesar efectul că acest om vă va reîntâlni în existenţa următoare şi că la întâlnirea cu el veţi simţi imboldul de a compensa faptele trecute. Ceea ce nu are decât o valoare morală trebuie să devină un fapt exterior, trebuie să devină un eveniment exterior al lumii.

Pentru aceasta sunt necesare acele entităţi care transformă, care metamorfozează faptele morale în fapte cosmice. Acestea sunt entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi, Tronuri. Ele transformă ceea ce porneşte de la noi, dintr-o anumită viaţă pământească, în experienţele următoarei vieţi pământeşti. Ele acţionează în ceea ce este în viaţa umană eveniment, experienţă trăită.

Astfel, noi avem cele trei elemente fundamentale ale karmei noastre: Ceea ce formează constituţia noastră internă, existenţa noastră umană internă, este supus Ierarhiei a treia; simpatiile şi antipatiile noastre, aşadar, ceea ce se află într-o anumită relaţie cu anturajul nostru, sunt de domeniul Ierarhiei a doua; în sfârşit, ceea ce ne apare ca viaţa noastră exterioară constituie domeniul

primei Ierarhii, Ierarhia cea mai înaltă de entităţi supraordonate omului.

Astfel, privirii noastre i se oferă ansamblul corelaţiilor în care se află omul faţă de Univers, şi putem să abordăm acum marile probleme: Cum se dezvoltă un destin uman, în toate detaliile sale, plecând de la aceste trei elemente ale omului?

Omul se naşte într-o anumită familie. Omul se naşte într-un anumit loc de pe Pământ. El se naşte în sânul unui popor. El este inclus prin naştere într-un ansamblu de realităţi. Dar tot ceea ce se întâmplă prin faptul că omul s-a născut într-o familie, prin faptul că el este încredinţat unor educatori, prin faptul că face parte dintr-un popor, că prin naşterea sa el se află într-un anumit punct al Pământului – toate acestea, care îi marchează profund viaţa, în ciuda libertăţii umane, toate acestea depind, la urma urmei, într-un fel sau altul, de aceste trei elemente care alcătuiesc destinul unui om.

Toate chestiunile de detaliu vor găsi răspunsuri adecvate dacă avem în vedere într-un mod just acest principiu fundamental. Dacă ne întrebăm de ce un om este atins de variolă la vârsta de douăzeci şi cinci de ani şi se află astfel, poate, într-un pericol extrem, dacă ne întrebăm de ce în existenţa sa intervine un anumit eveniment, de ce a putut progresa datorită unei anumite persoane mai în vârstă decât el, datorită unui anumit popor, datorită unei anumite experienţe exterioare pe care a avut-o – trebuie să ne întoarcem întotdeauna în urmă la ceea ce determină, în aceste trei moduri, destinul uman şi la ceea ce situează fiinţa umană în ansamblul Ierarhiilor cosmice. Omul se mişcă liber numai în sfera minerală. Acesta este domeniul libertăţii sale.

Prin faptul că omul îşi îndreaptă atenţia asupra acesteia, el învaţă să-şi pună în mod just problema libertăţii. Dumneavoastră puteţi vedea, din cartea mea ***Filosofia libertăţii***, ce importanţă am acordat faptului că nu este deloc vorba despre o libertate a voinţei. Aceasta din urmă îşi are sediul în profunzimile inconştientului, şi este absurd să te întrebi dacă ea este liberă; nu se poate vorbi decât despre o libertate a gândurilor. În ***Filosofia libertăţii***, am făcut foarte clar această distincţie. Gândurile libere trebuie să impulsioneze voinţa, şi atunci omul este liber. Dar, prin gândurile sale, omul trăieşte tocmai în lumea minerală. Cu tot restul, cu ceea ce îl leagă de lumea plantelor, de lumea animalelor şi de lumea celorlalţi oameni, el este supus destinului. Libertatea este un lucru de care se poate, de fapt, spune: Omul părăseşte sferele în care domnesc înaltele Ierarhii, pentru a intra într-o lume care este, într-un anumit fel, liberă faţă de aceste sfere, în lumea minerală, pentru a deveni, la rândul său, liber. Regnul mineral este acela căruia omul nu-i devine asemănător decât în starea de cadavru, când îşi părăseşte cadavrul, trecând prin poarta morţii. Pe durata vieţii sale pământeşti, omul este independent de acest regn, care nu poate acţiona asupra lui decât distrugându-l. Nu este nimic surprinzător în faptul că omul este liber în cadrul acestui regn, pentru că acesta nu are altă acţiune asupra lui decât aceea care constă în a-l distruge, când îl primeşte în sânul său. Omul trebuie să moară mai întâi, pentru a fi integrat, sub formă de cadavru, în regnul în care el este liber şi în calitate de fiinţă naturală. Acestea sunt corelaţiile.

Încetul cu încetul, noi îmbătrânim. Dacă nu se produce nici un incident pe care să-l recunoaştem şi din punctul de vedere al karmei, dacă omul moare de bătrâneţe, el ajunge în starea de cadavru, asemănător

regnului mineral. Prin faptul că îmbătrânim, intrăm în sfera lumii neînsufleţite. Atunci ne depunem cadavrul. Acesta, bineînţeles, nu mai este omul, nu mai are nimic dintr-o fiinţă umană. Să privim regnul mineral: el nu mai este Dumnezeu. La fel cum cadavrul nu mai este omul, regnul mineral nu mai este Dumnezeu. Dar atunci ce este el? – Divinitatea este prezentă în regnul vegetal, în regnul animal şi în regnul uman. Noi am găsită-o acolo, prin cele trei Ierarhii ale sale. Dar în regnul mineral ea este tot atât de puţin prezentă cum este omul în cadavrul său. Regnul mineral este cadavrul divinului. Firește, continuându-ne studiul, ne vom găsi în fața acestui fapt ciudat, pe care eu nu fac decât să-l menţionez astăzi, că omul, pentru a deveni cadavru, îmbătrânește, în timp ce zeii, pentru a deveni cadavru, întineresc. Căci zeii fac alt drum, drumul pe care noi îl urmăm după moarte. Şi iată de ce regnul mineral este cel mai tânăr dintre toate. Totuşi, el este regnul care s-a separat de zei. Şi fiindcă acest regn s-a separat de zei, omul poate trăi în cadrul lui ca într-un regn al libertăţii sale. Aşa se leagă lucrurile între ele. Şi, într-adevăr, omul învaţă să se simtă din ce în ce mai la el acasă în lume, prin faptul că învaţă să-şi pună senzaţiile, gândurile, sentimentele, impulsurile de voinţă, într-o legătură justă cu lumea. Dar acesta este şi singurul mod just de a vedea cum, prin destin, suntem situaţi în lume şi în legătură cu ceilalţi oameni.

CONFERINȚA A TREIA

Dornach, 23 februarie 1924

Înţelegem cel mai bine ce este karma atunci când o confruntăm cu un alt impuls din viaţa umană, cu acel impuls care este desemnat prin cuvântul libertate. Să considerăm mai întâi problema karmei, să zicem, absolut în mare. Ce înseamnă ea? Existenţa umană ne apare ca fiind constituită din vieţi pământeşti succesive. Prin sentimentul pe care îl avem într-una dintre aceste vieţi pământeşti, putem mai întâi discerne, cel puţin în gândire, privind spre trecut, că această viaţă pământească prezentă este repetarea a numeroase vieţi anterioare. Această viaţă pământească a fost precedată de o alta, aceasta, la rândul ei, de una anterioară, până când se ajunge la vremurile când e imposibil să mai vorbim despre vieţi pământeşti succesive în felul în care vorbim despre acestea în perioada actuală a Pământului, fiindcă, mergând înapoi pe firul timpului, începe o epocă în care, treptat, viaţa dintre naştere şi moarte şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere devin atât de asemănătoare, încât deosebirea enormă care le separă astăzi dispare. Astăzi, noi trăim în corpul nostru pământesc între naştere şi moarte în aşa fel încât oamenii se simt, în starea de conştienţă obişnuită, puternic separaţi de lumea spirituală. În starea de conştienţă obişnuită, oamenii vorbesc despre această lume spirituală ca despre un dincolo. Ei vorbesc ca şi cum s-ar putea îndoi de existenţa acestei lumi, ca şi cum ei ar putea-o nega total, şi aşa mai departe.

Toate acestea sunt urmarea faptului că viaţa pe Pământ limitează fiinţa umană la lumea exterioară sensibilă şi la intelect, care nu înglobează decât ceea ce este

propriu-zis în legătură cu această existenţă pământească. De aici provin tot felul de certuri, care, toate, îşi au rădăcinile în necunoscut. Dumneavoastră veţi fi fost adesea martorii unor dispute în legătură cu monismul, cu dualismul ş.a.m.d. Este, firește, cu totul absurd să te cerţi în legătură cu asemenea termeni. Impresia pe care o reţinem din aceste discuţii ne face să ne gândim, să zicem, la un om primitiv care n-ar fi auzit niciodată vorbindu-se despre existenţa aerului. Cel care ştie că aerul există şi la ce slujeşte el, aceluia nu-i va veni niciodată ideea de a vorbi despre aer ca despre un dincolo. Lui nu-i va veni niciodată ideea să spună: Eu sunt monist, aerul, apa şi pământul sunt una, iar tu eşti un dualist, fiindcă tu consideri încă aerul drept un lucru care se află dincolo de elementul pământesc şi de cel lichid.

Toate acestea sunt pur şi simplu absurde, aşa cum este absurdă, în majoritatea cazurilor, orice discuţie cu privire la concepte. Aşadar nu poate fi vorba să ne ocupăm de aceste lucruri, ci numai să atragem atenţia asupra lor. Căci, exact aşa cum aerul nu există pentru cel care nu-l cunoaşte, şi el este atunci un dincolo, tot astfel, lumea spirituală – care este prezentă peste tot, ca şi aerul –, pentru cei care nu o cunosc este un dincolo; pentru cel care pătrunde lucrurile, ea este un dincoace. Aşadar este vorba să admitem pur şi simplu că în perioada actuală a Pământului omul trăieşte între naştere şi moarte în corpul său fizic, în întreaga sa organizare, în aşa fel încât această organizare îi conferă o conştienţă prin care, într-un anumit sens, omul este separat de o anumită lume a cauzelor, dar care totuşi îşi exercită influenţa ei în această existenţă fizică pământească.

Apoi, între moarte şi o nouă naştere, omul trăieşte într-o altă lume, care, în comparaţie cu lumea noastră

fizică, poate fi numită spirituală, o lume în care el nu posedă un corp fizic vizibil pentru simţurile umane, dar în sânul căreia el trăieşte ca o fiinţă spirituală; şi, pe durata acestei vieţi dintre moarte şi o nouă naştere, lumea în care trăieşte între naştere şi moarte este tot atât de stranie cum este acum, pentru conştienţa obişnuită, lumea spirituală.

Defunctul îşi apleacă privirea asupra lumii fizice tot aşa cum cel care trăieşte într-un corp fizic îşi ridică privirea spre lumea spirituală, iar sentimentele sunt, ca să spunem aşa, doar inversate. În timp ce omul care trăieşte între naştere şi moarte în lumea fizică îşi poate ridica privirea spre o altă lume, care îi aduce plenitudine în privinţa multor lucruri care aici, în această lume, îl satisfac prea puţin sau nu îi aduc nici o mulţumire, tot aşa, între moarte şi o nouă naştere, omul trebuie să simtă în permanenţă – în faţa unei imense abundenţe de evenimente, fiindcă se întâmplă mereu mult prea multe lucruri în raport cu ceea ce poate el suporta – omul trebuie să simtă în permanenţă dorul de a reveni la viaţa pământească, la ceea ce este pentru el viaţa de dincoace, şi, pe durata celei de-a doua jumătăţi a acestei existenţe dintre moarte şi o nouă naştere, el aşteaptă cu mare dor să pătrundă prin naştere în viaţa pământească. Şi aşa cum, pe durata acestei vieţi pe Pământ, lui îi este frică de moarte, neavând nici o certitudine în legătură cu ceea ce urmează după moarte – pentru conştienţa obişnuită, asupra acestui punct domneşte o mare incertitudine –, tot astfel, între moarte şi o nouă naştere domneşte o certitudine excesivă în legătură cu viaţa pământească, o certitudine care îl paralizează, care îl face pur şi simplu neputincios. Astfel încât omul trece prin stări de neputinţă asemănătoare celor din vis, care îi inspiră o mare dorinţă de a reveni pe Pământ.

Acestea sunt doar câteva indicaţii cu privire la marea deosebire care domneşte între viaţa pământească şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Dar dacă ne întoarcem în timp, să zicem, numai până în epoca egipteană, între mileniul 3 şi mileniul 1 înainte de întemeierea creştinismului, şi revenim apoi la epoca în care trăim noi înşine pe Pământ, această conştienţă trecută, comparată cu cea actuală, de o claritate atât de puternică – şi, în prezent, oamenii au, desigur, această luciditate brutal de clară, ei sunt toţi atât de deştepţi, eu n-o spun absolut deloc cu ironie, oamenii sunt, într-adevăr, toţi, foarte deştepţi –, comparată cu această conştienţă de o claritate atât de brutală, conştienţa oamenilor din vechiul Egipt era mai curând o conştienţă de vis, care nu se lovea, ca astăzi, de obiectele exterioare, care mai curând trecea prin lume fără a se ciocni de lucruri, dar care, în schimb, era plină de imagini care îi revelau, totodată, ceva despre lumea spirituală care se află în ambianţa noastră. Spiritualul se revărsa încă în existenţa pământească fizică.

Să nu spuneţi: Cum, într-o stare de conştienţă mai curând asemănătoare visului, neavând această claritate acută, cum a putut omul realiza marile lucrări care au fost realizate, de exemplu, în timpul epocii egiptene sau al celei chaldeene? E suficient să ne reamintim că uneori nebunilor, în anumite stări de delir, le cresc în mod considerabil forţele fizice şi ei se apucă să ducă greutăţi pe care nu le-ar putea duce deloc în starea de conştienţă lucidă. Forţa fizică a acestor oameni, care erau poate în aparenţă mai fragili decât contemporanii noştri – dar nu întotdeauna cel gras este puternic şi cel slab este lipsit de putere –, era, de asemenea, în mod corespunzător, mai mare. Numai că ei nu observau în toate amănuntele ceea ce îndeplineau în mod fizic, ci, în timp ce acţionau pe plan

fizic, ei făceau, în paralel, nişte experienţe în care încă mai intervenea lumea spirituală.

Şi, pe de altă parte, atunci când ei parcurgeau viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, din această viaţă pământească transpăreau mult mai multe lucruri, urcând spre acele regiuni – dacă pot să-mi permit să folosesc termenul „a urca". Astăzi este extrem de dificil să te faci înţeles de fiinţele care se află între moarte şi o nouă naştere, căci limbile au luat încetul cu încetul o formă pe care defuncţii nu o mai înţeleg. La puţin timp după moarte, substantivele noastre, de exemplu, nu mai sunt decât spaţii goale pentru înţelegerea lor. Ei nu mai înţeleg decât verbele, ceea ce este mobil, activ. Şi, în timp ce spiritele materialiste ne atrag în permanenţă atenţia să definim corect, să accentuăm riguros fiecare concept printr-o definiţie, defunctul nu mai cunoaşte deloc definiţiile; el nu mai cunoaşte decât ceea este în mişcare, nu ceea ce are contururi, limite.

În timpurile mai vechi, ceea ce trăia pe Pământ în vorbire, în uzanţele, în obişnuinţele de gândire, era încă perceptibil pe durata vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, astfel încât defunctul, încă multă vreme după moartea sa, păstra un ecou despre ceea ce trăise pe Pământ, cât şi despre ceea ce se mai întâmpla pe Pământ după moartea sa.

În timpuri încă şi mai vechi, în perioada catastrofei atlanteene, în mileniile 8, 9 înaintea erei creştine, deosebirile dintre viaţa pe Pământ şi viaţa de dincolo – dacă putem spune astfel – erau şi mai reduse. Şi apoi, ajungem treptat la nişte vremuri când deosebirile dispar, când cele două forme de existenţă sunt absolut asemănătoare. Atunci nu mai putem vorbi de vieţi pământeşti succesive.

Vieţile succesive au, aşadar, o limită, pe care o întâlnim atunci când ne întoarcem în timp. Şi ele vor avea şi un sfârşit, care poate fi perceput de privirea îndreptată spre viitor. Căci procesul care începe într-un mod absolut conştient prin antroposofie, şi anume pătrunderea lumii spirituale în conştienţa obişnuită, acest lucru va avea nişte consecinţe pentru lumea în care trăim între moarte şi o nouă naştere, această lume pământească va pătrunde tot mai mult în lumea de după moarte; totuşi, conştienţa nu va mai fi visătoare, ci din ce în ce mai clară. Deosebirea dintre cele două stări se va diminua iarăşi. Aşadar, această existenţă de-a lungul vieţilor succesive se situează între nişte limite exterioare, care conduc apoi spre o cu totul altă formă de existenţă, când nu mai are sens să vorbim despre vieţi pământeşti succesive, deoarece deosebirea dintre viaţa pe Pământ şi viaţa spirituală nu mai este tot atât de mare ca în prezent.

Dar atunci când admitem o dată, pentru un vast prezent al epocii pământeşti, că în spatele acestei vieţi pământeşti se află un mare număr de alte vieţi – desigur, nu putem spune nenumărate vieţi, căci o cercetare exactă prin mijloacele ştiinţei spirituale ne permite chiar să le numărăm –, atunci putem constata că în cursul acestor vieţi pământeşti anterioare noi am făcut anumite experienţe, care înseamnă relaţii de la om la om. Iar efectele acestor relaţii umane, manifestate prin experienţele pe care le-am traversat, sunt prezente în această viaţă pământească, aşa cum efectele acţiunilor noastre actuale vor fi simţite în vieţile următoare. Aşadar noi trebuie să căutăm în vieţile anterioare cauzele multor lucruri care survin în viaţa noastră actuală. Atunci, cu uşurinţă ne-am putea spune aşa: Aşadar ceea ce trăiesc eu

acum este determinat, are nişte cauze. Cum putem fi atunci oameni liberi?

Problema care se pune acum este destul de importantă; căci orice observaţie spirituală arată că, într-adevăr, viaţa pământească prezentă este condiţionată în acest fel de cele care au precedat-o. Pe de altă parte, conştienţa libertăţii este absolut indiscutabil prezentă. Iar dacă dumneavoastră citiţi ***Filosofia libertăţii***, veţi vedea acolo că nu-l putem înţelege absolut deloc pe om dacă nu vedem foarte clar că întreaga lui viaţă sufletească tinde, este îndreptată, orientată, spre libertate, dar o libertate pe care trebuie s-o înţelegem în mod just.

Dumneavoastră veţi găsi tocmai în cartea mea ***Filosofia libertăţii*** o idee a libertăţii care este extraordinar de important să fie înţeleasă în mod corect. Este vorba de faptul că mai întâi trebuie să fie dezvoltată libertatea în domeniul gândurilor. În gândire se deschide izvorul libertăţii. Omul are, pur şi simplu, o conştienţă nemijlocită a faptului că în gândire el este o fiinţă liberă.

Dumneavoastră puteţi spune: Dar astăzi există totuşi mulţi oameni care se îndoiesc de existenţa libertăţii. – Asta este numai o dovadă a faptului că astăzi fanatismul teoretic al omului este mai mare decât ceea ce trăieşte el în mod nemijlocit în realitate. Omul nu mai crede în ceea ce trăieşte el însuşi, fiindcă este îndopat cu concepţii teoretice. Plecând de la fenomenele naturale pe care le observă, omul îşi formează astăzi o idee: Totul este în mod necesar determinat, orice efect are o cauză, tot ceea ce există are o cauză. Aşadar când eu concep un gând, şi acest lucru are o cauză determinantă. Nu ne gândim chiar imediat la vieţile pământeşti succesive, ne gândim că ceea ce decurge dintr-un gând este tot atât de clar determinat de o cauză ca ceea ce provine de la o maşină.

Prin această teorie a cauzalităţii generale, cum este numită, prin această teorie, omul devine orb, în diverse feluri, în faţa faptului că el poartă distinct în fiinţa sa conştienţa libertăţii. Libertatea este un fapt pe care îl trăim imediat ce ajungem în mod real la conştienţa de sine.

Dar există şi oameni care sunt de părere că, acum, sistemul nervos este pur şi simplu un sistem nervos şi că din el apar gândurile ca prin farmec. Atunci, desigur, aceste gânduri ar fi, să spunem, exact ca flacăra care, sub influenţa unui material inflamabil, arde, aşadar, un rezultat necesar, şi nu poate fi vorba de libertate.

Dar, vorbind astfel, aceşti oameni se contrazic. V-am povestit adesea: Eu aveam un prieten din tinereţe [Nota 6] care, într-o anumită perioadă, stăpânit de un anumit fanatism, era înclinat să gândească materialist şi, astfel, el spunea: Când eu merg, de exemplu, atunci nervii mei cerebrali sunt impulsionaţi de anumite cauze, care au ca efect mersul. Uneori, între noi se desfăşura o lungă dezbatere. În cele din urmă, eu i-am spus într-o zi: Da, dar ia priveşte, tu spui: eu merg. De ce nu spui: creierul meu merge? Dacă tu crezi într-adevăr în teoria ta, nu trebuie să spui niciodată: Eu merg, eu înţeleg, ci: Creierul meu înţelege, creierul meu merge. Aşadar, de ce minţi?

Mai ales teoreticienii sunt aşa. Dar există şi oameni ai practicii. Atunci când observă că au făcut un lucru nesăbuit, ei spun: Ei bine, da, eu nu mă pot stăpâni, dar asta mi-e firea. Acest lucru mi se întâmplă de la sine, eu nu am nici o putere să mă împotrivesc. – Şi oameni de acest fel există mulţi. Ei invocă o cauzalitate ineluctabilă înscrisă în fiinţa lor. Numai că de cele mai multe ori ei devin inconsecvenţi atunci când uneori vor să arate ce merite ar avea, pentru care nu e nevoie să se scuze, ci pentru care doresc să le aduci laude; atunci, ei renunţă la această părere.

Faptul fundamental al libertăţii umane poate fi vieţuit în mod direct. Deja în viaţa pământească obişnuită noi facem multe lucruri în deplină libertate, şi care sunt, pe de altă parte, de-aşa natură, încât nu am putea prea uşor să nu le facem. Totuşi, prin aceasta noi nu ne simţim lezată libertatea.

Presupuneţi acum că dumneavoastră hotărâţi să vă construiţi o casă. Pentru a construi casa ar fi nevoie, să zicem, de un an. După un an, dumneavoastră vă veţi putea muta în ea. Vă simţiţi oare libertatea diminuată prin faptul că trebuie să vă spuneţi: Casa este aici, acum trebuie să intru în ea, să locuiesc în ea – dar aceasta este o constrângere! Dumneavoastră nu vă simţiţi atinşi în libertatea dumneavoastră prin faptul că v-aţi construit o casă.

Cele două lucruri coexistă foarte bine şi în viaţa obişnuită: ne-am angajat, ca să spunem aşa, să facem ceva, acest lucru s-a realizat, şi acum trebuie să ţinem seama de el.

Dacă luaţi acum în considerare tot ceea ce vine din vieţile pământeşti anterioare, toate lucrurile de care trebuie să ţineţi seama, fiindcă acestea îşi au originea în dumneavoastră, tot aşa cum originea construirii casei se află în dumneavoastră, atunci nu vă veţi simţi ştirbită libertatea prin faptul că viaţa dumneavoastră pământească prezentă este determinată de vieţile anterioare.

Desigur, puteţi spune: Da, bun, îmi construiesc o casă, dar eu vreau să rămân o fiinţă liberă, nu vreau să mă simt constrâns de acest fapt. Dacă ea nu-mi place, nu mă voi instala în ea peste un an, când va fi gata, ci o voi vinde. – Bine! Am putea avea despre această atitudine o anumită părere, am putea avea, de exemplu, părerea că dumneavoastră nu prea ştiţi ce vreţi, dacă vă comportaţi

astfel. Bineînţeles, am putea avea această părere; dar să trecem peste asta. Să trecem peste faptul că cineva ar putea fi un fanatic al libertăţii, făcând în permanenţă proiecte, abandonându-le apoi din dragoste pentru libertate. În acest caz, am putea spune: Acest om nu are libertatea de a se adapta la ceea ce el a proiectat. El este îmboldit în permanenţă de voinţa de a fi liber, şi el aleargă fără încetare tocmai din cauza acestui fanatism al libertăţii.

În realitate, trebuie să privim aceste lucruri nu într-un mod teoretic rigid, ci trebuie să le privim într-un mod viu. Să trecem acum la o noţiune care, aş putea spune, este mai complexă. Dacă noi atribuim omului libertatea, atunci trebuie să căutăm la alte fiinţe, la cele care nu sunt diminuate în libertatea lor de limitele impuse naturii umane – dacă ne înălţăm la entităţile care aparţin Ierarhiilor superioare, acestea nu sunt diminuate prin limitele naturii umane –, trebuie să căutăm la ele libertatea într-un grad mai înalt. Cineva ar putea construi o teologie aparte, spunând: Dar Dumnezeu trebuie să fie liber! Şi totuşi, el a organizat lumea într-un anumit fel. Însă, prin aceasta, El este angajat, El nu poate totuşi modifica în fiecare zi ordinea lumii; aşadar El nu ar fi liber.

Vedeţi dumneavoastră, când opuneţi în acest fel, una alteia, necesitatea interioară a karmei şi libertatea, care este un fapt al conştienţei noastre, care este pur şi simplu un rezultat al observaţiei de sine, sunteţi prizonierul unui cerc vicios din care nu mai puteţi ieşi. Căci problema este aceasta: Să luăm încă o dată – nu vreau să abuzez de acest exemplu, însă el ne poate permite să mergem mai departe –, să luăm încă o dată exemplul cu construirea casei. Aşadar cineva îşi construieşte o casă. Nu vreau să spun că eu îmi construiesc o casă – eu n-o voi face, probabil, niciodată –, dar, să spunem, cineva îşi construieşte o casă.

Însă, prin această hotărâre, el își determină într-un anumit fel viitorul. Iar în perspectiva acestui viitor, când casa va fi gata și el va trebui să țină seama de hotărârea pe care a luat-o în trecut, el nu mai este liber, în aparență, față de faptul de a o locui. Bineînțeles, el singur și-a limitat libertatea; dar, în aparență, nu-i mai rămâne nici o libertate în această privință.

Dar gândiți-vă cât de multe lucruri vă mai rămân, de care puteți dispune în libertate în această casă! Sunteți liber să fiți în ea prost sau deștept. Sunteți liber să vă comportați în această casă într-un mod dezgustător sau cu iubire față de semenii voștri. Sunteți liber să vă sculați devreme sau să vă sculați târziu. Mai sunt și alte necesități legate de aceasta, dar, în ceea ce privește raportul dumneavoastră față de construirea casei, sunteți oricând liber să vă sculați devreme sau târziu. Sunteți liber să trăiți acolo ca antroposof sau ca materialist. Într-un cuvânt, cu privire la nenumărate lucruri, dumneavoastră sunteți liber.

Tot astfel, în viața individului, deși necesitatea karmică se menține, există nenumărate lucruri – mult mai multe decât într-o casă – față de care sunteți liber, care rămân, în realitate, cu totul în domeniul libertății.

Dumneavoastră veți mai putea spune, poate: Bine, așadar, noi avem în viață un anumit domeniu al libertății. Pe acesta, eu îl voi desena aici mai deschis, fiindcă oamenii sunt bucuroși de el, iar, de jur împrejur, necesitatea karmică (*vezi desenul, roșu*). – Da! și ea se află aici! Așadar noi avem un anumit domeniu delimitat în care domnește libertatea și, de jur împrejur, necesitatea karmică.

Luând în considerare acest lucru, dumneavoastră puteți anticipa ceea ce urmează și puteți spune: Ei da, eu sunt liber în interiorul anumitor limite; dar aici eu ajung la granițele libertății mele. Eu simt din toate părțile

necesitatea karmică. Eu mă plimb de acolo-colo prin încăperea libertăţii mele, dar mă lovesc din toate părţile de graniţele ei, de necesitatea karmică, pe care eu o simt.

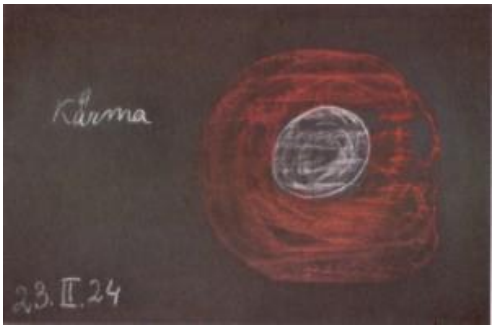

Tabla 5

Ei bine, dragii mei prieteni, dacă peştele ar gândi la fel, el ar fi groaznic de nefericit în apă căci atunci când înoată ajunge şi el la limitele apei. El nu poate trăi afară din apă. El nu riscă să iasă afară. El nu iese deloc din apă. El rămâne în apă, el înoată prin apă în toate direcţiile şi nu-l preocupă ceea ce este afară din apă, fie aer sau orice altceva. Şi vă pot asigura că peştele nu este deloc nefericit din această cauză, că nu poate respira cu plămânii. El nu se gândeşte absolut deloc să fie nefericit. Pentru ca peştele să

aibă ideea de a fi nefericit fiindcă trebuie să respire prin branhii în loc de plămâni, el ar trebui să aibă pe undeva nişte plămâni de rezervă, pentru a putea compara viaţa în apă cu viaţa în aer. Sentimentul său interior ar fi atunci cu totul diferit. Totul ar fi diferit.

Să aplicăm această comparaţie la viaţa umană, la raportul dintre libertate şi necesitatea karmică; atunci, vom vedea că, în perioada actuală a vieţii pe Pământ, omul are, pentru moment, conştienţa obişnuită. Cu această conştienţă obişnuită, omul trăieşte în domeniul libertăţii sale aşa cum peştele trăieşte în apă, şi el nu pătrunde absolut deloc cu această conştienţă în sfera necesităţii karmice. Abia atunci când omul începe să perceapă în mod real lumea spirituală – ceea ce ar echivala, pentru peşte, să aibă la dispoziţie nişte plămâni de rezervă –, abia atunci când omul începe să trăiască în lumea spirituală ajunge el să perceapă impulsurile care trăiesc în ea sub forma necesităţii karmice. Omul îşi îndreaptă atunci privirea spre vieţile sale pământeşti anterioare şi el, percepând acolo cauzele experienţelor sale actuale, nu simte, nu spune: Eu sunt acum sub constrângerea unei necesităţi implacabile şi libertatea mea este atinsă –, ci priveşte în urmă şi vede cum el însuşi este acela care a pregătit ceea ce se întâmplă acum, aşa cum cineva care şi-a construit o casă îşi îndreaptă privirea asupra hotărârii de altădată, care a dus la construirea acestei case. Şi atunci găseşte, de obicei, că ar fi mai just să se întrebe: Această hotărâre de a construi o casă a fost rezonabilă sau nu? – Desigur, el poate avea tot felul de păreri mai târziu, după ce lucrurile au fost săvârşite; dar atunci, dacă îşi dă seama că aceasta a fost o enormă prostie, el poate spune, cel mult, că a fost nechibzuit.

Dar în viaţa pământească este o întreagă problemă când trebuie să spunem, cu privire la o anumită acţiune pe care am întreprins-o noi înşine, că aceasta a fost o prostie. Nu ne place să recunoaştem aşa ceva. Nu suportăm cu plăcere consecinţele unei prostii pe care am făcut-o. Ne gândim că ar fi fost mai bine să nu fi luat hotărârea respectivă. Dar acest lucru nu se referă decât la o singură viaţă pământească, pentru că, într-adevăr, prostia hotărârii şi pedeapsa care urmează, prin faptul că trebuie să trăim consecinţelor acestei prostii, se situează în interiorul aceleiaşi vieţi. Aşa stau lucrurile întotdeauna în această privinţă.

Dar situaţia nu mai este aceeaşi în cazul mai multor vieţi pământeşti. Ele sunt separate întotdeauna de intervalele petrecute între moarte şi o nouă naştere, şi această viaţă petrecută între moarte şi o nouă naştere transformă multe lucruri, care nu s-ar transforma deloc dacă viaţa pământească ar continua în acelaşi fel. Să presupunem că vă îndreptaţi privirea asupra unei vieţi anterioare. Dumneavoastră aţi făcut unui om bine sau rău. Între această viaţă anterioară şi cea actuală, s-a desfăşurat existenţa dintre moarte şi o nouă naştere. În timpul acestei vieţi, al acestei existenţe spirituale, dumneavoastră nu puteţi gândi altfel decât că aţi devenit mai puţin perfect prin faptul că i-aţi făcut rău unui om. V-aţi diminuat valoarea umană, v-aţi mutilat sufletul. Trebuie să reparaţi această mutilare, şi atunci luaţi decizia de a face în următoarea viaţă pământească ceea ce vă permite să reparaţi greşeala comisă. În viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, dumneavoastră vă asumaţi prin proprie voinţă acea faptă care poate compensa greşeala. Dacă aţi făcut bine cuiva, atunci dumneavoastră ştiţi că întreaga viaţă umană de pe Pământ – acest lucru se vede în special între

moarte şi o nouă naştere –, întreaga viaţă de pe Pământ are importanţă pentru ansamblul omenirii. Atunci vă daţi seama, dacă aţi ajutat un om să progreseze, că el şi-a cucerit de fapt prin aceasta anumite lucruri pe care nu şi le-ar fi putut cuceri fără dumneavoastră într-o viaţă anterioară. Astfel, în existenţa dintre moarte şi o nouă naştere vă simţiţi din nou unit cu acest om, pentru a continua ceea ce aţi realizat în vederea desăvârşirii umane. Dumneavoastră îl căutaţi din nou în viaţa pământească următoare, tocmai pentru a continua să acţionaţi în noua viaţă pământească asupra lui în acelaşi fel prin care l-aţi ajutat să fie mai desăvârşit.

Aşadar, atunci când percepem, printr-o capacitate reală de a privi în lumea spirituală, cercul necesităţilor karmice care ne înconjoară, nu e vorba să blestemăm aceste necesităţi, ci e vorba să privim în urmă, să vedem natura actelor pe care noi înşine le-am săvârşit, şi să le privim în aşa fel încât să ne spunem: Acum trebuie să se întâmple – şi acest lucru ar trebui să se întâmple într-o deplină libertate – ceea ce este determinat de o necesitate interioară.

Niciodată nu ne vom găsi într-o situaţie de dezacord faţă de karmă dacă am ajuns să privim în mod real în intimitatea karmei. Atunci când, prin karmă, se ivesc lucruri care nu ne plac, ar trebui să le considerăm în contextul legilor generale ale lumii. Şi ajungem atunci să înţelegem tot mai mult că, în cele din urmă, totuşi, ceea ce este determinat karmic este mai bun decât dacă ar trebui, cu fiecare viaţă pământească, să luăm totul de la început, ca şi cum în fiecare viaţă pământească am fi nişte pagini complet nescrise. Căci noi înşine suntem, în realitate, karma noastră. Ceea ce ne vine în întâmpinare, provenind din vieţile anterioare, suntem noi înşine, şi nu are nici un

sens să ne spunem că ceva din karma noastră, alături de care se află, desigur, domeniul libertăţii, ar trebui să fie altfel decât este, căci, în general, într-un ansamblu guvernat de legi, detaliul izolat nu poate fi supus unei critici. Se poate ca unuia să nu-i placă nasul său; dar nu are nici un sens să critice pur şi simplu acest nas în sine, căci nasul pe care îl are trebuie să fie în realitate aşa cum este, dacă omul respectiv, în ansamblul său, este aşa cum este. Iar cine spune: eu aş vrea să am un alt nas, acela spune de fapt, cu aceasta, că el ar vrea să fie un cu totul alt om. Dar, gândind astfel, el se suprimă pe sine însuşi în gândire. Însă aşa ceva nu se poate.

Tot aşa, noi nu ne putem suprima nici karma, căci noi înşine suntem karma noastră. Dar acest lucru nu trebuie să ne tulbure deloc, deoarece ea se desfăşoară cu totul la limita actelor în mod liber înfăptuite, fără a le prejudicia cu nimic.

Aş vrea să mai prezint o comparaţie, care va clarifica aceste lucruri. Noi, ca fiinţe umane, ne deplasăm mergând; dar aici există solul, pe care mergem. Nimeni nu se simte stânjenit în mersul său prin faptul că el are un sol sub picioare. Şi chiar ar trebui să ştie că, dacă acest sol n-ar exista, el nu ar putea merge, el ar cădea mereu. Aşa este şi cu libertatea noastră. Ea are nevoie de solul necesităţii. Ea trebuie să se edifice pe un fundament.

Suntem noi înşine acest fundament. Imediat ce înţelegem în mod just noţiunea de libertate şi noţiunea de karmă, le putem împăca foarte bine. Şi atunci nici nu mai trebuie să dăm înapoi speriaţi în faţa examinării în profunzime a acestei necesităţi karmice. Desigur, în anumite cazuri, putem chiar spune următoarele: Eu admit în prealabil că cineva, datorită iniţierii, poate arunca o privire în viaţa pământească anterioară. Când el priveşte în

viaţa pământească anterioară, atunci, prin aceasta, el ştie foarte exact că lui i se întâmplă un lucru sau altul, care îşi are originea în această viaţă pământească. Dacă el nu ar fi ajuns la ştiinţa iniţierii, atunci o necesitate obiectivă l-ar fi constrâns să facă anumite lucruri. El le-ar fi făcut în mod inevitabil. El nu şi-ar fi simţit diminuată, prin aceasta, libertatea, căci libertatea sa ţine de sfera conştienţei obişnuite. Cu aceasta, el nu ajunge în acea regiune în care acţionează această necesitate, tot aşa cum peştele nu ajunge în domeniul aerului exterior. Dar când a ajuns la ştiinţa iniţierii, privirea lui se întoarce în trecut, el vede cum a fost într-o viaţă pământească anterioară şi consideră ceea ce se prezintă acum drept o sarcină care i-a fost încredinţată în mod conştient pentru această viaţă. Şi chiar aşa şi este.

Vedeţi dumneavoastră, cel care nu posedă nici o ştiinţă a iniţierii, acela ştie, în realitate, întotdeauna – eu voi spune acum ceva care vi se va părea oarecum paradoxal, totuşi, aşa stau lucrurile –, ştie dintr-un anumit imbold interior, printr-un impuls, ce trebuie să facă. Da, oamenii fac întotdeauna, ştiu întotdeauna ce trebuie să facă, ei se simt întotdeauna îmboldiţi să facă un lucru sau altul! Pentru cel care porneşte pe calea iniţierii, lumea apare întru câtva altfel. Când viaţa începe să i se dezvăluie, apar anumite trăiri izolate, care îi pun în faţă nişte întrebări foarte ciudate. Dacă se simte îmboldit să facă ceva, imediat este îmboldit, pe de altă parte, să nu mai facă acel lucru. Imboldul obscur care există la majoritatea oamenilor, împingându-i să facă un lucru sau altul, acest imbold nu se mai manifestă. Şi, într-adevăr, pe o anumită treaptă a înţelegerii iniţiatice, omul ar putea foarte bine să ajungă să-şi spună, dacă nimic altceva nu s-ar prezenta: Acum, după ce am ajuns la această înţelegere – am acum

patruzeci de ani, dar puţin contează –, eu aş prefera să-mi petrec restul vieţii stând pe scaun şi să nu fac nimic; căci impulsurile foarte clare care te împing să faci un lucru sau altul, acestea nu mai sunt prezente.

Să nu credeţi, dragii mei prieteni, că iniţierea nu are o adevărată realitate. E ciudat cum gândesc uneori oamenii în această privinţă. Despre o găină la rotisor, cel care mănâncă din ea crede că aceasta are o adevărată realitate. Dar despre ştiinţa iniţierii, majoritatea oamenilor cred că ea nu are decât nişte efecte teoretice. Însă ea are efecte asupra vieţii. Şi un asemenea exemplu de influenţă asupra vieţii este exemplul pe care tocmai vi l-am dat. Înainte de a fi dobândit cunoaşterea iniţiatică, omul are un imbold obscur de a considera întotdeauna un anumit lucru important, un altul neimportant. Iniţiatul ar vrea să se aşeze pe un scaun şi să lase ca lumea să-i treacă pe dinainte, căci nu are nici o importanţă – el ar putea vedea astfel lucrurile – dacă se întâmplă un anumit lucru sau dacă altul este omis. Atunci nu mai există decât un singur mijloc de corectare – lucrurile nu vor rămâne aici, căci cunoaşterea iniţiatică mai aduce şi altceva –, nu mai există decât un mijloc de corectare pentru ca iniţiatul respectiv să nu se aşeze pe scaun, lăsând ca lumea să-i treacă pe dinainte şi spunând: Toate acestea îmi sunt indiferente; nu mai există decât un mijloc de corectare: să te întorci înapoi la vieţile anterioare. Atunci, el citeşte în karma sa sarcinile pe care le are de îndeplinit în viaţa actuală. El face atunci în mod conştient ceea ce-i impun vieţile sale anterioare. El nu se gândeşte să nu le îndeplinească, în ideea că acest lucru i-ar diminua libertatea, ci el le îndeplineşte, fiindcă descoperă ceea ce a trăit în existenţele sale anterioare şi fiindcă percepe în acelaşi timp ceea ce s-a întâmplat în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, cum el a

considerat drept rezonabil să săvârşească, în consecinţă, faptele corespunzătoare. El s-ar simţi neliber dacă nu şi-ar putea îndeplini sarcinile care decurg pentru el din viaţa pământească anterioară.

Aş vrea să deschid aici o mică paranteză. Vedeţi dumneavoastră, cuvântul karma a venit în Europa adus de englezi. Şi, fiindcă se scrie: karma, oamenii îl pronunţă foarte frecvent „karma". E o pronunţare greşită. Cuvântul ar trebui pronunţat ca şi cum ar fi scris cu ä. De când sunt în conducerea Societăţii Antroposofice, eu pronunţ întotdeauna „ka(=ä)rma", şi regret că foarte mulţi oameni s-au obişnuit să pronunţe mereu acest cuvânt îngrozitor: „kirma". Când eu spun „karma", ei înţeleg „kirma". Este îngrozitor. Dumneavoastră veţi fi auzit deja cum mai mulţi discipoli foarte fideli spun de câtăva vreme „kirma".

Deci, nici înainte de a păşi pe calea cunoaşterii iniţiatice, nici după aceea, nu există contradicţie între necesitatea karmică şi libertate. Nu există înainte de păşirea pe calea cunoaşterii iniţiatice, deoarece omul rămâne prin conştienţa sa obişnuită în interiorul domeniului libertăţii şi necesitatea karmică se desfăşoară în exterior, ca un fenomen natural; el nu simte lucrurile altfel decât ca venite din propria sa natură. Nu există nici după, pentru motivul că el este întru totul în acord cu karma sa, pur şi simplu pentru că el consideră raţional să acţioneze în sensul acestei karme. Exact aşa cum atunci când, construindu-ne o casă, nu spunem: Faptul că mă instalez în această casă îmi ştirbeşte libertatea –, ci spunem: Ei bine, a fost foarte rezonabil din partea ta să-ţi construieşti o casă în acest ţinut, în acest loc, acum, trăieşte ca un om liber în această casă – tot aşa, cel care cu ajutorul cunoaşterii iniţiatice poate să-şi îndrepte privirea asupra vieţilor sale anterioare, acela ştie că devine liber prin faptul

că îşi îndeplineşte sarcinile karmice, aşadar, că se instalează în casa pe care şi-a construit-o în cursul vieţilor sale anterioare.

Astfel, dragii mei prieteni, eu voiam să vă expun astăzi faptul că necesitatea karmică şi libertatea sunt compatibile în viaţa umană. Mâine, continuând să vorbim despre karmă, vom intra în anumite detalii.

CONFERINŢA A PATRA

Dornach, 24 februarie 1924

Astăzi aş vrea să vă propun mai întâi câteva puncte de vedere generale privind evoluţia karmei, pentru a putea aborda apoi mai îndeaproape, în mod treptat, elementele care pot fi făcute perceptibile abia prin nişte consideraţii speciale, ca să spunem aşa. Dacă vrem să ajungem să înţelegem mersul karmei trebuie să ne reprezentăm cum îşi constituie de fapt omul întreaga sa organizare, atunci când coboară din lumile spirituale în lumea fizică.

Dumneavoastră veţi înţelege desigur că limbajul modern nu dispune de termenii adecvaţi pentru a exprima nişte procese pe care civilizaţia actuală nu le cunoaşte deloc, şi că, din acest motiv, expresiile folosite pentru a le descrie nu pot fi decât imprecise. Când coborâm din lumea spirituală spre lumea fizică pentru a trăi o existenţă pământească, noi ne-am pregătit mai întâi corpul fizic prin curentul ereditar. Vom vedea totuşi că, în anumite privinţe, acest corp fizic depinde de ceea ce am trăit între moarte şi o nouă naştere. Pentru astăzi, să ne limităm la a stabili în mod clar că, de fapt, el ne este dat de Pământ. Dimpotrivă, părţile constitutive ale entităţii umane pe care le putem

numi superioare: corpul eteric, corpul astral şi Eul, coboară din lumea spirituală.

Omul îşi extrage corpul eteric, într-un fel, din ansamblul eterului universal, înainte de a se uni cu acel corp fizic care îi este dat prin linia ereditară. Unirea fiinţei sufletesc-spirituale a omului, adică a Eului, a corpului astral şi a corpului eteric, cu embrionul fizic, nu se poate realiza decât datorită retragerii treptate a corpului eteric matern din germenul fizic uman.

Aşadar omul nu se uneşte cu embrionul fizic uman decât după ce şi-a scos din eterul universal corpul eteric. Studierea mai exactă a acestui proces o vom prezenta ulterior. Pentru moment, pe primul plan al interesului nostru se află originea diferitelor părţi constitutive ale entităţii umane de care dispune omul în timpul vieţii pe Pământ între naştere şi moarte.

Aşadar organismul fizic provine din curentul ereditar, iar organismul eteric provine din eterul cosmic, din care el este scos. Organismul astral – care în timpul vieţii pe Pământ rămâne, aş putea spune, în toate privinţele, inconştient sau subconştient pentru fiinţa umană – conţine toate rezultatele vieţii dintre moarte şi o nouă naştere.

Între moarte şi o nouă naştere, omul, în funcţie de ceea ce a devenit prin vieţile sale pământeşti precedente, intră în diverse raporturi cu alte suflete umane, care se află, de asemenea, între moarte şi o nouă naştere, sau cu alte entităţi spirituale de un rang cosmic superior şi care nu coboară pe Pământ într-un corp uman, ci îşi continuă existenţa în lumea spirituală.

Tot ce aduce omul din vieţile sale anterioare, în funcţie de ceea ce a fost el, de ceea ce a făcut, trezeşte simpatia sau antipatia entităţilor pe care el învaţă să le

cunoască în lumea prin care trece între moarte şi o nouă naştere. Pentru karmă, sunt de o mare importanţă nu numai aceste simpatii şi antipatii ale înaltelor entităţi faţă om, în funcţie de ceea ce a făcut el în viaţa sa pământească precedentă, ci, înainte de toate, este important că omul se află în legătură cu sufletele umane cu care el era legat şi pe Pământ, că a avut loc un fenomen propriu-zis de oglindire între fiinţa sa şi cea a sufletelor cu care omul a avut o legătură pe Pământ. Să presupunem că cineva a avut relaţii bune cu un suflet, pe care el îl întâlneşte din nou între moarte şi o nouă naştere. În timpul existenţei anterioare, în el a trăit tot ceea ce însoţeşte aceste bune relaţii. Aceste relaţii bune se reflectă în sufletul său, când întâlneşte din nou acel suflet între moarte şi o nouă naştere. Şi, în această privinţă, lucrurile stau în aşa fel încât, în timpul acestei treceri prin viaţa între moarte şi o nouă naştere, omul se vede pretutindeni reflectat în sufletele cu care el este acum în relaţie fiindcă a trăit cu ele pe Pământ. Dacă am făcut bine unui om, din acest suflet emană ceva; dacă i-am făcut rău, din suflet emană, de asemenea, ceva. Şi atunci avem sentimentul – dacă pot întrebuinţa aici termenul „sentiment", ţinând seama de rezervele formulate la începutul acestor consideraţii -: tu ai ajutat acest suflet să progreseze. Ceea ce ai trăit datorită faptului că l-ai ajutat, ceea ce ai simţit faţă de acest suflet, sentimentele care ţi-au determinat atitudinea, propriile trăiri interioare pe care le-ai avut în timp ce îl ajutai să progreseze, acestea se întorc spre tine. Sunt reflectate de sufletul respectiv. Dacă am prejudiciat unui alt suflet, ceea ce a trăit în noi în timp ce i-am făcut rău este reflectat, de asemenea, de acest suflet.

Toate aceste suflete cu care am avut întâlniri reflectă pentru noi, ca într-o oglindă imensă, vieţile noastre pământeşti anterioare, şi mai ales pe ultima. În acest

interval avem, tocmai în ceea ce priveşte viaţa activă, acţiunile noastre, impresia: toate acestea ne părăsesc. Între moarte şi o nouă naştere, noi ne pierdem – sau ne-am pierdut de fapt de mult timp – sentimentul Eului pe care îl posedam pe Pământ în viaţa în trup; dar primim din nou sentimentul Eului, datorită acestei reflectări. Trăim, cu reflectarea faptelor noastre, în acele suflete cu care am fost legaţi în timpul vieţii pe Pământ.

Pe Pământ, Eul era întru câtva ca un punct. Aici, între moarte şi o nouă naştere, el se reflectă în întregul mediu înconjurător. Suntem strâns uniţi cu celelalte suflete, dar această legătură este în funcţie de relaţiile pe care le-am înnodat cu ele.

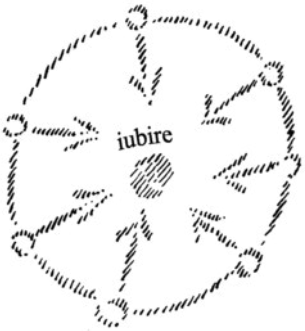
În lumea spirituală, toate acestea sunt realitate. Când traversăm o sală cu numeroase oglinzi, noi ne vedem reflectaţi în fiecare oglindă. Dar ştim şi că aceste imagini – în sensul obişnuit al cuvântului – nu există; când plecăm, nu mai rămâne nimic, noi nu ne mai oglindim. Dar ceea ce se reflectă în sufletele umane se menţine, rămâne prezent. Iar în ultima treime a perioadei dintre moarte şi o nouă naştere vine un moment în care, pornind de la aceste imagini reflectate, ne construim corpul astral. Noi le concentrăm, pentru a forma acest corp astral, astfel încât atunci când coborâm din lumea spirituală în lumea fizică, purtăm în corpul nostru astral ceea ce am primit înapoi, ca oglindiri în celelalte suflete, în perioada dintre moarte şi o nouă naştere, a faptelor pe care le-am săvârşit în viaţa pământească precedentă.

De aici provin impulsurile care ne împing spre acele suflete umane, sau ne fac să ne îndepărtăm de acele suflete umane, în compania cărora ne vom naşte din nou într-un corp fizic.

Şi, în acest fel – voi descrie în viitor procesul cu mai multe detalii, prin faptul că voi ţine seama mai târziu şi de Eu –, în acest fel se formează, între moarte şi o nouă naştere, impulsul karmei într-o nouă existenţă pământească.

Astfel putem urmări cum un impuls care însufleţeşte o viaţă îşi prelungeşte efectul în vieţile următoare. Să luăm, de exemplu, impulsul iubirii. Noi putem să ne îndreptăm spre un alt om faptele izvorâte din ceea ce numim iubire. Faptele noastre sunt diferite, după cum ele sunt săvârşite din simplul sentiment al datoriei, din convenienţă, în mod convenţional, sau sunt izvorâte dintr-o iubire mai mare sau mai mică.

Să presupunem că un om ajunge să execute într-o viaţă pământească acţiuni inspirate de iubire, impregnate de căldura iubirii. Acestea rămân prezente ca forţă în sufletul său. Iar rezultatul pe care îl duce din faptele sale, şi care se reflectă în suflete, acest rezultat revine la el sub formă de imagini de oglindă. Şi când omul îşi construieşte corpul astral, cu care coboară pe Pământ, această iubire, care în viaţa precedentă emana de la omul respectiv, acum, întorcându-se înapoi la el prin ceilalţi, se transformă în bucurie. Aşadar atunci când un om săvârşeşte pentru semenii săi, într-o viaţă pământească, fapte inspirate de iubire, aşadar, când de la el emană iubire şi îi însoţeşte faptele care sunt o binefacere pentru alţii, atunci, în perioada petrecută între moarte şi o nouă naştere se realizează o metamorfoză şi această iubire ce radiază se transformă în existenţa următoare în bucurie care vine spre omul respectiv.

Tablele 6+7 [Nota 7]

Dacă într-o viaţă pământească, dragii mei prieteni, un om vă produce bucurie, dumneavoastră puteţi fi siguri că această bucurie este rodul iubirii pe care aţi manifestat-o faţă de el într-o existenţă precedentă. Această bucurie se revarsă acum, la rândul ei, în sufletul dumneavoastră, în timpul vieţii pământeşti. Dumneavoastră cunoaşteţi această căldură interioară a bucuriei. Ştiţi ce înseamnă bucuria în viaţă, mai ales cea care ne vine de la semenii noştri. Ea ne încălzeşte viaţa, ea o poartă, am putea spune că îi dă aripi. Ea este, din punct de vedere karmic, rezultatul iubirii pe care am dăruit-o.

Dar bucuria este, pe de altă parte, o legătură cu cel care ne-a produs-o. Astfel că, în vieţile precedente, noi aveam în interiorul nostru ceea ce a făcut să izvorască iubirea; în vieţile următoare, noi avem deja ca rezultat

trăirea interioară a bucuriei care ne încălzeşte. Şi aceasta este din nou ceva ce emană din noi. Un om care poate trăi bucuria este, la rândul său, o sursă de căldură. Un om care are motive să treacă fără bucurie prin existenţă se comportă faţă de ceilalţi oameni altfel decât cel care cunoaşte bucuria.

Iar ceea ce este trăit ca bucurie între naştere şi moarte, aceasta se reflectă din nou în diferitele suflete pe care le-am întâlnit pe Pământ, şi care se află acum şi ele între moarte şi o nouă naştere. Această imagine reflectată pe care ne-o trimit, sub diverse forme, sufletele celor pe care i-am cunoscut exercită, la rândul ei, o influenţă. Noi o purtăm şi pe aceasta în corpul nostru astral atunci când coborâm spre următoare existenţă pământească – aşadar, noi suntem acum la a treia existenţă pământească. Şi, la rândul ei, această influenţă este inserată, este imprimată în corpul nostru astral. Şi ea devine acum, în ceea ce priveşte roadele pe care le poartă, impulsul care ne permite să înţelegem uşor oamenii şi lumea. Ea devine baza acestei atitudini sufleteşti care ne duce la înţelegere faţă de lume. Când într-o încarnare pământească putem încerca bucurie faţă de comportamentele interesante ale oamenilor, când putem înţelege comportamentele interesante ale oamenilor, aceasta are legătură cu bucuria pe care am încercat-o în viaţa anterioară, apoi cu iubirea pe care noi am simţit-o în cea care a precedat-o. Oamenii care pot parcurge lumea cu un spirit liber, deschis, lasând ca lumea să pătrundă în ei, înţelegând lumea, sunt oamenii care şi-au cucerit această atitudine faţă de lume prin iubire şi prin bucurie.

Faptele izvorâte din iubire sunt cu totul altceva decât ceea ce săvârşim împinşi de un sentiment rigid şi sec al datoriei. Dumneavoastră ştiţi, aşa cum am arătat

întotdeauna în scrierile mele, că faptele născute din iubire sunt singurele care se pot considera cu adevărat fapte etice, morale.

A trebuit să subliniez adesea marele contrast care există în această privinţă între *Kant* şi *Schiller*. De fapt, în viaţă şi în materie de cunoaştere, Kant a kantificat totul. Sub influenţa sa, orice cunoaştere a devenit ascuţită şi tăioasă (germ. „eckig und kantig" – joc de cuvinte: die Kante = muchie, dungă; asocierea acestui cuvânt cu numele lui Kant – n. t.) şi, tot aşa, şi activitatea umană: „Datorie, tu, nume mare şi sublim [Nota 8], care nu admiţi nici o plăcere şi nici o linguşire..." ş.a.m.d. Eu am citat acest pasaj în ***Filosofia libertăţii*** [Nota 9], spre furia prefăcută a multor adversari – nu o furie autentică, o furie prefăcută a multor adversari –, şi i-am opus ceea ce eu însumi trebuie să recunosc a fi concepţia mea: Iubire, tu, impuls plin de căldură care vorbeşte sufletului – ş.a.m.d.

Noţiunii kantiene, rigide şi seci, a datoriei, Schiller i s-a opus prin aceste cuvinte: „Eu bucuros le slujesc prietenilor [Nota 10], din nefericire eu o fac din plăcere, şi mă macină adesea gândul că nu sunt virtuos." Căci, după etica lui Kant, ceea ce se face din plăcere nu este virtute, ci numai ceea ce se face conform noţiunii rigide de datorie.

Acum, există oameni care, în primă instanţă, nu ajung să iubească. Dar, fiindcă ei nu pot spune celuilalt om adevărul izvorât din iubire – când îl iubim pe celălalt, îi spunem adevărul, nu îl minţim – fiindcă nu pot iubi, ei spun adevărul din datorie; fiindcă ei nu pot iubi, evită, din datorie, să-l pălmuiască pe celălalt sau să-l tragă de urechi, să-l lovească şi altele de acest fel, atunci când acesta face ceva ce lor nu le place. Există o deosebire între comportamentul pe care îl inspiră o noţiune rigidă a

datoriei, dar care este absolut necesară în viaţa socială pentru multe lucruri, şi faptele născute din iubire.

Faptele care au fost săvârşite dintr-o conştiinţă rigidă a datoriei sau din supunere faţă de convenţie, „pentru că aşa se face", nu determină în viaţa pământească următoare nici o bucurie; prin efectul acelui fenomen de reflectare pe care l-am descris, ele suscită în viaţa pământească următoare ceva despre care s-ar putea spune: Omul simte că este mai mult sau mai puţin indiferent celorlalţi oameni. Şi ceea ce suportă câte unul de-a lungul existenţei prin faptul că el este indiferent celorlalţi oameni şi că suferă din această cauză – şi el suferă pe bună dreptate, căci oamenii sunt aici unii pentru alţii, şi omul este educat să nu fie indiferent faţă de ceilalţi oameni –, ceea ce suferă el aici, această suferinţă este rezultatul lipsei de iubire într-o existenţă precedentă, când s-a comportat ca o persoană corectă, fiindcă datoria rigidă era suspendată deasupra corpului său ca sabia lui Damocles, – nu vreau să spun ca o sabie de oţel, aceasta ar fi neliniştitor pentru majoritatea oamenilor datoriei, dar ca o sabie de lemn.

Suntem acum la a doua viaţă pământească. Aşa cum am văzut, ceea ce apare ca bucurie, drept rod al iubirii, dă naştere în a treia viaţă pământească unei inimi deschise şi libere care ne apropie de lume, care ne dăruieşte un spirit liber, plin de înţelegere pentru tot ceea ce este frumos, adevărat şi bun. Dar ceea ce se revarsă spre noi ca indiferenţă din partea celorlalţi oameni, şi ceea ce simţim din această cauză în timpul unei vieţi pământeşti, aceasta face din noi în următoarea viaţă, deci, în a treia, un om care nu ştie prea bine ce să facă din el însuşi. Când merge la şcoală, el nu ştie ce să facă cu ceea ce îl învaţă profesori săi. Când este mai mare, el nu ştie dacă va deveni lăcătuş sau magistrat. El merge prin viaţă fără orientare, de fapt, fără o

direcţie. Faţă de ceea ce percepe din lumea exterioară, el nu este tocmai inert. El poate înţelege muzica, de exemplu, dar nu simte nici o bucurie. Lui îi este, la urma urmei, indiferent că această muzică este mai mult sau mai puţin bună sau mai mult sau mai puţin proastă. El simte frumuseţea unei opere picturale sau a unei alte opere de artă, dar sufletul său este mereu frământat: La ce bun toate acestea? – şi aşa mai departe. Acestea sunt acum lucruri care intervin în a treia viaţă pământească, printr-o înlănţuire karmică.

Dar să presupunem că un om pricinuieşte anumite prejudicii semenilor săi, din ură sau fiindcă el înclină spre antipatie. Aici se pot imagina toate gradele posibile. Cineva îl poate vătăma, să zicem, pe un altul, împins de o ură criminală. Dar el poate, de asemenea, eu las la o parte toate treptele intermediare, să fie un om cu spirit critic. Căci, pentru a fi critic, trebuie întotdeauna să urăşti puţin, dacă nu eşti un critic laudativ, dar aceştia sunt rari astăzi, căci nu este interesant să recunoşti valoarea a ceea ce a făcut cineva. Interesant este, bineînţeles, să iei lucrurile în zeflemea. Există, aşadar, toate nuanţele posibile. Dar aici este vorba de acţiunile comise dintr-o antipatie rece, dintr-o anumită antipatie de care adesea oamenii nu sunt conştienţi, dar care poate ajunge până la ură. Tot ceea ce este astfel săvârşit faţă de semenul nostru şi chiar faţă de entităţi inferioare omului, se traduce, la rândul său, prin stări sufleteşti care se reflectă şi ele în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Iar în viaţa pământească următoare, ura dă naştere contrariului bucuriei: decepţiile, neplăcerile care ne sunt cauzate de lumea exterioară.

Dumneavoastră veţi spune: Dar noi trecem prin atâtea experienţe dureroase – toate acestea trebuie să îşi aibă, într-adevăr, originea într-o ură mai mare sau mai

mică în viaţa pământească anterioară? Eu nu pot să cred că am fost atât de rău – iată ce va zice omul uşor –, că eu trebuie să fiu atât de nefericit fiindcă am urât atât de mult! – Da, când vrem să gândim în acest domeniu renunţând la orice prejudecată, trebuie să ne fie clar cât de mare este iluzia care ne este foarte agreabilă şi în prada căreia ne lăsăm atât de bucuroşi când este vorba să ne ascundem sentimentele de antipatie faţă de ceilalţi oameni. În realitate, oamenii trec prin lume cu mult mai multă ură, sau, cel puţin, cu mult mai multă antipatie decât cred ei. Şi iată ce se întâmplă: Ura, la început, deoarece ea produce sufletului o anumită satisfacţie, de obicei nu este percepută absolut deloc. Ea este ascunsă de satisfacţie. O remarcăm abia atunci când ea se întoarce înapoi sub forma suferinţei care se revarsă spre noi din exterior.

Gândiţi-vă numai, dragii mei prieteni, şi imaginaţi-vă, să spunem, într-un mod absolut banal, ce se poate întâmpla aici, gândiţi-vă, de exemplu, la un mic grup reunit în jurul unei ceşti de cafea, unde o semiduzină – e deja suficient! – de doamne şi domni – pot fi şi domni – stau împreună şi îi bârfesc pe semenii lor! Gândiţi-vă la antipatia care se revarsă într-o oră şi jumătate – iar uneori aceste bârfe pot dura şi mai mult – asupra unor oameni! În momentul în care bârfele se revarsă, oamenii nu remarcă această antipatie; dar atunci când revin în viaţa pământească următoare, atunci ei o remarcă foarte bine. Dar ea se întoarce asupra lor în mod inevitabil.

Aşa încât, efectiv, o parte – nu totul, noi vom învăţa să cunoaştem şi alte înlănţuiri karmice –, astfel încât o parte a mizeriilor care ne vin din exterior într-o viaţă pământească pot proveni, în realitate, din sentimentele de antipatie pe care le-am avut în încarnări anterioare.

În toate acestea, bineînţeles, trebuie să ne fie întotdeauna clar faptul că o anumită karmă, un anumit curent karmic trebuie să-şi aibă începutul undeva. Aşa încât, dacă presupuneţi că aveţi aici, de exemplu, o succesiune de vieţi pământeşti:

a b c (d) e f g h Tabla 6

şi că acest **d** este viaţa prezentă, nu este obligatoriu ca toată durerea care ne este cauzată din exterior să-şi aibă originea în viaţa precedentă. Aceasta poate fi o primă durere care îşi va avea consecinţele karmice în următoarea existenţă. Dar de aceea eu spun: O mare parte a acestei suferinţe care ne vine din exterior este consecinţa urii cultivate în vieţi anterioare.

Când trecem acum la a treia viaţă pământească, atunci rezultatul acestei suferinţe care ne afectează – dar numai dacă ea este datorată urii pe care am înmagazinat-o într-un fel oarecare –, atunci rezultatul acestei suferinţe care invadează sufletul este mai întâi un fel de apatie a spiritului, un fel de apatie a facultăţii de înţelegere faţă de lume. Când cineva rămâne indiferent şi flegmatic faţă de lume, când nu abordează lucrurile, nici oamenii, cu o inimă deschisă, atunci adesea această apatie a fost întreţesută în propria lui karmă printr-o suferinţă cauzată într-o viaţă anterioară; dar când se exprimă în acest fel printr-o apatie a sufletului, aceasta trebuie să ne conducă înapoi, la sentimentele de ură din cel puţin a treia dintre existenţele trecute. Poţi fi într-adevăr întotdeauna sigur: A avea un comportament prostesc într-o anumită viaţă este întotdeauna consecinţa urii dintr-o viaţă anterioară.

Dar, vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, înţelegerea karmei nu trebuie să se bazeze numai pe înţelegerea noţională a vieţii, ci trebuie să o concepem şi ca

impuls al vieţii, să fim conştienţi de faptul că viaţa nu comportă numai un „a, b, c, d” (*vezi schema*)(*Tabla 6*), ci şi un „e, f, g, h”, că există, de asemenea, vieţi pământeşti viitoare, şi că ceea ce cultivăm în existenţa actuală drept conţinut al sufletului nostru va avea efecte, roade, în următoarea existenţă. Dacă cineva ar vrea să fie deosebit de nechibzuit în a treia viaţă din viitor, îi este suficient, pur şi simplu, să urască foarte mult în această viaţă. Dar dacă cineva vrea să aibă în a treia viaţă din viitor un spirit liber şi deschis, îi este suficient să iubească mult în timpul prezentei vieţi. Iar înţelegerea lucidă, cunoaşterea karmei, are valoare abia atunci când ea pătrunde în voinţa noastră pentru a curge în direcţia viitorului, abia atunci când, în această voinţă, ea joacă un rol pentru viitor. În această privinţă, lucrurile stau într-adevăr astfel: în prezent, ne aflăm în acel moment din evoluţia omenirii când inconştientul nu mai poate acţiona mai departe în acelaşi fel în care acţiona în trecut, când sufletele noastre au trecut prin vieţile anterioare, ci oamenii devin tot mai liberi şi mai conştienţi. Începând din secolul al 15-lea, noi suntem în epoca în care oamenii devin tot mai liberi şi mai conştienţi. Cei din epoca prezentă vor avea în următoarea viaţă pământească un sentiment obscur al existenţei precedente. Aşa cum omul de astăzi care îşi dă seama că nu este deosebit de inteligent nu pune această situaţie pe seama lui însuşi, ci pe seama unei predispoziţii – de obicei, el o atribuie naturii sale fizice, conform concepţiei materialiste actuale –, tot astfel oamenii care vor fi reîncarnarea oamenilor actuali vor avea cel puţin un sentiment obscur care îi va nelinişti: Dacă ei nu sunt deosebit de inteligenţi, atunci aceasta trebuie să aibă legătură cu sentimentele de ură şi de antipatie.

Când vorbim astăzi despre o pedagogie Waldorf trebuie, bineînţeles, să ţinem seama de civilizaţia modernă de pe Pământ. Nu putem practica în mod deschis o educaţie care să corespundă conştienţei vieţilor pământeşti succesive, căci oamenii de astăzi nu au nici măcar un sentiment obscur al acestor vieţi pământeşti succesive. Dar începutul care s-a făcut tocmai prin pedagogia Waldorf va putea, dacă este acceptat, să fie dezvoltat în următoarele secole într-un astfel de sens încât se va putea ţine seama de el în educaţia etică, în educaţia morală. Dacă un copil este puţin înzestrat, aceasta se raportează la vieţi anterioare în timpul cărora el a urât mult şi, sprijinindu-ne pe ştiinţa spirituală, vom afla astfel pe cine a putut urî. Căci trebuie ca pe undeva, în ambianţă, să se regăsească acele fiinţe care au fost urâte şi faţă de care s-au comis acte determinate de ură. Iar educaţia trebuie să ajungă, încetul cu încetul, în secolele următoare, să pătrundă mult mai mult în viaţa umană. Ar trebui să putem discerne la un copil de unde se reflectă sau se reflecta, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, ceea ce s-a metamorfozat într-o lipsă de inteligenţă în existenţa pământească. Se va putea atunci face în aşa fel încât, în timpul copilăriei, el să dezvolte iubire faţă de oamenii cărora, în vieţile precedente, le purta o ură deosebită. Se va remarca atunci că, datorită acestei iubiri efective, inteligenţa şi, în general, întreaga atitudine interioară se va ilumina. În ajutorul educaţiei vor veni nu nişte teorii generale despre karmă, ci viziunea concretă asupra vieţii care permite să fie observate raporturile karmice. Se va remarca faptul că dacă nişte copii sunt reuniţi în cele din urmă, prin destin, în aceeaşi clasă, acest lucru nu este deloc indiferent. Şi dacă ne ridicăm deasupra acelei groaznice iresponsabilităţi care domneşte faţă de

aceste lucruri, când o clasă este considerată „material uman” – este întrebuinţată adesea această expresie –, ca şi cum copiii s-ar fi reunit la întâmplare, şi nu prin destin, atunci când vom depăşi această groaznică iresponsabilitate, tocmai educatorul va putea întrezări ce legături karmice stranii au fost ţesute de la un copil la altul în cursul vieţilor anterioare. Se va putea atunci introduce în evoluţia copiilor ceea ce va putea acţiona compensator. Căci, într-o anumită privinţă, karma este supusă unei necesităţi imuabile. Putem stabili în mod riguros, pe baza unei necesităţi imuabile, următoarele înlănţuiri:

iubire – bucurie – inimă deschisă
antipatie sau ură – suferinţă – stupiditate

Tabla 6

Acestea sunt nişte legături inevitabile. Totuşi, lucrurile sunt de-aşa natură încât, aşa cum în faţa unei necesităţi inevitabile care stăpâneşte cursul unui fluviu noi putem totuşi să reglăm cursul fluviului, modificându-l, tot astfel este posibil să reglăm curentul karmic, ca să spunem aşa, să acţionăm asupra lui (*Tabla 6 jos*). Acest lucru este posibil.

Aşadar dacă remarcaţi la un copil predispoziţia spre stupiditate, şi dacă îl puteţi îndruma în aşa fel încât el să cultive în inima lui iubire, şi dacă descoperiţi – şi acest lucru le este astăzi deja posibil oamenilor înzestraţi cu un simţ subtil al observaţiei –, dacă descoperiţi cu ce alţi copii este el legat karmic, şi dacă îl îndrumaţi în aşa fel încât să-i iubească tocmai pe aceşti copii, să se comporte faţă de ei cu iubire, atunci veţi vedea că această iubire va deveni o contrapondere pentru antipatie, şi dumneavoastră ameliorați astfel pentru viitoarea încarnare tendinţa lui spre stupiditate.

Există în realitate, aş putea spune, educatori din instinct, care adesea, din instinct, ajung să facă din nişte copii cu tendinţe rele copii iubitori şi, prin aceasta, încetul cu încetul, aceşti copii devin nişte fiinţe umane cu mai multă înţelegere faţă de lucruri. Abia aceste lucruri fac de fapt ca facultatea de a înţelege înlănţuirile karmice să fie de folos în viaţă.

Dar, înainte de a merge mai departe cu examinarea detaliilor karmei, trebuie să ne mai punem încă o întrebare. Să ne întrebăm: Ce este, aşadar, omul despre care ştim, cel puţin la modul general, că avem cu el o legătură karmică? Voi folosi aici o expresie care astăzi este luată adesea oarecum în sens ironic: Acest om este un contemporan. El trăieşte pe Pământ exact în acelaşi timp cu noi.

Reflectând la aceasta, dumneavoastră vă veţi spune: Dacă într-o anumită încarnare, sunteţi în contact cu anumiţi oameni, tot aşa, şi într-o încarnare precedentă – cel puţin la modul general, căci se poate ca lucrurile să se fi modificat puţin – eraţi împreună cu acei oameni şi, la fel, într-o viaţă anterioară aceleia.

Tabla 6 + 7

Dar, desigur, şi cei care trăiesc la cincizeci de ani după dumneavoastră au fost, şi ei, la rândul lor, legaţi de nişte oameni în viaţa lor precedentă! În general, oamenii din seria B, conform acestei idei, nu se întâlnesc cu oamenii

din seria A. Aceasta este o idee apăsătoare, dar o idee adevărată.

Voi vorbi mai târziu despre anumite probleme care se pun în legătură cu faptul că se spune adesea: omenirea se înmulţeşte pe Pământ ș.a.m.d. Acum aş vrea să vă atrag atenţia asupra acestei idei: ea este poate apăsătoare, dar e adevărată: În realitate, cursul vieţii oamenilor pe Pământ se desfăşoară după anumite ritmuri. Eu voi spune că, în general, o serie de oameni trece dintr-o viaţă pământească în alta, o altă serie de oameni trece dintr-o viaţă pământească în alta, dar, într-un anumit sens, ele sunt separate şi nu se întâlnesc. În lunga existenţă dintre moarte şi o nouă naştere ele se întâlnesc, desigur; dar în viaţa pământească lucrurile stau într-adevăr în acest fel, întotdeauna noi coborâm pe Pământ împreună cu un cerc limitat de oameni. Faptul de a fi contemporani are o semnificaţie interioară tocmai pentru vieţile pământeşti succesive.

Şi de ce aceasta? Vă pot spune că această problemă, care poate fi pusă mai întâi la nivel raţional, mi-a pricinuit, în realitate, pe tărâmul ştiinţei spirituale, cele mai mari suferinţe, căci e necesar să discernem adevărul în această problemă, conţinutul intim al problemei. Şi ne putem întreba – scuzaţi-mă că folosesc aici un exemplu care, în realitate, aş putea spune că joacă pentru mine un rol important, în ceea ce priveşte cercetările mele: De ce nu ai fost tu contemporan cu *Goethe*? Din faptul că nu eşti contemporan cu Goethe, tu poţi deduce, în conformitate cu acest adevăr, că, în general, tu nu ai trăit niciodată pe Pământ în acelaşi timp cu el. El face parte dintr-o altă serie de oameni.

Ce se află, în realitate, în dosul acestui fapt? Aici trebuie să inversăm întrebarea, iar pentru aceasta e nevoie

să avem un simţ liber şi deschis pentru convieţuirea umană. Trebuie să ne putem întreba – şi, în legătură cu această întrebare, eu voi mai avea multe de spus aici, în viitor: Ce înseamnă, în realitate, să fim contemporani cu un om, şi ce înseamnă ca în cursul unei vieţi pământeşti să nu aflăm despre el decât din istorie? Aşadar, ce înseamnă aceasta?

Vedeţi dumneavoastră, trebuie să ai un spirit liber şi deschis pentru a răspunde la întrebarea delicată: Cum stau lucrurile cu tot ceea ce se întâmplă în sufletul tău atunci când un contemporan stă de vorbă cu tine, când el face nişte acţiuni care te privesc – cum stau lucrurile în acest caz? Putem face apoi o comparaţie – după ce am dobândit cunoştinţele necesare – cu ce s-ar întâmpla dacă am întâlni o personalitate care nu face parte dintre contemporanii noştri, care poate nu a fost contemporan cu noi în nici o viaţă pământească – personalitate pe care o putem totuşi admira şi venera mai mult decât pe toţi contemporanii –, ce s-ar întâmpla dacă am trăi în acelaşi timp cu această personalitate? Aşadar ce ar fi dacă – scuzaţi-mă că reiau acest exemplu personal – ce ar fi dacă aş fi contemporan cu Goethe? Desigur, dacă nu eşti un om indiferent – bineînţeles, dacă un om este indiferent şi chiar lipsit de înţelegere pentru cea ce poate fi un contemporan, el nu poate găsi nici răspunsul adecvat la această întrebare –, dar, dacă nu eşti indiferent, atunci te poţi întreba: Cum ar fi fost dacă eu, coborând pe strada Schiller din Weimar în direcţia Frauenplan, l-aş fi văzut pe „consilierul aulic cel gras" venind în întâmpinarea mea, să spunem, în 1826 sau în 1827? – Ei bine, se poate şti perfect că eu nu l-aş fi suportat! „Contemporanii" l-au suportat. Pe cel cu care nu putem fi contemporani nu l-am suporta; într-un anumit fel, el ar acţiona ca o otravă asupra vieţii sufleteşti. Nu îl

suporţi fiindcă nu eşti contemporanul său, ci ai trăit înainte sau după el. Desigur, atunci când nu eşti sensibil la acest gen de lucruri, ele rămân în subconştient. Dar ne putem imagina un om înzestrat cu o sensibilitate fină a spiritului, care să ştie: Dacă ar fi coborât pe strada Schiller din Weimar în direcţia Frauenplan şi dacă el l-ar fi întâlnit, de exemplu, pe consilierul aulic cel gras Goethe, cu dubla sa bărbie, el s-ar fi simţit interior într-o situaţie imposibilă. Dar cel care nu are nici un simţ pentru aceste lucruri, poate că l-ar fi salutat.

Ei bine, vedeţi dumneavoastră, aceste lucruri nu sunt de natură pământească, fiindcă motivele pentru care nu putem fi contemporani cu un om nu se află în viaţa pământească; fiindcă trebuie să putem privi înlănţuirile spirituale; de aceea lucrurile iau uneori, din punctul de vedere al vieţii pământeşti, un aspect paradoxal. Dar aşa stau lucrurile, ele stau indiscutabil aşa.

Vă pot asigura că am scris cu adevărat din inimă o introducere la operele lui *Jean Paul* [Nota 11], care au apărut în colecţia «Biblioteca Literaturii universale» a Editurii Cotta. Dar dacă ar fi trebuit să mă găsesc vreodată la Bayreuth în compania lui Jean Paul însuşi aş fi avut, desigur, crampe la stomac. Asta nu mă împiedică să simt cea mai mare veneraţie faţă de el. Dar acest lucru i se întâmplă oricărui om, numai că la majoritatea oamenilor rămâne îngropat în subconştient, rămâne în corpul astral sau în corpul eteric, nu atinge corpul fizic. Căci trăirea sufletului care trebuie să atingă corpul fizic trebuie să devină conştientă. Dar trebuie, de asemenea, dragii mei prieteni, să ne fie clar acest lucru: Când vrem să dobândim cunoştinţe asupra lumii spirituale trebuie să ştim că, în mod inevitabil, trebuie să auzim lucruri care par groteşti,

paradoxale, pentru că lumea spirituală este diferită de lumea fizică.

Bineînţeles, cineva poate fi uşor ridiculizat atunci când spune: Dacă aş fi devenit contemporan cu Jean Paul aş fi avut crampe de stomac când aş fi fost în compania lui. Desigur, pentru lumea obişnuită, banală, filistină, viaţa pământească este absolut firească, absolut adevărată; dar legile acestei lumi banale şi filistine nu sunt valabile pentru înlănţuirile spirituale. Trebuie să ne obişnuim să gândim cu totul altfel de gânduri atunci când vrem să înţelegem lumea spirituală. Trebuie să ne obişnuim să trăim chiar nişte lucruri surprinzătoare. Când conştienţa obişnuită citeşte despre Goethe, ea se poate simţi îndemnată, firește, să spună: Eu aş fi făcut bucuros cunoştinţă cu el; personal, i-aş fi strâns mâna, şi aşa mai departe. Dar aceasta înseamnă a vorbi fără a reflecta, căci există legi în virtutea cărora suntem destinaţi a trăi într-o anumită epocă, şi putem trăi numai în această epocă. Exact aşa cum suntem destinaţi, în ceea ce priveşte corpul nostru fizic, să trăim la o anumită presiune atmosferică şi putem să ne ridicăm în sus până la nivelul unde presiunea aerului ne convine, omul care este destinat pentru secolul 20 nu poate trăi în epoca lui Goethe.

Iată ce voiam să vă spun, în primă instanţă, despre karmă.

CONFERINŢA A CINCEA

Dornach, 1 martie 1924

Când vorbim despre diferitele evenimente ale karmei trebuie, bineînţeles, să distingem mai întâi între evenimentele karmice ale căror cauze vin mai mult din exterior, şi cele care provin, oarecum, din fiinţa interioară a omului.

Destinul omului este alcătuit, desigur, din factorii cei mai diferiţi. Destinul omului depinde de constituţia sa fizică şi eterică, depinde de simpatia şi antipatia pe care, în funcţie de natura sa astrală şi cea a Eului său, o poate aduce în întâmpinarea lumii; destinul omului depinde, pe lângă aceasta, de multiplele complicaţii şi încurcături în care este întreţesut omul pe parcursul vieţii sale. Din toate acestea este făcut destinul, fie într-un anumit moment, fie în ansamblu, pentru întreaga viaţă.

Voi arăta cum se constituie destinul global al omului din diferiţii săi factori individuali. Vom porni astăzi de la anumiţi factori interni din fiinţa umană şi, în particular, de la un element care într-adevăr, în multe privinţe, este în primul rând determinant: starea de sănătate sau starea de boală a omului, şi ceea ce, ca bază a acestei stări de sănătate sau de boală, se manifestă apoi în forţa lui fizică, în puterea lui sufletească, datorită cărora omul îşi poate îndeplini sarcinile sale şi aşa mai departe

Dar dacă vrem să apreciem în mod just aceşti factori, atunci trebuie, desigur, să lăsăm la o parte multe lucruri care fac parte dintre prejudecăţile civilizaţiei actuale. Trebuie să putem ţine seama mai mult de entitatea originară a omului, trebuie să dobândim cu adevărat înţelegerea faptului că, în ceea ce priveşte fiinţa sa mai

profundă, omul coboară din lumile spirituale în existenţa fizică pământească.

Dumneavoastră ştiţi că astăzi, până şi în artă, în poezie, de exemplu, a pătruns ideea despre ceea ce este asimilat noţiunii de ereditate. Iar atunci când cineva se manifestă în lume prin anumite însuşiri determinate, oamenii întrebă mai întâi despre ereditatea sa. Dacă un om apare afectat de tendinţe patologice, oamenii întreabă: Cum stăm cu factorii ereditari?

Desigur, aceasta este, la început, o întrebare justificată. Dar atitudinea pe care o au astăzi oamenii faţă de aceste lucruri îi face să-l piardă, propriu-zis, din vedere pe om, să treacă absolut pe alături de el. Nu-şi îndreaptă privirea asupra a ceea ce este adevărata lui natură şi cum se dezvoltă ea. Se spune, bineînţeles, că el este în primul rând copilul părinţilor săi, că el este urmaşul strămoşilor săi. Desigur, şi acest lucru este vizibil. Vedem deja în fizionomia sa exterioară, şi mai mult, poate, în gesturile sale, vedem asemănarea cu ascendenţii săi. Dar nu numai aceasta. Vedem şi că omul are un organism fizic care este produsul a cea ce-i dau ascendenţii săi. El poartă cu sine acest organism. Şi astăzi se subliniază cu tărie, foarte viguros, că omul poartă cu sine acest organism fizic.

Dar prin aceasta se neglijează următoarele. La naştere, desigur, omul îşi primeşte organismul fizic de la părinţi. Dar ce este acest organism fizic pe care omul îl primeşte de la părinţi? În civilizaţia actuală, oamenii au de fapt asupra acestui punct nişte idei absolut greşite.

Când vine momentul schimbării dinţilor, omul nu doar îşi înlocuieşte dinţii care i-au fost daţi la început cu alţii, ci acesta este momentul din viaţa omului în care, pentru prima dată, organizarea entităţii umane este reînnoită în întregime.

Există în realitate o deosebire foarte profundă între ceea ce este omul la opt-nouă ani, şi ceea ce era el, de exemplu, la trei sau patru ani. Este o deosebire fundamentală. Organizarea sa la trei sau patru ani este ceva primit prin ereditate, ceva ce i-a fost dat de părinţii săi. Ceea ce apare după aceea şi se manifestă pentru prima dată la opt, nouă ani, aceasta provine în cel mai înalt grad din ceea ce a adus omul cu sine din lumea spirituală.

Dacă am vrea să indicăm sub forma unui desen schematic ce anume stă la baza acestei realităţi, trebuie să o facem în felul următor, ceea ce, desigur, este şocant pentru omul modern. Trebuie să spunem: La naştere, omul primeşte un fel de model al formei sale umane (*vezi* Tabla 8, *verde*). El primeşte acest model de la strămoşii săi. Ei îl dotează cu un model. Şi pe baza acestui model dezvoltă omul ceea ce devine el mai târziu (*roşu*). Dar ceea ce dezvoltă el apoi pe baza modelului, aceasta este rezultatul a ceea ce aduce cu sine din lumile spirituale.

Oricât de şocant poate să fie acest lucru pentru un om din zilele noastre, cufundat cu totul în cultura prezentului, noi trebuie totuşi să spunem: Prima serie de dinţi pe care o primeşte omul este ceva moştenit în întregime. Primii dinţi slujesc ca model, după care omul îşi elaborează – dar acum în funcţie de forţele pe care le aduce cu sine din lumea spirituală – a doua serie de dinţi; aceasta este opera sa.

Şi aşa cum e cu dinţii, tot astfel e cu întregul organism. În acest caz, s-ar putea pune întrebarea: Da, dar de ce are omul nevoie de un model? De ce nu putem noi, pur şi simplu, aşa cum a fost cazul pe parcursul fazelor trecute ale evoluţiei Pământului, de ce nu putem noi, pur şi simplu, când coborâm spre Pământ şi atragem spre noi corpul eteric – căci noi îl atragem, prin propriile forţe, cele pe care le aducem cu noi din lumea spirituală –, de ce nu

putem să atragem spre noi şi materia fizică şi să ne formăm corpul fizic fără ajutorul eredităţii?

Pentru gândirea unui om din zilele noastre, aceasta este, bineînţeles, o întrebare absolut lipsită de sens, o întrebare absurdă. Dar, nu-i aşa, noi trebuie să spunem: Teoria relativităţii se aplică foarte bine şi cu privire la nebunie, deşi ea nu este aplicată astăzi decât cu privire la mişcări şi se spune că nu putem distinge cu ochii dacă noi suntem cei care ne mişcăm o dată cu corpul pe care ne aflăm, sau corpul situat în apropiere este cel care se mişcă. Acest lucru a apărut în mod clar în momentul când s-a trecut de la vechea teorie despre lume la teoria lui Copernic. Dar dacă teoria relativităţii este aplicată astăzi numai la mişcări – şi ea este valabilă într-adevăr într-un anumit domeniu –, ea este valabilă şi cu privire la această nebunie despre care am vorbit; şi anume, avem aici două persoane, şi una este nebună în raport cu cealaltă. Este vorba numai să ştim care este nebună din punct de vedere absolut.

Dar, în prezenţa faptelor lumii spirituale, trebuie totuşi să punem întrebarea: De ce are omul nevoie de un model? – Vechile concepţii despre lume au răspuns la această întrebare în felul lor. Numai în epoca noastră, când, în general, moralitatea nu-şi mai are locul în ordinea lumii, când s-a ajuns ca aceasta să fie considerată doar o pură convenţie stabilită de oameni, acum nu se mai pun astfel de întrebări. Vechile concepţii despre lume spuneau: La origine, omul era făcut în aşa fel încât el se stabilea pe Pământ compunându-şi corpul fizic din substanţele pământeşti în acelaşi fel în care îşi asimila corpul eteric din substanţa eterică generală a Cosmosului. Numai că omul a căzut sub influenţa forţelor ahrimanice şi luciferice şi, din această cauză, el şi-a pierdut facultatea de a-şi construi

singur corpul fizic, şi acum el trebuie să-l primească prin linia genealogică.

Acest mod de a primi un corp fizic este pentru om rezultatul păcatului originar. Vechile concepţii despre lume au spus-o mereu: semnificaţia profundă a păcatului originar constă în necesitatea de a trebui să te integrezi în curentul ereditar.

În epoca noastră trebuie să se formeze mai întâi nişte concepţii care să permită în primul rând ca asemenea întrebări să fie luate în serios şi, în al doilea rând, să li se găsească răspuns. În realitate, omul nu a rămas în cursul evoluţiei pământeşti atât de puternic cum îi era destinat înainte de a interveni influenţele luciferice şi cele ahrimanice. Astfel, el este pus în faţa imposibilităţii de a-şi construi prin propriile forţe un corp fizic imediat ce intră în condiţiile vieţii pământeşti; el are nevoie într-adevăr de un model, de acel model care se dezvoltă în timpul primilor şapte ani de viaţă. E firesc ca el să păstreze mai mult sau mai puţin, pe parcursul vieţii, ceva din felul cum se orientează el în funcţie de acesta. Cel care, ca om ce lucrează asupra lui însuşi, rămâne cu totul dependent de acest model, acela va uita, aş putea spune, ceea ce aduce din înălţimi, şi se conformează cu totul acestui model. Un alt om, care şi-a câştigat în încarnările trecute o forţă interioară mai mare, se va orienta mai puţin după model, şi se va putea constata că el se schimbă în mod foarte semnificativ pe durata celei de-a doua perioade a vieţii, între schimbarea dentiţiei şi pubertate.

Şcoala va avea chiar ca sarcină, dacă este o adevărată şcoală, să dezvolte în fiinţa umană ceea ce a adus ea din lumile spirituale coborând pe Pământ. Astfel încât ceea ce va duce cu sine omul de-a lungul existenţei va fi mai mult

sau mai puţin marcat de pecetea eredităţii, după cum el va fi putut depăşi sau nu această ereditate.

Vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, orice lucru îşi are aspectul său spiritual. Corpul pe care îl are omul în primii şapte ani ai vieţii este un simplu model după care el se orientează. Ori forţele sale spirituale se pierd într-o anumită proporţie sub presiunea a ceea ce-i impune modelul, şi omul rămâne în întregime dependent de acesta, ori el îşi elaborează în timpul primilor şapte ani, cu ajutorul modelului, ceea ce îi permite să modifice acest model. Această elaborare, această prelucrare în profunzime, îşi găseşte expresia sa exterioară. Căci aici nu este vorba pur şi simplu numai de faptul că modelul originar este prezent şi că el este prelucrat, ci modelul originar se desprinde, el se cojeşte şi cade, ca să spunem aşa, cum o fac primii dinţi; toate cad. (*Vezi desenul 8, luminos.*) În realitate, pe de o parte, formele, forţele, imprimă modelul; şi, pe de altă parte, omul vrea să imprime ceea ce a adus din înălţimi. Acest fapt provoacă o luptă în timpul primilor şapte ani. Văzută din punct de vedere spiritual, această luptă se manifestă sub formă exterioară, în mod simptomatic, prin bolile copilăriei. Bolile copilăriei sunt expresia acestei lupte interne.

Bineînţeles, forme asemănătoare de boli apar şi mai târziu în viaţa omului. Aşa se întâmplă mai ales atunci când cineva nu a reuşit prea bine în cursul primilor şapte ani să depăşească modelul. Atunci, la o vârstă mai înaintată, se poate manifesta nevoia interioară de a se debarasa totuşi de ceea ce a mai rămas din punct de vedere karmic. Dintr-o dată, la douăzeci şi opt sau la douăzeci şi nouă de ani ne putem trezi că abia acum ne ciocnim serios, în mod interior, cu modelul, şi atunci căpătăm o boală a copilăriei.

Tabla 8

Dacă ai un ochi format pentru asemenea aspecte, poți observa în mod clar la anumiți copii cum acest lucru se manifestă cu vigoare, poți observa cum, după vârsta de șapte-opt ani, ei își modifică în mod considerabil fizionomia, gesturile. Nu se știe de unde vin aceste lucruri. Astăzi, când, prin concepția generală a civilizației actuale, suntem atât de atașați de noțiunea de ereditate, aceasta a trecut deja în limbajul curent. Dintr-o dată, când copilul se apropie de vârsta de opt, nouă ani, la el își face apariția ceva care este foarte întemeiat din punct de vedere organic. Tatăl spune: Ia te uită, el nu are asta de la mine. Iar mama spune: Iar de la mine și mai puțin! – Aceasta se datorează, bineînțeles, acelei credințe generale din zilele noastre, care a trecut în conștiența părinților, și anume aceea că, desigur, copiii ar trebui să moștenească totul de la părinți.

Pe de altă parte, se mai poate vedea și cum, eventual, unii copii ajung, în această a doua perioadă a vieții, să semene cu părinții lor și mai mult decât înainte. Dar aici trebuie să ținem seama cu cea mai mare seriozitate de felul în care coboară omul în lumea fizică.

Vedeţi dumneavoastră, psihanaliza a produs într-adevăr unele flori oribile răsărite dintr-o mocirlă; printre altele, de exemplu, aceasta – astăzi puteţi citi peste tot acest lucru –: că, în taină, în subconştient, orice fiu este îndrăgostit de mama lui, orice fiică este îndrăgostită de tatăl ei, şi că aceasta dă naştere unor conflicte vitale în provinciile subconştiente ale sufletului.

Acestea sunt desigur interpretări de diletant. Dar este adevărat că înainte de a coborî în existenţa pământească omul este îndrăgostit de părinţii săi, că el coboară spre ei fiindcă el îi place. Trebuie, bineînţeles, să facem distincţie între judecata pe care oamenii şi-o formează despre viaţă atunci când sunt pe Pământ şi aceea pe care o au despre viaţă când se află în afara domeniului pământesc, între moarte şi o nouă naştere.

La începutul activităţii antroposofice s-a întâmplat odată ca o doamnă, după ce a auzit vorbindu-se despre vieţile pământeşti succesive, să declare: Nu – multe lucruri îmi plac din antroposofie, dar eu nu vreau să particip la vieţile pământeşti succesive – îmi e destul una; ea nu voia să ia parte la vieţile pământeşti succesive. – Existau deja pe atunci printre aderenţii noştri nişte oameni foarte bine intenţionaţi, care se străduiau în toate modurile posibile să-i explice acestei doamne că ideea este justă, şi că fiecare om trebuie să treacă prin vieţi pământeşti succesive. Ea nu reuşea să accepte acest lucru. Unul se străduia s-o convingă într-un fel, altul în altfel. Apoi, doamna a plecat într-o călătorie. Iar, două zile mai târziu, ea mi-a scris o carte poştală ca să-mi spună că nu vrea, într-adevăr, să se mai nască încă o dată pe Pământ!

Într-un asemenea caz, acela care vrea să spună numai adevărul, întemeindu-se pe cunoaşterea spirituală, trebuie să spună oamenilor următoarele: Desigur, se poate ca aici,

în timp ce sunteţi pe Pământ, să nu găsiţi nici o plăcere în ideea de a reveni pe Pământ într-o viaţă viitoare. Dar nu asta contează. Aici, pe Pământ, dumneavoastră veţi trece prin poarta morţii şi veţi pătrunde în lumea spirituală. Dumneavoastră vreţi acest lucru. Faptul că vreţi să reveniţi aici jos, pe Pământ, depinde de modul în care veţi judeca lucrurile când nu veţi mai avea un corp fizic. Dar acolo dumneavoastră vă veţi forma desigur o altă judecată. – Căci judecăţile sunt diferite, cea pe care şi-o formează omul în timpul existenţei fizice, faţă de cea pe care şi-o formează între moarte şi o nouă naştere. Atunci, toate punctele de vedere se schimbă.

Aşa stau lucrurile. Dacă acum îi spuneţi unui tânăr, aici pe Pământ, că el şi-a ales tatăl, el ar putea, eventual, răspunde: Cum, eu să-mi fi ales un tată care m-a pedepsit atât de mult? – Dar, în realitate, el l-a ales, fiindcă înainte de a coborî pe Pământ el vedea lucrurile dintr-un alt punct de vedere: el le vedea într-o perspectivă din care lui i se părea că pedepsele i-ar prinde foarte bine. Aici nu este de fapt nimic de râs, eu o spun absolut serios. Omul îşi alege părinţii şi în funcţie de configuraţie. El are în faţă imaginea sa viitoare, care să semene cu părinţii săi. El nu le va semăna datorită eredităţii, ci datorită forţelor interioare spiritual-sufleteşti pe care le aduce coborând din lumile spirituale. De aceea, din momentul în care judecăm în context universal, întemeindu-ne atât pe ştiinţa spirituală cât şi pe ştiinţa fizică, nu mai este deloc posibil să emitem asemenea judecăţi: Dar eu am văzut şi copii care abia în timpul celei de-a doua perioade a vieţii începeau să semene mai bine cu părinţii lor. Desigur, aici avem celălalt caz, când aceşti copii şi-au propus ca ideal să adopte forma părinţilor lor.

Ceea ce trebuie să ştim este faptul că în fond, pe durata întregului interval dintre moarte şi o nouă naştere, omul lucrează, în colaborare cu alte suflete defuncte şi în colaborare cu entităţile lumilor spirituale, la ceea ce îi va da posibilitatea de a-şi construi corpul.

Vedeţi dumneavoastră, se subestimează foarte mult ceea ce poartă omul în subconştientul său. Căci omul pământesc este mult mai înţelept în subconştient decât în conştientul său. Ceea ce, în cea de-a doua perioadă a vieţii, ia, în cadrul modelului, forma pe care omul o poartă în sine ca fiind forma sa proprie, este elaborat pe baza unei vaste înţelepciuni universale. Atunci când vom şti cât de puţin preia omul, în ceea ce priveşte substanţa corpului său, din ceea ce mănâncă el – când vom şti că şi-a extras-o mult mai mult din ceea ce absoarbe din aer, din lumină ş.a.m.d., sub o formă extrem de subtilă –, atunci vom putea crede mai uşor că omul îşi construieşte al doilea corp în mod absolut independent faţă de toate condiţiile eredităţii, construindu-l cu totul pe baza mediului înconjurător. Primul corp nu este în realitate decât un model, iar ceea ce provine de la părinţi, atât substanţele cât şi forţele corporale exterioare, a dispărut în cursul celei de-a doua perioade.

În a doua perioadă a vieţii, legătura cu părinţii este de natură moral-sufletească, iar legătura fizică determinată de ereditate nu este prezentă decât până în al şaptelea an.

În această viaţă pământească există şi oameni care au un foarte viu interes pentru tot ceea ce-i înconjoară în Cosmosul vizibil. Ei observă plantele, ei observă lumea animală, ei se interesează şi iau parte la un lucru sau altul în lumea vizibilă din jurul lor. Ei se interesează de splendoarea cerului înstelat. Ei se află, ca să spunem aşa, cu sufletul lor în întregul Cosmos fizic. Fiinţa interioară a unui

om care are pentru Cosmosul fizic acest interes plin de căldură este, desigur, diferită de cea a altuia, care trece prin lume cu o anumită indiferenţă, cu un flegmatism interior.

În această privinţă, există într-adevăr o gamă întreagă de caractere umane. Pe de o parte, nu-i aşa, un om va fi făcut o scurtă călătorie. După aceea, vorbim cu el. El descrie cu multă iubire un oraş în care a stat, îl descrie până în cele mai mici detalii. Poate şi din cauza acestui interes atât de viu pe care el l-a simţit, vom avea o reprezentare completă despre aspectul oraşului în care el a fost. De la această atitudine extremă, putem coborî la o alta, aşa cum este, de exemplu, atitudinea celor două doamne pe care le-am întâlnit într-o zi şi care făcuseră o călătorie de la Viena la Preßburg [Nota 12]. Preßburgul este un oraş frumos. Ele se întorseseră din călătorie. Eu le-am întrebat cum e Preßburgul, cum le-a plăcut oraşul. Ele nu au ştiut să-mi povestească nimic altceva decât că pe mal văzuseră doi baseţi frumoşi! – Ele i-ar fi putut vedea şi la Viena, fără să fie nevoite să călătorească pentru asta la Preßburg. Dar ele nu văzuseră nimic altceva.

Astfel trec mulţi oameni prin lume. Între aceşti doi reprezentanţi situaţi la cele două extremităţi ale scalei se află toate formele de interes pe care omul le poate avea pentru lumea fizică vizibilă.

Să presupunem un om care are pentru această lume fizică din jurul lui un interes redus. El se interesează, de exemplu, tocmai de ceea ce se referă în mod direct la corporalitatea sa, să zicem, de modul în care se mănâncă – bine sau rău –, într-o anumită regiune, sau de alte lucruri de acest fel, şi interesul său nu merge dincolo de acestea. Sufletul său rămâne sărac. El nu poartă lumea în sine. Iar atunci când trece prin poarta morţii, el ia în interiorul său,

în lumea spirituală, foarte puţin din lumina cu care fenomenele lumii au radiat spre el. Din această cauză, munca pe care el va trebui s-o desfăşoare în colaborare cu entităţile spirituale, cu care se va afla acum împreună, va fi pentru el grea. Pentru munca de clădire a corpului său fizic, el aduce cu sine, în sufletul său, nu forţă şi energie, ci slăbiciune, un fel de neputinţă sufletească. Şi modelul exercită asupra lui o influenţă puternică. Lupta cu acest model se exprimă prin tot felul de boli ale copilăriei, dar slăbiciunea îi rămâne. El îşi plăsmuieşte un corp întru câtva fragil, expus tuturor bolilor posibile. Astfel, interesul sufletului şi al spiritului din timpul unei vieţi pământeşti se metamorfozează din punct de vedere karmic în starea de sănătate a vieţii următoare. Oamenii care plesnesc de sănătate au avut mai întâi, într-o viaţă anterioară, un interes viu pentru lumea vizibilă. Şi, în această privinţă, amănuntele vieţii au cu adevărat o acţiune extraordinar de puternică.

Desigur, este mai mult sau mai puţin riscant, aş spune, să vorbeşti astăzi despre aceste lucruri; dar înlănţuirile karmei nu pot fi înţelese decât dacă suntem dispuşi să luăm în considerare amănuntele referitoare la karmă. Pe vremea când sufletele umane prezente astăzi trăiau într-o existenţă anterioară, pictura exista deja, şi au existat oameni care nu simţeau nici un interes pentru pictură. Există şi astăzi oameni cărora le este absolut indiferent dacă au atârnată pe perete o pictură oribilă sau un tablou foarte bine realizat. Existau deja astfel de oameni pe vremea când sufletele care trăiesc astăzi se aflau într-o încarnare trecută. Şi, vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, eu nu am găsit niciodată vreun om care să aibă o figură simpatică, o expresie simpatică a feţei, şi căruia, într-o viaţă anterioară, să nu-i fi plăcut pictura. Oamenii cu

expresia feţei prea puţin simpatică – aspect care joacă, de asemenea, un rol în karmă, care are importanţă pentru destinul omului – erau întotdeauna aceia care au trecut fără interes şi indiferente, flegmatice, prin faţa operelor picturale.

Dar lucrurile merg mult mai departe. Există oameni care, pe parcursul întregii lor vieţii – iar acest lucru se întâmpla deja în nişte epoci anterioare ale Pământului –, nu ridică niciodată ochii spre stele, oamenii care nu ştiu unde este Leul sau Berbecul sau Taurul, care nu se interesează de nimic în această direcţie. Într-o viaţă următoare, aceşti oameni se vor naşte cu un corp lipsit de vlagă; şi dacă vigoarea părinţilor i-a înzestrat cu un model care le permite să depăşească această slăbiciune, ei vor rămâne cu un corp pe care şi-l vor construi ei înşişi, după aceea, fără vlagă, fără putere.

Şi astfel, întreaga stare de sănătate a omului din timpul unei anumite vieţi pământeşti poate fi pusă în legătură cu interesul pe care el l-a încercat într-o viaţă precedentă pentru lumea vizibilă, pe scara cea mai largă.

Oamenii care în zilele noastre nu au, de exemplu, absolut nici un interes pentru elementul muzical, cărora muzica le este indiferentă, vor fi, cu siguranţă, într-o viaţă viitoare, astmatici sau afectaţi de boli de plămâni, se nasc cu predispoziţia spre boli de plămâni sau spre astm. Lucrurile stau în aşa fel încât substanţa sufletească ce se formează în cursul unei vieţi pământeşti prin interesul faţă de lumea vizibilă se exprimă în starea generală de sănătate sau de boală a corpului în următoarea viaţă pământească.

Cineva ar putea acum să spună: Dacă ştim acest lucru, s-ar putea să ne piară cheful să trăim o existenţă pământească viitoare. – Dar aceasta este, iarăşi, una din acele judecăţi emise din punctul de vedere pământesc, şi ea

nu este, într-adevăr, singura posibilă; căci viaţa dintre moarte şi o nouă naştere durează mai mult decât existenţa pământească. Dacă cineva rămâne insensibil faţă de anumite aspecte vizibile din mediul său înconjurător, el va rămâne în imposibilitatea de a lucra în anumite domenii între moarte şi o nouă naştere. El va trece prin poarta morţii, ca să spunem aşa, cu consecinţele lipsei sale de interes. Parcurgând drumul după moarte, el nu se poate apropia de anumite entităţi. Anumite entităţi se îndepărtează de el, el nu le poate aborda. Celelalte suflete umane cu care a trăit pe Pământ îi rămân străine. Aceasta ar putea dura la infinit, ca un fel de veşnicie a infernului, dacă n-ar interveni nimic care să schimbe situaţia. Singura compensare, singura cură posibilă, este aceea de a lua acum, între moarte şi o nouă naştere, hotărârea de a coborî din nou pe Pământ şi de a trăi neputinţa din lumea spirituală în contact cu un corp bolnav. Între moarte şi o nouă naştere, omul îşi doreşte această cură, căci între moarte şi o nouă naştere avem parte doar de acest lucru: Există ceva ce nu putem face; dar nu simţim ce. Astfel încât mai târziu, când murim din nou şi ne găsim iarăşi între moarte şi o nouă naştere, atunci suferinţa, suferinţa pământească este ceea ce ne împinge să facem ce am neglijat altădată. Astfel încât putem spune că, în esenţă, omul îşi aduce cu sine din lumea spirituală aici jos, în lumea fizică, starea de sănătate şi de boală, o dată cu karma sa.

Şi dacă ţinem seama totodată de faptul că nu există numai o karmă care se împlineşte, ci şi o karmă în devenire, că anumite lucruri pot apărea pentru prima dată, atunci, desigur, nu vom raporta la vieţile anterioare tot ceea ce omul a trebuit să sufere, să spunem, în privinţa sănătăţii şi bolii în timpul existenţei fizice. Dar vom şti că, într-adevăr, ceea ce apare în predispoziţiile interne drept sănătate sau, mai ales, drept boală, este determinat în mod

karmic, conform consideraţiilor pe care tocmai le-am făcut. Lumea devine inteligibilă abia atunci când ne putem îndrepta privirea dincolo de existenţa pământească. Înainte de aceasta, ea nu este inteligibilă. Lumea nu este inteligibilă pe baza vieţii pământeşti.

Dacă trecem acum de la aceste condiţii interioare ale karmei, determinate de organizare, la aspectele mai exterioare, dacă ne îndreptăm atenţia mai spre exterior, atunci putem, aş putea spune, la început numai pentru a schiţa tema, să pornim tot de la un domeniu de fapte care îl ating pe om îndeaproape. Să luăm, de exemplu, ceea ce în domeniul sufletesc se poate afla într-o legătură foarte strânsă cu starea sufletească generală de sănătate sau de boală, din punctul de vedere al relaţiei cu semenii.

Voi prezenta cazul următor: cineva leagă o prietenie de tinereţe. Se naşte o prietenie de tinereţe foarte strânsă. Cei doi prieteni sunt foarte ataşaţi unul de altul. Apoi viaţa îi separă, astfel că poate amândoi, poate mai ales unul dintre ei, îşi amintesc de vremea prieteniei lor cu o anumită melancolie. Dar această prietenie nu se restabileşte şi, oricât de des se mai întâlnesc în viaţă, prietenia nu se restabileşte. Dacă vă gândiţi câte lucruri pot depinde, eventual, în destinul unui om, de o asemenea prietenie de tinereţe care a fost curmată, dumneavoastră vă veţi spune că destinul unui om poate fi profund influenţat de o asemenea prietenie de tinereţe care a fost curmată.

Ar trebui să tratăm astfel de lucruri cât mai puţin teoretic. A vorbi din punct de vedere teoretic nu are, propriu-zis, nici o valoare deosebită. Despre aceste lucruri ar trebui să vorbim ori numai pe baza unei contemplări nemijlocite, ori întemeindu-ne pe ceea ce am auzit sau am citit din gura celui care a ajuns la această contemplare

nemijlocită, şi ne pare plauzibil, inteligibil. Consideraţiile teoretice nu au nici o valoare. Iată de ce eu vreau să vă spun că, dacă ne străduim să percepem pe baza contemplării spirituale ce se ascunde în dosul unei prietenii de tinereţe curmate, descoperim următoarele.

Întorcându-ne la o viaţă pământească anterioară, descoperim, de regulă, că cei doi oameni care au legat într-o anumită viaţă această prietenie de tinereţe ce a fost curmată, au fost legaţi printr-o prietenie târzie în viaţa precedentă.

Să presupunem, aşadar, doi tineri sau două tinere care au legat prietenie înaintea vârstei de douăzeci de ani, apoi legătura s-a rupt. Dacă, prin cunoaştere spirituală, ne întoarcem înapoi până la o viaţă anterioară, aflăm că între ei sau între ele se stabilise o prietenie, dar că această prietenie începuse aproximativ din al douăzecilea an, şi s-a prelungit în cursul ulterior al vieţii. Acesta este un caz foarte interesant, pe care îl găsim adesea când studiem aceste lucruri în lumina ştiinţei spirituale.

Atunci când examinăm aceste cazuri mai îndeaproape, reiese că imboldul de a cunoaşte persoana cu care legase prietenie la o vârstă avansată, dar şi aşa cum poate fi ea în tinereţe, îl conduce pe omul respectiv să angajeze în viaţa următoare o prietenie de tinereţe cu acea persoană. Într-o viaţă precedentă, a cunoscut-o la o vârstă destul de înaintată; şi acum are în suflet dorinţa de a o cunoaşte în timpul tinereţii. Ceea ce nu se putea face în această primă viaţă, se realizează în următoarea.

Dar aceasta are o mare influenţă; acest imbold care se naşte la unul dintre cei doi oameni, sau la amândoi, trece pragul morţii, apoi se dezvoltă între moarte şi o nouă naştere în lumea spirituală. Atunci, în lumea spirituală, ochii sunt ca fixaţi asupra tinereţii. Sufletul are această

nostalgie foarte deosebită de a-şi îndrepta privirea asupra tinereţii şi el nu cultivă imboldul de a-l cunoaşte din nou pe acest om şi la o vârstă mai târzie. Şi astfel se frânge prietenia din tinereţe, care fusese plănuită în viaţa trăită înainte de a coborî pe Pământ.

Acesta este un caz luat din viaţă. Ceea ce vă povestesc eu aici este ceva absolut real. Dar se iveşte acum întrebarea: Ei bine, cum era de fapt această prietenie de la o vârstă matură din viaţa precedentă, pentru ca ea să fi dat acum naştere imboldului de a regăsi aceeaşi fiinţă într-o nouă viaţă în tinereţe?

Pentru ca această nevoie de a regăsi tânără aceeaşi persoană să nu se prelungească prin nevoia de a-i rămâne legată în continuare la o vârstă mai înaintată, trebuie să intervină altceva în viaţă. În toate cazurile care îmi sunt cunoscute, a fost întotdeauna aşa: Dacă aceste persoane ar fi rămas legate în continuare la o vârstă mai înaintată, dacă prietenia lor din tinereţe nu s-ar fi curmat, ele ar fi sfârşit prin a se plictisi una de alta, căci prietenia lor dintr-o viaţă trecută, când era o prietenie de maturitate, fusese o formă de prietenie foarte egoistă. Egoismul dintr-o prietenie în cursul unei vieţi pământeşti se plăteşte karmic prin pierderea acestei prietenii în alte vieţi. Atât de complicate sunt lucrurile. Putem discerne întotdeauna un fir conducător, dacă observăm acest lucru: În numeroase cazuri, în cursul unei vieţi, doi oameni trăiesc fiecare pentru sine până la vârsta de douăzeci de ani, apoi leagă prietenie (*desenul I*). Într-o viaţă pământească ulterioară, acestei imagini îi corespunde, de obicei, cealaltă (*desenul II*), prietenia de tinereţe, apoi vieţile se separă. Foarte adesea aşa stau lucrurile. În general, constatăm că vieţile pământeşti succesive se completează una pe alta, atunci când avem în vedere ceea ce aş numi configuraţia lor.

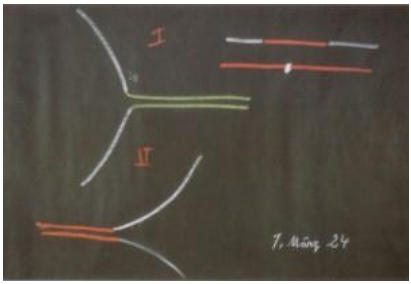

Tabla 9

Găsim în mod frecvent mai ales această situaţie: Dacă întâlnim un om care exercită o puternică influenţă asupra destinului – acest lucru nu este valabil, firește, decât în general, nu în toate cazurile –, dacă întâlnim un om la vârsta matură într-o încarnare, atunci l-am întâlnit, eventual, prin destin, la începutul şi la sfârşitul încarnării precedente. Imaginea este atunci următoarea: Într-o încarnare, trăim cu acest alt om la începutul şi la sfârşitul vieţii, iar într-o altă încarnare, nu la început şi la sfârşit, ci îl întâlnim exact la mijlocul vieţii.

Tabla 9

Sau se întâmplă că suntem legaţi prin destin de o persoană când noi suntem la vârsta copilăriei. Într-o viaţă precedentă, eram legaţi de această persoană tocmai înainte de a muri. Aceste fenomene de reflectare se întâlnesc foarte frecvent în înlănţuirile de destin.

CONFERINȚA A ȘASEA

Dornach, 2 martie 1924 [Nota 13]

Pentru a continua considerațiile asupra karmei este necesar să aruncăm mai întâi o privire asupra modului în care intervine karma în evoluția umană, să vedem cum destinul, în urzeala căruia se întrețes faptele umane libere, este plăsmuit, propriu-zis, reflectându-se în fizic, din lumea spirituală.

Astfel, vă voi vorbi astăzi despre câteva lucruri cu privire la om, așa cum trăiește el pe Pământ. Desigur, noi l-am studiat în aceste conferințe pe omul pământesc, în ceea ce privește alcătuirea sa. Am distins, în alcătuirea lui, corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi organizarea Eului. Dar, îndreptându-ne privirea asupra omului așa cum ni se prezintă el pur şi simplu în lumea fizică, putem vedea această alcătuire şi din alt unghi de vedere.

Vom aborda astăzi alcătuirea omului fără a ține seama de ceea ce am spus deja în această privință şi vom încerca apoi să stabilim o legătură între ceea ce spunem astăzi şi ceea ce cunoaştem deja.

Când îl observăm pe om, așa cum ne apare el pe Pământ, ținând seama numai de forma sa fizică, atunci această formă fizică are trei părți foarte clar distincte una de alta. În mod obişnuit, nu se face această împărțire, pentru că știința oficială din zilele noastre îndreaptă asupra lucrurilor şi asupra faptelor doar o privire superficială, ea nu are nici un fel de simț pentru a ține seama de ceea ce ni se revelează când examinăm lucrurile şi faptele cu o privire pe care o luminează o lumină interioară.

Noi, ca oameni, avem, în primul rând, un cap. Acest cap, deja prin aspectul său exterior, ni se poate înfăţişa ca fiind absolut diferit de restul formei umane. Este suficient să urmărim naşterea omului, pentru a vedea această deosebire. Vedem atunci că primul lucru care se formează ca germene în corpul mamei este, propriu-zis, numai capul, organizarea capului.

Organizarea umană în ansamblul ei se plăsmuieşte începând de la cap, şi tot restul, tot ce apare ulterior ca forme, este, în realitate, un organ-anexă, ataşat germenului uman. La început omul este, ca formă fizică, de fapt, capul; restul este organ-anexă. Iar ceea ce vor prelua aceste organe mai târziu: nutriţia, respiraţia ş.a.m.d., în prima perioadă embrionară a omului nu este asigurat din interiorul germenului uman, sub formă de proces de respiraţie sau de circulaţie ş.a.m.d., ci din exterior, pornind din corpul mamei, cu ajutorul unor organe care mai târziu dispar, care nu mai sunt prezente la om mai târziu.

La început fiinţa umană este în întregime cap. Restul nu este decât organ-anexă. Nu est exagerat să spunem: Omul este la început cap, restul este, în fond, organ-anexă. Iar mai târziu, ceea ce este la început organ-anexă se dezvoltă, dobândeşte importanţă pentru om şi, în viaţa de mai târziu, capul poate fi distins mai clar de restul organismului.

Dar cu aceasta nu am oferit despre om decât o caracteristică superficială. În realitate, omul, tocmai ca formă fizică, este o fiinţă tripartită. Iar tot ceea ce este de fapt prima sa formă, capul, rămâne o parte mai mult sau mai puţin individuală, pe durata întregii vieţi pământeşti. Acest lucru nu este observat, dar aşa stau lucrurile.

Dumneavoastră veţi spune: Dar nu ar trebui să împărţim în acest fel omul, decapitându-l oarecum, tăindu-i

capul. – Că antroposofia ar face acest lucru, asta nu este decât opinia unui profesor care reproşa într-o zi antroposofiei că ea împarte omul în cap, piept şi membre. Dar aşa ceva nu este adevărat, nu este aşa; ceea ce este în mod exterior formaţiune a capului nu reprezintă decât expresia esenţială a formaţiunii capului. Omul rămâne pe parcursul vieţii sale în întregime cap. Organele de simţ cele mai importante: ochii, urechile, organul mirosului, organul gustului, se află, desigur în cap; dar simţul căldurii, de exemplu, cel al presiunii, al pipăitului, sunt repartizate pe suprafaţa întregului om. Lucrurile sunt de-aşa natură încât nu trebuie să distingem trei părţi componente ale fiinţei din punct de vedere spaţial, ci numai în sensul că formaţiunea capului apare, în principal, în forma exterioară a capului, dar, în realitate, această formaţiune pătrunde întregul om. Şi la fel este şi cu celelalte părţi componente ale omului. Capul este prezent, pe toată durata vieţii pământeşti, chiar şi în degetul mare de la picior, în măsura în care acest deget mare are o sensibilitate tactilă sau este sensibil la căldură.

Vedeţi dumneavoastră, prin cele prezentate, noi am caracterizat una dintre părţile componente ale entităţii umane, acea entitate umană care stă în faţa noastră drept entitate perceptibilă simţurilor. În scrierile mele, am mai numit această parte componentă şi organizare neuro-senzorială, pentru a o caracteriza dintr-un punct de vedere mai interior. Organizarea neuro-senzorială este una dintre părţile componente ale entităţii umane.

A doua parte componentă a acestei entităţi umane este tot ceea ce se manifestă printr-o activitate ritmică. Dumneavoastră nu veţi putea spune despre organizarea neuro-senzorială că ea se manifestă printr-o activitate ritmică, altfel, în percepţia vizuală, de exemplu, ar trebui să

percepeţi la un moment dat un lucru, apoi altul, apoi un al treilea, apoi un al patrulea, şi după aceea să reveniţi la primul, şi aşa mai departe. Ar trebui ca percepţia vizuală să se desfăşoare conform unui ritm intern. Dar nu aşa stau lucrurile. În schimb: dacă observaţi elementul esenţial al organizării trunchiului, atunci găsiţi aici ritmul respirator, ritmul circulator, ritmul digestiei ş.a.m.d. Aici, totul este ritm.

Ritmul, cu organele ritmice, este a doua parte componentă care se formează în entitatea umană, care se extinde, la rândul său, în întreaga fiinţă, dar îşi are manifestarea exterioară principală localizată în organele trunchiului. Omul întreg, este, iarăşi, inimă, este, iarăşi, plămâni; dar plămânii şi inima sunt localizate, ca să spunem aşa, în organele cărora li se dau în mod obişnuit aceste nume. Desigur, omul întreg respiră. Dumneavoastră respiraţi prin fiecare punct al organismului. Se vorbeşte de o respiraţie a pielii. Numai că respiraţia este concentrată, în principal, în activitatea plămânilor.

A treia parte componentă este organizarea-membre a omului. Membrele se termină în regiunea trunchiului. În stadiul embrionar, ele apar sub formă de organe-anexe. Ele se formează mai târziu. Dar ele sunt acele organe care au cele mai strânse legături cu sistemul metabolic. Prin faptul că ele se pun în mişcare, prin faptul că ele sunt, în principal, organele care îndeplinesc, la om, munca, sistemul metabolic este cel mai bine stimulat prin activitatea lor. Am caracterizat astfel cele trei părţi componente care ne apar când privim forma umană.

Dar aceste trei părţi componente sunt intim legate de viaţa sufletească a omului. Viaţa sufletească a omului se împarte în gândire, simţire şi voinţă. Gândirea îşi găseşte organizarea sa fizică mai ales în cap. Dar ea îşi găseşte

organizarea fizică şi în întreaga fiinţă umană, deoarece capul, în sensul pe care vi l-am indicat, este prezent în omul întreg.

Simţirea este legată de organizarea ritmică. Este o prejudecată, şi chiar o superstiţie a ştiinţei noastre moderne, să se creadă că sistemul nervos are de-a face cu simţirea în mod direct. Acesta nu are de-a face în mod direct cu simţirea. Organele simţirii sunt organul ritmului respirator şi organul ritmului circulator, iar nervii nu fac decât să slujească de intermediar, pentru ca noi să ne putem reprezenta că avem sentimente. Simţirea îşi are organizarea ei corespunzătoare în organismul ritmic, dar noi nu am şti nimic despre sentimentele noastre dacă nervii nu ne-ar furniza reprezentări despre aceste sentimente ale noastre. Şi, din cauză că nervii ne furnizează reprezentări despre sentimentele noastre, intelectualismul actual îşi formează această superstiţie, că nervii ar fi şi organele simţirii. Însă nu aşa stau lucrurile.

Dar, dacă observăm în mod conştient sentimentele, cum urcă ele în organismul nostru ritmic, şi dacă le comparăm cu gândurile noastre, care sunt legate de organizarea capului, de sistemul nostru neuro-senzorial, atunci percepem între gândurile noastre şi sentimentele noastre exact aceeaşi deosebire – numai să fim în stare să observăm – ca aceea dintre gândirea noastră cotidiană, pe care o avem în viaţa de veghe, şi vis. Sentimentele nu au în conştienţă o intensitate mai mare decât visul. Ele au doar o altă formă. Ele apar doar într-un alt mod. Când visaţi în imagini, conştienţa dumneavoastră trăieşte tocmai în imagini. Dar aceste imagini semnifică sub această formă a lor exact ceea ce semnifică, sub o altă formă, sentimentele. Astfel încât putem spune: conştienţa cea mai clară, cea mai luminoasă, o avem în reprezentările noastre, în gândurile

noastre. În ceea ce priveşte sentimentele, noi avem un fel de conştienţă de vis. Noi credem numai că avem o conştienţă clară a sentimentelor noastre. Dar noi nu avem despre sentimentele noastre o conştienţă mai clară decât despre visele noastre. Când, în momentul trezirii, ne amintim de visele noastre şi ne formăm despre ele nişte reprezentări conştiente, prin aceasta noi nu am prins visul din zbor. Visul este mult mai bogat decât reprezentarea pe care ne-o formăm în legătură cu el. Şi, tot astfel, lumea sentimentelor este în sine infinit mai bogată decât ceea ce putem actualiza, decât ceea ce putem evoca în noi drept reprezentări ale acestor sentimente.

Cât despre voinţă, ea este în întregime scufundată în somn. Această voinţă este legată de sistemul metabolismului şi al membrelor, de organismul mişcării. În legătură cu această voinţă, noi nu cunoaştem decât gândurile. Eu îmi formez reprezentarea: Vreau să iau în mână acest ceas. Străduiţi-vă odată să vă mărturisiţi în mod sincer că vă formaţi reprezentarea „eu vreau să iau în mână acest ceas", şi după aceea luaţi ceasul în mână: Ceea ce se întâmplă de când reprezentarea dumneavoastră coboară în muşchi şi până când, în cele din urmă, duce, iarăşi, la formarea unei reprezentări: apucarea ceasului, care continuă prima reprezentare –, ceea ce se întâmplă între reprezentarea intenţiei şi cea a realizării, ceea ce se întâmplă în organismul dumneavoastră, aceasta rămâne atât de inconştient cum este numai viaţa din somnul cel mai profund, din somnul inconştient, fără vise.

Despre sentimentele noastre, noi cel puţin visăm. Despre impulsurile noastre de voinţă, noi nu ştim nimic mai mult decât despre somnul nostru. Dumneavoastră puteţi spune: De la somn, eu nu primesc absolut nimic. – Dar acum eu nu vorbesc din punct de vedere fizic. Este,

firește, un nonsens deja din capul locului ca cineva să spună: eu nu primesc nimic de la somn; căci, sufletește, dumneavoastră primiți mult. Dacă nu ați dormi niciodată, nu ați putea ajunge la conștiența Eului.

Ar trebui doar să vă actualizați următoarele: Dacă vă reamintiți trăirile pe care le-ați avut, atunci dumneavoastră vă întoarceți în trecut, pornind de la momentul prezent. Și dumneavoastră credeți că se întâmplă așa: Dumneavoastră vă întoarceți în trecut. – Dar nu este așa. Dumneavoastră nu vă întoarceți decât până la momentul când v-ați fi trezit ultima dată (*vezi desenul*). Apoi, dumneavoastră ați dormit – și ceea ce a avut loc în acest interval, aceasta s-a șters –, și după aceea amintirea se reia, într-adevăr, de la ultima adormire până înainte de ultima trezire. Și vă întoarceți înapoi, tot așa, în continuare. Iar când vă îndreptați privirea în urmă, trebuie să intercalați întotdeauna momentele de inconștiență.

Tabla 10
sus

Când privim în urmă, trebuie să intercalăm intervalele de inconștiență, care reprezintă o treime din viața noastră. Noi nu ținem seama de acest lucru. Dar este ca și cum ați avea o suprafață albă și la mijloc o gaură neagră. Vedeți bine gaura neagră, deși acolo nu există nici o forță. Astfel, dumneavoastră vă rememorați trecutul, vedeți negrul, nopțile în timpul cărora ați dormit, dar aceste momente nu conțin nici o reminiscență de viață. Conștiența dumneavoastră se lovește întotdeauna de ele. Aceasta este ceea ce face ca dumneavoastră să spuneți „Eu" vorbind despre dumneavoastră înșivă (*tabla 10 stanga jos*).

Dacă, în realitate, ar fi mereu continuitate și nu v-ați lovi de nimic, atunci nu ați ajunge la conștiența Eului. Așadar deja putem spune că datorăm ceva somnului. Și, la

fel cum datorăm ceva somnului în viaţa pământească obişnuită, îi datorăm ceva şi somnului care stăpâneşte în domeniul voinţei noastre.

Ceea ce se întâmplă propriu-zis în actul de voinţă este trăit de noi în stare de somn. Dar, la rândul său, tocmai de aceasta ţine adevăratul Eu. Aşa cum ajungem la conştienţa Eului datorită negrului (*vezi Tabla*), tot aşa Eul se află în ceea ce doarme în noi în timpul actului de voinţă, dar Eul care trece prin vieţile pământeşti succesive.

Ei bine, vedeţi, dumneavoastră, aici domneşte karma. Karma domneşte în voinţă. În voinţă domnesc toate impulsurile care îşi au originea în viaţa pământească precedentă. Numai că la omul treaz ele sunt scufundate în somn.

Aşadar dacă ni-l reprezentăm pe om aşa cum ne apare el în viaţa pământească, constatăm că el este alcătuit din trei părţi: organizarea capului, organizarea ritmică şi organizarea mişcării. Această împărţire este schematică; fiecare din aceste părţi componente se extinde asupra întregului om. De organizarea capului este legată reprezentarea, de organizarea ritmică este legată simţirea, de organizarea mişcării este legată voinţa. Starea în care avem reprezentări este starea de veghe. Starea în care se manifestă sentimentele este o stare de vis. Starea în care se manifestă voinţa, impulsurile de voinţă, este o stare de somn, chiar şi în timpul stării de veghe.

Acum trebuie să distingem două lucruri cu privire la cap sau, mai precis, cu privire la reprezentare. Trebuie să facem încă o distincţie, mai subtilă, aş zice, în ceea ce priveşte capul. Această diferenţiere subtilă ne conduce la a distinge între reprezentarea instantanee, pe care o produce în noi lumea din jur, şi ceea ce avem drept amintire.

Dumneavoastră mergeţi prin lume. Vă formaţi în permanenţă reprezentări, în funcţie de impresiile pe care le primiţi de la lume. Dar vă rămâne posibilitatea să scoateţi mai târziu aceste impresii din memorie. Din punct de vedere interior, reprezentările actuale pe care vi le faceţi în contact cu lumea nu diferă de reprezentările care apar atunci când vă reamintiţi. Prima dată, reprezentările vin din exterior; a doua oară, ele vin din interior. Dar este o concepţie cu totul naivă aceea care ne face să credem că memoria funcţionează în felul următor: Eu mă aflu în prezenţa unui obiect sau a unui eveniment, îmi formez despre el o reprezentare, care coboară în mine pe o cale oarecare, într-un fel de scrin, iar când îmi reamintesc, eu voi lua iarăşi de acolo această reprezentare. Există filosofii întregi care descriu cum reprezentările care coboară sub pragul conştienţei sunt după aceea regăsite, atunci când ne amintim. Acestea sunt modalităţi naive de a vedea lucrurile.

Bineînţeles, nu există un asemenea scrin de unde să luăm reprezentările atunci când ni le amintim. Tot aşa cum nu există în noi un loc unde ele ar merge să se plimbe, pentru a urca după aceea în capul nostru când ne amintim. Nu există nimic din toate acestea. De altfel aceasta nu este, în sine, o explicaţie. Realitatea este, mai curând, următoarea.

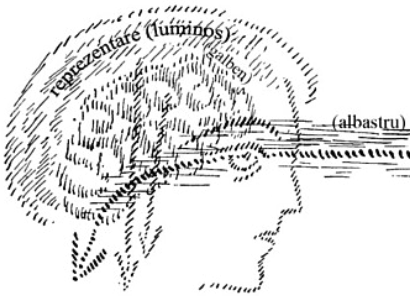
Gândiţi-vă puţin, atunci când vreţi să vă exersaţi memoria, lucraţi adesea nu numai cu ajutorul reprezentărilor, ci chemând în ajutor cu totul altceva. Eu am observat adesea oameni memorizând ceva. Ei îşi reprezintă cât mai puţine lucruri, dar ei execută fără încetare mişcări vehemente, însoţindu-şi cuvintele cu mişcări de braţe: „und es wallet und woget und brauset und zischt”. Multe persoane memorizează în acest fel şi,

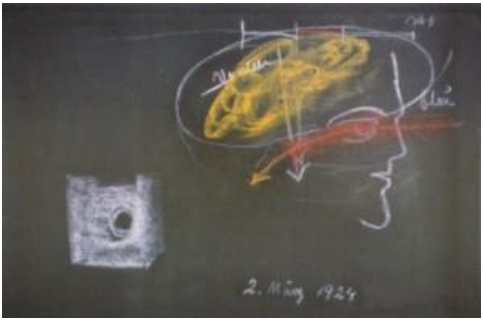
făcând aceasta, ele gândesc cât mai puţin posibil. Şi ele mai fac aici ceva pentru a-şi stimula memoria, la „und es wallet und woget und brauset und ziecht" [Nota 14] ele se ajută lovindu-şi fruntea cu pumnul. Se întâmplă şi aşa ceva. Reprezentările pe care ni le facem despre lume se volatilizează ca nişte vise. Dimpotrivă, ceea ce scoatem din memorie, acestea nu sunt reprezentări care ar fi coborât în ea, ci altceva. Pentru a vă ajuta să vă formaţi o idee despre acest lucru, ar trebui să fac aşa (*vezi desenul*). Aceasta nu este, desigur, decât o reprezentare simbolică. Reprezentaţi-vă un om care priveşte ceva. El vede ceva. Eu nu voi descrie procesul într-un mod mai exact, aş putea s-o fac, dar, pentru moment, acest lucru nu e necesar. Aşadar omul vede ceva. Ceea ce vede trece prin ochiul său şi ajunge prin nervul optic în organele unde duce acest nerv optic.

Noi avem în creier două părţi net diferite: creierul mai exterior, materia cenuşie, şi, sub aceasta, materia albă. Materia albă se prelungeşte în organele de simţ; materia cenuşie este mult mai puţin elaborată decât materia albă. Albă şi cenuşie, ele sunt, de altfel, doar în mod aproximativ. Deja privind lucrurile în mare, din punct de vedere anatomic, situaţia este acesta: obiectele fac asupra noastră o impresie, care trece prin ochi şi mai departe, provocând anumite procese în materia albă a creierului.

Dimpotrivă, reprezentările noastre au ca organ materia cenuşie (*vezi desenul*), care are o cu totul altă structură celulară. Reprezentările licăresc aici, apoi dispar ca visele. Licăresc, pentru că dedesubt se desfăşoară impresiile.

Tabla 10

Dacă, pentru a vă aminti, aţi fi obligat să mergeţi să căutaţi reprezentările în profunzimile unde ele ar fi alunecat, nu v-aţi aminti absolut nimic, nu aţi avea, în general, nici o memorie. Iată ce se întâmplă: În acest moment, să zicem, eu văd ceva. Impresia pe care mi-o face acest ceva pătrunde în mine prin intermediul materiei albe a creierului meu. Materia cenuşie acţionează, la rândul ei, visând impresiile, formându-şi despre ele imagini. Aceste imagini se şterg. Ceea ce rămâne din ele, noi nu ne reprezentăm deloc în acest moment, dar aceasta coboară în profunzimile organizării noastre. Iar atunci când ne amintim, noi privim în aceste adâncuri: acolo impresia persistă.

Aşadar atunci când aţi văzut ceva albastru, impresia acestui albastru coboară în dumneavoastră (*vezi desenul, jos*); aici (*sus*), dumneavoastră vă formaţi reprezentarea acestui albastru. Ea se şterge. După trei zile, percepeţi în creierul dumneavoastră impresia care a dăinuit. Şi, privind în interiorul dumneavoastră, vă reprezentaţi acum albastrul. Prima dată când l-aţi văzut, aţi fost stimulat din exterior, de obiectul albastru. A doua oară, atunci când vi-l amintiţi, sunteţi stimulat din interior, deoarece albastrul s-a oglindit în dumneavoastră Procesul este, în ambele cazuri, acelaşi. Este vorba întotdeauna de o percepţie, amintirea este tot o percepţie. Astfel că, propriu-zis, conştienţa noastră diurnă se află în reprezentare; dar sub nivelul reprezentării se desfăşoară anumite procese, care nu vor pătrunde în noi decât tot prin intermediul reprezentării, şi anume, prin reprezentarea-amintire. Sub această reprezentare se află percepţia, percepţia propriu-zisă, şi abia dedesubtul ei se află sentimentul. Astfel încât, în ceea ce priveşte organizarea capului, organizarea gândirii, noi putem face o diferenţiere mai subtilă între reprezentare şi percepţie. Atunci, avem ceea ce am perceput, de care ne putem apoi aminti. Dar acest lucru rămâne de fapt absolut inconştient. Se ridică la suprafaţa conştienţei numai prin amintire. Dar omul nu mai simte absolut deloc ce se petrece în realitate în el. Atunci când percepe, el trăieşte reprezentarea. Efectul percepţiei pătrunde în el. Pe baza acestui efect, el poate trezi amintirea. Dar aici începe deja inconştientul.

Vedeţi dumneavoastră: În conştienţa de veghe, suntem într-adevăr noi înşine, ca oameni, numai atunci când ne formăm reprezentări. (*Vezi Tabla 11*) Acolo unde nu putem ajunge cu conştienţa noastră – noi nu ajungem nici chiar până la cauzele amintirii –, acolo nu ne mai

aparţinem ca oameni, acolo suntem integraţi lumii. Este exact ca în viaţa fizică: Inspiraţi aer, pe care îl aveţi acum în dumneavoastră, acest aer se afla, cu puţin timp mai înainte în exterior, era aer al lumii; acum, acesta este aerul dumneavoastră După puţin timp îl redaţi iarăşi lumii: sunteţi una cu lumea. Aerul este când afară, când în interiorul dumneavoastră Nu aţi fi deloc oameni dacă nu aţi fi uniţi cu lumea în aşa fel încât să nu aveţi numai ceea ce se află în interiorul pielii dumneavoastră, ci şi ceea ce vă uneşte cu întreaga atmosferă. Exact aşa cum sunteţi uniţi cu lumea în privinţa celor fizice, tot astfel, şi în privinţa celor spirituale – în momentul în care coborâţi în regiunea cea mai apropiată de subconştient, în acea regiune de unde se ridică amintirile –, sunteţi uniţi cu ceea ce se numeşte Ierarhia a treia: Îngeri, Arhangheli, Arhai. Aşa cum prin respiraţie sunteţi legaţi de aer, tot aşa, prin organizarea capului dumneavoastră, şi anume prin organizarea care se află dedesubt, doar aceea care este acoperită de lobii cervicali exteriori – aceştia aparţin numai şi numai Pământului – prin aceasta, care se află aici, dedesubt, sunteţi uniţi cu Ierarhia a treia, cu Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii.

Să coborâm acum spre regiunea care este, din punct de vedere sufletesc, cea a simţirii, iar din punct de vedere corporal, cea a organizării ritmice, şi de unde nu urcă decât visele sentimentului; acolo nu ne mai aparţinem deloc, ca oameni. Aici depindem de Ierarhia a doua, de entităţile spirituale care nu se încarnează în nici un corp pământesc, ci rămân în lumea spirituală, şi care îşi trimit neîncetat curenţii, impulsurile, ceea ce emană de la ele drept forţe, în organizarea ritmică a omului. Exusiai, Dynamis, Kyriotetes, acestea sunt entităţile pe care noi le purtăm în pieptul nostru.

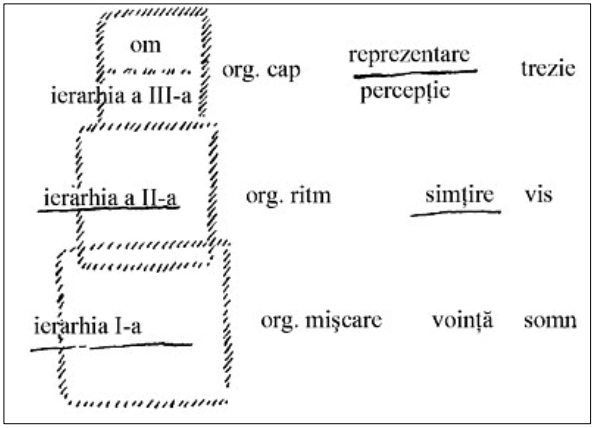
Aşa cum, în realitate, noi ne purtăm omul-Eu numai în lobii exteriori ai creierului, aşa îi purtăm pe Îngeri, Arhangheli, Arhai ş.a.m.d., imediat dedesubt, tot în organizarea capului. Acesta este teatrul acţiunii lor pe Pământ. Aici se află punctele de inserare a activităţii lor.

În pieptul nostru, noi purtăm Ierarhia a doua: Exusiai ş.a.m.d. Punctele de inserare a activităţii lor se află în pieptul nostru. Dacă trecem la sfera motricităţii noastre, la organismul nostru locomotor, aici sunt active entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi, Tronuri.

În membrele noastre circulă substanţele transformate ale alimentelor pe care le mâncăm; ele trec acolo printr-un proces viu de ardere. Căci atunci când facem un pas, în noi ia naştere un proces viu de ardere. Ceea ce există în exterior există şi în noi. Noi suntem uniţi cu aceasta. Cu cele mai de jos suntem uniţi prin sistemul metabolic-locomotor, ca oameni fizici. Prin sistemul metabolic-locomotor suntem în legătură cu Ierarhiile cele mai înalte. Prin prima Ierarhie, Serafimii, Heruvimii, Tronurile, noi suntem uniţi cu tot ceea ce ne spiritualizează.

Acum se pune întrebarea foarte importantă – ea pare banală, când o formulez în cuvinte pământeşti, dar trebuie totuşi s-o formulez –, întrebarea: Cu ce se ocupă aceste entităţi ale celor trei Ierarhii, atunci când ele se află printre noi?

Tabla 11

Ierarhia a treia: Îngerii, Arhanghelii ș.a.m.d., se ocupă de ceea ce îşi are organizarea sa fizică în capul omului, ea se ocupă de gândirea noastră. Dacă ea nu ar face acest lucru, dacă ea nu s-ar ocupa de ceea ce se întâmplă în capul nostru, noi nu am avea nici o amintire în viaţa noastră pământească obişnuită. Entităţile acestei Ierarhii menţin în noi impulsurile pe care le primim o dată cu percepţiile; ele se află la baza activităţii care se manifestă în amintirea noastră, în memorie. Ele ne conduc pe parcursul vieţii pământeşti în primul domeniu pe care îl avem ca inconştient, în domeniul subconştientului.

Să trecem la entităţile Ierarhiei a doua: Exusiaii ș.a.m.d. Noi le întâlnim după ce am trecut prin poarta morţii, în timpul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Acolo întâlnim sufletele defuncţilor care au trăit cu noi pe Pământ, dar întâlnim înainte de toate entităţile spirituale ale Ierarhiei a doua; desigur, şi pe cele ale Ierarhiei a treia, dar a doua este mai importantă. În intervalul dintre moarte şi o nouă naştere elaborăm împreună cu ele tot ceea ce am simţit în timpul vieţii pe Pământ, tot ceea ce am introdus, prin aceasta, în organizarea noastră. Noi ne elaborăm, în unire cu entităţile Ierarhiei a doua, următoarea viaţă pământească.

Când suntem aici, pe Pământ, avem sentimentul că entităţile spirituale ale lumii divine se află deasupra noastră. Pe de altă parte, în sfera dintre moarte şi o nouă naştere, avem reprezentarea inversă. Îngerii, Arhanghelii ș.a.m.d., care ne conduc prin existenţa pământească, aşa cum am arătat, trăiesc într-un fel la acelaşi nivel cu noi, după moarte; entităţile Ierarhiei a doua se află imediat dedesubt. Noi lucrăm, împreună cu ele, la formarea, la plăsmuirea karmei noastre interne. Şi eu v-am vorbit ieri despre acea karmă a sănătăţii şi bolii, pe aceasta o prelucrăm noi împreună cu aceste entităţi, împreună cu entităţile Ierarhiei a doua.

Iar dacă ne îndreptăm privirea şi mai profund asupra timpului dintre moarte şi o nouă naştere, dacă privim, oarecum, prin entităţile Ierarhiei a doua, atunci descoperim dedesubt entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi, Tronuri. Atâta timp cât trăim pe Pământ, noi îi căutăm pe zeii superiori sus, deasupra noastră. Divinul suprem care ne poate fi mai întâi accesibil, noi îl căutăm, ca oameni care ne aflăm între moarte şi o nouă naştere, în adâncurile cele mai de jos. Şi în timp ce ne elaborăm,

împreună cu entităţile Ierarhiei a doua, karma internă, care apare apoi oglindită în stările de sănătate şi boală ale următoarei vieţi pământeşti, în timp ce suntem absorbiţi de această muncă, aşadar, în timp ce, împreună cu alţi oameni, ne pregătim corpurile care se vor naşte în următoarea viaţă pământească, entităţile primei Ierarhii acţionează aici jos într-un mod deosebit. Acest lucru se vede. Ele sunt supuse, în ceea ce priveşte o parte, o mică parte a activităţii lor, unei anumite necesităţi. Ele trebuie să reproducă – deoarece ele sunt puterile creatoare a ceea ce este pământesc –, trebuie să reproducă ceea ce a elaborat omul în viaţa sa pământească, dar s-o reproducă într-un mod absolut determinat.

Gândiţi-vă la următoarele: În timpul vieţii sale pe Pământ, omul efectuează anumite fapte prin voinţa sa – acest lucru ţine de prima Ierarhie. Aceste fapte sunt bune sau rele, înţelepte sau prosteşti. Entităţile primei Ierarhii, Serafimi, Heruvimi, Tronuri, trebuie să-şi formeze în propria lor sferă copiile acestor fapte.

Vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, noi trăim împreună. Orice facem noi împreună, fie că este bun sau rău, pentru tot ceea ce este bun, pentru tot ceea ce este rău, entităţile primei Ierarhii trebuie să modeleze copiile. Totul stă în faţa judecăţii primei Ierarhii, dar totul este, de asemenea, modelat. Şi, în timp ce lucrăm la propria noastră karmă internă împreună cu Ierarhia a doua şi cu sufletele defuncţilor, noi privim, între moarte şi o nouă naştere, ceea ce au vieţuit Serafimii, Heruvimii şi Tronurile în contact cu acţiunile noastre pământeşti.

Da, dragii mei prieteni, aici jos, pe Pământ, cerul albastru se boltеşte deasupra noastră, cu formaţiunile sale de nori, cu lumina sa, iar noaptea, cu stelele. Între moarte şi o nouă naştere se boltеşte sub noi acţiunea Serafimilor,

Heruvimilor şi Tronurilor. Şi noi, privind în sânul acestor Serafimi, Heruvimi, Tronuri, vedem cum ne îndreptăm privirea spre nori, spre cerul albastru, spre cerul înstelat. Vedem sub noi cerul, creat prin activitatea Heruvimilor, Serafimilor şi Tronurilor. Dar care este această activitate? Când suntem între moarte şi o nouă naştere vedem în sânul Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor acea activitate care apare ca o justă compensare a propriilor noastre fapte pământeşti şi a celor trăite în legătură cu alţi oameni. Zeii trebuie să exercite această activitate compensatoare, iar noi o contemplăm drept cer al nostru, care se află acum sub noi. În faptele zeilor, noi contemplăm consecinţele faptelor noastre pământeşti, vedem dacă ele au fost bune sau rele, înţelepte sau prosteşti. Între moarte şi o nouă naştere, ne orientăm după copiile faptelor noastre, contemplându-le, tot aşa cum aici, pe durata vieţii pământeşti, ne orientăm după cerul care se boltește deasupra noastră. Noi integrăm organismului nostru karma noastră internă. O aducem pe Pământ sub forma facultăţilor, a talentelor noastre, sub forma geniului nostru, a prostiei noastre. Ceea ce formează zeii aici sub noi, ceea ce trebuie să trăiască ei drept consecinţă a vieţii noastre pământeşti, aceasta ne apare în viaţa următoare în faptele destinului care ne ating din exterior. Astfel, putem spune: Ceea ce trăim, propriu-zis, când dormim, aceasta ne poartă, în cadrul vieţii pământeşti, spre destinul nostru. Dar în acesta urzeşte ceea ce au fost obligaţi să trăiască zeii primei Ierarhii drept consecinţe ale faptelor noastre, în perioada pe care noi am petrecut-o între moarte şi o nouă naştere.

Avem mereu nevoie să exprimăm aceste lucruri în imagini. Noi ne aflăm undeva în lumea fizică. Cerul este acoperit de nori. Vedem cerul acoperit de nori. Ploaia începe în curând să curgă şiroaie. Ceea ce încă mai plana

deasupra noastră vedem, imediat după aceea, pe câmpurile udate, în arborii udați, vedem apa curgând șiroaie. Dacă ne-am întoarce, cu privirea inițiatului, pornind de la viața umană actuală, până la perioada pe care am trăit-o între moartea precedentă și ultima naștere, atunci noi vedem acolo, în primul rând, formarea faptelor divine, consecința faptelor pe care noi le-am săvârșit în viața pământească precedentă; vedem toate acestea curgând în mod spiritual și devenind destinul nostru.

Când întâlnesc o ființă care are pentru mine o importanță în viață, care este un element determinant al destinului meu, ceea ce se întâmplă datorită acestei întâlniri cu celălalt om, acest lucru a fost trăit de zei mai înainte, drept consecință a ceea ce eu și această ființă am făcut împreună într-o viață pământească anterioară. Dacă în timpul acestei existențe pământești eu sunt trimis într-o regiune care este importantă pentru mine, dacă exercit o profesiune care este importantă pentru mine, toate aceste elemente exterioare ale destinului sunt reflectarea a ceea ce au trăit zeii, zeii primei Ierarhii, drept rezultat al vieții mele pământești anterioare, elaborat în timpul când eu mă găseam între moarte și o nouă naștere.

Da, vedeți dumneavoastră, când oamenii gândesc în mod abstract, ei spun: Au existat vieți trecute, faptele săvârșite în aceste vieți trecute au urmări; cauzele sunt situate în trecut, noi avem acum efectele. Nu ne putem reprezenta mare lucru cu asta; nu avem nimic altceva decât cuvinte, atunci când spunem aceste lucruri. Dar în dosul acestei legi a karmei pe care am descris-o se află fapte divine, experiențe trăite de zei. Iar în dosul acestora, tot restul.

Când noi, oamenii, ne abordăm destinul numai pe bază de sentiment, atunci ne ridicăm privirea, în funcție de

confesiunea religioasă, spre zei sau spre o providenţă, şi simţim cum cursul vieţii noastre pământeşti depinde de aceasta. Dar zeii, tocmai aceia în care noi recunoaştem entităţile primei Ierarhii: Serafimi, Heruvimi şi Tronuri, ei au, într-un fel, o religie inversată. Ei simt obligaţia lor faţă de oamenii de pe Pământ, ai căror creatori, desigur, sunt. Complicaţiile în care se angajează aceşti oameni, progresele pe care le fac, trebuie să fie compensate de zei. Iar destinul pe care zeii ni-l pregătesc pentru următoarea existenţă, mai întâi l-au trăit ei, înaintea noastră.

Aceste lucruri trebuie să fie redescoperite cu ajutorul antroposofiei. Ele erau dezvăluite oamenilor prin clarvederea instinctivă de odinioară, într-o conştienţă mai puţin dezvoltată. Vechea înţelepciune conţinea asemenea cunoştinţe. Apoi, din acestea nu a mai rămas decât un sentiment obscur. Şi acest sentiment obscur mai poate fi întâlnit în unele manifestări ale vieţii spirituale a omenirii. Amintiţi-vă strofa lui *Angelus Silesius*, pe care o găsiţi menţionată şi în scrierile mele, această strofă, care pentru o conştienţă religioasă limitată poate părea o insolenţă, este:

„Eu ştiu că fără mine Dumnezeu o clipă n-ar putea trăi,

El obligat ar fi să moară, dacă aş pieri."

Angelus Silesius s-a convertit la catolicism şi a scris aceste rânduri fiind catolic. El mai ştia încă în mod clar că zeii depind de lume, aşa cum lumea depinde de zei, că această dependenţă este reciprocă şi că zeii trebuie să-şi orienteze viaţa lor în funcţie de viaţa oamenilor. Dar viaţa divină acţionează în mod creator, ea acţionează, la rândul ei, asupra destinului oamenilor. Dintr-un sentiment obscur, fără a şti precis despre ce este vorba, Angelus Silesius a spus [Nota 15]:

„Eu ştiu că fără mine Dumnezeu o clipă n-ar putea trăi,

El obligat ar fi să moară, dacă aş pieri."

Lumea şi divinul depind una de alta şi acţionează una asupra alteia.

Am văzut azi acest joc de influenţe reciproce prin exemplul destinului uman, al karmei. Trebuia să inserez aceste consideraţii în expunerile despre karmă.

DETERMINAREA KARMICĂ A UNOR DESTINE UMANE INDIVIDUALE

CONFERINŢA A ŞAPTEA

Dornach, 8 martie 1924

După ce am descris în ultima conferinţă mai mult formarea forţelor karmice, în consideraţiile de azi despre karmă aş vrea să pun într-un fel bazele unei înţelegeri a karmei prin prezentarea câtorva destine umane individuale, având în vedere ceea ce s-ar putea numi determinarea karmică a acestor destine umane individuale.

Asemenea destine, bineînţeles, nu pot servi decât ca exemple; dar putem, de asemenea, luând ca puncte de plecare câteva destine umane concrete, să deschidem nişte perspective asupra modului în care acţionează karma în general asupra oamenilor.

Aici este vorba, firește, de tot atâtea moduri de acţiune a karmei câţi oameni există pe Pământ. Configuraţia karmei este absolut individuală. Aşadar când intrăm în detalii nu putem vorbi decât de exemple.

Aş vrea să vă expun astăzi anumite cazuri pe care le-am studiat şi care mi-au devenit transparente în ceea ce priveşte evoluţia lor karmică. A vorbi în detaliu despre nişte relaţii karmice este, desigur, o întreprindere riscantă, deşi este vorba despre nişte relaţii karmice care nu ne afectează îndeaproape; de obicei, atunci când se vorbeşte despre karmă, se rămâne la generalităţi: Acest lucru sau celălalt a avut o cauză sau alta –, ori: O anumită lovitură de destin ne conduce în trecut spre ceva care arată că am meritat-o – şi altele asemenea. Dar lucrurile nu sunt atât de simple! Şi tocmai când este vorba despre karmă suntem prea mult înclinaţi să banalizăm lucrurile.

Ne vom angaja astăzi într-o întreprindere riscantă, aş putea spune, chiar dacă se referă la legături karmice îndepărtate de noi în timp, întreprindere care constă în a studia câteva cazuri individuale de karmă, în măsura în care îmi este posibil, prin cercetările care mi-au revenit ca misiune. Încă odată, nu este vorba aici decât de nişte exemple.

Aş vrea să vă vorbesc mai întâi despre un filosof celebru, specialist în probleme de estetică, despre *Friedrich Theodor Vischer* [Nota 16] – pe care l-am amintit adesea în conferinţele mele. Azi aş vrea să scot în evidenţă anumite caracteristici ale drumului vieţii sale, pe care le voi folosi apoi ca bază pentru un studiu karmic.

Friedrich Theodor Vischer a crescut şi s-a format în epoca în care înflorea în Germania aşa-numita filosofie idealistă germană: hegelianismul. Şi Friedrich Theodor Vischer, care pe atunci era tânăr, şi-a făcut studiile în momentul în care toate capetele erau îndopate cu modul de a gândi al lui Hegel, iar el l-a adoptat. El era receptiv la acest elevat schimb hegelian de idei. Pentru el era clar faptul că gândirea este, în realitate – aşa cum afirmase,

desigur, Hegel –, esenţa divină a lumii; prin urmare, când noi, ca oameni, gândim, atunci, în măsura în care trăim în gânduri, noi trăim în această substanţă divină.

Hegel era, într-adevăr, absolut convins că întreaga evoluţie a Pământului depinde de viaţa în gândire. Tot restul se adaugă la aceasta. Planurile Universului se constituie datorită faptului că gânditorii gândesc asupra Universului. – Desigur, există mult adevăr în aceasta. Dar, la Hegel, toate acestea aveau un caracter foarte abstract.

Însă Friedrich Theodor Vischer s-a familiarizat totuşi cu această filosofie a lui Hegel. În acelaşi timp, personalitatea sa, născută în sânul unui popor, purta foarte distinct în fiinţa sa amprenta specifică acestui popor. El avea toate trăsăturile unui şvab, întreaga tenacitate, ideea de a avea întotdeauna dreptate şi, de asemenea, întregul simţ al independenţei specific şvabilor! El mai avea şi limba foarte ascuţită a şvabilor. Şi, cu toate că era înzestrat cu acest caracter şvab, el avea calităţi personale nu mai puţin accentuate. În ceea ce priveşte înfăţişarea: nişte frumoşi ochi albaştri, o barbă puţin zbârlită, de un brun-roşcat, şi pe care o purta cu un anumit entuziasm estetic. Dacă vorbesc despre entuziasmul său estetic, este pentru că în scrierile sale el revine destul de des asupra mojiciei oamenilor care nu-şi lasă deloc barbă. El îi tratează drept „feţe de maimuţă fără barbă”. Nu era, aşadar, rezervat şi totul se potrivea de minune cu limbuţia şvabilor.

Era de talie mijlocie, nu era gras, ci mai curând fragil, dar mergea pe străzi înaintând întotdeauna cu braţele depărtate, ca şi cum ar fi vrut să-şi facă loc cu coatele pentru a-şi croi drum. Aşa se comporta el, de altfel şi ca individualitate spirituală! – Iată cum era înfăţişarea exterioară.

Din cauza independenţei sale personale deosebit de pronunţate, el nu se jena să spună ceea ce-i stătea pe limbă. Astfel că într-o zi, după ce a fost calomniat de nişte „amici" – într-adevăr, suntem foarte des calomniaţi de amici –, el a primit din această cauză o mustrare severă din partea guvernului din Stuttgart [Nota 17], chiar în ziua în care venea pe lume fiul său Robert, acel Robert care şi-a făcut mai târziu un nume tot prin activitatea sa de estetician –, s-a întâmplat ca el să anunţe atunci noutatea în sala de conferinţe, spunând: Domnilor, eu am primit astăzi o mare săpuneală (germ. Wischer – n.t.), dar am primit, de asemenea, şi un mic Vischer!

El avea această particularitate de a vorbi despre lucruri pe şleau. Există un delicios articol scris de el [Nota 18], intitulat «Despre comportarea necuviincioasă a picioarelor în tren». El observase cu o mare neplăcere că, uneori, călătorii dintr-un compartiment aşezaţi pe o banchetă îşi pun picioarele pe bancheta din faţă, şi el nu putea suferi acest lucru. Aşadar există un încântător articol scris de el despre picioarele care se poartă necuviincios în trenuri.

Asupra a tot ceea ce a scris el în cartea sa «Modă şi cinism» [Nota 19] în legătură cu lipsa de ţinută şi de reţinere la baluri şi alte locuri de întâlnire, prefer să păstrez azi tăcerea. A fost, desigur, o individualitate puternică.

Unul dintre prietenii mei i-a făcut într-o zi o vizită şi a bătut la uşa lui. Nu ştiu dacă acest lucru este obişnuit la şvabi – dar el nu a spus, cum se spune într-un asemenea caz, „Intraţi!", ci el a spus cu o voce puternică: „Imediat" – cu alte cuvinte, că el ar fi gata într-o clipă.

Relativ încă tânăr, Friedrich Theodor Vischer a întreprins o sarcină grea: să scrie o «Estetică» [Nota 20] în

sensul filosofiei hegeliene. Iar cele cinci volume pe care el le-a consacrat acestei filosofii constituie într-adevăr o operă extraordinară. Ea este în mod riguros împărţită în paragrafe, cum făcea Hegel de obicei; se află acolo definiţiile uzuale. Dacă v-aş citi un pasaj, aţi începe să căscaţi, căci ea nu este scrisă într-un stil hegelian popular, ci s-ar găsi acolo definiţii de acest fel: Frumosul este manifestarea ideii sub formă sensibilă. Sublimul este manifestarea ideii sub formă sensibilă, în aşa fel încât ideea domină forma sensibilă. Comicul este manifestarea ideii sub formă sensibilă, în aşa fel încât predomină forma sensibilă – ş.a.m.d. Acestea sunt lucruri destul de interesante, dar el merge şi mai departe! Căci, alături de aceste „definiţii", se află nişte „declaraţii", tipărite cu caractere mici. Majoritatea oamenilor citesc această «Estetică» a lui Vischer în aşa fel încât ei lasă la o parte ceea ce este tipărit cu caractere mari şi citesc numai ceea ce este tipărit cu caractere mici. Iar aceste pasaje cu caractere mici conţin, în realitate, cele mai spirituale consideraţii estetice ce au fost făcute veodată asupra diferitelor domenii. Aici nu se află nici pedanterie, nici hegelianism, ci adevăratul Vischer-Şvabul, cu întreaga sa conştiinţă plină de spirit şi, de asemenea, cu sensibilitatea sa delicată pentru tot ceea ce este frumos, mare şi nobil. Este descris totodată ceea ce se întâmplă în natură, cu o pană incomparabilă, într-un stil liber şi cu adevărat exemplar. El a dus la bun sfârşit această operă pe parcursul multor ani, cu o perseverenţă de fier.

Hegelianismul mai domnea încă pe vremea când a apărut această operă, într-un anumit sens, el a fost, propriu-zis, foarte apreciat pentru ea; desigur, a găsit şi mulţi adversari, totuşi a fost foarte apreciat. Dar, mult mai târziu, a apărut un puternic adversar, care l-a nimicit prin

criticile sale, fără a-i lăsa „un singur fir de păr intact”, care l-a criticat cu mult spirit şi în mod exemplar: acest adversar era Fridrich Theodor Vischer însuşi, în ultimii săi ani!

Şi eu voi spune, iarăşi, că este ceva încântător să putem citi această autocritică în «Itinerarii critice» [Nota 21]. Friedrich Theodor Vischer a publicat multe lucruri, ca estetician, ca filosof sau ca om de litere, în general, în aceste «Itinerarii critice» sau, mai târziu, în frumoasa antologie «Lucruri vechi şi noi» [Nota 22]. – Pe vremea când era student, a scris opere liric-ironice. Cu toată marea admiraţie pe care am avut-o întotdeauna pentru Friedrich Theodor Vischer, eu nu am putut considera vreodată aceste producţii altfel decât ceva ultrafilistin, nici măcar de valoarea unor realizări de student! Dar toate acestea au reapărut atunci când el atinsese vârsta de şaptezeci de ani, iar după şaptezeci de ani a scris o culegere de poeme sub pseudonimul „Schartenmayer” [Nota 23] – nişte producţii filistine!

El s-a comportat faţă de «Faust»-ul lui Goethe ca un burghez ultrafilistin. Din prima parte a lui «Faust», el mai accepta unele lucruri. Dar el era, în orice caz, de părerea: A doua parte e o cârpăceală făcută din piese disparate, o făcătură meşterită de un bătrân, căci a doua parte a lui «Faust» ar fi trebuit să fie cu totul altfel! – Şi nu numai că el a scris «Faust, a treia parte a tragediei» [Nota 24], în care ironizează a doua parte a lui «Faust» de Goethe, dar a redactat pur şi simplu şi un plan, indicând cum ar fi trebuit să fie «Faust»-ul lui Goethe. Este o producţie filistină. Este aproape tot atât de filistină ca şi ceea ce a scris marele naturalist *Du Bois-Reymond* [Nota 25] în discursul său: «Goethe şi nici un sfârşit»: «Faust» este, de fapt, un eşec; ar fi fost bine dacă Faust, în loc să se lase în prada a tot felul

de fantezii, cum ar fi invocarea spiritelor şi, în particular, a Spiritului Pământului, ar fi inventat în mod cinstit maşina de electrizat şi pompa pneumatică, şi ar fi făcut din Margareta o femeie cinstită. Tot ce a debitat Friedrich Theodor Vischer în legătură cu «Faust» este de aceeaşi factură.

Ceea ce a făcut el a fost ceva ce poate fi caracterizat printr-o expresie, care probabil în Württemberg nu se foloseşte, dar în patria mea, Austria, se foloseşte: ceea ce a făcut el cu privire la «Faust»-ul lui Goethe a fost o „festă şvăbească”! Asemenea cuvinte au întotdeauna un alt sens, în funcţie de ţinutul unde sunt folosite.

Vedeţi dumneavoastră, ceea ce este semnificativ la acest om sunt acele trăsături individuale. Ele îi determină extraordinar de mult viaţa. Desigur, ne-am putea referi şi la unele fapte izolate, dar nu vreau s-o fac. Am vrut să evoc în faţa dumneavoastră personalitatea sa, şi pe această bază voi întreprinde un studiu karmic. Am vrut să vă prezint azi mai întâi doar elementele acestui studiu.

O a doua personalitate pe care aş vrea să o studiez din punct de vedere karmic – aşa cum am spus, este o întreprindere riscantă aceea de a da asemenea exemple particulare, dar ele trebuie să fie date, şi eu aş vrea să creez o bază pentru aceasta –, o a doua personalitate este Franz Schubert, compozitorul de lieduri, să zicem, pur şi simplu, compozitorul.

Aş vrea de asemenea să evidenţiez trăsăturile de care voi avea nevoie pentru descrierea karmei lui. De fapt, *Franz Schubert* [Nota 26] a fost sărac aproape toată viaţa. La câtva timp după moartea sa, existau la Viena, într-adevăr, nu numai multe „cunoştinţe bune”, dar şi „prieteni” ai lui Franz Schubert. O mulţime de oameni voiau să-i

împrumute bani, vorbeau de el numindu-l „Schubert-Franzl" ș.a.m.d. Da, dar pe vremea când trăia, nu fusese așa!

El își găsise totuși un adevărat prieten. Acest prieten, un *Baron von Spaun* [Nota 27], era o personalitate extraordinar de nobilă. Încă din prima tinerețe, și în modul cel mai delicat, el s-a îngrijit de Schubert. Ei fuseseră colegi de școală. S-a îngrijit de el încă din această perioadă, și această grijă a continuat. Iar ceea ce mi se pare deosebit de important din perspectiva karmei – vom vedea acest lucru când o vom studia – este faptul că Spaun exercita o profesie care îi era de fapt complet străină. El era un om fin și cultivat, care iubea toate artele, și a fost bun prieten nu numai cu Schubert, ci și cu *Moritz von Schwind* [Nota 28], un om sensibil, asupra căruia a exercitat o influență importantă, într-un mod delicat, în legătură cu tot ceea ce se referă la artă. În Austria se întâmplă multe lucruri – și *Grillparzer* [Nota 29] era funcționar la Finanțe –, dar și Spaun, deși nu avea nici o înclinație pentru aceasta, a fost toată viața funcționar la Finanțe. El era funcționar la Finanțe, așadar, el trebuia să administreze bani sau, mai degrabă, cifre, iar când a atins o anumită vârstă a devenit chiar director al Loteriei din Austria. Toate acestea îi displăceau în cel mai înalt grad. Imaginați-vă puțin ce trebuie să facă în realitate un director de Loterie! Gândiți-vă la aceasta: un director de Loterie administrează pasiunile, speranțele, speranțele spulberate, decepțiile a nenumărați oameni. Un director de Loterie administrează, într-un stil grandios, superstiția, visele oamenilor! Gândiți-vă numai la tot ceea ce se întâmplă atunci când un director de Loterie decide niște măsuri administrative! Desigur, când intri la el în birou și când ieși, nu observi deloc acest lucru; dar realitatea respectivă este prezentă. Și cel care

vede lumea în realitatea ei, acela trebuie neapărat să ia în considerare un asemenea lucru.

Aşadar, acest om, care nu avea absolut nimic de-a face cu această superstiţie pe care el o administra, cu acele decepţii, cu acele nostalgii, cu acele speranţe, era prietenul intim al lui Schubert, şi veghea în cel mai înalt grad la bunăstarea lui materială şi spirituală. Într-adevăr, poţi fi uneori, din punct de vedere exterior, foarte mirat să vezi de ce poate fi în stare lumea. Există o biografie a lui Schubert care-i descrie aspectul exterior ca şi cum el ar fi arătat cam ca un negru. Nici nu putea fi vorba de aşa ceva! El avea chiar o faţă foarte simpatică! Dar era foarte sărac. Cina, pe care o lua de cele mai multe ori în compania Baronului von Spaun, era în general plătită, într-un mod delicat, de acesta din urmă. Iar Schubert nu avea nici măcar banii necesari pentru a închiria un pian, de care avea nevoie pentru munca sa de muzician. Ca manifestare exterioară – acest lucru îl descrie tot Baronul von Spaun, în mod fidel [Nota 30] –, el era, propriu-zis, rezervat, aproape flegmatic. Dar exista în natura sa un element interior vulcanic, care se putea manifesta în mod ciudat.

Interesant este deja faptul că, în general, scria cele mai frumoase motive muzicale dimineaţa, imediat ce se trezea. El se trezea şi scria cele mai frumoase motive muzicale aşa cum se afla în acel moment. Baronul von Spaun a fost el însuşi martor adesea la aceste compoziţii. Cum aceasta se întâmpla tocmai în Viena cultivată, lucrurile se petreceau astfel: cei doi domni, Schubert şi Spaun, savurau bucuroşi seara un pahar bun, şi seara se prelungea până foarte târziu. Schubert locuia departe şi nu putea fi lăsat să se întoarcă acasă. Atunci, el îşi petrecea noaptea într-un pat simplu la Spaun. Astfel că Baronul von Spaun a fost într-adevăr martor adesea la trezirea lui

Schubert, care şedea pur şi simplu în pat, tocmai atunci trezit din somn, şi îşi nota cele mai frumoase motive muzicale ale sale.

Trăsăturile relativ calme ale feţei nu lăsau să se vadă cât de vulcanic era în realitate, în adâncurile sale, acest suflet a lui Schubert. Dar el era un suflet vulcanic, şi tocmai această natură specifică a personalităţii sale trebuie să v-o descriu, pentru a crea baza unui studiu karmic. Vedeţi dumneavoastră, odată s-a întâmplat acest lucru: Schubert a mers la operă. El a văzut «Ifigenia» de Gluck, care l-a entuziasmat în cel mai înalt grad. Entuziasmul său s-a exprimat în timpul reprezentaţiei şi după aceea faţă de prietenul său Spaun, cu forţă şi cu mare căldură, dar în termeni, totuşi, moderaţi. El şi-a manifestat emoţia într-un mod delicat, nu în mod vulcanic – şi eu am ales aici tocmai trăsăturile de care vom avea nevoie. Din momentul în care a cunoscut «Ifigenia» lui Gluck, el a considerat-o cea mai minunată dintre capodoperele muzicale. Şi ceea ce l-a fermecat în mod deosebit a fost interpretarea cântăreţei *Milder* [Nota 31]. Iar cu privire la cântăreţul *Vogl* [Nota 32], el a spus că vrea să-l cunoască, pentru a i se arunca la picioare, atât era de încântat de jocul său. Apoi reprezentaţia a luat sfârşit. Schubert şi Spaun s-au dus la aşa-numita cafenea din Viena. Cred că se afla cu ei şi o a treia persoană, dar acum îmi scapă. Ei stăteau liniştiţi, dar vorbeau din când în când, cu entuziasm, despre ceea ce auziseră în acea seară la Operă. – La masa vecină se afla, de asemenea, între alte persoane, un profesor cunoscut celor de faţă, un universitar. Acesta a roşit mai întâi, la auzul acestor cuvinte entuziaste. El se roşea din ce în ce mai tare. Apoi, el începu să mormăie de nemulţumire. După ce mormăi un timp fără ca vecinii săi să fi fost tulburaţi, el a intrat într-o furie teribilă şi a strigat

spre masa lor: Şi, de altfel, această întreagă «Ifigenie» este o oroare, aceasta nu este adevărata muzică, Milder nu este absolut deloc o cântăreaţă, ea nu face nici fraze melodice, nici triluri, ea nici nu ştie să cânte. Iar Vogl, el merge pe scenă ca şi cum ar avea labe de elefant!

Atunci, Schubert şi-a ieşit din fire. Îţi putea fi teamă în orice clipă că ei se vor încăiera în mod ruşinos. De obicei foarte calm, Schubert a explodat ca un vulcan, şi ceilalţi au avut, efectiv, toate dificultăţile din lume pentru a-l calma.

Ei bine, vedeţi dumneavoastră, important este pentru această viaţă că aici avem de-a face cu un om al cărui prieten era un funcţionar de Finanţe, şi chiar directorul Loteriei, şi că el a fost condus spre acest om de karma sa. Ceea ce este important în contextul karmic este faptul că Schubert a fost atât de sărac, aşa cum reiese chiar din aceste fapte; important este că Schubert nu putea face nimic din cauza acestei sărăcii. Desigur, din cauză că era sărac, el avea foarte puţine relaţii; astfel, el nu avea nici ocazia să întâlnească un asemenea vecin de masă şi să-şi manifeste natura vulcanică.

Atunci când ne reprezentăm în mod just ceea ce s-a întâmplat de fapt, şi când cunoaştem caracteristicile păturii sociale din care a ieşit Schubert, atunci putem, firește, să punem întrebarea următoare – aceste elemente negative nu înseamnă, desigur, nimic, dar sunt uneori lămuritoare –, atunci putem pune următoarea întrebare: Dacă ar fi avut alte condiţii – bineînţeles, ele nu puteau fi altele, dar eu cred că, pentru a ne lămuri, putem pune întrebarea –, dacă Schubert n-ar fi avut ocazia să dea curs liber talentului său de muzician, dacă el nu şi-ar fi găsit în Spaun un prieten atât de profund devotat, atunci nu ar fi devenit el oare un bătăuş straşnic, de un rang social inferior? Putem să ne întrebăm foarte bine: Oare nu exista în el, ca predispoziţie,

ceea ce s-a manifestat cu atâta violenţă vulcanică în acea seară la cafenea? Şi viaţa umană nu poate deveni pentru noi transparentă dacă nu putem răspunde la această întrebare. Cum se produce propriu-zis metamorfoza, încât, într-o anumită viaţă, omul nu dă frâu liber agresivităţii, încât, prin karma sa, omul devine un muzician delicat, şi această agresivitate se metamorfozează într-o imaginaţie muzicală plină de fineţe?

Întrebarea pare paradoxală şi absurdă, dar când studiem viaţa în toată amploarea ei trebuie să o punem neapărat, căci abia ţinând seama de asemenea lucruri apar cele mai profunde probleme karmice.

A treia personalitate pe care aş vrea s-o examinăm este *Eugen Dühring* [Nota 33], care a fost detestat de mulţi oameni, dar care a şi fost foarte iubit de un mic grup. Eu m-am ocupat, din punct de vedere karmic, şi de acest caracter şi aş vrea să-i prezint mai întâi elementele biografice.

Eugen Dühring a fost un om extrem de dotat, care şi-a asimilat încă din tinereţe o întreagă serie de cunoştinţe, mai ales în domeniul matematicii, dar şi o întreagă altă serie de cunoştinţe din domeniul economiei politice, al filosofiei, mecanicii, fizicii ş.a.m.d.

Eugen Dühring şi-a luat doctoratul cu o lucrare ştiinţifică interesantă [Nota 34], apoi, într-o carte epuizată de multă vreme, el a scris tot despre acest subiect [Nota 35], cu mai multă claritate şi, mai ales, într-un stil foarte pătrunzător. Aş vrea, deşi subiectul ei este aproape tot atât de dificil ca teoria relativităţii – dar, în cele din urmă, tot felul de oameni au vorbit un anumit timp despre teoria relativităţii, din care nici nu înţelegeau nimic, găsind-o totuşi magnifică, şi o mai găsesc şi astăzi aşa –, aş vrea, în ciuda dificultăţii, să vorbesc puţin despre ideile pe care le

conţin aceste prime lucrări ale lui Dühring şi într-un mod care ne permite, poate, să le înţelegem.

Vedeţi dumneavoastră, este vorba despre faptul că oamenii îşi reprezintă de obicei că spaţiul este aici, nelimitat şi umplut cu materie. Această materie este constituită din particule infime. Numărul lor este, de asemenea, infinit. Nenumărate particule infime de materie sunt aglomerate în spaţiul Universului, cristalizate în vreun fel ş.a.m.d. Apoi, există timpul infinit. Lumea nu a avut început; şi nu se poate spune nici că ea va avea un sfârşit.

Aceste concepte imprecise ale infinitului îl frapează pe tânărul Dühring, şi el a vorbit despre ele cu o adevărată perspicacitate: aceste consideraţii despre conceptele infinitului nu au nici un sens, spune el, căci, chiar dacă trebuie să vorbim despre un număr foarte mare de atomi sau de molecule, trebuie să putem determina acest număr. Oricât de vast ne reprezentăm spaţiul cosmic, el trebuie să fie o mărime măsurabilă, tot aşa cum şi timpul cosmic trebuie să fie o mărime măsurabilă – şi toate acestea, după cum am spus, expuse cu o mare perspicacitate.

Toate acestea se bazează pe o realitate psihologică. Dühring voia ca totul să fie gândit clar, iar în aceste concepte ale infinitului nu se află astăzi încă nici o gândire clară. Dühring şi-a extins cugetările şi asupra altor consideraţii; de exemplu, cu privire la aşa-numitele mărimi negative; de pildă, când dispunem de o avere, aşadar, acele mărimi negative cărora li se pune semnul minus. Se face distincţia între două şiruri de numere: zero, apoi, într-un sens: plus unu ş.a.m.d., şi, în celălalt sens: minus unu ş.a.m.d.

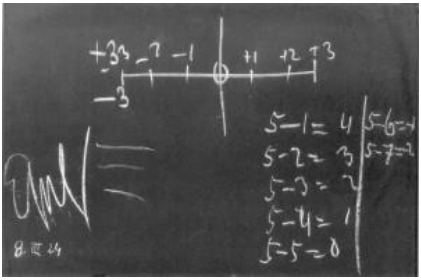

Tabla 12

Dühring avea următoarea concepţie: Întreaga poveste a numerelor negative este de fapt un nonsens. Ce înseamnă un număr negativ, un număr cu minus? El spune: Dacă am cinci şi scad unu, voi avea patru; dacă am cinci şi scad din acesta patru, mai rămâne unu; dacă am cinci şi scad tot cinci, va rămâne zero. Acum, adepţii mărimilor negative spun: Dacă am cinci şi scad şase, atunci eu am minus unu; dacă am cinci şi scad şapte, voi avea minus doi.

Dühring spune: Aceasta este o gândire confuză, aici nu avem nici o idee clară! Ce înseamnă minus unu? Înseamnă că eu trebuie să scad şase din cinci; dar îmi lipseşte unu. Ce înseamnă minus doi? Înseamnă că trebuie să scad şapte din cinci; dar atunci îmi lipsesc doi. Ce înseamnă minus trei? Că eu scad opt din cinci; atunci îmi lipsesc trei. Numerele negative nu sunt diferite de numerele pozitive. Ele înseamnă întotdeauna că, atunci când scad, îmi lipseşte de fiecare dată un anumit număr. – Iar Dühring a extins acest raţionament la conceptele matematice cele mai variate.

Eu însumi ştiu că, pe vremea când eram tânăr, acest raţionament a făcut asupra mea o impresie teribil de puternică, deoarece într-adevăr, la Dühring, claritatea raţiunii era răspândită asupra acestei idei.

În materie de economie politică, el proceda cu aceeaşi pătrundere a raţiunii, ca şi în istoria filosofiei, de exemplu. El a fost numit profesor la universitatea din Berlin; a ţinut

cursuri în sala cea mai frecventată şi despre subiectele cele mai diverse: economie politică, filosofie, matematici.

Atunci s-au întâmplat că Academia de Ştiinţe din Göttingen a oferit un premiu pentru cea mai bună carte despre istoria mecanicii [Nota 36]. – În acest gen de concursuri se obişnuieşte ca lucrările candidaţilor să fie trimise anonime, dar pe plic să fie notat un motto. Numele autorului rămâne necunoscut, numai motto-ul este vizibil, şi comisia care judecă lucrările nu cunoaşte numele autorului.

Academia de Ştiinţe din Göttingen a atribuit premiul istoriei mecanicii de Dühring, şi chiar a trimis autorului o apreciere extrem de elogioasă. El era considerat un profesor excelent nu numai de către auditorii săi; a fost foarte apreciat de un întreg cerc de savanţi eminenţi.

Alături de toate talentele pe care vi le-am arătat deja prin tot ceea ce tocmai v-am povestit, acelaşi Dühring mai avea – nu putem spune altfel – şi o limbă caustică. El avea în sine ceva maliţios critic faţă de toate lucrurile din lume. În această privinţă, manifesta din ce în ce mai puţină modestie, şi atunci când a primit premiul unei asociaţii atât de savante ca Academia de Ştiinţe din Göttingen, această dispoziţie naturală la critică maliţioasă a fost stimulată. Era o dispoziţie naturală, dar ea a fost stimulată. El a început să îmbine, în realitate, două lucruri: un simţ extrem de puternic al dreptăţii, care nu i se poate contesta, dar, pe de altă parte – te simţi îmboldit să vorbeşti în limbajul oamenilor pe care îi descrii –, în el s-a dezvoltat un simţ al invectivei extrem de puternic. El injuria groaznic. A devenit un „om al invectivei".

Tocmai în această perioadă, când a început să înţepe atât de injurios, asupra lui s-a abătut nenorocirea de a orbi. El a mai predat încă la Berlin, fiind orb. A orbit complet.

Dar aceasta nu l-a împiedicat să rămână un om întreg. Şi-a continuat activitatea de scriitor, nu a încetat să se ocupe singur de problemele sale – până la un anumit punct, bineînţeles –, deşi orbise complet. Dar mai înainte el făcuse cunoştinţă cu un destin cu adevărat tragic din istoria ştiinţei secolului al 19-lea: cu destinul lui *Julius Robert Mayer* [Nota 37], care a fost, propriu-zis, descoperitorul echivalentului mecanic al căldurii şi care a fost închis, putem spune, într-adevăr, fără motiv, într-o casă de nebuni, pus în cămaşă de forţă şi tratat într-un mod oribil de familia sa, de colegii şi „prietenii" săi. Dühring şi-a scris atunci lucrarea [Nota 38] «Robert Mayer, Galilei al secolului al nouăsprezecelea". Destinul lui Mayer a fost, într-adevăr, asemănător cu destinul lui Galilei.

Dühring a scris, pe de o parte, cu foarte mare competenţă, cu un simţ cu adevărat profund al dreptăţii, dar şi ridicându-se cu nişte lovituri ca de ciomag împotriva nedreptăţilor astfel cauzate. El nu-şi putea stăpâni limba. De exemplu, atunci când a auzit spunându-se şi când a citit că se inaugurase la Heilbronn monumentul lui Julius Robert Mayer, pe care mulţi dintre dumneavoastră îl cunosc: Această paiaţă care se înalţă aici pe locul Pieţii din Heilbronn este ca un ultim afront adus acestui Galilei al secolului al 19-lea. Marele om este aşezat cu picioarele încrucişate. Dacă s-ar fi vrut, într-adevăr, a-l reprezenta cu atitudinea pe care el ar fi avut-o, după toate aparenţele, dacă l-ar fi putut vedea pe orator şi pe toţi bunii prieteni care i-au ridicat acest monument, el ar fi trebuit să fie înfăţişat nu cu picioarele încrucişate, ci cu mâinile împreunate deasupra capului!

Cum el suportase multe insulte din partea jurnalelor, a devenit un antisemit violent. Şi aici a fost foarte consecvent. De exemplu, el a scris broşura [Nota 39]:

«Supraestimarea lui Lessing şi pledoaria sa în favoarea evreilor», în care Lessing este insultat în mod îngrozitor! Şi de aici a ieşit, în principal, modul său deosebit de a studia lucrările literare.

Dacă vreţi să vă daţi osteneala, dragii mei prieteni, să citiţi despre literatura germană ceva ce nu puteţi citi de obicei, ceva foarte diferit de eseurile obişnuite asupra literaturii germane, atunci citiţi cele două volume ale lui Dühring: «Marii oameni ai literaturii moderne» [Nota 40]. Aici, această gândire matematică riguroasă, această acuitate a inteligenţei pe care o poseda Dühring, este aplicată la beletristică. Şi, pentru a demonstra că gândeşte altfel decât ceilalţi, el are nevoie chiar să schimbe numele marilor oameni ai vieţii spirituale germane. Într-un capitol, el vorbeşte, de exemplu, de Kothe şi de Schillerer, ceea ce înseamnă, în limbajul său, Goethe şi Schiller. Dühring scrie Kothe şi Schillerer şi le menţine cu insistenţă în lucrarea sa. Inventează uneori cuvinte groteşti. Intelectualii – aşa scrie el, de exemplu, despre oamenii care sunt intelectualişti. Intelectualii – cum ai zice canalii – iată genul de cuvinte pe care le formează mereu. Dar ceea ce spune el este uneori extraordinar de interesant.

Vedeţi dumneavoastră, de exemplu, într-o zi mi s-a întâmplat următorul lucru. Eu mă ocupam de anumite scrieri ale lui *Nietzsche* [Nota 41], netipărite încă, şi am luat în mână lucrarea, tipărită de multă vreme, despre veşnica reîntoarcere a aceloraşi lucruri. Manuscrisele lui Nietzsche nu sunt foarte uşor de citit; am ajuns la unul din aceste pasaje şi mi-am spus: Această veşnică reîntoarcere a lui Nietzsche are o origine ciudată! Ia să ieşim din Arhiva-Nietzsche, unde se află caietele sale – pe atunci eu eram în bune relaţii cu Doamna *Elisabeth Förster-Nietzsche* [Nota 42] – şi să mergem acum cu acest manuscris la Bibliotecă,

să deschidem Filosofia realului a lui Dühring [Nota 43], şi vom găsi acolo veşnica reîntoarcere a lui Nietzsche! – Căci Nietzsche a format multe idei sub formă de contra-idei. Am luat, aşadar, Filosofia realului care se afla în Biblioteca Nietzsche, am deschis-o: La pagina respectivă se afla pasajul – pe care eu îl cunoşteam deja, de aceea l-am găsit imediat –, un pasaj care spune că este imposibil să deduci dintr-o cunoaştere adevărată, adecvată obiectului, a realităţilor materiale ale lumii, o reîntoarcere veşnică a lucrurilor, a unor constelaţii de fapte apărute deja!

Dühring a încercat să demonstreze imposibilitatea veşnicei reîntoarceri a aceloraşi lucruri. În dreptul pasajului unde se află demonstraţia sa, Nietzsche a scris pe margine, aşa cum o făcea adesea, un cuvânt care arată că el concepuse ideea opusă: măgar.

Această însemnare se găseşte şi pe cealaltă pagină. Şi se pot găsi într-adevăr tocmai la Dühring multe lucruri care au trecut în ideile lui Nietzsche, cu siguranţă, sub o formă genială. Eu nu vreau prin aceasta să-l critic pe Nietzsche, dar aşa stau lucrurile.

Ceea ce este frapant la Dühring din punct de vedere karmic, este că, în realitate, el nu poate gândi decât ca un matematician. El gândeşte astfel în filosofie, în economie politică, el gândeşte în matematica însăşi în mod matematic, dar în mod matematic cu rigoare şi claritate. El gândeşte şi în ştiinţele naturii riguros şi clar, dar în mod matematic. El nu este materialist, este un gânditor mecanicist, gândeşte lumea după schema unui mecanism. El a avut curajul de a urmări cu adevărat până la capăt ceea ce este cinstit în acest mod de a gândi. Căci, de fapt, acesta este adevărul: Cel care gândeşte astfel, acela nu poate vorbi despre Goethe şi despre Schiller altfel decât a făcut-o, dacă

luăm în considerare faptul în sine, făcând abstracţie de caracterul insultător al cuvintelor sale.

Aşadar aceasta este tendinţa deosebită a gândirii sale. Orb prematur, el a fost tratat personal, de asemenea, cu destulă nedreptate. A fost îndepărtat de universitatea din Berlin. Desigur, existau motive. De exemplu, în a doua ediţie a lucrării sale «Istorie critică a principiilor generale ale mecanicii», el nu mai are nici o reţinere. Prima ediţie îi mai trata încă pe marii oameni ai mecanicii absolut cu prudenţă, astfel încât cineva a spus: El a scris aşa fiindcă se gândea să o scrie în aşa fel încât să i se acorde un premiu de către un cerc de savanţi! Dar când a apărut ediţia a doua, el nu a mai avut nici o reţinere, cartea era deja premiată; atunci el a completat-o! Cineva a spus – Dühring a repetat el însuşi adesea aceste cuvinte –: Academia din Göttingen a premiat ghearele, fără să vadă leul! Dar leul a apărut când a fost publicată ediţia a doua!

În ea se află lucruri stranii. De exemplu, tocmai în legătură cu Julius Robert Mayer, cu destinul său de Galilei al secolului al 19-lea, care îl indignase pe drept cuvânt atât de mult, el l-a numit pe cel despre care spunea că l-ar fi plagiat pe Julius Robert Mayer – şi anume, pe fizicianul *Hermann Helmholtz* [Nota 44] –, l-a numit stâlp al universităţii, stâlp de lemn al universităţii! Mai târziu, el a editat un ziar [Nota 45] în care lucrurile se extind şi mai mult: «Der Personalist». Lucrurile au o puternică coloratură personală. El reia, de exemplu, pasajul despre Helmholtz, îmbogăţindu-l. Nu mai vorbeşte despre un „stâlp al universităţii"; ci, cum autopsia arătase că exista apă în capul fizicianului, el a spus: Dar deja din timpul vieţii se putea vedea că el are capul gol, nu era nevoie să se constate acest lucru după moartea sa.

Desigur, Dühring nu era deloc delicat. Nu se poate spune că el înjura ca o spălătoreasă, căci maniera sa de a înjura nu avea nimic vulgar, însă nu era nici genial; dar el nu se putea abține să insulte. Era ceva cu totul special.

Acum, orbirea, predispoziția sa de a gândi mecanicist, persecuțiile pe care el le-a suferit – căci el a fost persecutat, alungat din universitate, și apoi, în general, el a trebuit să îndure în viața sa nenumărate nedreptăți –, toate acestea sunt, la un om, fapte de destin care devin interesante abia în momentul în care le examinăm din perspectiva karmei.

V-am prezentat aceste trei personalități: Friedrich Theodor Vischer, compozitorul de lieduri Schubert și Eugen Dühring, și voi face mâine studiul karmei lor, în vederea căruia voiam să vă dau astăzi materialele necesare, adică vă voi arăta cum se înlănțuie propriu-zis lucrurile din punct de vedere karmic.

CONFERINȚA A OPTA

Dornach, 9 martie 1924

Spuneam ieri că, deși studiul relațiilor karmice individuale este o întreprindere riscantă, aș dori totuși să prezint aici câteva dintre ele ca exemple, și voi face acest lucru în legătură cu personalitățile despre care v-am expus ieri anumite date biografice individuale caracteristice. Vom putea studia mai târziu din punct de vedere karmic și personalități mai puțin reprezentative, dar aș vrea să aleg mai întâi asemenea personalități, fiindcă ele ne permit să vedem cum, prin desfășurarea karmică a vieții umane pe parcursul unor faze succesive de existență, evoluția omenirii în ansamblul ei progresează. În cultura și civilizația modernă se vorbește despre istorie ca și cum ea

ar fi un curent neîntrerupt de evenimente; lucrurile sunt prezentate raportându-se ceea ce se întâmplă în secolul 20 la secolul al 19-lea, şi ceea ce se întâmplă în secolul al 19-lea, la secolul al 18-lea ş.a.m.d. Dar oamenii înşişi sunt cei care transpun lucrurile dintr-o epocă a istoriei în alta; aşadar, oamenii care trăiesc în prezent sunt cei care au adus în acest prezent, provenind din epoci istorice trecute, ceea ce trăiesc ei astăzi, şi abia acest fapt creează realitatea, viaţa, abia acest fapt creează în viaţa istorică o adevărată coeziune internă.

Când avem doar cauza şi efectul, nu avem o adevărată coeziune. Când sufletele umane care au trăit pe Pământ într-o epocă străveche trec într-o epocă mai recentă, prin vieţi mereu reînnoite, atunci apare o coeziune reală în sânul evoluţiei omenirii. Acestei coeziuni reale nu i se poate sesiza semnificaţia decât studiind aceste personalităţi, care pot fi observate tocmai pentru că ele sunt reprezentative.

V-am vorbit ieri mai întâi despre cel pe care l-am numit Vischer-Şvabul, esteticianul *Friedrich Theodor Vischer*, şi l-am caracterizat întru câtva. V-am spus că vreau să aleg numai exemple în legătură cu care dispun de rezultate reale ale cercetărilor. Cercetările sunt efectuate prin clarvedere, pe baza acelor mijloace spirituale despre care a fost vorba deja şi despre care ne putem informa din literatura antroposofică. Iată de ce nu este posibil să vorbim despre aceste lucruri decât sub formă de relatări. Căci în acest domeniu poate fi comunicat numai ceea ce rezultă din viziunea directă. În momentul în care facem trimitere de la o viaţă pământească la una anterioară, orice înţelegere pe baza unor concepte raţionale este exclusă. Nu mai există decât o posibilitate: aceea a viziunii. O urmă de înţelegere pe baza conceptelor raţionale se menţine atunci

când este vorba să facem o apropiere între o viaţă pământească dată şi ceea ce a fost vieţuit între moarte şi ultima naştere, aşadar, când facem legătura între viaţa pământească şi elementul spiritual-sufletesc din care provine aceasta în mod nemijlocit, înainte de a coborî pe Pământ; aici, până la un anumit punct, legătura este uşor de înţeles. Dar firul care ne conduce înapoi, de la o viaţă pământească la alta, acesta nu poate fi prezentat decât sub formă de relatare, căci determinantă este aici viziunea. Cine este în stare să observe o personalitate ca aceea a lui Vischer-Şvabul şi să sesizeze realitatea veşnică ce trăieşte într-o asemenea personalitate, adică ceea ce trece dintr-o viaţă pământească în alta, acela poate, dacă discerne corect, aş putea spune, curenţii dintr-o viaţă pământească, acela poate să vadă apărând această personalitate într-o existenţă anterioară. Desigur, în ceea ce priveşte cercetarea, ne întoarcem înapoi mai întâi la ceea ce a fost vieţuit înainte de viaţa pe Pământ. Dar acum, în ceea ce voi prezenta despre aceste trei personalităţi, vreau să las pe planul secund reîntoarcerea la ceea ce a trăit o asemenea personalitate în viaţa preterestră şi să atrag atenţia asupra vieţii pământeşti precedente, care apare în dosul celei actuale.

Trebuie neapărat, atunci când vrem să facem astfel de investigaţii, să nu avem nici o idee preconcepută. A avea o părere sau alta despre viaţa pământească a unui om sau despre viaţa lui precedentă înseamnă să-ţi imaginezi că poţi raţiona astfel: această persoană, fiind ceea ce este, trebuie să fi fost într-o viaţă anterioară într-un fel sau altul; dacă ne formăm astfel de judecăţi, înseamnă să mergem în realitate pe o cale greşită, sau putem spune, cel puţin, că putem foarte uşor să mergem pe o cale greşită. A-ţi forma o judecată în mod raţional deducând o încarnare din alta,

asta înseamnă să acţionezi ca şi cum te-ai afla pentru prima dată într-o casă: Priveşti prin fereastra de la nord şi vezi afară nişte copaci, şi atunci deduci, după aceşti copaci văzuţi prin fereastra de la nord, cum trebuie să fie cei care sunt în dreptul ferestrei de la sud. Dar pentru a-i vedea trebuie să mergi la fereastra de la sud, trebuie să priveşti copacii care se află în dreptul ei, fără a avea o idee preconceptă. Într-adevăr, orice raţionament intelectual trebuie eliminat atunci când este vorba să sesizăm acele Imaginaţiuni care, pur şi simplu, sunt prezentate Imaginaţiuni corespunzătoare vieţilor pământeşti trecute ale unor asemenea personalităţi.

În cazul lui Vischer-Şvabul suntem conduşi înapoi la o încarnare precis determinată – între aceasta şi cea actuală se pot afla altele, mai indiferente şi poate, de asemenea, mai scurte, dar acest lucru nu este acum important –, o încarnare în cursul căreia viaţa sa actuală pământească – actuală, în sensul larg al cuvântului, căci el a murit la sfârşitul anilor ‘80 ai secolului trecut – aşadar, ultima sa viaţă pământească a fost pregătită din punct de vedere karmic. Această încarnare se situează în secolul al 8-lea d. Chr. Îl vedem aparţinând atunci acelor populaţii mauro-arabe care, în acea epocă, venind din Africa, au ajuns în Sicilia şi au intrat în luptă cu oamenii care coborau din nord spre Sicilia.

Esenţialul este că această individualitate despre care vă vorbesc, în această încarnare trecută, precis determinată, a primit o formaţie exclusiv arabă, cu toate detaliile sale, şi anume în aşa fel încât ea şi-a asimilat ceea ce este artistic, aş zice, dar poate şi ceea ce este neartistic în arabism şi, în acelaşi timp, toată energia cu care arabismul a invadat Europa; ceea ce înseamnă mai ales

legături umane cu un număr destul de mare de alţi oameni aparţinând aceleiaşi populaţii arabe.

Această individualitate care a trăit în secolul al 19-lea cu numele de Friedrich Theodor Vischer a căutat în secolul al 8-lea să stabilească legături strânse cu mulţi oameni aparţinând aceluiaşi popor arab, aceleiaşi civilizaţii arabe; aceşti oameni, care, în acest moment, intraseră prin forţă în contact cu Europa, au avut tentative constante să se fixeze în Sicilia şi a trebuit să dea lupte dure – adică, de fapt, mai curând europenii au trebuit să dea lupte dure. Această individualitate a participat într-o mare măsură la aceste lupte. Şi se poate spune că era o personalitate genială, în sensul în care se înţelegea pe atunci ceea ce este geniul.

Acum să reţinem, în primul rând, că această individualitate a trăit în secolul al 8-lea. Dar lucrurile se continuă. Când această personalitate a trecut pragul morţii şi a ajuns în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, ea aparţinea comunităţii intime care era formată în special din sufletele cu care a fost împreună pe Pământ. Acestea sunt sufletele despre care vă vorbeam când am arătat în consideraţiile noastre că individualitatea respectivă a avut legături strânse cu ele. Dar tocmai între aceşti oameni – este greu să găsim în limbajul care este, bineînţeles, adecvat condiţiilor pământeşti expresii care să ne permită să caracterizăm lucruri din domeniul suprasensibil –, între oamenii de care era legată individualitatea noastră după ce ea şi ei au trecut pragul morţii, s-a format o comunitate spirituală, o legătură spirituală care s-a menţinut de-a lungul tuturor secolelor următoare până în secolul al 19-lea.

Dumneavoastră veţi fi aflat din conferinţa despre karmă, pe care am prezentat-o acum opt zile, că ceea ce se întâmplă pe Pământ este trăit mai înainte de entităţile celei

mai înalte Ierarhii: Heruvimi, Serafimi şi Tronuri, şi că cel care trece prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere îşi coboară privirea asupra unui cer spiritual-sufletesc, aşa cum noi ne înălţăm privirea spre cer. În acest moment, Serafimii, Heruvimii şi Tronurile, vă spuneam, trăiesc ceea ce va deveni destinul nostru, ceea ce vom realiza conform destinului nostru când vom coborî din nou pe Pământ.

În contextul lumii spirituale, această întreagă comunitate – care, bineînţeles, era o comunitate spirituală şi căreia îi aparţinea individualitatea despre care vorbim –, această comunitate a trăit faptul că ea trebuie să vegheze prin secole asupra unui progres al omenirii fără să fie influenţată de creştinism. Ceea ce vă spun acum vă va părea un lucru absolut straniu; căci noi ne reprezentăm că a conduce lumea este un lucru tot atât de simplu cum l-am dori şi cum l-am organiza noi, oamenii. Dar conducerea lumii nu are loc în acest fel, ci, dacă, pe de o parte, Misteriul de pe Golgotha introduce în întreaga evoluţie a Pământului impulsul cel mai puternic, mai există, pe de altă parte, şi necesitatea de a nu lăsa să se piardă imediat ceea ce a existat înainte de Misteriul de pe Golgotha, necesitatea de a lăsa ca acest curent să-şi urmeze cursul său, aşadar, de a lăsa să-şi urmeze cursul său, de-a lungul secolelor, curentul pe care îl voi numi nu antichristic, ci achristic, care nu ţine seama deloc de creştinism.

Iar sarcina de a duce acest curent în Europa, de a prelungi într-un fel epoca precreştină până în secolele creştinismului, această sarcină revenea unui anumit număr de oameni care s-au născut în secolul al 8-lea, în secolele 7-8, în sânul arabismului, pentru că acest arabism nu era în mod direct creştin, şi pentru că el nici nu rămăsese atât de mult în urmă, ca vechile religii păgâne, el progresase totuşi în cursul secolelor, într-o anumită direcţie. Astfel, în sânul

arabismului s-au încarnat nişte suflete care, după aceea, neatinse de condiţiile pământeşti, trebuiau să facă să evolueze în lumea spirituală ceea ce poate cunoaşte spiritul uman, ceea ce poate încerca şi simţi el atunci când este izolat de creştinism. Ele trebuiau într-un fel să întâlnească abia mai târziu creştinismul, în epoci ulterioare ale evoluţiei pământeşti. Şi este într-adevăr profund semnificativ, grandios şi zguduitor, să vezi cum o comunitate relativ mare continuă să trăiască în lumea spirituală, departe de evoluţia creştinismului, până când, exact în secolul al 19-lea, aceste suflete, în marea lor majoritate, coboară spre încarnarea pământească. Acestea erau, desigur, individualităţi foarte diferite, înzestrate cu predispoziţiile cele mai variate.

Printre sufletele care făceau parte din această comunitate, Vischer-Şvabul, Friedrich Theodor Vischer, a fost unul dintre primele care au coborât în secolul al 19-lea. Şi, pentru el, posibilitatea de a afla multe despre creştinism a fost extrem de redusă. Dimpotrivă, pe când era încă în existenţa prepământească i-a fost dată posibilitatea de a primi impulsuri ale ghizilor spirituali ai omenirii care erau mai mult sau mai puţin apropiaţi de creştinism, dar care, de fapt, nu îşi impregnaseră, în sens christic interior, concepţia lor despre lume, impulsurile lor de viaţă.

Este desigur paradoxal să vorbeşti despre aceste lucruri aşa cum se vorbeşte despre realităţile pământeşti, dar, după cum v-am spus, îmi iau acest risc cu bună ştiinţă. Pentru un suflet cum este sufletul pe care îl avem noi în vedere, trecerea prin această încarnare din secolele 7-8 a fost o pregătire deosebit de favorabilă pentru a se dezvolta în lumea spirituală în strânsă legătură cu sufletul lui *Spinoza* [Nota 46] sau cu alte suflete asemănătoare, şi

mai ales cu un mare număr de reprezentanţi ai unei civilizaţii necreştine, care au murit în acelaşi secol şi care trecuseră în lumea spirituală, reprezentanţi ai culturii Kabbalei, în special.

Şi astfel pregătit, acest suflet – altele nu au intervenit decât puţin mai târziu – a pătruns în secolul al 19-lea în existenţa pământească. Celelalte suflete, tocmai datorită faptului că ele au ajuns puţin mai târziu, au fost reprezentantele mentalităţii ştiinţifice din a doua jumătate a secolului 19. Căci, în realitate, şi acesta este, dragii mei prieteni, secretul straniei evoluţii a gândirii ştiinţifice din a doua jumătate a secolului al 19-lea, aproape toate spiritele care au purtat acest curent al gândirii naturalist-ştiinţifice din a doua jumătate a secolului al 19-lea, acest curent naturalist-ştiinţific bazat pe o gândire mai originară şi mai sensibil, fuseseră în viaţa lor precedentă determinantă arabi, tovarăşi ai acelei individualităţi care a luat apoi pe Pământ numele de Friedrich Theodor Vischer. Numai că Friedrich Theodor Vischer – ca printr-o naştere sufletesc-spirituală prematură – apăruse mai curând.

Acest lucru este într-adevăr profund întemeiat în karma sa, prin legăturile sale cu acele suflete de care era legat şi *Hegel* înainte de a coborî spre o existenţă pământească. Aşadar cu aceste suflete avusese legătură şi Friedrich Theodor Vischer în timpul vieţii în lumea spirituală. Datorită orientării sale individuale deosebite, acest fapt a exercitat asupra lui o influenţă, şi anume, în sensul a ceea ce a fost pe Pământ hegelianismul. Prin aderarea sa la acest hegelianism, el a fost ferit să alunece spre o concepţie asupra lumii mai mult sau mai puţin materialist-mecanicistă. Dacă s-ar fi născut puţin mai târziu, ca ceilalţi tovarăşi spirituali ai săi, el ar fi luat cu etica sa o orientare cu totul obişnuită, materialistă. El a fost

ferit de acest lucru, datorită experienţelor făcute în viaţa preterestră şi coborârii sale premature pe Pământ. Dar el nu s-a putut menţine pe această poziţie. De aceea a scris apoi această critică ucigătoare a propriei sale estetici, căci această estetică nu corespunde întru totul karmei sale, ci a intervenit ca o schimbare de orientare a karmei. Ar fi corespuns întru totul karmei sale ca el să se fi născut în acelaşi timp şi cu aceeaşi orientare de gândire ca oamenii de ştiinţă radicali din a doua jumătate a secolului al 19-lea, care fuseseră tovarăşii săi în viaţa precedentă şi care aparţineau arabismului.

Aici ne întâmpină ceva deosebit: Printr-o deviere a karmei, care va fi rectificată în încarnări ulterioare, Friedrich Theodor Vischer devine mai întâi discipol al lui Hegel, adică el a deviat; desigur, faptul este determinat prin existenţa preterestră, dar nu prin karma pământească, el a deviat de la linia dreaptă a karmei sale. Dar, ajuns la o anumită vârstă, el nu se mai menţine pe această poziţie. El trebuie să-şi regăsească linia karmei. El îşi reneagă atunci cele cinci volume ale esteticii sale şi este enorm de tentat să construiască o estetică aşa cum ar dori-o oamenii de ştiinţă. În prima sa estetică, el a procedat de sus în jos, pornind de la principii şi trecând după aceea la domeniul sensibil. Acum, el îşi critică propria metodă din temelii. El vrea acum să-şi construiască estetica de jos în sus, pornind de la fapte, pentru a se înălţa în mod treptat la principii. Vedem aici un conflict teribil, care îl face să lucreze la distrugerea primei sale concepţii estetice. Vedem karma sa deviind, apoi el este împins spre orientarea reală a acesteia, adică este condus spre cei cu care fusese tovarăş într-o viaţă pământească trecută.

Este într-adevăr profund zguduitor să vezi cum de fapt Friedrich Theodor Vischer nu izbuteşte să termine

această a doua construcţie a esteticii sale şi cum se introduce ceva haotic în întreaga sa viaţă spirituală. Eu v-am vorbit despre acest filistinism, despre atitudinea sa specific filistină faţă de «Faust»-ul lui Goethe. Toate acestea provin din faptul că el nu se simte sigur pe el şi vrea să se reîntoarcă spre vechii tovarăşi. Trebuie numai să ţinem seama de faptul că inconştientul acţionează cu putere în karmă, acest inconştient care, desigur, într-un stadiu superior al clarvederii, este un conştient. Trebuie să ne fie clar acest lucru: Câţi savanţi filistini nu au detestat «Faust»-ul lui Goethe! Amintiţi-vă declaraţia lui *Du Bois-Reymond*, pe care v-am citat-o ieri: Goethe ar fi fost mai bine să facă din Faust un cercetător, în loc să-l facă să invoce spirite, Spiritul Pământului, de exemplu, apoi să-l facă pe Mefisto să-l întinerească, şi să-l pună să seducă fete fără să se însoare cu ele. Ei bine, toate acestea sunt, în realitate, pentru Du Bois-Reymond, nişte baliverne. Goethe ar fi făcut mai bine să prezinte un erou, care inventează o maşină electrică sau pneumatică! – Cu siguranţă, el ar fi ocupat atunci o poziţie socială solidă şi ar fi putut deveni chiar primar al Magdeburgului. Şi, mai ales, ar fi fost necesar să nu apară tragedia Margaretei, atât de şocantă, iar în locul scenei Închisorii să aibă loc o adevărată nuntă burgheză. Desigur, faptul este justificat, dintr-un anumit punct de vedere, bineînţeles; dar, cu siguranţă, nu aşa ceva avea Goethe în minte.

Friedrich Theodor Vischer, nu-i aşa, nu mai era deloc sigur de sine atunci când a trecut, aşa cum spuneam, prin această întorsătură a karmei. Dar el era în permanenţă atras spre trecut şi, pentru inconştientul său, deşi a fost un spirit liber, era întotdeauna o încântare să-i audă pe filistini tunând şi fulgerând împotriva lui «Faust». El devenea atunci spiritual, asista ca la o bătaie cu bulgări de

zăpadă. Şi tocmai când observăm la un om lucrurile care sunt accesibile mai ales viziunii, atunci ajungem la Imaginaţiuni care ne conduc în dosul culiselor existenţei sensibile. Le vedem desprinzându-se.

Iată, de exemplu, o imagine rafinată. Pe de o parte, filistinii de prim ordin, cum era, de pildă, Du Bois-Reymond: Goethe ar fi trebuit să aducă pe scenă un Faust primar de Magdeburg, inventator al maşinii de electrizat şi al maşinii pneumatice; el l-ar fi căsătorit cu Margareta – nu-i aşa, aceştia sunt filistinii de prim ordin! Aceasta se întâmplă în subconştient, fiindcă există o relaţie karmică. Toţi aceşti oameni erau mauri, legaţi de Friedrich Theodor Vischer prin curentul arabismului. Acum, faptul îl atrăgea, se simţea înrudit cu el, şi totuşi nu în întregime; între timp, el fusese în contact cu alte curente, tocmai acele curente care îi modificaseră karma. Şi atunci, când filistinii de prim ordin îi aruncau mingea, el le-o trimitea înapoi, spunând: Ar trebui să fie cineva care să scrie o lucrare, de exemplu, despre raportul dintre degerăturile Doamnei Christiane von Goethe şi figurile simbolic-alegoric-mitologice din partea a doua a lui «Faust». Iată, nu-i aşa, un filistinism genial, dar un filistinism de ordinul al doilea.

A aprecia aceste lucruri la justa lor valoare, iată ce ne abate de la simpla examinare intelectuală şi ne permite să ne apropriem mai mult de viziune. Eu am vrut să vă dau mai întâi o indicaţie în acest sens – voi reveni la aceste lucruri –, arătând cum poate fi înţeleasă o viaţă pământească prin prisma celor care au precedat-o.

Personajul pe care îl vedeam mergând şi venind la Stuttgart avea cu adevărat pentru mine o importanţă considerabilă, zguduitoare. Vi l-am descris ieri: ochii albaştri minunaţi, o barbă mare brun-roşcată, braţele cam în această poziţie. Vedeţi dumneavoastră, viziunea despre

care v-am vorbit era prezentă, dar statura fizică a lui Vischer-Şvabul, aşa cum putea fi văzută la Stuttgart, nu este în acord cu ea, căci pentru privirea ocultistului el nu avea, într-adevăr, alura unui arab reîncarnat. Şi eu lăsam în permanenţă acest lucru deoparte, căci, în realitate, poţi fi faţă de propriile viziuni, pur şi simplu, nu pot spune sceptic, căci ele sunt prezente, dar poţi fi neîncrezător. Noi vrem ca ele să fie confirmate în modul cel mai clar. Aşadar eu le-am abandonat în permanenţă, până în momentul când enigma s-a rezolvat în felul următor:

Acest bărbat – în încarnarea trecută este vorba tot de un bărbat –, acest bărbat nu a privit ca un ideal fiinţele care veneau spre el din nord, mai ales din Sicilia. Dar pe atunci exista posibilitatea să preiei chipul cuiva care îţi plăcea în mod deosebit, această posibilitate era foarte mare. Astfel că, în încarnarea următoare, el a luat înfăţişarea acelor oameni împotriva cărora luptase. Acest lucru, aşa cum am spus adineaori, a pus în lumină soluţia enigmei legate de statura sa.

Ieri am evocat în faţa sufletului nostru o a doua personalitate: *Franz Schubert*, şi legătura sa cu *Baronul von Spaun*, prieten şi binefăcător, am arătat natura sa elementară, care, pe de o parte, în cazuri rare, aşa cum a fost cel pe care vi l-am prezentat, putea exploda, putea face din el un bătăuş; pe de altă parte, el era extraordinar de delicat şi scria dimineaţa ca un somnambul, îndată ce se trezea, cele mai frumoase melodii ale sale. Este extraordinar de dificil să-ţi faci o imagine despre această personalitate. Dar tocmai prietenia cu Spaun ne oferă în acest caz o imagine despre această personalitate. Căci, în cazul lui Franz Schubert, când vrem să-l găsim prin viziunea retrospectivă în câmpul ocult – dacă pot folosi această expresie – avem sentimentul, pentru a mă exprima

în mod familiar, că Schubert ne scapă mereu printre degete atunci când vrem să ne întoarcem la încarnarea sa precedentă. Nu o regăsim uşor, fiindcă el ne alunecă mereu printre degete.

Acesta este oarecum destinul invers, aş putea spune, faţă de cel al operelor lui Schubert după moartea sa. La moartea sa, într-adevăr, foarte puţine opere ale lui erau cunoscute, foarte puţine erau familiare oamenilor. Apoi, cu trecerea anilor, el a fost din ce în ce mai cunoscut, şi mult mai târziu deja, în anii '70, '80 ai secolului al 19-lea, în fiecare an ieşeau la iveală noi opere ale sale. Lucru interesant, Schubert s-a arătat dintr-o dată, multă vreme după moartea sa, drept cel mai fecund compozitor. Şi se revenea mereu la Schubert.

Dar când ne întoarcem înapoi, pe cale spirituală, de la viaţa sa din secolul al 19-lea până la viaţa pământească precedentă, urmele sale se pierd. Nu le găsim uşor.

Dimpotrivă, este întotdeauna posibil şi relativ uşor să dăm de urmele Baronului von Spaun. Şi această linie conduce spre secolele 8, 9, dar în Spania. Şi anume, Baronul von Spaun era un prinţ castilian care trecea drept extraordinar de înţelept şi se ocupa de astrologie, astronomie, în spiritul acestei epoci – care a chiar rectificat şi formulat tabelele astronomice –, şi care, la un anumit moment al vieţii sale, a trebuit să fugă din patria sa, găsindu-şi refugiul la duşmanii cei mai înverşunaţi ai populaţiei castiliene de atunci, la mauri.

El este obligat să rămână aici câtva timp după fuga sa, şi a legat o prietenie delicată cu o personalitate maură, în care trăia individualitatea viitorului Franz Schubert. Şi, fără îndoială, prinţul castilian ar fi murit dacă această personalitate maură fină şi spirituală nu l-ar fi întreţinut şi nu l-ar fi ajutat atunci, astfel încât el a putut să-şi continue

un timp viaţa pământească, spre profunda satisfacţie a amândurora.

Ceea ce vă povestesc aici este departe de orice speculaţie intelectuală. Eu chiar v-am indicat drumul ocolit care trebuie parcurs pentru a ajunge la aceste lucruri. Dar acesta este drumul ocolit care ne conduce, în realitate, la înţelegerea faptului că în Franz Schubert trăia o personalitate maură reîncarnată, o personalitate aparţinând cercului maurilor, care pe atunci era destul de departe de facultatea de a produce în sufletul său muzică, ci a cărei tendinţă intimă a fost, dimpotrivă, aceea de a cultiva ceea ce exista în sânul culturii arabe drept element artistic delicat şi talentul subtil, nu al gândirii, aş spune, ci al speculaţiei, care venea din Asia şi care apoi, după ce a trecut prin Africa, a ajuns în cele din urmă în Spania.

În cursul acestei încarnări, în această personalitate s-a dezvoltat, înainte de toate fineţea sufletească ce nu excludea energia, din care s-a născut ca prin vrajă imaginaţia artistică somnambulică pe care o întâlnim la Franz Schubert. Pe de altă parte, această personalitate a trebuit să ia parte la lupte dure, care aveau loc între mauri şi populaţia autohtonă, castilieni, aragonezi ş.a.m.d. Aceasta este originea fibrei emoţionale, care, aş putea spune, aşa cum am văzut, nu apărea decât sub un văl şi numai la ocazii deosebite în existenţa lui Schubert.

Şi mi se pare, tot aşa cum nu putem înţelege ultima viaţă pământească a lui Friedrich Theodor Vischer decât dacă o privim pe fundalul arabismului său, că nu putem înţelege natura cu totul aparte a muzicii lui Schubert, şi mai ales fundalul pe care se bazează numeroase din liedurile sale, decât dacă ajungem la această viziune – eu nu am construit-o, ea rezultă din fapte –, dacă ajungem la această viziune: un element spiritual venit din Asia şi

asupra căruia a strălucit un timp soarele pustiului, iar după aceea s-a limpezit în Europa, apoi a traversat lumea spirituală între moarte şi o nouă naştere, şi a reapărut drept omenesc pur, care nu s-a lăsat atras de artificiile condiţiei sociale, la un biet profesor de şcoală.

A treia personalitate de care v-am vorbit ieri – aşa cum spuneam, eu vreau mai întâi să schiţez lucrurile, şi vom mai putea reveni la unele dintre ele –, a treia personalitate despre care v-am vorbit, Eugen Dühring, m-a interesat într-adevăr fiindcă, pe când eram tânăr, m-am ocupat extraordinar de mult cu operele sale. Eram încântat de lucrările de fizică şi de matematică ale lui Dühring [Nota 47], în special de «Noi mijloace fundamentale şi descoperiri în domeniul analizei, algebrei, calculului funcţiunilor şi geometriei aferente», şi de modul său de-a trata legea corespondenţelor între temperaturile de fierbere. Dar cartea sa «Cauză, viaţă şi duşmani», care este un fel de autobiografie, m-a făcut să mă înfurii. Această scriere este plină de o autosatisfacţie îngrozitoare, deşi, într-adevăr, o autosatisfacţie genială; fără a mai vorbi de altele, care amintesc de pamfletele cele mai odioase, cum este, de exemplu, «Supraestimarea lui Lessing şi pledoaria sa în favoarea evreilor». Pe de altă parte, eu îi puteam admira lucrarea «Istorie critică a principiilor generale ale mecanicii», atâta vreme cel puţin cât nu se vedea leul, ci numai ghearele sale. Lucrarea făcea o impresie puţin cam penibilă; este o istorie a mecanicii, dar se află în ea prea multă bârfă, cam prea mult se vorbeşte acolo de Doamna Helmholtz, căci e vorba mai puţin de *Hermann Helmholtz*, pe care Dühring îl critică atât de clar, decât de flecărelile cercului doamnei Helmholtz. Dar ce-i cu asta; acestea sunt lucruri care se întâmplă. Se trăncăneşte în cercurile cele mai diferite, inclusiv în cercurile antroposofice. Deşi,

începând de la Crăciun, ar trebui să fie luată o orientare nouă, multe lucruri despre care se flecărește în micile întâlniri antroposofice sunt într-adevăr absolut superficiale și, în unele împrejurări, pot crea multe neajunsuri respectivilor vorbăreți și vorbărețe; ne putem da seama de asta. Dar, așa cum spuneam, studiind lucrările lui Dühring, eu am trecut, față de un om, prin toate nuanțele, de la respect, stimă, la critică și la iritare. Veți găsi explicabil să vrei într-un asemenea caz să studiezi cel puțin fundalul încarnării precedente, pentru a vedea cum s-a putut dezvolta așa ceva.

Dar nici aici nu a fost ușor și, la început – și nu aș vrea să omit să vorbesc despre aceasta –, am văzut apărând imagini înșelătoare. Tocmai atunci când întreprinzi asemenea cercetări, primești tot felul de impresii, uneori teribile. Odată m-am așezat la o masă de cafenea la Budapesta și i-am văzut reuniți acolo, reîncarnați, pe Iosif al II-lea, Frederic cel Mare, Marchiza de Pompadour, Seneca, Ducele de Reichstadt, pe Marie-Antoinette, și apoi, spre seară, a mai venit și Wenzel Kaunitz. Ei erau așezați la o masă, vreau să spun că oamenii care erau acolo credeau că sunt aceste personalități. Iată la ce se ajunge când oamenii se dedau unor speculații sau încep să folosească vreo viziune confuză. Așa cum am spus, putem foarte ușor să fim orbiți, căci, într-adevăr, este vorba să pornim de la punctul cel mai semnificativ din viața unui om, adică să pornim de la o anumită viață pământească pentru a fi conduși în mod just în trecut, la o altă viață pământească. Iar în cazul lui Dühring mi-a fost imposibil multă vreme să găsesc un punct semnificativ.

Iată ce am făcut. Mi-am actualizat ce îmi era la el cel mai simpatic: concepția sa mecanicist-materialistă despre lume, care totuși, într-un anumit sens, exprima cel puțin un

intelectualism spiritual. Eu m-am consacrat unor reflecţii despre o lume spaţială finită, despre o lume temporală finită, şi am reconstruit, aşadar, întreaga concepţie despre lume a lui Dühring. Asemenea lucruri se pot face uşor. Când, înarmat astfel, începi să priveşti în trecut pentru a găsi încarnările anterioare, îţi apar nenumărate încarnări şi eşti din nou orbit. Într-adevăr, nu găseşti nimic; apar nenumărate încarnări, care, bineînţeles, nu sunt şi nu pot fi atâtea; acestea sunt pur şi simplu oglindirile încarnării actuale. Căci, tot aşa, dacă aveţi aici în sală o oglindă şi acolo o alta, vă vedeţi reflectat la infinit. Am avut atunci ideea să-mi reprezint cu intensitate următoarele: Cum ne apare, dacă o gândim absolut clar, această concepţie despre lume a lui Dühring? Las acum la o parte toate criticile sale pline de animozitate, ponegrirele sale sau tot ceea ce a scris el banal, neglijez complet toate acestea şi iau numai ce a fost grandios, care, în calitate de concepţie despre lume, îmi este destul de antipatică, dar modul în care o prezenta Dühring mi-a făcut-o simpatică –, eu îmi reprezint toate acestea în mod viu. Apoi, încep să-mi formulez cu claritate ce devine realitatea la Dühring. Dar, începând cu un anumit an, el priveşte totul fiind orb! Dar un orb nu vede absolut nimic din lume! Aşadar el şi-o reprezintă altfel decât dacă ar vedea-o. Şi, într-adevăr, materialiştii obişnuiţi, aş spune, materialiştii de rând, materialiştii mecanicişti, sunt diferiţi de Dühring. În comparaţie cu ei, Dühring este genial. Căci toţi oamenii care au construit o concepţie despre lume, corpolentul *Vogt*, *Büchner*, *Moleschott*, *Spiller*, *Wießner* [Not a 48] şi alţii – nu-i aşa, douăsprezece duzini, exact douăsprezece duzini –, tot ceea ce au spus ei este altceva decât modul în care şi-a construit Dühring concepţia despre lume. Vedem de asemenea că el era predispus, că el

era orientat spre o formă aparte a acestei concepţii încă din perioada când mai vedea şi că, în realitate, această concepţie a luat forma care îi convenea abia atunci când a orbit, când spaţiul din jurul lui a fost scufundat în beznă. Căci, de fapt, cu acest spaţiu întunecat se potrivesc toate elementele din care a construit Dühring lumea. Ar fi inexact să ne reprezentăm: Acest lucru a fost realizat de un om care vede lumea.

Gândiţi-vă că la Dühring acesta este un adevăr teribil – căci, aşa cum spuneam, şi alţii au construit asemenea concepţii, au existat o sută patruzeci şi patru, provenind de la douăsprezece duzini de oameni –, dar la Dühring lucrurile sunt diferite, la el, acesta este adevărul adevărat: Ceilalţi văd şi îşi construiesc concepţiile lor ca nişte orbi; Dühring este orb şi construieşte o concepţie despre lume ca un orb. Este ceva extrem de frapant. Şi, dacă îl observăm pe acest om, atunci ştim: Aici avem de-a face cu un om care era orb din punct de vedere interior, prin dezvoltarea lui sufletească, care a devenit mecanicist fiindcă era orb. Îl regăsim, în cazul acesta – şi aici intră în considerare două încarnări –, în mijlocul acelei mişcări din Orientul creştin care, în jurul secolelor 8, 9, când promova distrugerea imaginilor, devenind iconoclastă, când repunea imaginile în drepturile lor. Această luptă între o religie care cultiva imaginile şi o alta, în care ele nu mai au loc, s-a desfăşurat mai ales la Constantinopol. Regăsim aici individualitatea care va fi mai târziu Dühring, într-o încarnare în care el luptă cu un mare entuziasm, ca un adevărat lăncier pedestraş, pentru o viaţă culturală lipsită de imagini. Şi eu aş afirma că în lupta pe care el o duce în domeniul pur fizic se vede tot ceea ce va ieşi la iveală mai târziu în modul său de a se exprima.

Pentru mine, era grozav de interesant un lucru: În volumul al doilea al cărţii despre Julius Robert Mayer se află un cuvânt ciudat. Problema începe, într-adevăr, să se explice! Pe când era iconoclast, Dühring avea un anumit mod de a mânui sabia, acel iatagan ciudat care îşi dobândea atunci, încetul cu încetul, forma sa definitivă. Eu am găsit aici o concordanţă – ajungem, nu-i aşa, la nişte detalii metaforice – o concordanţă cu un cuvânt care figurează în cartea despre Julius Robert Mayer. Unul dintre capitolele acestei cărţi este intitulat «Sinuologie», sinuologie în viaţa universitară germană ş.a.m.d.! Acolo unde se trag linii, acolo unde se intră pieziş: sinuologie![1]

Tot aşa cum a format frumoasa expresie „intelectualii", prin analogie cu canalii, el formează cuvântul „sinuologie"; el inventează cuvintele cele mai variate. Putem vedea, aşa cum am spus, mult mai multe în aceste lucruri aparent secundare. Oricât de paradoxal ar părea, nu poţi ajunge să vezi legătura între diferitele vieţi pământeşti dacă nu ai un simţ pentru a vedea ceva în simptome. Cel care nu ştie să deducă caracterul unui om din felul în care merge sau în care îşi pune piciorul apăsând pe talpă, acela nu va putea progresa uşor în privinţa unor lucruri de felul celor despre care vă vorbesc acum. Modul în care această individualitate îşi mânuia sabia odinioară trebuie să-l vedem transpunându-se în cuvintele pe care le formează acum.

Şi tocmai acest Dühring era cel care tuna şi fulgera atât de mult, mai ales împotriva „erudiţilor"! El spunea că tare i-ar mai plăcea să nu mai fie nevoit să se slujească de termenii care îi amintesc de bătrâna ştiinţă de altădată. El

[1] Sinuologie – în germană: „Schlichologisches", de la Schlich = tertip, uneltire, intrigă; în românește, se face trimitere la adjectivul „sinuos" – n. t.

nu mai vrea logică, vrea o anti-logică, nu o Sophia, ci o anti-Sophia, nu o știință ci o anti-știință. El ar fi vrut de fapt să transforme totul în „anti"; o spune în mod expres. Dar acest om care a tunat şi a fulgerat atâta împotriva oricărei erudiţii, el fusese, tocmai în încarnarea care, la rândul ei, o precedase pe aceea când a fost un lăncier pedestraş iconoclast, el fusese un autentic filosof stoic grec, în cadrul şcolii stoicilor greci. Dühring a fost în Antichitate tocmai ceea ce el a injuriat cel mai mult: în a treia încarnare, a doua, dacă pornim de la cea actuală, el a fost un adevărat filosof, şi anume, un filosof stoic, aşadar, unul dintre cei care se retrăgeau din lume.

Acest lucru mi-a apărut mai întâi: Foarte multe forme de gândire care se află la Dühring le găsim la stoici! Numai că lucrurile nu sunt întotdeauna atât de simple! Studenţii unui seminar întreg ar putea scrie disertaţii despre forma gândurilor la stoici şi la Dühring.

Aşadar ne întoarcem în urmă mai întâi până în epoca iconoclaştilor, în secolului al 9-lea, în estul Europei, când Dühring a fost iconoclast, şi după aceea, pornind de aici, până în secolul al 3-lea, în epoca greacă a stoicismului.

Există aici ceva cu adevărat zguduitor: Stoicul, care nu cere nimic de la viaţă, care se îndepărtează de tot ceea ce nu este indispensabil vieţii în mod nemijlocit, care se resemnează, el renunţă, în a doua viaţă petrecută în lumea spirituală care urmează după aceea, pentru încarnarea viitoare, la lumina ochilor. Şi, prin aceasta, el devine adevărat. Şi, atunci, el ilustrează în mod grandios orbirea concepţiei moderne despre lume.

Oricare ar fi atitudinea adoptată faţă de concepţia despre lume a lui Dühring, tragic şi zguduitor este faptul că el reprezintă, prin personalitatea sa, adevărul concepţiei despre lume a secolului al 19-lea, şi că acest adevăr este

exprimat de Dühring chiar prin fiinţa sa. Acest stoic, care nu voia să-şi îndrepte privirea spre lume, devine orb; acest iconoclast, care voia să distrugă imaginile, nu poate suporta nici o imagine şi face din istoria literaturii, face din poezie, ceea ce a devenit aceasta în cele două cărţi ale sale despre marii scriitori, din care nu numai Goethe şi Schiller sunt expulzaţi, dar în care cel mult Bürger [Nota 49] mai joacă un anumit rol. Acolo devine adevăr ceea ce de altfel este minciună. Căci oamenii pretind, în general, că mecanicismul, materialismul din a doua jumătate a secolului al 19-lea, vede clar! Nu, acesta este un neadevăr, el nu vede clar, este orb, şi acest lucru îl ilustrează Dühring prin adevărul său!

Astfel că o personalitate reprezentativă, studiată în mod just, încadrată acolo unde îi este locul, ne dezvăluie în acelaşi timp karma istoriei lumii, karma civilizaţiei înseşi, aşa cum apare ea în concepţia despre lume pe care a dezvoltat-o această civilizaţie în a doua jumătate a secolului al 19-lea.

Data viitoare vom continua pornind de la aceste lucruri.

CONFERINŢA A NOUA

Dornach, 15 martie 1924

În cadrul discuţiilor noastre despre karmă am văzut, în conferinţa precedentă, anumite înlănţuiri de destin care pot să proiecteze o lumină asupra modului în care acţionează destinul de-a lungul diferitelor vieţi pământeşti. Eu am luat hotărârea, deşi, firește, este vorba despre o problemă delicată, am luat hotărârea să vorbesc odată în

detaliu despre aceste înlănţuiri, şi acum voi continua aceste consideraţii.

Veţi fi remarcat că atunci când am studiat aceste raporturi karmice a fost necesar să ne oprim la anumite detalii ale vieţii şi ale naturii omului, detalii cărora li se acordă de obicei puţină atenţie. V-am arătat astfel, în legătură cu Dühring, cum nişte particularităţi de ordin fizic dintr-o încarnare se transformă, în următoarea încarnare, într-o anumită dispoziţie a sufletului. Căci, într-adevăr, când abordăm lumile spirituale pentru a studia fiinţa umană, atunci, pe de o parte, tot ceea ce este spiritual îşi pierde caracterul abstract, devine plin de forţă şi se transformă în impuls activ. În schimb, ceea ce este corporal, ceea ce se exprimă în fiinţa umană şi în mod corporal, îşi pierde, desigur, putem spune şi aşa, îşi pierde materialitatea, dobândeşte o semnificaţie spirituală, îşi cucereşte un anumit loc în ansamblul vieţii umane.

Cum acţionează de fapt destinul? El acţionează în aşa fel încât îşi trimite influenţele în întregul om. Ceea ce caută omul în viaţă printr-un impuls al karmei, cum se modelează atunci destinul său, aceste lucruri sunt legate de faptul că forţele destinului care trec din viaţă în viaţă produc şi determină compoziţia sângelui în fineţea sa, reglează activitatea internă a nervilor şi, de asemenea, stimulează receptivitatea instinctivă a sufletului pentru un lucru sau altul. Şi nu putem descoperi uşor natura internă a legăturilor karmice dacă nu simţim nici un interes – aici este vorba, bineînţeles, întotdeauna de ochiul sufletului – pentru amănuntele exterioare ale vieţii unui om. Într-adevăr, pentru observarea karmei este tot atât de important să te interesezi de o mişcare a mâinilor, pe cât este de important să te interesezi de un talent spiritual genial. Este tot atât de important să poţi observa –

bineînţeles, şi din punct de vedere spiritual, din perspectiva corpului astral şi a Eului – cum cineva se aşează, pe cât este de important să vezi cum îşi satisface îndatoririle morale. Este tot atât de important să vezi dacă un om îşi încreţeşte fruntea bucuros sau uşor, pe cât de important este să descoperi dacă el este evlavios sau neevlavios. Multe lucruri care în viaţa obişnuită ne par neînsemnate sunt extrem de importante atunci când începi să observi drumul destinului de la o viaţă pământească la alta, şi multe lucruri care îi par cuiva deosebit de importante la un om sau altul au o importanţă mai mică.

Acum, în viaţa omului, în general, nu este atât de uşor să-ţi îndrepţi atenţia, de exemplu, asupra particularităţilor corporale. Ele sunt prezente, şi trebuie să te fi antrenat pentru a le distinge, bineînţeles, comportându-te în aşa fel încât să nu-l răneşti pe celălalt, pentru că, atunci când îl observăm cu intenţia de a-l studia, îl rănim. Aceasta nu ar trebui să se întâmple niciodată, ci trebuie să ne orientăm în aşa fel încât lucrurile să se reveleze de la sine. Dar dacă ne-am exersat facultatea atenţiei, atunci deja în viaţa curentă descoperim la fiecare om anumite particularităţi individuale, mici detalii care sunt foarte importante, în cel mai eminent sens al cuvântului, pentru observarea karmei. Nu ne putem dărui unei observaţii cu adevărat pătrunzătoare în ceea ce priveşte relaţiile karmice dintre oameni, decât dacă ne putem referi la anumite particularităţi semnificative.

Acum câteva decenii, o personalitate a fost extraordinar de interesantă pentru mine, atât în ceea ce priveşte viaţa sa interioară, spirituală, cât şi în ceea ce priveşte viaţa sa exterioară, este vorba de filosoful *Eduard von Hartmann* [Nota 50]. Eram atras spre el de un interes foarte profund. Dar când îi privesc acum viaţa în

perspectiva unui studiu al karmei, sunt obligat să evoc în mod interior ceea ce este important în acest sens cam în felul următor. Eu trebuie să-mi spun că Eduard von Hartmann, filosoful inconştientului, a acţionat de fapt la început, în domeniul filosofiei, într-un mod exploziv. Dar, în realitate, această influenţă explozivă în domeniul spiritual a fost înregistrată de oamenii secolului al 19-lea – scuzaţi-mi această critică, ea nu este atât de maliţioasă – cu un mare flegmatism. Oamenii secolului al 19-lea şi, desigur, cei de la începutul secolului 20, nu pot fi deloc scoşi din flegmatismul lor atunci când este vorba despre ceea ce însufleţeşte din punct de vedere interior lumea. De fapt, abia putem găsi în vremea noastră, atât de flegmatică faţă de tot ce se referă la spirit, un entuziasm cu adevărat profund.

Eu a trebuit, de exemplu, să descriu odată, într-o altă serie de conferinţe [Nota 51], un fapt istoric: ciocnirea dintre lumea romană şi lumea nord-germanică în epoca migraţiilor popoarelor, în momentul în care creştinismul s-a răspândit în direcţia nord, venind din ţinuturile meridionale, greco-latine. Dacă ni-i reprezentăm în mod clar pe aceşti strămoşi fizici ai lumii Europei Centrale şi ai Europei de Sud, avem deja o impresie despre impulsivitatea intensă a oamenilor de odinioară. De fapt, trăirea în sânul puterilor spirituale ale naturii era vie printre populaţiile germanice cu care s-au întâlnit romanii în primele secole ale erei creştine. Aceşti oameni aveau faţă de spiritual o cu totul altă atitudine. Ei erau încă, în marea lor majoritate, înclinaţi spre spiritual într-un mod absolut instinctiv. Şi, în timp ce astăzi vorbim aproape tot timpul cu un asemenea flegmatism încât un cuvânt urmează după altul ca şi cum ceea ce spunem ar fi fără importanţă, aceşti oameni făceau ca ceea ce trăiau ei în mod interior să treacă

în limbajul lor. Pentru ei, vântul care sufla putea fi gestul fizic de manifestare spirituală şi sufletească, la fel ca mişcarea braţului unui om. În această suflare a vântului, în pâlpâirea flăcării la suflarea vântului, era percepută manifestarea lui Wotan. Iar când aceste experienţe treceau în vorbire, când li se dădea veşmântul vorbirii, atunci în vorbire trecea caracterul a ceea ce fusese trăit. Pentru a exprima acest lucru în limbaj modern, noi am spune: Wotan vibrează în vânt – când, într-un mod asemănător, în vechiul limbaj se spunea „vibrarea", aceasta impregna şi vorbirea –, participaţi la această trăire care vibrează şi unduieşte până în cuvinte! Când omul, ridicându-şi privirea, percepe tunetul care bubuie în nori şi contemplă în spatele acestui gest, în spatele gestului din natură al tunetului, o entitate spirituală, şi când el exprimă toate acestea astfel: Donar duduie în tunet – atunci în limba modernă pătrunde ceea ce a răsunat în vorbire odinioară într-un mod asemănător. La fel cum aceşti oameni simţeau prezenţa spiritualului în fenomenele naturii şi îl exprimau în vorbirea lor, tot astfel, ei exprimau, când mergeau la luptă, divinitatea binevoitoare care trăia în membrele lor, în toate gesturile lor. Ei purtau atunci un scut imens, şi lansau cu forţă cuvintele, am putea spune, la adăpostul scutului. Şi acest fapt, de a proiecta un spirit – fie bun, fie demonic – în vorbire, un spirit care, după o explozie puternică, se liniştea, pentru a se intensifica din nou, ei îl exprimau, de asemenea, ducându-se la asalt prin cuvintele: Ziu zwingt Zwist! Toate acestea, proferate din spatele scuturilor, cu toată furia, în beţia luptei, ce asalt! Imaginaţi-vă aceste cuvinte pronunţate de mii de gâtlejuri deodată din spatele scutului. În primele secole, când Sudul a întâlnit Europa Centrală, cu adevărat eficace nu era ceea acţiona în luptă în mod exterior, ci era eficace acest puternic vuiet

care se îndrepta spre legiunile romane. La început, acest vuiet a provocat la aceste populaţii venite din sud o panică fără leac. Genunchii le tremurau când auzeau acest „Ziu zwingt Zwist", răcnit, din spatele scuturilor, de mii de gâtlejuri.

Şi trebuie s-o spunem clar: Cu siguranţă, aceşti oameni sunt aici din nou, dar cât au devenit ei de flegmatici! Mulţi dintre ei, care urlau odinioară atât de tare, au devenit atât de flegmatici, flegmatici în cel mai înalt grad, au fost învinşi de atitudinea interioară a secolelor 19 şi 20. Dar dacă ar reînvia acum aceşti voinici care, odinioară, aveau impulsul sufletesc de a urla, ei şi-ar acoperi noua lor încarnare cu o bonetă de noapte şi ar spune: Ceea ce este astăzi flegmatism în om, care nu poate fi zgâlţâit pentru a se trezi, nu este la locul său decât sub o bonetă de noapte, în pat, şi nu pe scena activităţii umane!

Eu nu vorbesc astfel decât pentru a arăta cât de puţin înclinat eram a simţi ceva atât de exploziv cum era ceea ce a oferit Eduard von Hartmann în «Filosofia inconştientului» [Nota 52]. La început el a vorbit, desigur, despre faptul că tot ceea ce este conştient în om, gândirea conştientă, are o importanţă minimă, faţă de tot ceea ce vibrează şi urzeşte în mod inconştient în om, faţă de tot ceea ce vibrează şi urzeşte inconştient în natură, tot ceea ce nu poate fi ridicat în conştienţă şi nu pătrunde acolo niciodată. Eduard von Hartmann nu a cunoscut imaginaţia clarvăzătoare şi intuiţia, el nu ştia că inconştientul poate pătrunde în câmpul cunoaşterii umane. Aşadar el a arătat că ceea ce este esenţial rămâne în inconştient. Dar tocmai pe acest temei şi-a format el părerea că lumea în care trăim este cea mai rea din câte se pot imagina. El a cultivat pesimismul şi mai mult decât *Schopenhauer* [Nota 53], şi considera că punctul culminant al civilizaţiei ar consta în a

se nimici într-o zi această întreagă evoluţie pământească [Nota 54], ea ar trebui să fie nimicită cât mai curând cu putinţă. El spunea numai că nu voia să insiste ca acest lucru să se facă deja de mâine, fiindcă atunci n-ar fi timp suficient pentru a se înfăptui toate cele necesare pentru o distrugere definitivă a Pământului, ca să nu mai rămână nimic din civilizaţia umană, ea fiind fără valoare. Şi el visa – aflăm aceasta din «Filosofia inconştientului» – că oamenii vor ajunge să inventeze o maşină mare pe care ei o vor putea îngropa destul de adânc în Pământ, pentru a provoca o explozie puternică şi întreg Pământul să explodeze, să se pulverizeze în spaţiul cosmic.

Desigur, mulţi oameni s-au entuziasmat de această «Filosofie a inconştientului». Dar când vorbesc despre ea se observă că ei nu sunt convinşi cu adevărat în toată fiinţa lor de aceste idei. Să se spună aşa ceva! Dar este ceva foarte grav să se poată spune aşa ceva! Oamenii vorbesc despre asta ca în trecere, şi tocmai acest lucru este îngrozitor.

Dar chiar s-a întâmplat să existe un asemenea filosof. Şi apoi acest filosof a examinat lucrurile care ţin de moralitatea omului pe Pământ. Şi lucrarea sa «Fenomenologia conştienţei morale» [Nota 55] m-a interesat în modul cel mai profund. El a scris după aceea o carte [Nota 56] despre conştienţa religioasă, apoi o estetică; el a scris mult. Şi toate acestea erau de cel mai mare interes, chiar dacă nu puteai adera la ele.

Poţi simţi, desigur, o mare dorinţă să ştii ce este cu destinul unui asemenea om. Poate vom fi tentaţi să ne ocupăm mai întâi în mod temeinic de filosofia sa. Vom încerca să ghicim, după ideile sale filosofice, ceva cu privire la vieţile sale pământeşti anterioare. Dar nu vom afla nimic. Totuşi, tocmai o asemenea personalitate era pentru mine interesantă, interesantă în cel mai înalt grad.

Şi, vedeţi dumneavoastră, când ai, oarecum, ocultismul în sânge, ca să spun aşa, eşti stimulat să te orientezi în direcţia justă. Şi aici există un fapt: Eduard von Hartmann a fost mai întâi militar, ofiţer. În anuarul lui Kürschner figura întotdeauna – până la moartea sa –, pe lângă calitatea sa de doctor în filosofie ş.a.m.d., şi aceea de locotenent. Eduard von Hartmann a fost în primul rând ofiţer prusac şi, se spune, un foarte bun ofiţer.

Vedeţi dumneavoastră, de la un moment dat, acest fapt mi-a apărut în perspectiva înlănţuirilor karmice mult mai important decât particularităţile filosofiei sale. În ceea ce priveşte filosofia sa, nu-i aşa, suntem înclinaţi să admitem un lucru, pe altul să-l respingem. Dar acest fapt nu este atât de semnificativ; fiecare poate să o facă numai dacă a studiat puţin filosofia. Dar de aici nu reiese nimic deosebit. Dar ne întrebăm: Cum se face că un om care era ofiţer prusac, un ofiţer bun, care în timpul serviciului său s-a ocupat de filosofie cu adevărat puţin, foarte puţin, şi mult mai mult de mânuirea săbiei, cum se face că el a devenit tocmai un filosof reprezentativ al timpului său? Şi cum a devenit el aşa ceva?

Vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, el a devenit filosof în urma unei boli care l-a făcut să sufere de genunchi toată viaţa şi care l-a obligat să se pensioneze. În unele momente, el nu mai putea merge, trebuia să-şi ţină picioarele întinse, să meargă puţin, să rămână aşezat pe o canapea. Şi, după ce şi-a asimilat cultura contemporană, el a scris una după alta mai multe lucrări de filosofie. Filosofia lui Hartmann ocupă o întreagă bibliotecă; el este un om care a scris mult.

Dar în ceea ce mă priveşte, în timp ce îi studiam personalitatea, ceea ce mi s-a părut într-o zi deosebit de important a fost suferinţa sa de genunchi, intervenţia

acestei afecţiuni de genunchi. Faptul că acest om a fost atins de această suferinţă la o anumită vârstă m-a interesat mult mai mult decât realismul său transcendental, sau chiar această afirmaţie a lui: A existat mai întâi religia Tatălui, apoi religia Fiului, şi în viitor va veni religia Spiritului. – Sunt nişte afirmaţii pline de spirit, dar, în timpul acestui secol al 19-lea atât de spiritual, lucruri de acest fel se găseau, mai mult sau mai puţin, pe toate drumurile. Faptul însă că un om devine filosof fiindcă a fost atins de o afecţiune de genunchi pe când era locotenent, acest lucru este foarte important. Şi, atâta timp cât nu ne putem întoarce în trecut la originea unor asemenea fapte, atâta timp cât ne lăsăm orbiţi de lucrul aparent cel mai frapant, nu vom ajunge să descoperim înlănţuirile karmice.

Când am putut face legătura în mod just între întreaga personalitate şi suferinţa de genunchi, atunci în faţa mea s-a deschis perspectiva a ceea ce a survenit în destinul acestui om. În acest moment, eu m-am putut întoarce în trecut. Nu pornind de la capul lui Eduard von Hartmann, ci de la genunchiul său am putut găsi eu calea care conducea la încarnările sale anterioare. La alţii, punctul de plecare este nasul ş.a.m.d. De regulă, acest punct nu este ceea ce se consideră a fi cel mai important pentru viaţa dintre naştere şi moarte.

Aşadar care este aici înlănţuirea karmică? Vedeţi dumneavoastră, omul, aşa cum apare el în viaţa pământească, este în realitate, ca fiinţă fizică, şi eu am atras adesea atenţia asupra acestui punct, o entitate tripartită. Ea are o organizare neuro-senzorială, concentrată în principal în cap, dar care se extinde la întregul om. Omul are o organizare ritmică, şi aceasta îşi are expresia cea mai evidentă în respiraţia şi circulaţia sanguină, extinzându-se, la rândul ei, la omul întreg şi exprimându-se în toate; el

are, de asemenea, o organizare a membrelor, un sistem locomotor, care este legat de metabolismul său, de regenerarea substanţelor ş.a.m.d. Omul este o fiinţă tripartită.

Şi atunci înţelegem, privind existenţa în ansamblul ei: ceea ce considerăm noi drept lucrul cel mai important în viaţa de pe Pământ, capul, nu păstrează, în cursul trecerii prin naşteri şi morţi, decât o importanţă relativ redusă curând după moarte. Capul, care în omul fizic este lucrul cel mai uman din om, îşi scoate în realitate entitatea sa în cea mai mare măsură din fizic; în timp ce restul organismului, care în omul fizic este de mai mică valoare, în spiritual este elementul superior. În cap, omul este cel mai mult o fiinţă fizică, şi cel mai puţin o fiinţă spirituală. În schimb, el este mai mult spirit în celelalte părţi ale organizării sale, în organizarea ritmică şi în organizarea membrelor. Omul este cel mai spiritual în sistemul locomotor, în activitatea membrelor.

Astfel că darurile intelectuale se pierd relativ repede după moarte. În schimb, elementul spiritual-sufletesc inconştient care ţine de organizările inferioare devine deosebit de important între moarte şi o nouă naştere. Dar, în general, în timp ce, trecând de la o viaţă pământească la următoarea, organizarea exterioară a capului este cea care, în funcţie de forma şi de conţinutul său spiritual, devine tocmai capul din încarnarea următoare, ceea ce în cap este de natură voluntară acţionează în special în membrele viitoarei încarnări. Cel a cărui gândire este leneşă într-o încarnare, cu siguranţă nu va fi în următoarea încarnare un alergător rapid, ci lenea gândirii se regăseşte în încetineala membrelor, după cum, invers, încetineala membrelor în încarnarea prezentă se manifestă în gândirea înceată a încarnării următoare.

Aşadar, de la o viaţă pământească la alta, de la o încarnare la alta, are loc o metamorfoză, o influenţă reciprocă între cele trei părţi ale entităţii umane.

Ceea ce vă expun aici nu este o teorie; rezultă din faptele vieţii. Vedeţi dumneavoastră, când într-o zi mi-am propus să mă ocup în mod deosebit de această afecţiune de genunchi a lui Eduard von Hartmann, am fost orientat spre încarnarea sa precedentă, în cursul căreia, la un moment dat, el a fost lovit de un fel de insolaţie. Această insolaţie, care s-a aflat înainte de toate la originea predispoziţiei de destin ca în următoarea viaţă pământească să se manifeste, metamorfozându-se, prin afecţiunea sa de genunchi, era, aşadar, o atingere a capului. Într-o bună zi, el nu a mai putut gândi; el suferea de un fel de paralizie a creierului. În încarnarea următoare, aceasta a reapărut sub forma unei paralizii a unui membru. Iar acea împrejurare a destinului care l-a condus la o paralizie a creierului a fost următoarea: Această individualitate era unul dintre acei oameni care, în timpul Cruciadelor, au plecat în Orient şi în Asia să lupte cu turcii şi cu asiaticii, dar care, în acelaşi timp, au învăţat să-i admire pe aceştia din urmă. După ce-şi asimilase prin admiraţie grandioasa spiritualitate orientală care i-a întâmpinat pe Cruciaţi, această individualitate s-a găsit în faţa unui om despre care a simţit în mod instinctiv că mai fusese în contact cu el în precedenta sa încarnare. Ceea ce rămăsese de rezolvat între cei doi era de ordin moral. Efectul ulterior al insolaţiei: durerea de genunchi din încarnarea următoare, pare, la început, a fi doar de natură fizică; dar întotdeauna când e vorba de evenimente ale destinului suntem trimişi în trecut la ceva de natură morală; în acest caz, la faptul că, începând dintr-o încarnare şi mai veche, această individualitate era însufleţită de impulsul de a se lupta cu forţă, cu furie, cu

omul care îi ieşea în întâmpinare. Ea s-a apucat să-l urmărească pe acest adversar sub un soare arzător. Dar urmărirea nu era justificată. Ea s-a întors împotriva urmăritorului: soarele arzător i-a provocat paralizia creierului. Ceea ce trebuia să se întâmple în această luptă avea ca origine, dragii mei prieteni, faptul că, într-o încarnare şi mai veche, această individualitate era deosebit de inteligentă, inteligentă în cel mai înalt grad. Acum, privirii i se oferea o încarnare şi mai veche, cea în care această individualitate era înzestrată cu o inteligenţă superioară. Şi adversarul pe care această individualitate l-a atacat în timpul Cruciadei, acest adversar, într-o încarnare anterioară, fusese încolţit de acea individualitate inteligentă într-o situaţie dificilă, care se întorsese în dezavantajul său. Astfel s-a creat înlănţuirea morală din care a luat naştere mai târziu impulsul pentru luptă ş.a.m.d. Ajungem astfel la elementul moral, prin faptul că forţele care au luat naştere aici ne conduc în urmă la o încarnare şi mai veche.

Aşadar găsim aici trei încarnări succesive ale unei individualităţi: în timpuri străvechi, o personalitate extrem de inteligentă şi de ageră – prima încarnare. Apoi, un cruciat, care, la un moment dat şi ca urmare a unei greşeli comise tocmai din cauza inteligenţei sale, este atins de o paralizie a creierului; inteligenţa dispare, dar numai după ce avusese o admiraţie fără limite pentru civilizaţia orientală. Încarnarea a treia: un ofiţer prusac obligat să se pensioneze din cauza unei afecţiuni la genunchi, care acum nu ştie ce trebuie să facă, se apucă de filosofie şi scrie atunci o remarcabilă «Filosofie a inconştientului», inspirată cu totul din cultura celei de-a doua jumătăţi a secolului al 19-lea.

Când dispunem de o astfel de înlănţuire a faptelor, lucruri care mai înainte erau complet obscure se luminează. Căci, vedeţi dumneavoastră, când îl citeam pe Hartmann fiind încă tânăr, şi neştiind atunci care este înlănţuirea faptelor, aveam întotdeauna acest sentiment: Ei bine, există aici nişte lucruri inteligente. – Când citeam o pagină, îmi spuneam: Da, aici există ceva teribil de inteligent, dar nu pe această pagină. Eu voiam mereu să întorc pagina, pentru a vedea pe verso dacă lucrurile inteligente se află acolo. Dar lucrurile inteligente nu erau de astăzi, ele erau de ieri sau de alaltăieri.

Pentru mine nu s-a făcut lumină decât în momentul în care am constatat că această inteligenţă, această deşteptăciune deosebită, urca în urmă cu două încarnări, acţionând în prezent. Atunci a căzut o lumină strălucitoare asupra acestei întregi opere, asupra acestor producţii ale lui Hartmann care umpleau o bibliotecă, atunci când am ştiut că aici este activă încă inteligenţa unei încarnări mult anterioare.

Când am făcut cunoştinţă în mod personal cu Hartmann şi stăteam de vorbă de el, aveam în realitate acest sentiment: aici, în spatele lui, există cineva care nu vorbeşte niciodată; dar în spate mai există şi un al treilea, care îi este, în realitate, sursa inspiraţiilor. Căci, ascultându-l, aveai uneori de ce să disperi: în faţa ta se afla un ofiţer care vorbea despre filosofie şi despre adevărurile cele mai înalte fără entuziasm, cu indiferenţă, cu o anumită severitate. Pentru a înţelege cum stăteau lucrurile în realitate, trebuia să ştii: în spatele acestor cuvinte se manifestă o inteligenţă care îşi are originea în urmă cu două încarnări.

Desigur, cine relatează asemenea lucruri poate părea lipsit de respect, dar ele nu sunt lipsite de respect; eu sunt

convins că ar fi foarte de folos pentru orice om să fie informat despre asemenea înlănţuiri care îl privesc, chiar dacă ar trebui să-şi spună: În a treia din ultimele mele încarnări, eu am fost într-adevăr un nemernic! – Poate fi foarte profitabil pentru viaţă să-ţi poţi spune: eu am fost un nemernic. – Odată, în cursul unei încarnări oarecare, dar nu numai o dată în cursul unei încarnări, am fost, oricum, cu siguranţă, un nemernic! Vedeţi dumneavoastră, în cazul unor asemenea lucruri, ştiţi bine că întotdeauna, ca, de altfel, şi cu privire la societate, se face abstracţie de persoanele prezente, de încarnările actuale.

Pe mine m-au interesat deosebit de intens, acum, deoarece viaţa mă condusese spre această personalitate, înlănţuirile de destin la *Friedrich Nietzsche* [Nota 57]. Eu am studiat problema Nietzsche sub toate aspectele ei, am scris şi am spus multe lucruri despre el, şi l-am studiat sub toate aspectele.

Destinul său a fost într-adevăr straniu. În viaţă, eu nu l-am văzut decât o singură dată, în anii ‘90 ai secolului al 19-lea, la Naumburg, atunci când spiritul său era deja foarte atins.

Într-o după-amiază, spre orele două şi jumătate, sora lui m-a condus la el în cameră. Era întins pe un pat, se odihnea, indiferent, privirea lui nefiind conştientă de cel care stătea în faţa lui; cu acea frunte stranie, cu un atât de frumos contur, care îl frapa pe vizitator. Deşi privirea îi era indiferentă, aveai impresia că ai în faţă nu un nebun, ci un om al cărui suflet se consacrase întreaga dimineaţă unei munci spirituale intense, care luase apoi masa şi după aceea se întinsese pentru a se odihni, pentru a reflecta, visând pe jumătate la ceea ce sufletul său lucrase pe durata dimineţii. Spiritual vorbind, aici erau prezente un corp fizic şi un corp eteric, mai ales în părţile superioare ale fiinţei,

căci sufletesc-spiritualul era deja desprins de ele, nu mai erau legate de corp decât ca printr-un fir grosier. De fapt, avusese loc deja un fel de moarte, dar o moarte care nu putea fi totală, fiindcă organizarea fizică era atât de sănătoasă, încât Eul şi corpul astral, care voiau să se desprindă, erau încă reţinute de un metabolism şi un sistem ritmic perfect sănătoase; sistemul neuro-sensorial fiind complet distrus, el nu mai putea reţine deloc corpul astral şi Eul. Astfel încât aveai această impresie minunată: adevăratul Nietzsche planează deasupra propriului său cap. El era acolo. Şi dedesubt exista ceva care, în ceea ce priveşte sufletul, ar fi putut fi un cadavru, şi care doar prin faptul că acest corp rămânea ataşat cu toate forţele sale de suflet, dar numai în părţile inferioare, prin organizarea metabolică şi prin organizarea ritmică perfect sănătoase, nu era încă un cadavru.

Când vezi aşa ceva, ţi se poate trezi în sensul cel mai profund atenţia, pentru a o îndrepta asupra înlănţuirilor de destin. Aici, desigur, în înlănţuirile de destin, trebuia proiectată, aş spune, o altă lumină. Nu puteam porni de la un membru izolat atins, trebuia să revin la individualitatea spirituală a lui Friedrich Nietzsche în ansamblul ei.

În viaţa lui Nietzsche trebuie să distingem în mod riguros trei perioade. Prima începe în perioada când, încă foarte tânăr, el a scris «Naşterea tragediei din spiritul muzicii» [Nota 58], entuziasmat de naşterea muzicii din Misteriile greceşti, şi arătând că, la rândul său, tragedia s-a născut din muzică. Apoi, în aceeaşi dispoziţie interioară, urmează patru lucrări: «David Friedrich Strauß, mărturisitorul şi scriitorul», «Schopenhauer ca educator», «Despre foloasele şi dezavantajele istoriei pentru viaţă», «Richard Wagner la Bayreuth» [Nota 59], care apar în 1876. «Richard Wagner la Bayreuth» este, în realitate,

poate cea mai bună carte scrisă de un admirator al lui Wagner.

O a doua perioadă începe acum în viaţa lui Nietzsche. El scrie «Omenesc, prea omenesc», în două volume, «Aurora» şi «Ştiinţa veselă» [Nota 60].

Nietzsche, care în primele sale lucrări, până în 1876, este un idealist în sensul cel mai înalt al cuvântului, care vrea să înalţe totul la nivelul idealului, în partea a doua a vieţii sale spune adio oricărui idealism. El ia idealul în zeflemea. Pentru el este clar: Dacă oamenii îşi propun un ideal, aceasta se întâmplă pentru că în viaţă ei sunt slabi. Când cineva este un incapabil, spune el, când viaţa nu are nici o valoare pentru el, atunci acest om trebuie să urmeze un ideal. Şi astfel, Nietzsche ia la ochi toate idealurile, unele după altele, le pune la gheaţă, cum spune el, şi concepe divinul din natură ca pe o realitate prea umană, şi chiar una mică. Acum, el este voltairian, el chiar i-a dedicat lui Voltaire o carte [Nota 61]. Aici, Nietzsche este cu totul raţionalist, intelectualist. Această perioadă durează aproximativ până în 1882/1883. Apoi începe ultima perioadă, când el elaborează idei cum este ideea revenirii veşnice a aceloraşi lucruri, şi face din Zarathustra un fel de ideal uman. El scrie atunci «Aşa grăit-a Zarathustra» [Nota 62], în stilul unui imn.

În acest moment, el îşi reia însemnările despre Wagner. Avem aici ceva absolut straniu! Când studiem modul de a lucra al lui Nietzsche, atunci acesta ne apare straniu. Citiţi astăzi scrierea «Richard Wagner la Bayreuth»; este un imn entuziast, grandios, din care emană un entuziasm genial pentru Richard Wagner. În ultima perioadă a vieţii sale, a apărut «Cazul Wagner» [Nota 63]: o carte în care găsiţi tot ceea ce se poate spune împotriva lui Wagner.

Dacă vrem să rămânem în sfera banalului, vom spune: Nietzsche s-a întors pe dos, el şi-a schimbat părerea. Dar cel care îi cunoaşte manuscrisele, acela nu vorbeşte astfel. Căci după ce Nietzsche avea scrise câteva pagini din «Richard Wagner la Bayreuth», care sunt un imn entuziast închinat lui Wagner, el scria şi tot ce avea de spus împotrivă – împotriva a ceea ce spusese el însuşi. Apoi el scria din nou un imn entuziast, urmat de critici. De fapt, întregul «Caz Wagner» fusese scris încă din 1876. Numai că el a ţinut o parte din aceste însemnări în rezervă şi nu a tipărit decât imnul entuziast. Mai târziu, el nu a făcut decât să reia, ca să spunem aşa, vechile note, îmbogăţindu-le cu câteva fraze foarte usturătoare.

Dar în această ultimă perioadă a vieţii sale el avea tendinţa de a se lansa în nişte atacuri de la care se reţinuse, într-un fel, în prima perioadă. Probabil că dacă manuscrisele pe care el le lăsase la o parte, fiindcă nu erau în concordanţă cu textul cărţii «Richard Wagner la Bayreuth», dacă ele ar fi fost distruse într-un incendiu, noi nu am avea nici un «Caz Wagner».

Vedeţi dumneavoastră, când urmărim cu privirea aceste trei perioade, le vedem total impregnate de un caracter unitar. Şi chiar ultima sa carte, sau, cel puţin, ultima care a fost tipărită: «Amurgul idolilor, sau: Cum să filozofezi cu ciocanul» [Nota 64], în care totul, aş spune, este prezentat dintr-o altă perspectivă, chiar această ultimă carte are ceva din caracterul temeinic al întregii spiritualităţi nietzscheene. Abia când Nietzsche scrie această lucrare, când este în vârstă, el devine imaginativ, contemplativ. De exemplu, el vrea să-l caracterizeze pe *Michelet* [Nota 65], pe scriitorul francez Michelet. El îi sesizează o caracteristică într-un mod foarte just: entuziasm care îşi scoate veşmântul în timp ce se

entuziasmează. Michelet este zugrăvit în mod excelent, dintr-un anumit unghi de vedere. Există astfel de lucruri grăitoare în «Amurgul idolilor».

Când ai perceput o dată această imagine zguduitoare a individualităţii lui Nietzsche plutind pe deasupra corpului său, te simţi obligat să spui acum despre operele sale: Da, de fapt ele ne dau impresia că el nu era cu totul prezent în corpul său când a scris aceste fraze, ca şi cum el şi-ar fi părăsit puţin corpul – şi el scria nu aşezat, ci mergând, plimbându-se. Veţi avea această impresie deosebit de intensă în faţa anumitor pasaje din partea a patra a scrierii «Aşa grăit-a Zarathustra», şi veţi simţi în mod nemijlocit: el nu a scris-o într-o stare în care corpul îşi joacă rolul său ordonator, ci a scris-o într-o stare în care corpul nu-şi mai îndeplineşte acest rol, când sufletul se află în afara corpului.

Avem sentimentul că Nietzsche, atunci când este productiv din punct de vedere spiritual, îşi abandonează întotdeauna puţin corpul. Şi acest lucru făcea parte, în cele din urmă, din obişnuinţele vieţii sale. El prefera să ia mai ales chloral, pentru a ajunge într-o anumită stare în care nu mai era legat de corp. Desigur, această nevoie de a deveni sufleteşte independent de corp îşi avea originea în numeroasele dureri care-l afectau, de exemplu o durere de cap care persista de foarte multă vreme ş.a.m.d.

Toate acestea ne dau o imagine unitară despre Nietzsche în încarnarea sa de la sfârşitul secolului al 19-lea, care a dus la nebunie, astfel încât, în cele din urmă, el nu mai ştia deloc cine este. Există nişte scrisori adresate lui *Georg Brandes* [Nota 66], pe care Nietzsche le-a semnat „Crucificatul" – ceea ce înseamnă că el se considera crucificat –, sau el se vedea ca pe o fiinţă umană care există obiectiv în afara lui, el se considera un zeu care se plimbă

de-a lungul fluviului Po şi semnează „Dionysos”. Această stare de separare de corp în momentele când era productiv din punct de vedere spiritual apare ca deosebit de caracteristică pentru încarnarea actuală a acestei individualităţi.

Când ne pătrundem de facultăţile imaginative interioare, suntem conduşi spre o încarnare nu foarte îndepărtată. Ceea ce este caracteristic pentru numeroasele personalităţi din această categorie, foarte reprezentative, este faptul că, de regulă, încarnările lor nu sunt foarte îndepărtate, ci relativ apropiate, în cadrul timpurilor moderne. Ajngem atunci la o existenţă a lui Nietzsche în cursul căreia el a fost franciscan, un franciscan ascet care îşi aplica intense mortificări corporale. În aceasta constă enigma. Privirea întâlneşte un om purtând roba caracteristică a franciscanilor, stând timp de ore întregi în faţa altarului, în genunchi, învineţindu-i, implorând graţia divină, şi mortificându-se îngrozitor. Prin durere, şi în special prin durerea pe care omul şi-o aplică lui însuşi, el intră foarte puternic în contact cu corpul său fizic. Când suferă, îşi simte corpul fizic foarte intens, deoarece corpul astral simte o nostalgie intensă după corpul fizic mortificat, pe care vrea să-l pătrundă. Fiindcă acest om contase atât de mult pe pregătirea corpului în vederea mântuirii în cursul unei încarnări, acest fapt a avut consecinţa că, în următoarea încarnare, sufletul nu mai voia deloc să locuiască în corp.

Vedeţi dumneavoastră, astfel se prezintă în cazurile caracteristice înlănţuirile destinului. Putem spune, de asemenea, că ele se prezintă de fapt altfel decât ne imaginăm noi de obicei. În ceea ce priveşte vieţile pământeşti succesive, nu putem obţine nimic prin speculaţie. Ceea ce aflăm atunci este, în general, fals. Dar

când descoperim ceva just, atunci, în cel mai eminent sens al cuvântului, acest ceva răspândeşte lumină asupra vieţii.

Tocmai pentru că o examinare obiectivă în acest sens ne poate stimula să vedem karma în adevărata ei lumină, eu nu m-am temut, deşi acest lucru îşi are şi partea lui de risc, să prezint în faţa dumneavoastră câteva înlănţuiri karmice, care, cred eu, pot proiecta o lumină puternică asupra naturii karmei umane, asupra destinului uman. Vom continua mâine.

CONFERINŢA A ZECEA

Dornach, 16 martie 1924

În acest studiu al înlănţuirilor karmice, până acum eu m-am conformat regulii de a pleca de la anumite personalităţi pe care le puteţi întâlni în epoca modernă, pentru a încerca apoi să ne întoarcem la viețile lor pământeşti anterioare. Astăzi, pentru a completa aceste exemple concrete ale înlănţuirilor karmice, aş vrea să procedez în sens invers: să plec de la anumite personalităţi istorice aparţinând trecutului şi să le urmăresc până într-o epocă ulterioară, fie până într-o epocă ulterioară a istoriei, fie până la o viaţă din epoca actuală. Aşadar vă voi oferi într-un fel o expunere istorică a unor înlănţuiri determinate, în care voi integra consideraţii karmice.

Când urmărim expansiunea creştinismului în direcţia Europei, începând cu întemeierea lui pe Pământ, când urmărim diferitele drumuri pe care le-au parcurs impulsurile creştine, atunci întâlnim un curent spiritual religios care, deşi în zilele noastre i se acordă o atenţie mai mică, a exercitat o influenţă extraordinar de profundă, aş spune, asupra civilizaţiei europene, dar dincolo de

suprafaţa evenimentelor istorice exterioare. Este curentul cunoscut sub numele de mahomedanism, care, cu ceva mai mult de o jumătate de mileniu după întemeierea creştinismului, a dat naştere religiei mahomedane, împreună cu tot ceea ce ţine de viaţa legată de naşterea acestei religii mahomedane.

Îl vedem mai întâi pe *Mahomed* [Nota 67], întemeietorul unui fel de monoteism, o religie care, ca şi iudaismul, îşi ridică privirea în mod sever spre o divinitate unică ce cuprinde întreg Universul. Mahomed proclamă şi el un Dumnezeu unic. Acest impuls puternic, pornind din Arabia, s-a răspândit şi a pătruns cu forţă în Asia, ajungând, prin Africa, peste Spania, până în Europa.

Cel care observă astăzi civilizaţia modernă, acela judecă în mod greşit multe dintre elementele acesteia, dacă nu ţine seama de tot ceea ce, prin forţa ofensivă datorată acţiunii lui Mahomed – tocmai pe calea ocolită a invaziilor arabe –, a exercitat o influenţă asupra civilizaţiei europene, fără ca forma sentimentului religios legat de această acţiune să fi pătruns în Europa.

Când privim forma religioasă în care a apărut mahomedanismul, sub aspectul său arab, găsim mai întâi un monoteism rigid, o divinitate unică atotputernică, introducând în viaţa religioasă un element fatalist. Destinul oamenilor este determinat dinainte. Omul trebuie să se supună acestui destin sau, cel puţin, să ştie că el este supus destinului. Aceasta este forma religioasă. Numai că acest arabism – aşa îl vom numi – a mai produs cu totul altceva. Ciudăţenia este că, pe de o parte, el se răspândeşte prin război şi că popoarele sunt neliniştite din cauza acestui element războinic al arabismului. Şi, pe de altă parte, este de asemenea extraordinar de neobişnuit faptul că, pe aproape întreaga durată a primului mileniu de la

întemeierea mahomedanismului, arabismul a fost purtătorul unei civilizaţii. Dacă ne îndreptăm privirea, de exemplu, spre epoca în care, în Europa, *Carol cel Mare* [Nota 68], să spunem, şi-a avut influenţa cea mai puternică, găsim, tot în acea epocă, în Asia, la Bagdad, o civilizaţie minunată, o viaţă spirituală grandioasă. Se poate spune că în timp ce Carol cel Mare, pornind de la un nivel foarte primitiv – el abia învaţă să scrie, chiar cu mare greutate –, se străduieşte să răspândească o anumită instrucţie, foarte elementară, noi constatăm existenţa unei culturi spirituale evoluate în Asia, la Bagdad.

Chiar avem un imens respect în faţa acestei culturi spirituale înaintând până în anturajul lui Carol cel Mare. În acea epocă – în momentul când domneşte, cum se spune, Carol cel Mare, el a domnit din 768 până în 814 –, îl găsim în fruntea unei civilizaţii grandioase, din 786 până în 809, pe *Harun-al-Rashid* [Nota 69]. Îl vedem pe Harun-al-Rashid, acest om mult cântat de poeţi, drept punct central al unui larg cerc de savanţi şi artişti, el însuşi fiind un om fin şi cultivat, care avea în suita lui nu doar oameni atât de primitivi ca *Einhard* [Nota 70], consilierul lui Carol cel Mare, ci care adunase nişte spirite cu adevărat strălucitoare, savanţi şi artişti. Îl vedem în Asia pe Harun-al-Rashid nu numai cârmuind, să spunem, o mare civilizaţie, dar şi însufleţind-o cu impulsul său.

Vedem înflorind în sânul acestei civilizaţii spirituale, al cărei suflet este Harun-al-Rashid, ceea ce, printr-un curent continuu, s-a răspândit în Asia pornind de la aristotelism. Filosofia aristotelică, ştiinţa aristotelică, s-au răspândit, de asemenea, în direcţia Asiei. Ele au fost prelucrate prin modul de a vedea oriental, prin imaginaţia orientală, prin concepţia orientală. Noi le găsim acţionând în toată Asia de Sud-Vest, aproape până dincolo de graniţa

cu India, şi ele au fost dezvoltate în aşa fel încât, de exemplu, la curtea lui Harun-al-Rashid este cultivată o ştiinţă medicală avansată şi foarte răspândită.

Vedem de asemenea dezvoltându-se într-un mod profund filosofic, printre savanţii, poeţii, naturaliştii, medicii de la curtea lui Harun-al-Rashid, vedem manifestându-se, sub o formă grandioasă şi pătrunzătoare, ceea ce Mahomed întemeiase cu un fel de furie religioasă.

Erau cultivate matematicile, geografia. Toate acestea sunt, din păcate, mult prea puţin puse în valoare de istoria europeană; şi faţă de primitivitatea, să spunem, de la curtea francă a lui Carol cel Mare, se uită de obicei ceea ce se întâmplă în Asia.

Când ne îndreptăm privirea asupra a ceea ce se dezvoltă astfel în linie dreaptă începând de la mahomedanism, avem în faţa noastră o imagine ciudată. Mahomedanismul este întemeiat la Mecca şi este continuat la Medina. El se răspândeşte apoi în ţinuturile Damascului, Bagdadului ş.a.m.d., spre întreaga Asie de Sud-Vest. Îl vedem extinzându-se în modul pe care tocmai l-am arătat. Aceasta este una dintre căile prin care, venind din Arabia, el se propagă spre nord, în direcţia Asiei Mici. Arabii asediază în permanenţă Constantinopolul, sunt la porţile Europei. Cu forţa ofensivă pe care o posedă, ei vor să pătrundă dincolo de Europa de Est, până în centrul Europei.

Pe de altă parte, arabismul se răspândeşte, trecând prin Africa de Nord, până în Spania. El atacă Europa, într-un fel, prin Spania, din cealaltă direcţie. Suntem într-adevăr în prezenţa acestui fenomen ciudat: Europa este prinsă de arabism ca într-un cleşte. (*Tabla 15*)

Tabla 15

Avem, pe de o parte, venind din sud, de la Roma, creştinismul sub forma sa romană, avem, apoi, venind din Grecia, ceea ce apare prin traducerea Bibliei de către *Wulfila* [Nota 71] ş.a.m.d.; avem, aşadar, creştinismul, în centru. Şi avem mahomedanismul, cuprinzând civilizaţia european-creştină ca într-un cleşte. Şi tot ceea ce, în istoria Europei, se referă la faptele lui Carol cel Mare pentru promovarea creştinismului trebuie să fie examinat ţinându-se seama că, în timp ce Carol cel Mare face atât de mult pentru a propaga creştinismul în Europa Centrală, exact în acelaşi timp cu el, în Asia se află acest puternic centru de cultură despre care v-am vorbit: centrul de cultură al lui Harun-al-Rashid.

Ce vedem, când examinăm această situaţie din punct de vedere pur exterior-istoric? Vedem că sunt duse războaie de-a lungul liniei ce traversează Africa de Nord, ajunge în Peninsula Iberică, vedem că reprezentanţii arabismului traversează Spania şi sunt respinşi de reprezentanţii creştinismului european, de *Karl Martell* [Nota 72], de Carol cel Mare însuşi. Aflăm apoi că puterea mahomedanismului este înăbuşită într-un fel de curentul turcesc, care îi adoptă religia, dar a nimicit întreaga civilizaţie foarte evoluată născută din impulsul lui Harun-al-Rashid.

Vedem că astfel, propriu-zis, datorită rezistenţei populaţiei războinice a Europei creştine, aceste curente despre care tocmai am vorbit se sting, încetul cu încetul. Când ajungem la sfârşitul primului mileniu, desigur, pericolul turcesc se menţine încă în Europa, dar acest lucru nu are prea mult de-a face cu ceea ce ne interesează pe noi aici; căci, începând din această perioadă, nu se mai vorbeşte de expansiunea arabismului.

Abordând istoria sub aspectul său pur exterior, putem ajunge la această concluzie: Ei bine, europenii au respins arabismul. Au avut loc lupte, cum a fost lupta de la Tours, cea de la Poitiers ş.a.m.d.; arabii au fost învinşi, pe de altă parte, din direcţia Constantinopolului, şi s-ar putea crede că astfel arabismul a dispărut, propriu-zis, din istoria lumii.

Dar, pe de altă parte, dacă aprofundăm spiritul care domneşte în Europa mai ales în ştiinţe şi, de asemenea, în multe privinţe, şi în cultura artistică [Nota 73], întâlnim totuşi arabismul, dar ca îngropat, ca şi cum s-ar fi strecurat în mod tainic în creştinism.

De unde provine acest lucru? Vedeţi dumneavoastră, dragii mei prieteni, în sânul vieţii spirituale lucrurile se petrec altfel decât apar ele în mod exterior în evenimentele istorice curente. Dincolo de suprafaţa vieţii istorice obişnuite trec adevăratele mari curente în sânul cărora au acţionat individualităţile umane prezente într-o anumită epocă, apoi ele reapar mereu şi mereu, născându-se într-o cu totul altă comunitate lingvistică, într-un mediu care are o cu totul altă orientare de gândire, dar unde ele îşi păstrează tipul fundamental de activitate. Ceea ce au realizat mai înainte, într-o anumită epocă, în mod grandios, fiindcă exista posibilitatea de mişcare, ele trebuie să înfăptuiască mai târziu învingând mari greutăţi, mari

obstacole. Ele trebuie să se mulţumească, desigur, cu multe lucruri care par mici în comparaţie cu ceea ce au realizat în epocile precedente; dar individualităţile umane duc cu ele dintr-o epocă în alta aceeaşi dispoziţie fundamentală a sufletului, aceeaşi atmosferă lăuntrică fundamentală. Dar nu întotdeauna oamenii recunosc ce se transmite în acest fel, fiindcă ei îşi imaginează prea uşor că o încarnare pământească ar trebui să se asemene mult cu una precedentă. Există chiar oameni care cred că un muzician trebuie să se nască din nou ca muzician, un filosof, ca filosof, un grădinar, ca grădinar ş.a.m.d. Dar nu este aşa. Forţele care sunt transpuse dintr-o viaţă într-o altă viaţă se află în straturile mai profunde ale vieţii sufletului uman.

Când luăm în considerare acest lucru, aflăm că arabismul totuşi nu a murit. Când, cu câtva timp în urmă, v-am dat exemplul lui *Friedrich Theodor Vischer* şi exemplul lui *Schubert* [Nota 74], am putut arăta cum, prin reîntoarcerea individualităţilor, se continuă într-o epocă ulterioară, sub o cu totul altă formă, ceea ce a fost produs şi realizat anterior.

Aşadar arabismul în realitate nu a murit absolut deloc; dimpotrivă, multe individualităţi foarte înrădăcinate în arabism trăiesc în sânul civilizaţiei europene pur şi simplu pentru că ele s-au născut printre europeni, ele au trăit chiar ca personalităţi cu rol dominant, aşa cum a fost posibil mai târziu în Europa.

Este mai uşor să pornim de la un personaj istoric, pentru a-l regăsi după aceea, decât să urmăm drumul invers, cel pe care vi l-am descris în ultimele conferinţe, când, pornind de la încarnări mai recente, ne întoarcem în urmă la încarnările anterioare. Când privim individualitatea lui Harun-al-Rashid şi când o cunoaştem în mod interior, când o cunoaştem în lumina astrală, cum se

spune, atunci o cunoaştem aşa cum s-a prezentat ea în epoca sa, în secolul al 9-lea; când privim ceea ce a fost în dosul culiselor istoriei lumii, care s-a manifestat la suprafaţa istoriei numai cu strălucirea pe care eu am descris-o, atunci, urmărind curgerea timpului, urmărind cursul timpului – găsim această individualitate care a fost prezentă în Harun-al-Rashid, o găsim după moarte participând într-un fel, din înaltul lumii spirituale, la ceea ce se întâmplă pe Pământ: suprimare exterioară a arabismului, conform destinului său, participând, din cealaltă direcţie, la această suprimare. Observăm cum o asemenea individualitate trece prin lumea spirituală şi reapare, poate nu cu aceeaşi strălucire, dar într-o dispoziţie interioară tipic asemănătoare cu cea de odinioară.

Şi noi îl vedem într-adevăr pe Harun-al-Rashid reapărând în viaţa spirituală a Europei. El a reapărut într-o personalitate care este din nou foarte cunoscută: Lordul *Bacon de Verulam* [Nota 75]. Eu am vorbit în contextele cele mai variate despre acest Lord Bacon. Întreaga impulsivitate în domeniul practic pe care, într-un anumit sens, Harun-al-Rashid a insuflat-o oamenilor din anturajul său, Lordul Bacon o întipărea sub o formă mai abstractă, căci epoca era atunci abstractă, o întipărea diferitelor ştiinţe individuale. Aşa cum Harun-al-Rashid a fost un spirit universal prin modul în care aduna în jurul său spirite cu înzestrări speciale, Lordul Bacon – firește, cu inspiratorul său în spate, căci el este făcut pentru a fi inspirat în acest fel –, Lordul Bacon este o personalitate a cărei influenţă poate fi universală.

Dacă îl studiem acum din nou pe Lordul Bacon şi operele sale, cunoscând această înlănţuire karmică din istorie, atunci aflăm din ce cauză aceste opere au o nuanţă

atât de puţin creştină, atât de puternic arabă. Într-adevăr, în operele Lordului Bacon se află o adevărată coloratură arabă. Şi ne explicăm, de asemenea, multe trăsături ale caracterului său, el, care a trecut prin atâtea tentaţii, când vedem în el reîncarnarea lui Harun-al-Rashid. Spiritul ştiinţific abstract care se află în Lordul Bacon s-a născut din practica de viaţă, din practica de viaţă culturală care domnea la curtea lui Harun-al-Rashid, înaintea căreia Carol cel Mare însuşi se înclina, pe bună dreptate. Şi noi, la rândul nostru, ne înclinăm în faţa Lordului Bacon. Comparând atitudinea pe care a avut-o civilizaţia europeană faţă de Harun-al-Rashid în secolele opt-nouă, cu cea a ştiinţei europene faţă de Lordul Bacon, avem impresia că oamenii au făcut pur şi simplu stânga împrejur. În epoca lui Harun-al-Rashid, ei priveau spre Orient, apoi, în Europa Centrală, ei au făcut o semi-întoarcere, pentru a privi spre Occident, spre Lordul Bacon.

Astfel că o individualitate umană a transportat ea însăşi de la o epocă la alta acest arabism care, poate, în mod exterior, dispăruse din istorie. Dar el trăieşte, el continuă să trăiască prin atmosfera sa fundamentală. Şi, pe cât de diferită este o viaţă umană, în ceea ce priveşte circumstanţele exterioare, de cea precedentă, pe atât de diferit este ceea ce provoacă în istorie o asemenea personalitate.

Deschideţi manualele de istorie şi veţi afla că în 711 s-a produs un eveniment important în lupta dintre Europa şi arabism, care tocmai o asalta trecând în Spania. *Tarik* [Nota 76], conducătorul armatei arabe, părăseşte Africa şi debarcă în locul căruia i s-a dat numele său: Djebel al Tarik, şi care se va numi mai târziu Gibraltar. În 711 se dă lupta de la Jerez de la Frontera, o ofensivă importantă a arabismului împotriva Spaniei la începutul

secolului al 8-lea. Au avut loc adevărate lupte, în cursul cărora şansa victoriei oscila între populaţiile venite să se alăture vechilor locuitori, şi invadatorii arabi. Şi, deja din această epocă, Spania este însufleţită de o foarte mare stimă pentru cultura acestor, am spune astăzi, invadatori arabi. Europa, bineînţeles, nu voia să li se supună; dar cultura pe care ei o aduceau era deja, într-un fel, un reflex a ceea ce va trăi mai târziu cu o atât de mare strălucire sub Harun-al-Rashid. La un om ca Tarik, noi mai avem întru totul acea dispoziţie a sufletului care vrea să transpună în ardoarea războinică ceea ce se află în germene în arabism. Ardoarea războinică se vede în mod exterior. Numai că pe această cale a războiului trec mari curente civilizatoare, conţinutul unei foarte înalte culturi. În materie de artă şi ştiinţă, aceşti arabi au sădit în Spania realizări exterioare considerabile. În sânul vieţii spirituale europene au supravieţuit numeroase asemenea resturi; istoria Spania încetează curând să joace un rol în Vestul Europei.

Desigur, noi vedem în Vestul Europei, mai întâi în Spania însăşi, cum soarta armelor înclină într-o parte sau alta, vedem cum din Spania se dau lupte în continuare, vedem la *Spinoza* cum cultura arabă mai exercită o profundă influenţă. Nu-l putem înţelege deloc pe Spinoza dacă nu vedem că gândirea sa îşi are izvorul în arabism. Vedem cum acest arabism ajunge în Anglia. Dar aici curentul a secat şi s-a întrerupt. Citind în cărţile de istorie descrierile luptelor dintre Europa şi arabi, constatăm că acest curent a secat. Dar dincolo de suprafaţa evenimentelor istorice exterioare, el nu a secat. Şi din nou acest Tarik, care adusese primul arabismul în Spania, pe aripile războiului, am putea spune, va continua să-l introducă în istorie pe căi tainice. Cu siguranţă, arabii nu voiau pur şi simplu să omoare oameni în război, ei voiau să

răspândească arabismul. Ei aveau o misiune civilizatoare. Ceea ce un Tarik a adus în Spania la începutul secolului al 8-lea, el duce cu sine prin poarta morţii, face apoi, la rândul său, experienţa suprimării exterioare a arabismului în ţinuturile Europei Occidentale, şi reapare în secolul al 19-lea, aducând înapoi arabismul sub forma sa modernă, ca *Charles Darwin* [Nota 77].

Când urmărim în acest fel transpunerea dintr-o epocă mai veche într-una mai recentă a ceea ce, sub o altă formă, continuă istoria, vom vedea făcându-se dintr-o dată lumină asupra a ceea ce până acum apărea în istorie ţâşnind brusc ca din puşcă.

Faptul poate să pară la început paradoxal, dar el va fi cu atât mai puţin paradoxal cu cât studiaţi mai mult faptele concrete. Încercaţi numai să-l citiţi pe Darwin cu un astfel de ochi, devenit mai perspicace datorită unor asemenea consideraţii, şi veţi fi frapaţi: Formidabil, acest Darwin prezintă tocmai lucrurile pe care le-ar fi putut vedea Tarik în drumul său spre Europa. – Tocmai în asemenea detalii veţi simţi cum una din vieţi îşi găseşte prelungirea în cealaltă.

Un lucru care, în general, a fost extrem de cultivat în Orientul Apropiat din timpuri imemoriale este astronomia, sub formă de astrologie; dar nu trebuie să confundăm astrologia de odinioară cu acea muncă de diletanţi căreia i s-a dat mai târziu numele de astrologie, ci trebuie să ne putem face o idee despre cercetările profunde asupra configuraţiei spirituale a Universului care se făceau în această epocă, şi care au fost elaborate într-un mod absolut deosebit tocmai de arabi, pe vremea când ei deveniseră mahomedani şi când se perpetua, în cele mai diferite forme, dinastia întemeiată de Mahomed. Tocmai

astronomia şi astrologia, în forma lor veche, erau cultivate în acea epocă.

Pe vremea când reşedinţa a fost mutată de la Damasc la Bagdad, în secolul al 9-lea, domnea Mamun. (*Tabla 15*) În timpul domniei lui *Mamun* [Nota 78] – unul dintre acei succesori ai Profetului –, aici se cultivă în mod deosebit astrologia, în forma în care apoi, vehiculată într-un mod diletant în tot felul de tratate, a trecut în Europa. Aceste tratate au fost găsite mai târziu. Ele au trecut în Europa pe calea Cruciadelor, însă cu un conţinut teribil de desfigurat. Dar fusese ceva grandios. Căutând printre acele personalităţi, cărora istoria nu le-a reţinut numele, dar care au trăit la Bagdad în anturajul lui Mamun, din 813 până în 833, şi au cultivat tocmai ştiinţa astronomică-astrologică, întâlnim o personalitate strălucitoare – căreia istoria nu-i menţionează numele, dar acest lucru nu are importanţă –, o personalitate foarte mult stimată, intim legată de Mamun, şi căreia acesta i se adresa întotdeauna când era vorba să se citească ceva în astre. Şi în domeniul vieţii sociale exterioare au fost luate numeroase măsuri ţinându-se seama de ceea ce comunicau aceste personaje celebre, cum era acest învăţat de la curtea lui Mamun, în legătură cu poziţia astrelor.

Şi acum, iarăşi, dacă mergem pe urmele acestui suflet erudit de la curtea lui Mamun din Bagdad, ajungem la astronomul modern *Laplace* [Nota 79]. Şi astfel a reapărut, aşadar, în Laplace una dintre personalităţile care au trăit la curtea califului Mamun.

Aş spune că marile impulsuri şi, de asemenea, cele mici – pe cele mici nu este nevoie să le menţionez pe toate –, marile şi micile impulsuri s-au revărsat astfel, ramificându-se, spre Europa şi după ce curentul istoric deja secase; iar acest fapt ne arată cum arabismul continuă

să trăiască în mod spiritual, cum această ramificare se prelungește.

Dumneavoastră știți, dragii mei prieteni, că Mahomed însuși a întemeiat centrul mahomedanismului, Medina, unde își mai aveau reședința succesorii săi. Mai târziu, așa cum am amintit deja, această reședință a fost mutată la Damasc. Și vedem apoi, după ce reședința a fost mutată de la Medina la Damasc, cum conducătorii militari ai succesorilor lui Mahomed înaintează, luptând, de-a lungul Asiei Mici, până la porțile Europei, până la Constantinopol, ducând din nou pe aripile războiului elementul civilizator important, fecundat de viața religioasă a lui Mahomed, dar care era, de asemenea, impregnat de aristotelismul venit, pe calea urmată de *Alexandru* [Nota 80], din Grecia, din Macedonia, și ajungând în Asia pornind din toate centrele culturale posibile.

Se întâmplă atunci aici și ceva ciudat. Invazia turcă șterge complet ceea ce adusese asaltul arab. Cruciații nu mai găsesc decât rudimente, resturi, dar acestea nu mai sunt curente culturale puternice; turcii au distrus totul. Ceea ce se propagă de-a lungul Africii și prin Spania spre Occident pătrunde într-un fel în continuare în viața culturală, în civilizație, în mod pașnic. Se regăsesc în permanență puncte de reper. Sufletele savanților de la curtea lui Mamun, sufletul lui Harun-al-Rashid însuși, al lui Tarik, au găsit atunci posibilitatea de a crea o legătură cu ceea ce exista: căci în sufletul care a trecut pragul morții rămâne întotdeauna o anumită atracție pentru domeniile în care a acționat. Chiar dacă alte impulsuri ale destinului pot aduce modificări, această atracție rămâne totuși. Dacă există schimbări, ea va lua forma unor dorințe nostalgice. Dar, tocmai fiindcă arabismul a dat naștere credinței într-un determinism sever, a apărut – când s-a ivit posibilitatea

să fie continuat printr-o activitate spirituală ceea ce a trebuit să fie vehiculat la început cu armele –, a apărut şi posibilitatea de a transporta aceste curente spirituale în special spre Franţa şi spre Anglia. Laplace, Darwin, Bacon şi multe alte spirite de aceeaşi natură ar putea fi menţionate aici.

Dar acum totul s-a estompat, aş spune; la est, arabismul n-a putut decât să bată discret la poarta Europei, el nu a putut înainta. După ce au trecut prin poarta morţii, personalităţile care fuseseră active în acest domeniu au avut sentimentul de a fi respinse, de a nu mai putea înainta. Munca lor pământească a fost distrusă, ceea ce a provocat chiar o anumită paralizie a vieţii sufletului între moarte şi o nouă naştere. S-a produs atunci ceva foarte interesant.

Puţin timp după moartea Profetului, reşedinţa a fost mutată de la Medina la Damasc; îi vedem apoi pe conducătorii militari ai succesorilor săi înaintând spre nord, dar sunt în permanenţă respinşi, vedem că aici nu mai câştigă succesele obţinute în direcţia vest. Şi vedem că foarte curând, în 661, unul dintre succesorii Profetului este *Mu'âvija* [Nota 81]. (*Tabla15*) Mu'âvija, unul dintre succesorii Profetului, domneşte la Damasc; sufletul său este cu totul impregnat, pe de o parte, de monoteismul arab, dar şi de determinismul care a alunecat din ce în ce mai mult spre fatalism. Dar încă de pe atunci domnea deja, chiar dacă, aş spune, sub o formă mai mistică, mai interiorizată, elenismul care pătrunsese în Asia, aristotelismul. Iar Mu'âvija, care, pe de o parte, îşi trimitea generalii săi până la Constantinopol, iar pe de altă parte a făcut, firește, unele tentative şi în direcţia Africii – dar nu a avut prea mult succes –, Mu'âvija era în acelaşi timp un om chibzuit, care de fapt n-a avut deloc succes pe plan exterior, şi nici pe tărâm spiritual.

Vedeţi dumneavoastră, el domneşte nu la multă vreme după Mahomed. Aşadar el se află încă în plin mahomedanism, în elementul religios propriu-zis al arabismului. El este unul dintre reprezentanţii mahomedanismului de atunci, dar un reprezentant care se leapădă de formele religioase rigide şi se adaptează acelui mod de a gândi care, abandonând forma religioasă, a apărut în ştiinţele şi în beletristica occidentală.

Acest Mu'âvija din primul secol de după Mahomed este, desigur, un spirit reprezentativ, un spirit care nu mai gândeşte ca Mahomed însuşi, care n-a fost decât stimulat de el, care nu a abandonat încă adevăratul sâmbure religios al mahomedanismului, dar l-a trecut deja în forma gândirii, în logica gândirii. El face parte, înainte de toate, dintre cei care voiau în mod arzător să ajungă până în Europa, el voia în mod arzător să ajungă până în Occident. Cel care studiază campaniile militare şi forţele active desfăşurate tocmai în timpul lui Mu'âvija, acela poate vedea că această voinţă de a înainta spre Occident era atunci unită cu o forţă ofensivă extraordinar de puternică, numai că aceasta era estompată.

Când un astfel de spirit trece apoi pragul morţii, această forţă ofensivă continuă, desigur, să existe; dacă o urmărim pe drumul său, avem mai ales impresia următoare: Această forţă ofensivă se menţine de-a lungul vieţii între moarte şi o nouă naştere, iar o mare parte din ceea ce a rămas ca aspiraţie nostalgică ia forma unor proiecte la scară mondială pentru o viaţă ulterioară; dar proiectele la scară mondială nu iau o formă foarte concretă. Ele nu iau nici o formă concretă, fiindcă totul a fost atenuat.

Acum, vă mărturisesc că trebuie să-mi pun mereu o întrebare: Trebuie sau nu trebuie să o fac? Cred totuşi că

nu slujeşte la nimic să tot vorbim despre aceste lucruri în mod abstract. Aşadar trebuie să lăsăm la o parte orice rezervă şi să vorbim despre unele cazuri concrete, care există în realitate. Să considere lumea acest lucru cum va putea. Propagarea antroposofiei implică nişte necesităţi spirituale lăuntrice. Ne supunem imboldului pe care îl trezesc în noi aceste necesităţi, fără a ţine seama de vreo „oportunitate" exterioară: oportunismul a adus destule prejudicii Societăţii Antroposofice; în viitor, această atitudine trebuie să fie abandonată. Chiar dacă lucrurile au un efect foarte paradoxal, ele trebuie să fie spuse în viitor fără ocolişuri.

Când urmărim mai departe, pe parcursul istoriei, drumul acestui Mu'âvija, care a fost, aşadar, unul dintre primii succesori ai Profetului, vedem cum el se continuă drept curent subteran, apoi reapare la suprafaţă, şi îl aflăm astfel pe *Woodrow Wilson* [Nota 82].

Atunci, în mod zguduitor, prezentul şi trecutul se unesc, formând un tot. Dintr-o dată, apare o legătură între prezent şi trecut. Şi atunci putem vedea cum pe oceanul devenirii, al devenirii istorice, pe care îl contemplă privirea, vedem apărând valul Mu'âvija, apoi valul Woodrow Wilson, în timp ce curentul subteran merge mai departe prin ocean, şi vedem că este acelaşi curent.

Eu cred că putem înţelege istoria abia atunci când sesizăm cum este transpus dintr-o epocă în alta ceea ce se întâmplă în realitate. Studiaţi întregul caracter, aş spune, abstract-obtuz al celor Paisprezece Puncte – bineînţeles, investigaţia mea nu a pornit de la cele Paisprezece Puncte – , căutaţi acum, după ce v-am expus situaţia, acest caracter obtuz, abstract, al celor Paisprezece Puncte, căutaţi-l în configuraţia sufletului, şi întrebaţi-vă apoi dacă o asemenea configuraţie sufletească, atât de accentuată, ar fi

putut exista la un alt om decât la un succesor al lui Mahomed! Luaţi fatalismul formulat deja de Mu'âvija, transpuneţi-l în epoca abstractismului modern, şi veţi simţiţi analogia cu elementul mahomedan: Allah a revelat asta; Allah a făcut asta, unica mântuire! – şi încercaţi să înţelegeţi bine unele cuvinte rostite de cel care se face purtătorul celor Paisprezece Puncte: Veţi găsi, cum grano salis, o concordanţă aproape textuală.

Astfel, privind oamenii, noi putem vorbi şi de o reîncarnare a ideilor. Abia atunci vom putea înţelege, propriu-zis, devenirea istoriei.

CONFERINŢA A UNSPREZECEA

Dornach, 22 martie 1924

Consideraţiile asupra karmei pe care le-am prezentat aici în ultimul timp ne-au condus la examinarea unor cazuri particulare, precis determinate, de înlănţuiri karmice, şi au menirea de a aduna materialul care să ne permită să judecăm nu numai legăturile care se referă la oamenii individuali, ci şi corelaţiile care constituie istoria. De aceea, la exemplele deja tratate aş vrea să mai adaug astăzi şi mâine anumite amănunte, astăzi prezentând unele elemente pregătitoare, şi adăugând mâine consideraţiile karmice.

Dumneavoastră veţi fi văzut că studierea raportului dintre o viaţă pământească şi o alta trebuie să se bazeze întotdeauna pe anumite simptome precis determinate, pe anumite fapte particulare, de la care trebuie să pornim, şi care să ne conducă apoi la perceperea legăturilor concrete. V-am arătat, la cazurile pe care vi le-am expus cu

îndrăzneală, unde trebuie să fie căutate în special aceste puncte de reper particulare.

Astăzi, pentru a pregăti, cum tocmai am spus, conferința de mâine, aș vrea să vă prezint anumite cazuri, dar rezolvarea enigmei lor o voi da abia mâine.

Aș vrea mai întâi să semnalez interesul deosebit pe care îl poate trezi o personalitate sau alta. Voi vorbi despre niște personalități istorice, sau despre altele, care aparțin vieții obișnuite. Interesul deosebit pe care aceste personalități îl pot trezi în noi ne poate deja conduce să căutăm într-un fel legăturile de la o viață la alta. Iar cel care le poate căuta în mod just, acela poate apoi, de fapt, să le și găsească. Căci dumneavoastră veți fi remarcat, tocmai după felul în care am prezentat lucrurile, că cercetarea justă este de o importanță esențială.

Acum – ne vom continua neapărat, oricât de riscant ar fi, considerațiile îndrăznețe, fără a ne lăsa abătuți –, acum, așadar, oricare ar fi atitudinea pe care o adoptăm față de această personalitate, *Garibaldi* [Nota 83] este o personalitate europeană interesantă a secolului al 19-lea, care, cu siguranță, și-a dobândit un loc în istoria secolului al 19-lea într-un mod absolut straniu. Să-l privim astăzi cu titlul de pregătire, așa cum am spus, și eu vă voi expune mai ales acele lucruri care îl pot conduce pe cercetătorul spiritual să vadă înlănțuirile pe care le vom studia mâine.

Garibaldi este într-adevăr o personalitate care a luat parte, ca să spunem așa, la viața întregului secol al 19-lea într-un mod extraordinar de semnificativ; el s-a născut la 1807 și a fost activ până în a doua jumătate a secolului, având un rol pregnant. Aceasta este deja o expresie caracteristică a naturii unui om, în special pentru această epocă a secolului al 19-lea.

Dacă studiem elementele spirituale esenţiale ale acestei vieţi, constatăm că el este fiul unui om sărac din Nisa, al unui om sărac, care lucra în slujba Navigaţiei, un copil puţin înclinat să participe la ceea ce îi poate oferi omului educaţia curentă, un copil care nu este deloc un elev bun, dar care are un interes viu pentru tot ceea ce este omenesc, sub formele cele mai variate. Ceea ce i s-a spus la şcoală l-a incitat în foarte mare măsură, dar nu să fie atent la ceea ce se întâmplă în clasă, ci mai curând să chiulească de la şcoală. Dar când putea găsi o carte care să-l intereseze – deşi, când profesorul voia să le arate copiilor, în felul său, ce este lumea, lui i-ar fi plăcut mult mai mult s-o zbughească pe plajă sau în pădure, –, când găsea o carte, atunci, pe de altă parte, el o putea părăsi cu greu dacă era o carte care îi stârnise interesul. Putea rămâne multă vreme culcat pe pământ, cu burta la soare, şi se lipsea chiar şi de mâncare, adâncindu-se cu totul într-o asemenea carte.

Dar ceea ce îl interesa înainte de toate era lumea. S-a pregătit de timpuriu pentru a se adapta meseriei tatălui său şi a luat parte, fie sub îndrumare, fie, mai târziu, pe cont propriu, la călătorii pe mare; a navigat mult pe Adriatica şi a participat la tot ceea ce era posibil în prima jumătate a secolului al 19-lea. Era pe vremea când liberalismul, democraţia, nu-şi impuseseră încă schemele reglementărilor poliţieneşti şi pe mare, când mai exista încă o anumită libertate de mişcare în viaţă. Şi atunci, lui i s-a întâmplat, aşa cum ţi se întâmplă atunci când poţi – mai mult sau mai puţin – să faci ceea ce vrei, i s-a întâmplat ca vasul său să fie capturat de trei sau de patru ori, cred, de piraţi, care l-au făcut prizonier. Dar el nu era doar genial, el era şi şiret; a putut să le scape de fiecare dată, şi chiar foarte rapid.

El a crescut, aşadar, trăind mereu de fapt în vasta lume – aşa cum am spus, nu am intenţia să-i prezint biografia, ci numai câteva trăsături caracteristice individuale, care ne vor putea conduce mâine la nişte consideraţii importante –, el a primit o impresie deosebit de vie a legăturii lăuntrice pe care fiinţa sa o poate avea cu lumea, când, odată, pe când era deja destul de mare, a fost adus pe uscat de tatăl său, şi tocmai la Roma, de unde şi-a putut îndrepta privirea asupra Italiei. Trebuie să fi fost ceva deosebit tocmai în această privire îndreptată asupra Italiei în momentul când a ajuns la Roma, ceva deosebit trebuie să-i fi traversat sufletul. Într-adevăr, atunci când parcurgea mările cu mateloţii săi, oameni foarte ageri, dar care nu aveau nici un interes deosebit, care rămâneau pasivi faţă de condiţiile vieţii de atunci, ei îi lăsau uneori o impresie care-l putea aduce la disperare, fiindcă ei nu aveau nici un entuziasm pentru ceea ce este cu adevărat uman, acest entuziasm care se trezise în sufletul său foarte devreme şi sub o formă genială.

Un fel de viziune, aş spune, trebuie să-i fi cuprins sufletul, cu ocazia acestei sosiri la Roma, ceva care vine să schiţeze în faţa ochilor săi rolul pe care el îl va juca mai târziu în eliberarea Italiei. Şi, datorită condiţiilor în care se găsea, el devine în prima parte a secolului al 19-lea ceea ce un om putea deveni pe atunci foarte uşor: devine, propriu-zis, un republican fanatic, anticatolic, anticlerical fanatic, un om care şi-a propus în mod clar să facă tot ceea ce îi stă în puteri pentru fericirea omenirii, şi care şi-a promis să şi acţioneze, într-adevăr, în consecinţă.

El a participat atunci la tot felul de mişcări, active în Italia în această primă jumătate a secolului al 19-lea, în sânul unor cercuri reduse ca număr; i s-a întâmplat atunci, pentru prima dată – cred că avea deja treizeci de ani sau în

jur de treizeci –, să-şi citească numele în ziar, ceea ce avea altădată mult mai multă importanţă decât astăzi. Dar în această citire a numelui său într-un ziar era tocmai mâna destinului său deosebit, fiindcă mâna destinului era în faptul că a citit în ziar anunţul despre condamnarea sa la moarte. Aşadar el s-a citit în ziar pentru prima dată în anunţul despre condamnarea sa la moarte. Iată, în orice caz, o trăsătură caracteristică, căci aşa ceva nu i se întâmplă oricui, nu-i aşa?

Lui nu i-a fost permis – şi acest lucru este foarte caracteristic, căci încă de pe atunci entuziasmul său era prezent – nu i-a fost permis să intervină în acel moment în condiţiile care domneau în Italia sau în Europa, ci destinul i-a impus să plece mai întâi în America, şi să participe acolo la tot felul de mişcări de eliberare până spre anul 1848. Dar a rămas întotdeauna un om cu totul deosebit, înzestrat cu nişte calităţi individuale foarte specifice. Ceea ce tocmai am menţionat deja, şi anume că şi-a citit numele pentru prima dată într-un ziar sub forma unei condamnări la moarte, este o trăsătură foarte aparte a vieţii sale, dar el a mai trăit o împrejurare a biografiei sale, ceva care nu li se întâmplă multor oameni. El a cunoscut-o într-adevăr pe femeia împreună cu care şi-a întemeiat apoi fericirea vieţii sale, a cunoscut-o pe o cale cu totul deosebită, şi anume, când se afla pe mare şi, de pe vas, privea pământul din depărtare printr-o lunetă. Iată un mod de a te îndrăgosti, care nu se întâlneşte, desigur, la mulţi oameni: privind printr-o lunetă.

Dar atunci destinul i-a permis să facă foarte uşor cunoştinţă cu această femeie, despre care el a spus, la prima vedere – dar, cum spuneam, la prima vedere printr-o lunetă –, că este aleasa lui. Căci, bineînţeles, el s-a îndreptat imediat spre uscat, urmând direcţia percepută prin lunetă,

şi a întâlnit un domn care l-a invitat la o gustare. Şi, atunci când a acceptat invitaţia, s-a văzut că acest om era tatăl persoanei pe care el o zărise prin lunetă. Dar ea ştia numai portugheza, el numai italiana; însă biograful său ne asigură, şi acest lucru pare a fi exact, că tânăra femeie, deşi neînţelegând decât portugheza, a înţeles imediat declaraţia lui de dragoste, foarte scurtă de altfel, şi care pare a nu fi fost compusă decât din aceste cuvinte: Noi trebuie să ne unim pentru toată viaţa – spuse în italiană. Şi, într-adevăr, unirea lor a fost de o lungă, foarte lungă durată.

Această personalitate a luat parte la toate călătoriile teribil de aventuroase pe care Garibaldi le-a întreprins în America de Sud; şi există anumite aspecte tulburătoare. De exemplu, acesta: Se răspândise zvonul că Garibaldi fusese ucis într-o luptă. Soţia lui s-a repezit pe câmpul de luptă, ridicând un cap după altul, căutându-l pe Garibaldi. După o lungă căutare şi trecând prin multe peripeţii, ea l-a regăsit viu.

Este, într-adevăr, emoţionant să aflăm că în cursul acestei călătorii pline de peripeţii în căutarea lui Garibaldi, care a durat multă vreme, ea a adus pe lume un copil fără cea mai mică asistenţă; ca să nu-i fie frig, ea l-a legat de gâtul ei cu o eşarfă şi i-a ţinut multă vreme de cald cu pieptul ei. Această perioadă americană din activitatea lui Garibaldi este marcată într-adevăr de nişte aspecte profund tulburătoare.

Atunci când în Europa, spre mijlocul secolului al 19-lea, s-au răspândit printre oameni diferite impulsuri de libertate, Garibaldi nu a mai rămas în America, s-a reîntors în patria sa. Şi este destul de cunoscut faptul că, din acel moment, desfăşurând activitatea cea mai intensă şi mai vie, unind grupurile libere în condiţiile cele mai dificile, el a contribuit să facă din Italia ceea ce a devenit ea; şi nu

numai că a contribuit, ci el a fost adevăratul creator a ceea ce s-a înfăptuit.

O anumită trăsătură de caracter se manifestă acum în viaţa sa cu o forţă deosebită. În toate privinţele, el era o fiinţă independentă, un om care, propriu-zis, în mod naiv, aş spune, vedea în toate împrejurările lucrurile în mare şi nu se preocupa decât de ceea ce pornea din impulsurile sale cele mai intime. Şi astfel, este într-adevăr foarte ciudat faptul că a făcut totul pentru a aduce să domnească în Italia dinastia lui *Victor Emanuel* [Nota 84], când, de fapt, unificarea şi eliberarea Italiei au fost opera sa. Aceste lucruri, cum a cucerit el Neapole, Sicilia, cu forţe militare relativ slabe, nedisciplinate, dar entuziaste, astfel încât viitorul rege al Italiei nu a mai avut decât să intre în regiunile pe care Garibaldi le cucerise pentru regat, cum, cu toate acestea, familia regală şi anturajul acesteia nu a făcut nimic pentru a-l omagia pe Garibaldi cum se cuvine pentru ceea ce făcuse, acestea sunt lucruri care ne fac o profundă impresie. Căci, în fond, pentru a spune lucrurilor pe nume, ar trebui să afirmăm următoarele: dinastia de Savoya îi datora totul lui Garibaldi şi ea s-a arătat ingrată în cel mai înalt grad; ea nu i-a rezervat decât dovezile de politeţe necesare, de la care nu se putea sustrage.

Astfel, de exemplu, cu ocazia intrării în Neapole, pe care el îl cucerise pentru dinastia regală, napolitanii îl considerau pe Garibaldi drept adevăratul eliberator şi îl salutau cu o furtună de aclamaţii de îndată ce apărea. Ar fi fost imposibil ca viitorul rege al Italiei să intre în Neapole fără să-l aibă pe Garibaldi alături. Ar fi fost imposibil. Dar consilierii s-au opus la aceasta cu mare fermitate. Desigur, mulţi asemenea consilieri se disting prin vederea lor scurtă; dacă Victor Emanuel nu ar fi fost înzestrat cu un anumit instinct, şi dacă Garibaldi nu s-ar fi aflat alături de

el, cu bluza sa roşie, cu ocazia intrării în Neapole, regele, cu siguranţă, nu ar fi fost primit cu aclamaţii, care de altfel se îndreptau spre Garibaldi, nu spre regele Italiei, ci el ar fi fost, în mod absolut sigur, fluierat. Acest lucru poate fi afirmat cu o certitudine precisă, absolută; asta s-ar fi întâmplat dacă regele ar fi intrat în Neapole fără Garibaldi.

Şi aşa a fost de fapt la fiecare pas. Cu ocazia unei campanii în Italia Centrală, el este cel care a făcut, în realitate, totul. Generalii regelui şi regele au ajuns – nu ştiu, în asemenea cazuri, pentru a ne exprima discret, noi spunem – prea târziu: totul fusese rezolvat de Garibaldi. Dar atunci când a apărut armata, cu generalii ei acoperiţi de decoraţii, şi s-a aflat în faţa armatei lui Garibaldi, care nu era decorat şi care era îmbrăcat destul de modest, generalii au declarat: Noi nu putem călări alături de armata lui, asta nu se face. Dar Victor Emanuel, aşa cum am spus, era înzestrat cu un anumit instinct. El l-a adus pe Garibaldi alături de el, iar generalii, care îi erau ostili, au fost nevoiţi să se amestece cu oamenii acestuia din urmă. Acestor generali părea a li se fi lungit nasul, ei păreau a suferi de crampe la stomac. Şi apoi, ajungem la aceasta: În momentul intrării într-un oraş, Garibaldi, care, în realitate, făcuse totul, trebuia să formeze ariergarda, trebuia să-i lase să treacă pe ceilalţi înaintea lui. Acesta este un caz în care cei care nu făcuseră nimic au intrat totuşi primii, înaintea lui Garibaldi şi a garibaldienilor săi.

Esenţialul îl constituie aceste stranii coincidenţe ale destinului. Tocmai aceste coincidenţe ale destinului conduc la nişte relaţii karmice pe care dumneavoastră trebuie să le percepeţi. Căci, nu-i aşa, de fapt, a-ţi citi propriul nume pentru prima dată într-un text al condamnării tale la moarte, sau a-ţi găsi propria soţie cu ajutorul unei lunete, acestea sunt lucruri care nu au de-a face în mod direct cu

libertatea sau nelibertatea umană. Acestea sunt nişte înlănţuiri ale destinului care se desfăşoară alături de ceea ce rămâne, cu toate acestea, drept libertate a omului. Dar aceste lucruri, de care putem fi siguri că sunt înlănţuiri ale destinului, sunt în acelaşi timp ceva care trezeşte puternice impulsuri pentru a studia în mod practic natura karmei.

Ei bine, în cazul unor asemenea personalităţi, elementele secundare ale vieţii sunt şi ele, aş spune, caracteristice. În cazul unor asemenea personalităţi, acestea sunt nişte elemente secundare autentice, puternice. Vedeţi dumneavoastră, Garibaldi era ceea ce se numeşte un bărbat frumos. El avea un foarte frumos păr blond închis, era, în general, foarte frumos. Părul său blond închis era buclat, şi femeile îl iubeau mult. Acum, din cele câteva trăsături ale soţiei sale, despre care v-am amintit, pe care el a găsit-o datorită lunetei sale, putem deduce, bineînţeles, numai tot ce poate fi mai bun, mai interesant, putem vorbi de marele ei devotament; dar ea pare totuşi a fi fost geloasă! Ea, se pare, nu a fost lipsită de gelozie.

Şi ce a făcut Garibaldi atunci când, după cum se pare, gelozia ei a luat într-o bună zi mari proporţii? El şi-a tuns pletele blonde şi s-a ras pe cap, încât părea chel. Acestea se petreceau încă în America. Şi toate acestea fac parte dintre trăsăturile care arată într-adevăr cum intervin în viaţă necesităţile destinului.

Garibaldi a devenit apoi o celebritate în Europa, după ce şi-a realizat opera în Italia; orice călător care parcurge astăzi Italia ştie bine că a merge din oraş în oraş înseamnă a trece de la o statuie a lui Garibaldi la alta. Dar au existat şi perioade când în toate locurile din afara Italiei numele de Garibaldi era rostit cu un interes imens şi cu o mare admiraţie, când, de asemenea, femeile purtau, să spunem, la Köln sau la Mainz, bluze roşii, în onoarea sa – bluza roşie

era uniforma garibaldienilor –, fără a mai vorbi de Londra: a purta bluză roşie devenise o modă.

Iată încă o trăsătură interesantă: Când a izbucnit războiul franco-german, în 1870, Garibaldi, îmbătrânit, s-a pus la dispoziţia francezilor. Lucru interesant, el a fost singurul care, cu o anumită ocazie, deşi era exersat în practica războiului de partizani, pe care l-a condus adesea în Italia şi în America, el a fost singurul, în acest război relativ obişnuit, care a putut să pună mâna pe un drapel german, pe care a trebuit să-l scoată de sub o grămadă de oameni ce voiseră să-l apere cu trupul lor. Garibaldi a pus mâna pe drapel. Dar cum, pe de altă parte, el a fost cuprins de un profund respect faţă de oamenii care făcuseră un zid de apărare a drapelului din propriile lor trupuri, după ce a pus mâna pe drapel, l-a reînapoiat celor cărora le aparţinea. Bineînţeles, după aceea, cu ocazia unei adunări, el a fost fluierat pentru că a acţionat astfel.

Aici este vorba, nu-i aşa, nu numai de o viaţă interesantă, ci, în realitate, de un om care se detaşează, într-un mod deosebit de caracteristic, se detaşează de un întreg ansamblu de mari personalităţi apărute în secolul al 19-lea! Celelalte personalităţi care apăruseră în acelaşi domeniu nu acţionau, desigur, împinse de impulsuri tot atât de originare, tot atât de elementare şi tot atât de primare şi totuşi, atât de geniale. Ele erau poate capabile să conducă mari armate, să acţioneze în mod mai clasic, dar nici una nu era animată de un entuziasm atât de autentic, atât de originar, pentru ceea ce năzuiau să realizeze pe această cale, într-o epocă atât de adânc scufundată deja în materialism.

Aceasta este, aşadar, una dintre personalităţile despre care voiam să vă vorbesc. Aşa cum spuneam, astăzi

am oferit elementele pregătitoare, mâine voi încerca să arăt rezolvarea enigmelor.

O altă personalitate vă este foarte bine cunoscută, cel puțin după nume; dar tocmai această personalitate este, în ceea ce privește studiul karmei, extraordinar de interesantă: este vorba de *Lessing* [Nota 85].

Vă voi spune că m-au interesat întotdeauna foarte mult relațiile de viață ale lui Lessing. Acest om este, propriu-zis, întemeietorul jurnalismului de bună calitate, aș spune, al jurnalismului care are substanță, al acelui jurnalism care mai vrea și altceva.

Totodată, Lessing se străduia, în prezența elementului aristocratic, care în epoca anterioară constituia în sfera culturală singurul obiect al activității poetului și dramaturgului, să introducă în dramă elementul burghez, viața, viața legată de destinele oamenilor ca atare, și nu în măsura în care aceste destine depind de rangul social sau de altceva de acest fel. Lessing voia să aducă pe scenă conflictele pur umane.

În acest sens, el a abordat mai multe probleme mari, cum este cea a limitelor picturii și poeziei, pe care el a încercat să le fixeze în «Laokoon» [Nota 86]. Dar aspectul cel mai interesant este energia cu care a apărat el ideea de toleranță. Luați numai «Nathan Înțeleptul» [Nota 87], și veți vedea cum această idee de toleranță este intens de vie la el, cum, inserând în «Nathan» parabola celor trei inele, Lessing a vrut să arate cum diferitele confesiuni religioase au luat-o pe un drum greșit, cum cele trei religii principale au deviat de la forma lor originară, cum nici una din cele trei nu mai este autentică, cum ele trebuie să înceapă să o caute pe cea autentică, originară, care s-a pierdut. Astfel încât aici toleranța este legată de o idee extraordinar de profundă.

Interesant, la Lessing, mai este dialogul său între francmasoni, intitulat «Ernst şi Falk» [Nota 88], şi altele, care îşi au izvorul în francmasonerie. Pentru cel care este capabil să judece ce înseamnă, în secolul al 18-lea, ceea ce a produs el în calitate de cercetător, de istoric şi, de asemenea, de critic al vieţii religioase, este ceva foarte emoţionant. Trebuie numai să putem evoca în faţa sufletului nostru personalitatea lui Lessing în ansamblul ei.

Desigur, nu putem face deloc acest lucru, dacă, pe de o parte, să spunem, am vrea să citim ceva de felul lucrării în două volume a lui *Erich Schmidt* [Nota 89] despre Lessing, care se consideră ca definitivă, căci fiinţa care este descrisă acolo nu este Lessing, este o marionetă fabricată din diferitele părţi ale omului, şi despre care se spune că ea l-ar fi scris pe «Nathan» şi că l-ar fi scris pe «Laokoon». Dar acestea sunt simple afirmaţii conform cărora cel despre care vorbeşte biografia ar fi scris aceste lucrări. Şi într-un mod asemănător sunt concepute şi celelalte biografii ale lui Lessing.

Ne facem o idee aproximativă despre Lessing dacă percepem puterea cu care îşi aruncă el frazele pentru a-şi atinge adversarul. El începe propriu-zis prin a angaja o polemică precaută, dar care în acelaşi timp îşi nimereşte întotdeauna ţinta, în legătură cu civilizaţia Europei Centrale. În această privinţă, dacă vrem să aprofundăm legăturile interioare ale vieţii sale, trebuie să ţinem seama de o nuanţă neobişnuită a caracterului său. Pe de altă parte, cel care are un simţ pentru a percepe caracterul tăios, chiar causticitatea, care apare adesea în opere ca «Dramaturgia de la Hamburg» [Nota 90], de exemplu, nu va face uşor legătura – dar trebuie s-o facă, pentru a-l înţelege – cu ceea ce a scris Lessing într-o scrisoare [Nota 91] când s-a născut fiul său, care a murit imediat după

naştere. Lessing a scris cam aşa: Da, el a părăsit aproape imediat această vale a plângerii. El a făcut astfel lucrul cel mai bun pe care îl poate face un om. – Iată textul aproximativ, pe care eu nu-l pot cita ad litteram. Aceasta înseamnă că durerea este exprimată sub o formă deosebit de cutezătoare, dar această durere nu este, de aceea, mai puţin profundă decât aceea a cuiva care nu ştie decât să plângă. Felul în care şi-a exprimat durerea, faptul că a putut medita asupra lui însuşi în durerea sa, acest lucru era specific cuiva care ştia totodată, când se angaja într-o polemică, să pornească la asalt cu o energie extraordinară. Acest fapt este ceea ce ne frânge inima când citim această scrisoare pe care Lessing a scris-o când i-a murit fiul imediat după naştere, în timp ce mama copilului era grav bolnavă.

Apoi, Lessing a avut acest destin ciudat – un fapt, pur şi simplu, caracteristic, pentru cel care vrea să cerceteze la el înlănţuirile karmice – să lege prietenie la Berlin cu un om care, aş putea spune, era, prin fiecare caracteristică a vieţii sale, contrariul lui Lessing: *Nicolai* [Nota 92].

Vedeţi dumneavoastră, Lessing, despre care se putea spune – deşi acest lucru nu este întru totul exact, dar este totuşi ceva ce-l caracterizează –, despre care se putea spune că nu visa niciodată din cauză că avea o inteligenţă atât de ascuţită, tocmai prin aceasta este el, cum vom vedea mâine, o personalitate extraordinar de importantă, prin legăturile sale spirituale, pentru cercetătorul spiritual. Dar exista ceva la Lessing care făcea ca fiecare din frazele sale să fie minunată prin traiectoria ei, prin siguranţa şi precizia cu care îşi dobora în luptă adversarul. La Nicolai, era invers. El era tipul conformistului, un adevărat filistin. El era, desigur, prieten cu Lessing, dar era totuşi un filistin tipic, care avea viziuni, cele mai stranii viziuni.

Lessing, omul genial, nu avea viziuni, nici chiar vise. Dar filistinul Nicolai suferea de viziuni. Ele apăreau, pentru a nu dispărea decât atunci când i se puneau lipitori, pentru ca el, filistinul Nicolai, să nu mai fie în permanenţă asaltat de ceea ce venea din lumea spirituală.

Fichte [Nota 93] a scris o lucrare foarte interesantă împotriva lui Nicolai. El a vrut de fapt să descrie filistinismul german, luându-l pe Nicolai ca exemplu simptomatic. Şi totuşi, acest Nicolai era chiar prietenul lui Lessing.

Mai găsim apoi la Lessing încă o altă trăsătură foarte ciudată. În privinţa concepţiei sale despre lume, el s-a ocupat mult de doi filosofi: *Leibnitz* [Nota 94] şi *Spinoza*. Trebuie să spun că eu am ales uneori, ca activităţi secundare, lectura lucrărilor în care se demonstra, pe de o parte, că Lessing ar fi fost un adept al lui Leibnitz, şi lectura altor lucrări, care demonstrau, la rândul lor, pe baza unor motive încă şi mai solide, că el ar fi fost un adept al lui Spinoza. Dar aceste două filosofii îşi stau în lume faţă în faţă, ca două filosofii opuse. Se poate spune în mod clar că, în realitate, nu putem distinge dacă Lessing, acest om perspicace, a fost un adept al lui Leibnitz sau un adept al lui Spinoza – ei se situează pe poziţii diametral opuse. Spinoza: panteist, monist; Leibnitz: monadist, aşadar, neadmiţând decât existenţa fiinţelor individuale, absolut individualist. Dar nu putem distinge dacă Lessing a fost un adept al lui Leibnitz sau un adept al lui Spinoza. – Şi, când îl examinăm din această perspectivă, nu ajungem de fapt la nici o concluzie, nu ne putem face o judecată definitivă.

La sfârşitul vieţii sale, acest Lessing a scris un mic tratat ciudat: «Educarea neamului omenesc» [Nota 95], spre sfârşitul căruia, şi fără nici o legătură, vedem apărând ideea vieţilor pământeşti repetate. Lucrarea tratează

despre educarea neamului omenesc, arătând cum omenirea parcurge, prin perioade succesive, o dezvoltare, o evoluție, de-a lungul civilizațiilor, cum zeii le-au pus în mână oamenilor prima Carte elementară, Vechiul Testament, apoi a doua Carte elementară: Noul Testament, și cum în viitor va veni o a treia Carte pentru educarea neamului omenesc.

Mica lucrare se termină printr-o scurtă prezentare a faptului că omul trăiește vieți pământești succesive. Și apoi, din nou, într-un fel ce corespunde întru totul caracterului lui Lessing, el spune: Oare această idee a vieților pământești succesive – nu aceasta este expresia pe care el o întrebuințase, dar acesta îi este desigur sensul – trebuie să fie absurdă fiindcă ea a apărut în timpurile primitive, când oamenii încă nu erau corupți de înțelepciunea școlară? – Textul se termină printr-un adevărat elogiu al vieților succesive, cuprinzând frumoasele cuvinte care arată că omul trece din viață pământească în viață pământească: „Întreaga eternitate nu este ea a mea?"

Odinioară mai puteai întâlni, și poate mai poți întâlni încă și astăzi dacă ai contacte cu lumea, oameni care îl apreciază, propriu-zis, foarte mult pe Lessing, dar care resping această lucrare despre «Educarea neamului omenesc». De fapt, nu poți înțelege bine natura sufletească a acestor persoane. Ele acordă cea mai înaltă prețuire unui om atât de genial, dar resping ceea ce dă el omenirii în momentul deplinei sale maturități. Este simplu: el a îmbătrânit, a devenit senil – așa spun ele –, nu mai poate fi urmărit – așa spun ele. Ei bine, nu-i așa, în acest fel poți elimina orice!

În realitate, nimeni nu este îndreptățit să-i recunoască lui Lessing o valoare, dacă nu atribuie nici o valoare acestei lucrări, compusă de el la vârsta deplinei

maturităţi spirituale. Şi nu avem nici o îndreptăţire faţă de Lessing să nu-i recunoaştem această ideea a vieţilor pământeşti succesive, prezentată sub o formă atât de lapidară.

Dumneavoastră veţi înţelege, dragii mei prieteni, că tocmai această personalitate, în ceea ce priveşte karma, în ceea ce priveşte periplul său prin diferitele vieţi pământeşti, este interesantă în cel mai înalt grad. Căci, în general, ideea vieţilor pământeşti succesive nu era admisă în a doua jumătate a secolului al 18-lea. Ea a ţâşnit la Lessing aproape ca un foc de puşcă, o idee care luminează, genială. Şi nu putem spune că el a dobândit-o prin educaţia sa sau prin orice altceva care ar fi putut exercita o influenţă asupra acestei vieţi atât de deosebite, ca şi asupra ultimei perioade a vieţii sale. Ceea ce ne face să ne întrebăm: Cum a fost, aşadar, viaţa pământească precedentă a unui om la care, la o anumită vârstă, ideea vieţilor pământeşti succesive, străină mediului creat de civilizaţia acestei epoci, a apărut în mod brusc şi, pe lângă aceasta, sub o astfel de formă încât indică el însuşi cum era ea prezentă odinioară, într-un trecut îndepărtat; care ţine seama, aşadar, de sentimentele profunde legate de indicarea propriilor vieţi pământeşti, până departe în trecut, deşi, în conştienţa sa obişnuită, Lessing nu a avut, în mod sigur, nici o presimţire a acestor înlănţuiri. Dar, chiar dacă le ignorăm, lucrurile există. Dacă nu ar exista în lume nimic altceva decât ceea ce ştiu unii, lumea ar fi foarte săracă în evenimente şi fiinţe. Aceasta este a doua întrebare care ne va preocupa în context karmic.

Aş vrea acum să pun o a treia întrebare, care, prin descrierea condiţiilor concrete în context karmic, poate fi deosebit de revelatoare. Printre personalităţile care mi-au fost apropiate în tinereţe, ca profesori, eu am descris o

anumită personalitate, pe care am prezentat-o atunci aşa cum trebuia să fie prezentată în acel context; astăzi aş vrea să o descriu prin câteva trăsături care pot fi apoi simptomatice, semnificative, pentru studiul karmei.

Iată cum am fost condus să studiez tocmai karma acestei personalităţi. O dată în plus, este riscant să relatez acest lucru, dar nu cred că în contextul în care se află astăzi viaţa spirituală, care trebuie să dea naştere antroposofiei, să fie posibil să evităm asemenea riscuri .

Vedeţi dumneavoastră, ceea ce vă relatez nu mi s-a revelat decât la câţiva ani după ce au încetat relaţiile mele cu persoana respectivă, care a fost pentru mine, până la vârsta de optsprezece ani, un profesor pe care îl iubeam mult. Însă eu i-am urmărit întotdeauna viaţa în continuare, şi el îmi rămăsese mereu apropiat. Dar, la un moment dat al vieţii mele, am avut imboldul să urmăresc această viaţă dintr-un motiv bine determinat.

La un moment dat, datorită unei alte împrejurări de viaţă, a început să mă intereseze extraordinar de mult viaţa *Lordului Byron* [Nota 96]. Pe atunci, am cunoscut şi alţi oameni care erau şi ei admiratori entuziaşti ai lui Byron, printre care şi poeta *Marie Eugenie delle Grazie* [Nota 97], despre care voi mai avea încă multe de spus în autobiografia mea. La o anumită vârstă, ea a fost o admiratoare entuziastă a lui Byron.

Un alt admirator entuziast al lui Byron era o personalitate stranie, un amestec de tot felul de însuşiri: *Eugen Heinrich Schmitt* [Nota 98]. Unii dintre cei care s-au ocupat şi de istoria antroposofiei vor fi dat, desigur, de numele lui Eugen Heinrich Schmitt [Nota 99].

El era cunoscut în primul rând la Viena, prin anii ‘80, şi eu îl cunoşteam, de asemenea, fiindcă scrisese o mică lucrare despre dialectica lui Hegel, premiată de Asociaţia

Hegel din Berlin. Acest lungan, Eugen Heinrich Schmitt – era înalt şi slab –, a venit atunci la Viena; era un om care inspira întru totul un adevărat entuziasm, care apărea în exterior cu multă forţă, un entuziasm care uneori, aşa cum spuneam, lua forme exterioare excesive; el era, aşadar, o fiinţă plină de entuziasm. Acest fapt este, poate, ceea ce mi-a dat un imbold. Mi-a venit ideea să-i fac o plăcere şi, cum tocmai scrisese un articol entuziast despre Byron, l-am dus la o altă admiratoare a acestuia, la Marie Eugenie delle Grazie. Atunci s-a angajat o vie discuţie plină de entuziasm despre Byron. De fapt, ei erau de aceeaşi părere, dar discutau cu însufleţire, şi toate celelalte persoane prezente tăceau. Se aflau acolo reuniţi o întreagă serie de teologi de la Facultatea Catolică din Viena, care veneau în fiecare săptămână, pe care îi cunoşteam îndeaproape şi de care eram foarte legat. Noi toţi ceilalţi tăceam. Cât despre cei doi interlocutori, ei vorbeau despre Byron în situaţia următoare: Aici era masa, de o formă puţin alungită, delle Grazie era aşezată acolo, iar Eugen Heinrich Schmitt aici, gesticulând însufleţit. Brusc, scaunul se prăbuşeşte sub el, el cade sub masă, picioarele sale ajungând s-o atingă pe delle Grazie. Eu pot spune că am avut un şoc. Iar acest şoc a provocat în mine ceva deosebit – aş vrea să prezint acest lucru absolut obiectiv, ca un istoric –, a provocat în mine ceva deosebit: Tot ceea ce se spusese despre Byron a făcut să se nască în mine nevoia cea mai vie de a şti care puteau fi înlănţuirile karmice din viaţa lui! Bineînţeles, nu era o problemă chiar atât de uşoară. Dar lucrurile s-au întâmplat într-adevăr aşa: Era ca şi cum imaginea acestei discuţii, cu Eugen Heinrich Schmitt, cu poziţia necuviincioasă a picioarelor sale, care se desfăşurase în faţa mea, era ca şi cum această imagine mă făcuse să mă gândesc la Byron care, aşa cum ştiţi, avea un picior diform: el îşi târa un

picior, fiindcă era mai scurt decât celălalt. Pornind de aici, mi-am spus: Acest profesor al meu la care ţineam mult [Nota 100] avea şi el un picior diform şi – trebuie să fac o dată nişte cercetări asupra înlănţuirilor karmice! V-am dat deja un exemplu despre o afecţiune a piciorului lui Eduard von Hartmann, v-am arătat deja cum astfel de trăsături ne conduc înapoi în trecut. Puteam acum să-mi reprezint destinul acestui om care îmi era apropiat, care avea şi el un picior diform; şi ceea ce, desigur, era remarcabil înainte de toate era faptul că această caracteristică a piciorului diform se întâlnea atât la Byron, cât şi la celălalt. În rest, de altfel, ei erau complet diferiţi: Byron, poetul genial, care, în ciuda geniului său, sau poate din cauza geniului său, era o natură de aventurier, iar celălalt, un excelent geometru, cum rar se află aşa ceva într-un post de profesor, un om pe care l-am putea admira într-adevăr pentru imaginaţia sa geometrică şi pentru felul în care stăpânea geometria descriptivă.

Într-un cuvânt, pe baza acestei conformaţii fizice aparent secundare, eu am putut pune problema karmică ce se prezenta la doi oameni de naturi sufleteşti foarte diferite; dar ea mi-a permis, în realitate, să studiez ambele probleme, a unuia şi a celuilalt, a lui Byron şi a profesorului meu de geometrie, în corelaţie una cu alta, şi să rezolv problema.

Acestea sunt cazurile pe care voiam să vi le expun, drept cazuri caracteristice, iar mâine vom trece la studierea lor din punct de vedere karmic.

CONFERINȚA A DOUĂSPREZECEA

Dornach, 23 martie 1924

Dragii mei prieteni, v-am descris ieri o serie de personalități; pentru a face astfel de descrieri și pentru ca cel puțin faptele exterioare să poată fi verificate, trebuie să alegem niște personalități cunoscute. De aceea, eu am descris o serie de personalități cunoscute, ținând seama tocmai de acele trăsături de caracter care dau cercetătorului spiritual posibilitatea de a găsi puncte de reper pentru studierea corelațiilor karmice. De data aceasta – în curând vom vorbi despre aceste lucruri în mod amănunțit, în cele mai diferite variante –, am ales niște personalități prin intermediul cărora putem studia o anumită problemă, precis determinată, o problemă care mi s-a prezentat în cadrul Societății. Această problemă pe care, cum spuneam, mi-au pus-o niște persoane din cadrul Societății, aș vrea s-o formulez absolut deschis.

Cu diferite ocazii, am arătat – pe bună dreptate, bineînțeles – că în trecut au existat inițiați, niște inițiați înzestrați cu o înaltă înțelepciune, care atinseseră un înalt nivel de evoluție ș.a.m.d.; și atunci se pune întrebarea: Ei bine, dacă oamenii revin mereu pe Pământ, unde sunt acum, în epoca noastră, aceste personalități inițiați? Ele nu se află printre contemporanii noștri, printre cei care, ca să spunem așa, sunt chemați să se reîncarneze în timpul nostru?

Iată de ce am ales niște exemple prin intermediul cărora putem studia totodată și această problemă. Vedeți dumneavoastră, v-am zugrăvit imaginea – în măsura în care avem nevoie de ea la început –, imaginea eroului eliberator al Italiei: *Garibaldi*, și eu cred că dacă celor spuse

de mine ieri le mai adăugaţi bogăţia de date referitoare la el care pot fi cunoscute, veţi găsi tocmai la această personalitate numeroase trăsături enigmatice, multe lucruri care pun nişte probleme importante, pline de semnificaţii.

Să luăm, de exemplu, cele câteva trăsături menţionate ieri, şi care, pentru moment, ne-au încântat: faptul că el a cunoscut-o pe viitoarea sa tovarăşă de viaţă cu ajutorul unei lunete, faptul că şi-a citit numele pentru prima dată într-un ziar care îi anunţa condamnarea la moarte. Dar la Garibaldi mai există şi altceva frapant: Această tovarăşă de viaţă, pe care a găsit-o în felul descris, şi care i-a fost alături dovedind eroismul despre care v-am vorbit ieri, a rămas alături de el timp de mulţi ani. Aşadar el putuse vedea prin lunetă o persoană deosebită. Mai târziu, ea a murit, iar el s-a recăsătorit, de data aceasta nu cu ajutorul unei lunete, căci un asemenea lucru, chiar şi atunci când eşti Garibaldi, nu-l faci decât o singură dată în viaţă, ci, de data aceasta, în nişte împrejurări absolut conforme cu viaţa burgheză obişnuită. Dar această unire nu a durat decât o zi! Vedeţi aici manifestându-se un al doilea element frapant în relaţiile lui Garibaldi cu condiţiile vieţii burgheze obişnuite din această lume.

Dar mai este şi altceva. Aceste fapte, pe care vi le-am descris aici, îi permit celui care este obişnuit să practice astfel de cercetări oculte să se slujească de ele ca de nişte puncte de reper solide, astfel încât privirea lui, întorcându-se în timp, să poată pătrunde cu adevărat până la viaţa precedentă, sau chiar la mai multe. Mai există totuşi şi altceva care apare înainte de toate ca o problemă importantă.

Vedeţi dumneavoastră, Garibaldi avea de fapt mentalitatea unui republican – ieri am lăsat deja să se

întrevadă acest lucru –, mentalitatea unui republican convins. Dar, cu toate acestea, eliberând Italia, el nu a procedat în aşa fel încât să instaureze în Italia o republică, ci o monarhie, cu *Victor Emanuel* ca rege. Acest lucru are ceva extraordinar de frapant. Când ştim cine era Garibaldi şi vedem acest lucru, atunci aici apare ceva extraordinar de frapant.

Pe de o parte, era Victor Emanuel, care, desigur, nu putea domni decât peste un stat italian liber. Pe de altă parte, mai era şi Mazzini [Nota 101] care şi el era foarte legat de Garibaldi şi era prietenul său, şi care a fost un anumit timp în fruntea unei Republici Italiene ce trebuia să fie instaurată; în ceea ce-l privea, nu avea nimic altceva în vedere decât întemeierea acestei Republici.

Relaţiile karmice ale lui Garibaldi nu se clarifică absolut deloc dacă nu facem o anumită legătură, care este următoarea: În interval de câţiva ani – ştiţi că Garibaldi s-a născut în 1807 la Nisa –, într-un spaţiu de câţiva kilometri pătraţi, am putea spune, vin pe lume patru oameni între care se va manifesta într-un mod foarte clar o legătură de viaţă în cursul ulterior al istoriei Europei. Aşadar Garibaldi s-a născut la începutul secolului al 19-lea la Nisa. La Genova, aşadar, nu departe de acolo, s-a născut Mazzini. Apoi, la Turin, la o mică distanţă, *Cavour* [Nota 102], iar în casa de Savoya, iarăşi nu prea departe, s-a născut Victor Emanuel. Atât prin viaţă cât şi prin locul lor de naştere, ei sunt apropiaţi unul de altul. Şi aceştia sunt cei patru oameni care – deşi cu mentalităţi care nu vor concorda întotdeauna, şi nici comportându-se unii faţă de alţii în mod armonios, – cei patru oameni care vor întemeia împreună ceea ce a devenit Italia modernă.

Cursul exterior al istoriei ne determină aici să ne spunem, într-un fel: Aceste patru personalităţi s-au adunat

la un loc, în mod foarte clar, nu numai în virtutea destinului lor individual, ci pentru a elabora un destin general, care se referă la lume.

Cea mai importantă dintre aceste personalităţi este, fără îndoială, Garibaldi însuşi. Dacă ţinem seama de toate circumstanţele vieţii umane, cea mai importantă dintre ele este Garibaldi. Dar natura spirituală a lui Garibaldi se manifestă sub o formă primară. Spiritualitatea lui Mazzini a trecut prin studiul filosofiei, cea a lui Cavour prin studiul dreptului, iar spiritualitatea lui Victor Emanuel – ei bine... Aşadar cel mai important dintre ei, ţinând seama de toate circumstanţele vieţii umane, este Garibaldi, şi în el se află ceva care se manifestă cu o putere elementară, astfel încât nu-i uşor să înţelegi, ca psiholog, o asemenea natură spirituală. Nu poţi înţelege nimic dacă nu ştii de unde provin lucrurile şi dacă le consideri din punctul de vedere al psihologiei persoanei care nu trăieşte decât o singură viaţă pământească.

Revin acum la întrebarea noastră: Unde sunt iniţiaţii de odinioară? Căci, se va spune desigur, ei nu mai sunt prezenţi. Da, dragii mei prieteni, dacă astăzi oamenii ar avea din plin posibilitatea – sunt obligat să mă exprim cu privire la acest lucru într-un mod oarecum paradoxal – ar avea posibilitatea să se nască la vârsta de şaptesprezece, optsprezece ani, să găsească, într-un anumit fel, atunci când coboară din lumea spirituală, corpuri în vârstă de şaptesprezece sau optsprezece ani – spun, desigur, ceva paradoxal –, sau dacă cel puţin oamenii ar fi feriţi să treacă prin formarea şcolară aşa cum este ea astăzi, aţi constata că i-am putea regăsi în oamenii de astăzi pe iniţiaţii de odinioară. Dar, pe cât de puţin ar putea iniţiaţii, în circumstanţele pământeşti obişnuite, să se hrănească, în loc de pâine, cu bucăţi de gheaţă, tot pe-atât de puţin s-ar

putea ca înţelepciunea vremurilor trecute să se manifeste în mod nemijlocit, aşa cum se aşteaptă oamenii, într-un corp care a fost educat în sensul civilizaţiei actuale până la şaptesprezece, optsprezece ani. Nicăieri în lume nu e posibil aşa ceva; cel puţin acolo unde domneşte civilizaţia, aşa ceva nu e posibil. Aici intră în considerare lucruri care sunt, în general, cu totul în afara sferei oamenilor cultivaţi de astăzi.

Când trebuie să înveţi să citeşti şi să scrii conform modului obişnuit de predare din zilele noastre, începând de la şase, şapte ani, pentru sufletul care ar vrea să se dezvolte după natura sa proprie, acest lucru este o asemenea tortură, încât – da, eu nu pot decât să spun ceea ce am spus deja în autobiografia mea: Eu datorez depăşirea anumitor piedici faptului că la doisprezece ani eu încă nu ştiam să scriu ortografic, nu ştiam să scriu corect. Am menţionat acest lucru în autobiografia mea; căci faptul de a putea scrie aşa cum se cere astăzi înăbuşă anumite însuşiri ale naturii umane.

Trebuie să ne exprimăm în acest mod paradoxal. Căci acesta este de fapt un adevăr. Nu avem ce face: este un adevăr. Şi astfel, tocmai individualităţile trecutului care au atins un grad înalt de evoluţie nu pot fi recunoscute, când se reîncarnează, decât de către cel care priveşte manifestările naturii acestor individualităţi revelându-se, din cauza instruirii din sânul civilizaţiei actuale, mai curând *în dosul* fiinţei umane decât *în interiorul* său.

În această privinţă, Garibaldi este un exemplu extraordinar de frapant. Oamenii cultivaţi, inclusiv Cavour, sau cel puţin partizanii săi, cum îl considerau ei pe Garibaldi? El îi considerau un ţicnit, un tip sucit, cu care nu poţi discuta absolut deloc rezonabil. Este un lucru de care trebuie să ţinem seama, căci în raţionamentele pe care le

făcea, în modul în care vorbea el în faţa înflăcăraţilor apărători ai civilizaţiei de astăzi, existau lucruri cel puţin ilogice. Deja în viaţa lui exterioară multe lucruri erau ilogice. Multe lucruri nu erau în concordanţă unele cu altele.

Şi numai cel care vede într-un fel *în dosul* unei personalităţi, cel care vede ce a putut pătrunde în corp în vieţile pământeşti anterioare şi ce nu a putut pătrunde în corp în această existenţă, din cauză că civilizaţia actuală face corpurile improprii, cel care poate vedea acest lucru, acela poate să-şi facă o reprezentare despre ceea ce este în realitate o asemenea personalitate. Altcineva nu poate să ajungă la o asemenea reprezentare, fiindcă la o astfel de personalitate lucrurile cele mai importante se află de fapt în dosul manifestărilor exterioare. Unui conformist – persoanele prezente sunt, bineînţeles, întotdeauna excluse –, unui filistin conformist, să zicem, care se exprimă pur şi simplu numai aşa cum a învăţat să o facă, la care percepem, aşadar, reflectarea instruirii sale şi a educaţiei sale standard, acestuia îi putem reda aproape fotografic fiinţa moral-spirituală. El este cu totul prezent. Dar un om al cărui suflet, umplut cu o vastă înţelepciune care vine dintr-un trecut îndepărtat, nu găseşte în corpul său un instrument de exprimare, un asemenea om nu poate fi judecat în funcţie de ceea ce se manifestă în acest corp prin intermediul mijloacelor civilizaţiei actuale. Acest lucru nu poate fi făcut mai ales în cazul lui Garibaldi. Aici trebuie, într-un anumit fel – vorbind în sens figurat –, să interpretăm lucrurile ca şi cum ar fi vorba de nişte imagini spiritiste, în dosul cărora devine vizibilă o fantomă; aşa apare o asemenea personalitate: Mai întâi, în calitate de cetăţean burghez, şi apoi, în dosul acestuia – sub o formă

spirituală, ca un fel de clişeu spiritual –, ceea ce nu poate intra în corp.

Când ţinem seama de toate acestea, şi anume, când ne lăsăm purtaţi în viziune mai ales de lucrurile pe care vi le-am expus, atunci privirea îndreptată asupra lui Garibaldi întâlneşte, în realitate, viaţa unui adevărat iniţiat, care se manifestă în exterior cu totul altfel numai din cauză că el nu se poate încarna complet. Şi, în cele din urmă, lucrurile nu vor mai părea atât de surprinzătoare, dacă ţinem seama tocmai de trăsăturile pe care i le-am subliniat. Trebuie să fii puţin străin de ceea ce înseamnă astăzi un om cultivat, trebuie, întru câtva, să nu fii „cu picioarele pe pământ", pentru a decide asupra propriei căsătorii privind printr-o lunetă, ceea ce nu este un lucru obişnuit, şi alte lucruri de acest gen. Sunt trăsături care dovedesc că nu trăieşti în conformitate cu modul de viaţă burghez.

Aşadar în cazul lui Garibaldi suntem conduşi în trecut la o viaţă de iniţiat, mai precis, la viaţa unui iniţiat din cadrul acelor misterii pe care le-am descris aici, dragii mei prieteni, acum câteva luni, ca avându-şi originea în Irlanda. V-am zugrăvit aceste Misterii irlandeze, dar pe Garibaldi trebuie să-l căutăm într-o ramură situată nu departe de aici, şi anume în Alsacia, în ţinutul Alsaciei de astăzi; îl întâlnim aici pe Garibaldi, ca iniţiat de un anumit grad. Şi, pe lângă aceasta, este aproape sigur că între această încarnare, pe care trebuie s-o căutăm aproximativ în secolul al 9-lea d. Chr., şi ultima încarnare, cea din secolul al 19-lea, nu a mai existat o alta, şi că de atunci a avut loc o lungă şedere în lumea spirituală. Aşa ni se înfăţişează ceea ce se manifestă drept misterul acestei personalităţi.

Această personalitate şi-a asimilat ceea ce v-am descris ca fiind comoara de înţelepciune a Hyberniei, şi anume, într-un grad foarte înalt. Acest iniţiat se mai afla

încă pe insula irlandeză, pe locul Misteriilor, şi el însuşi a condus colonia care a ajuns mai târziu în Europa.

Desigur, exact aşa cum, să spunem, ceea ce se reflectă într-o oglindă se modifică în funcţie de forma oglinzii, tot astfel, ceea ce a fost prezent într-un anumit domeniu, care îngloba lumea fizică şi lumea spirituală situată deasupra ei, domeniu în interiorul căruia lucra un asemenea iniţiat, în felul descris acum câteva luni, aceasta a luat forma de expresie care se putea dezvolta în secolul al 19-lea, la un anumit nivel al civilizaţiei. Şi trebuie, desigur, să ne obişnuim să nu-l căutăm în epoca actuală sub înfăţişarea unui filosof, a unui poet sau a unui artist, pe cel pe care l-am întâlnit în trecut ca filosof, ca poet sau ca artist. Condiţiile, ce-i drept, nu schimbă individualitatea umană ce trece dintr-o viaţă pământească în alta. Dar modul în care se pot manifesta aceste individualităţi depinde, bineînţeles, de posibilităţile unei anumite epoci. Permiteţi-mi să intercalez aici un exemplu care, poate, vă va face lucrurile inteligibile.

O personalitate foarte cunoscută este şi *Ernst Haeckel* [Nota 103]. Ernst Haeckel este cunoscut ca reprezentant entuziast al unui anumit monism materialist, entuziast, am putea spune, până la fanatism. Nu mai e nevoie să vă prezint alte caracteristici ale acestei personalităţi, ea vă este foarte cunoscută. Dar dacă ne întoarcem în trecut, la încarnarea ei precedentă, atunci îl găsim pe acel papă [Nota 104], care, din călugărul *Hildebrand*, devine papa *Gregorius al VII-lea*.

Vă dau acest exemplu ca să vedeţi cât de diferite pot fi manifestările exterioare ale uneia şi aceleiaşi individualităţi, în funcţie de condiţiile exterioare pe care i le oferă o anumită epocă. Nu eşti uşor înclinat să-l cauţi în reprezentantul monismului materialist din secolul al 19-

lea pe papa Gregorius al VII-lea reîncarnat. Dar ceea ce se manifestă în el prin intermediul mijloacelor pe care le oferă civilizaţia exterioară a planului fizic este mult mai puţin important pentru lumea spirituală decât se crede. În dosul personalităţii lui Haeckel şi în dosul personalităţii călugărului Hildebrand există un element, în privinţa căruia asemănarea, identitatea, este mult mai mare decât diferenţele care apar între voinţa celui de-al doilea de a aduce catolicismul la putere într-un mod radical, şi voinţa primului de a combate catolicismul într-un mod radical. Pentru lumea spirituală, deosebirea nu este atât de mare. Pentru lumea spirituală au importanţă cu totul alte fundaluri umane decât acele lucruri care, la urma urmei, nu au importanţă decât pentru lumea fizică. Aşadar pe dumneavoastră nu trebuie să vă mire, dragii mei prieteni, faptul că Garibaldi este perceput ca un adevărat iniţiat al unei epoci anterioare, cum spuneam, un iniţiat din secolul al 9-lea, şi că el se manifestă în secolul al 19-lea în modul în care era posibil în secolul al 19-lea. Căci ceea ce este important pentru modul în care se integrează un om în lume este temperamentul pe care îl are, trăsăturile de caracter prin care se manifestă.

Dacă ceea ce era conţinutul sufletesc al lui Garibaldi într-o încarnare anterioară s-ar fi manifestat în secolul al 19-lea cu temperamentul lui Garibaldi, contemporanii săi l-ar fi considerat nebun. El ar fi fost considerat nebun, şi ar fi fost tratat ca alienat. Ceea ce s-a putut manifesta din individualitatea lui este ceea ce a devenit el datorită condiţiilor vieţii exterioare.

Acum, în momentul în care am găsit orientarea într-o anumită direcţie, imediat se clarifică alte corelaţii karmice. Ceilalţi trei oameni despre care v-am vorbit, care se vor regăsi aproximativ în acelaşi deceniu împreună cu el şi în

acelaşi loc de pe Pământ, aceşti trei oameni fuseseră odinioară discipolii săi, nota bene: discipolii săi, veniţi din trei puncte cardinale, unul din nord, altul din est, iar al treilea din vest, şi toţi de departe; ei se adunaseră din toate colţurile Pământului pentru a-i fi discipoli.

Dar, tocmai în Misteriile irlandeze, un anumit grad de iniţiere comporta o anumită obligaţie absolut precisă. Această obligaţie consta în faptul că iniţiatul trebuia să vegheze ca discipolii săi să progreseze în cursul tuturor încarnărilor următoare, şi nu-i putea părăsi. Aşadar când circumstanţele speciale ale karmei lor i-a făcut să apară pe Pământ în acelaşi timp cu Garibaldi, aceasta înseamnă că ei trebuie să aibă un destin comun şi că modalităţile karmei lor sunt în funcţie de karma lui. Dacă Garibaldi nu ar fi fost legat de individualitatea încarnată în Victor Emanuel, ca învăţător al lui, al acestui discipol de odinioară, Garibaldi ar fi devenit republican şi ar fi întemeiat şi el Republica Italiană. Dar în dosul acestor elemente de principiu pur abstracte se află viaţa umană care trece din existenţă pământească în existenţă pământească. În dosul lor se află acest angajament al vechiului iniţiat faţă de discipolii săi. De aici provine contradicţia. Conform ideilor şi conceptelor pe care Garibaldi le-a găsit în secolul al 19-lea, el devine, desigur, republican. Ce ar fi trebuit să devină altceva? Eu am cunoscut numeroşi republicani care erau slujitori fideli ai vreunui prinţ. În forul lor interior, ei erau republicani, pur şi simplu, pentru că de fapt într-o anumită epocă a secolului al 19-lea – ea a trecut de multă vreme, e vorba de perioada copilăriei mele –, toţi oamenii care se considerau rezonabili erau republicani. Ei spuneau, bineînţeles, că sunt republicani, dar nu se puteau declara în mod public drept republicani. Dar în forul lor interior, ei erau cu toţii republicani. Garibaldi era, desigur, un om care manifesta

acest lucru şi în mod exterior, dar el nu şi-a menţinut această atitudine. Şi toţi cei care îl admirau cu entuziasm nu au putut înţelege de ce el nu şi-a păstrat această atitudine. De ce nu şi-a păstrat-o? Fiindcă el nu-l putea părăsi pe Victor Emanuel, care îi era legat prin karmă în modul descris. El trebuia să-l ajute să progreseze. Şi acesta a fost singurul fel în care putea să-l ajute să progreseze.

La fel a fost şi cu ceilalţi doi: Cavour şi Mazzini, care îi erau legaţi prin karmă; şi el nu a putut acţiona decât în sensul a ceea ce erau ei în stare să facă. Aşadar el nu a putut face decât ceea ce puteau realiza împreună toţi patru. El nu-şi putea urma de unul singur orientarea proprie.

Şi tocmai un fapt atât de profund semnificativ vă poate arăta, dragii mei prieteni, că multe lucruri care ne întâmpină în viaţă se explică abia pe baza unor fundaluri oculte.

Nu aţi cunoscut uneori pe cineva care, într-un anumit moment al vieţii sale, face un lucru care vi se pare absolut inexplicabil? Dumneavoastră nu v-aţi fi aşteptat de la el la aşa ceva. Nu vă puteţi explica acest fapt prin caracterul său. Conform caracterului său personal, el ar fi trebuit să acţioneze altfel. Şi se poate să aveţi absolută dreptate în această privinţă. Dar alături de el mai trăieşte un alt om, cu care el este legat karmic în felul arătat în cazul lui Garibaldi. Din ce cauză face el ceea ce face? În realitate, viaţa nu este explicabilă decât pornind de la temeiurile ei oculte. Astfel încât, tocmai în cazul acestei personalităţi, noi suntem, aşadar, trimişi în trecut, am putea spune, la Misteriile din Hybernia. Pare paradoxal, dar într-adevăr, atunci când ne îndreptăm privirea asupra elementului spiritual, ceea ce ne întâmpină în viaţa exterioară a unui om este pur şi simplu maya.

Există mulţi oameni pe care-i vedem adesea în viaţa obişnuită, cu care suntem adesea împreună în viaţa obişnuită: Dacă le-am putea spune tot ceea ce putem afla despre ei când ne îndreptăm privirea, pătrunzând dincolo de persoana lor, asupra individualităţii lor, ei ar fi foarte miraţi; ei ar fi într-adevăr foarte miraţi. Căci ceea ce manifestă omul în exterior este, mai ales în epoca noastră, din motivele arătate, doar o parte infimă din ceea ce este el propriu-zis, conform vieţii sale pământeşti precedente. Lucrurile despre care vă vorbesc acum conţin multe mistere.

Să luăm acum a doua personalitate pe care am caracterizat-o ieri pe scurt: *Lessing*, care, spre sfârşitul vieţii, vine cu însăşi ideea vieţilor pământeşti succesive. În cazul său, noi suntem trimişi foarte departe în urmă, mai precis, în Grecia antică, în perioada în care vechile Misterii greceşti erau în plină înflorire. Lessing era pe atunci un iniţiat. Şi, iarăşi, avem situaţia că în secolul al 18-lea el nu se poate cufunda în întregime în corp. În secolul al 13-lea, după încarnarea timpurie din timpul vechii Grecii, el aparţinea ordinului Dominicanilor, era un scolastic eminent, cultivând cu o mare acuitate conceptele; apoi, în secolul al 18-lea, el a fost propriu-zis primul jurnalist al Europei Centrale.

Dar în realitate, atât drama sa «Nathan Înţeleptul», în care promova ideea toleranţei, cât mai ales, «Dramaturgia de la Hamburg» – citiţi măcar anumite capitole – şi apoi «Educarea neamului omenesc» nu pot fi înţelese decât dacă presupunem că la aceste lucrări au colaborat cele trei încarnări ale acestei personalităţi: Vechiul iniţiat grec – citiţi, vă rog, frumosul său tratat [Nota 105]: «Cum îşi imaginau cei vechi moartea» –, apoi, scolasticul format la şcoala aristotelismului medieval şi, în sfârşit, cel al cărui

suflet purta toate acestea şi care a crescut în sânul civilizaţiei secolului al 18-lea. Celui care ia în considerare o asemenea realitate, aceluia îi apare în mod clar un anumit fapt extraordinar de surprinzător.

Este foarte neobişnuit faptul că întreaga viaţă a lui Lessing ne apare ca o căutare. El însuşi a exprimat acest caracter al fiinţei sale, al naturii sale spirituale, formulând această frază celebră, citată adesea – bineînţeles, într-un sens filistin, căci toate spiritele filistine care nu aspiră spre ceva în mod deosebit, o repetă după el: Şi dacă Dumnezeu ar ţine în mâna sa dreaptă [Nota 106] întregul adevăr, iar în mâna sa stângă eterna năzuinţă după adevăr, eu aş cădea în genunchi în faţa Lui şi i-aş spune: Tată, dă-mi ceea ce ai în mâna stângă. – Un Lessing putea să spună un asemenea lucru; dar când îl repetă un filistin, este ceva îngrozitor. Important este faptul că, într-adevăr, întreaga sa viaţă a fost o căutare, o căutare intensă, ceea ce trebuie să exprimăm, dacă suntem oneşti, spunând: În realitate, te poticneşti când dai de multe fraze ale lui Lessing, te poticneşti tocmai când dai de cele mai geniale, dar oamenii nu îndrăznesc să se poticnească, deoarece Lessing este prezentat în cărţile de istorie şi de literatură ca un om mare. În realitate, te poticneşti, sau, mai bine zis, te încurci. Dar oamenii nu-şi mărturisesc acest lucru. Bineînţeles, trebuie să faci tu însuţi cunoştinţă cu Lessing. Căci atunci când iei în mână ceva de felul celor două volume ale lui Erich Schmidt despre Lessing nu te mai poticneşti aspra frazelor, deşi Erich Schmidt le citează ad litteram. Dar contextul, ceea ce precede sau ceea ce urmează după frazele lui Lessing, aceasta le răpeşte agerimea.

Şi acest căutător ajunge numai la sfârşitul vieţii sale pământeşti să scrie «Educarea neamului omenesc», în care avansează ideea vieţilor pământeşti succesive. De ce oare?

Vedeţi dumneavoastră, trebuie să înţelegeţi acest lucru recurgând la o altă realitate, despre care eu am tratat, de asemenea, cândva. În revista editată odinioară de prietenul nostru *Bernus* [Nota 107]: «Das Reich», eu am publicat «Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz», şi am atras atenţia asupra faptului că această lucrare a fost aşternută pe hârtie de un băiat care avea şaptesprezece, optsprezece ani. Băiatul nu a înţeles nimic, dar absolut nimic din lucrare. Există indicii exterioare ale acestui fapt. El a aşternut pe hârtie această «Nuntă chimică» până la ultima pagină, care, de altfel, nu se găseşte. Ea n-a fost găsită nici până astăzi, dar el a aşternut pe hârtie această «Nuntă chimică» – şi n-a înţeles nimic din ea. Dacă ar fi fost să înţeleagă ceva din ea, el ar fi trebuit s-o înţeleagă totuşi mai târziu. Dar acest băiat a devenit un cumsecade pastor suab würtemburghez, care, am putea spune, a scris lucrări de teologie şi de zidire morală submediocre, lucrări care sunt foarte departe de a avea ceva în comun cu ceea ce conţine «Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz». Aşadar, chiar viaţa ne furnizează dovada faptului că viitorul pastor nu a putut scrie cu sufletul său această «Nuntă chimică». Căci acesta este un text în întregime inspirat.

Aşadar nu avem întotdeauna de-a face cu personalitatea unui om, când prin el se exprimă un spirit. Dar există o anumită diferenţă între cumsecadele pastor suab *Valentin Andreae* [Nota 108], autorul lucrărilor de teologie conformistă, şi Lessing. Dacă Lessing, care a trăit în secolul al 18-lea, ar fi fost Valentin Andreae, poate ar fi scris în tinereţea sa un frumos tratat despre educarea neamului omenesc, avansând ideea vieţilor pământeşti succesive. Dar el nu a fost Valentin Andreae, el a fost Lessing, acest Lessing care nu avea viziuni, care nici măcar

nu visa, cum se spune. El l-a îndepărtat pe inspiratorul său – bineînţeles, în subconştient. Dacă acest inspirator ar fi vrut să-l viziteze în tinereţe, el ar fi spus: Pleacă, eu nu am nimic de-a face cu tine. – El a primit educaţia obişnuită a secolului al 18-lea. Astfel, el nu şi-a cucerit decât la bătrâneţe maturitatea necesară pentru a înţelege ceea ce existase întotdeauna în el, pe parcursul vieţii sale ca Lessing. Cu el s-a întâmplat aşa cum s-ar fi întâmplat cu Valentin Andreae dacă l-ar fi îndepărtat şi el pe inspiratorul său şi nu ar fi redactat apoi acele lucrări banale de teologie, ci ar fi aşteptat să îmbătrânească şi ar fi scris atunci în mod conştient «Nunta chimică a lui Christian Rosenkreutz».

În acest fel se înlănţuie vieţile pământeşti izolate. Trebuie să devenim într-o zi pe deplin conştienţi de acest fapt: lucrurile stau, într-adevăr, în acest fel. Când privim o viaţă umană izolată – fie aceasta a lui Goethe, a lui Lessing, a lui Spencer, a lui Shakespeare sau a lui Darwin – şi când privim ce a produs ea, este ca şi cum am rupe o floare de pe tufa care o poartă, crezând că floarea poate trăi prin ea însăşi. Tot aşa, o viaţă umană nu poate fi explicată prin ea însăşi, trebuie să-i căutăm explicaţia pe tărâmul vieţilor succesive.

Interesantă este viaţa celor două personalităţi despre care v-am vorbit ieri, la urmă, Lordul Byron, pe de o parte, şi – scuzaţi-mă pentru această amintire personală – cea a profesorului meu de geometrie, pe de altă parte. Ei nu aveau în comun decât conformaţia piciorului, dar această conformaţie a piciorului merită toată atenţia. Când examinăm pe cale ocultă această conformaţie a piciorului, ea ne conduce la constatarea faptului că, aşa cum am arătat în cazul lui Eduard von Hartmann, conformaţia respectivă se bazează pe o constituţie deosebită a capului într-o viaţă

anterioară. Şi, desigur, nu putem face nimic altceva decât să relatăm aceste lucruri aşa cum se oferă ele privirii; am spus acest lucru cu o altă ocazie. Pentru asemenea fapte nu pot exista dovezi logice exterioare, în sensul obişnuit al acestui termen. Când urmărim drumul vieţilor acestor doi oameni, atunci viaţa pe care au trăit-o ei în secolul al 19-lea ne apare, într-un fel, decalată. Căci există în primul rând o contradicţie faţă de ceea ce v-am arătat aici acum câteva săptămâni: şi anume, faptul că, în cadrul anumitor cicluri, cei care au fost cândva contemporani se reîncarnează după aceea tot fiind contemporani. Există, bineînţeles, şi excepţii. Eu pot trata lucrurile după „schema F", acest lucru merge foarte bine pe plan fizic, dacă nu vrem să ne introducem pe noi înşine în schema F. Dar în lumea spirituală, dragii mei prieteni, acest lucru nu mai merge deloc. Ce-i drept, acolo există multe reguli, dar nu scheme rigide. Totul este individual.

Şi tocmai în cazul acestor două personalităţi suntem trimişi în trecut la o viaţă pământească petrecută împreună. Eu nu l-aş fi regăsit niciodată pe Byron în această încarnare anterioară, dacă nu l-aş fi găsit pe profesorul meu de geometrie alături de el. Byron era genial; acest profesor de geometrie nu era genial. El nu era genial, dar era un excelent geometru, cel mai bun pe care l-am întâlnit în viaţa mea: un geometru autentic.

Într-adevăr, nu-i aşa, când este vorba de un pictor, ştim: el are un talent specific; un muzician are un talent specific. Oamenii nu sunt deosebiţi decât pentru că sunt specializaţi; dar un geometru din zilele noastre nu este, în general, un specialist. Un geometru cunoaşte întreaga matematică şi, atunci când face o construcţie geometrică, ştie întotdeauna cum să stabilească ecuaţiile

corespunzătoare. El cunoaşte aspectul matematic al acestei construcţii, calculele.

Însă profesorul de geometrie despre care vă relatez era un geometru excelent, dar nu era deloc un matematician. De exemplu, el nu cunoştea deloc geometria analitică. El nu ştia nimic din geometria analitică, cea care are de-a face cu ecuaţii; în acest domeniu, el făcea lucruri puerile.

Odată a fost chiar amuzant. El era într-un mod atât de exclusiv numai un constructor de figuri, încât a descoperit, printr-o metodă constructivă, că cercul este locul geometric al unor raporturi constante [Nota 109]. El a făcut această descoperire pe calea construcţiei geometrice şi, deoarece nimeni nu mai descoperise acest lucru pe aceeaşi cale, el se considera descoperitorul faptului respectiv. În ceea ce ne privea pe noi, ştrengarii, bineînţeles, în măsura în care nu eram nişte conformişti, ne amuzam foarte tare, căci noi cunoşteam din cartea de geometrie analitică faptul că se putea ajunge la cerc cu ajutorul unei ecuaţii. Am profitat de ocazie, pentru a nu mai numi cercul folosind cuvântul cerc, ci folosind numele profesorului nostru de geometrie, şi noi spuneam, aşadar: linia N.-N. – nu voi cita numele profesorului. Într-adevăr, el avea specializarea genială a unui geometru constructor de figuri. Acest lucru era la el semnificativ, pregnant. Oamenii de astăzi nu sunt aşa; ei nu mai au acest caracter pregnant, mulţi dintre ei sunt alunecoşi ca nişte ţipari. Dar el nu era alunecos, el era colţuros, până şi în forma sa exterioară. Faţa îi era aproape pătrată, avea un cap foarte interesant, absolut pătrat, fără rotunjimi. Într-adevăr, din trăsăturile sale puteai studia dreptunghiul; din trăsăturile construcţiei feţei sale. Era un lucru foarte interesant.

În viziune clarvăzătoare, această personalitate se afla în mod nemijlocit alături de Byron, şi eram astfel condus într-o epocă foarte veche a Europei Orientale, cu unul sau două secole înainte de Cruciade.

V-am relatat cândva o întâmplare – aceia dintre dumneavoastră care erau atunci prezenţi şi-o vor aminti –, că pe vremea când împăratul roman *Constantin* [Nota 110] a întemeiat Costantinopolul, el a transportat de la Roma în acest oraş paladiumul[2], care fusese adus din Asia, de la Troia, la Roma. Evenimentul s-a desfăşurat cu mare pompă. Căci acest paladium era considerat o relicvă deosebită ce conferea o forţă celui care îl poseda. La Roma, într-adevăr, exista convingerea că atâta timp cât paladiumul era înălţat în oraş, pe o coloană, într-un punct important, puterea Romei se întemeia pe el; exista convingerea că o dată cu paladiumul fusese adusă această forţă care aparţinuse odinioară puternicei Troia, distrusă apoi de greci.

Constantin acorda mare importanţă transferului puterii romane la Constantinopol şi a transportat paladiumul cu mare pompă, bineînţeles, mai întâi în mare taină; el a pus să fie ascuns şi apoi zidit şi a înălţat acolo o coloană adusă din Egipt, ca să ascundă locul unde se afla paladiumul. El a a pus să fie ridicată acolo vechea coloană, deasupra căreia era amplasată o statuie veche a lui Apollo, dar care semăna cu împăratul Constantin din acea perioadă. Apoi au fost aduse cuie care proveneau de la Crucea lui Christos. S-a făcut din ele o cunună de raze pentru vechea statuie a lui Apollo, dar care trebuia să-l reprezinte pe împărat. Şi astfel, paladiumul a fost transportat la Constantinopol.

---

[2] Statuie a zeiţei Pallas-Atena, considerată în Antichitate drept ocrotitoarea cetăţilor – n. t. rom.

Dar există o legendă, care a luat naştere într-o epocă târzie, într-un mod ciudat, dar care este de fapt foarte, foarte veche. Ea a fost reconstituită şi modificată doar mai târziu, ca un fel de imitaţie a Testamentului lui *Petru cel Mare* [Nota 111], dar urcă în urmă până în nişte vremuri străvechi: Într-o zi, spune această legendă, paladiumul va fi transportat de la Constantinopol spre nord-est. Mai târziu, în Rusia s-a născut ideea că paladiumul trebuie transportat din Constantinopol în Rusia. Atunci, ceea ce este legat de paladium, şi care, sub dominaţia turcă, a fost corupt, ar ajunge în stăpânirea Europei Orientale.

Dar aceste două personalităţi, aceste două individualităţi, au aflat în vechile vremuri despre această legendă – aşa cum am spus, cu un secol sau două înainte de Cruciade, nu am putut identifica momentul exact – şi ele sunt cele care s-au dus atunci din Rusia la Constantinopol, pentru a obţine de acolo, pe o anumită cale, paladiumul, şi pentru a-l aduce în Europa Orientală.

Acest lucru nu a putut fi realizat. El nu a putut fi realizat, căci paladiumul era bine păzit şi nu se putea obţine nimic de la persoanele care ştiau cum era el păzit. Dar atunci aceşti doi oameni au fost cuprinşi de o mare suferinţă. Şi ceea ce i-a izbit în acest fel, pe amândoi, ca o rază, le-a paralizat tocmai capetele, în acele vremuri de odinioară, iar la unul din ei, la Lordul Byron, faptul s-a manifestat oarecum ca la Achile, care era vulnerabil la călcâi, s-a manifestat printr-un picior deformat, dar şi prin genialitatea capului, pentru a compensa paralizia din încarnarea trecută; şi celălalt a avut, tot aşa, un picior deformat, un picior chircit, din cauza capului paralizat. Dar, vedeţi dumneavoastră, de obicei nu se ştie că omul nu scoate geometria şi matematicile din capul său. Dacă nu aţi fi capabil să executaţi un unghi când păşiţi, capul

dumneavoastră nu ar putea avea imaginea unghiului. În general, nu aţi avea acces la geometrie dacă nu aţi avea capacitatea de a merge şi de a apuca ceva cu mâinile. Toate acestea ţâşnesc din cap şi se manifestă sub formă de reprezentări. Şi cel care are un picior ca profesorul meu de geometrie, acela este înzestrat cu o puternică facultate de atenţie, care îi permite să reproducă în capul său conformaţia geometrică a sistemului locomotor, a organizării membrelor.

Dacă te adânceai în fiinţa acestui profesor de geometrie, în întreaga lui configuraţie spirituală, atunci mai aveai încă o impresie pregnantă a omului. Într-adevăr, el avea ceva fermecător când îşi făcea munca de constructor de figuri geometrice ca şi cum restul lumii nu ar mai fi existat. Era un om absolut liber, şi, văzându-l – trebuia numai să-l priveşti de aproape –, aveai impresia unei puteri magice interioare care l-ar fi luat în stăpânire şi l-ar fi condus la specializarea de care vorbeam.

Acum, în cazul Lordului Byron – îl menţionez pe celălalt numai pentru că, dacă el nu mi-ar fi indicat drumul, eu nu l-aş fi putut cunoaşte pe Byron –, vedeţi cum acţionează karma. El pleacă într-o zi din Est, pentru a aduce paladiumul. Când se naşte din nou în Occident, el pleacă să ajute la înfăptuirea libertăţii, paladiumul spiritual al secolului al 19-lea. Şi acum, el este atras de acelaşi ţinut al Pământului, de aceeaşi direcţie, cel puţin, în care pornise odinioară, dar venind dintr-o altă parte. Într-adevăr, este întru câtva zguduitor să vezi cum aceeaşi individualitate ajunge în acelaşi loc al Pământului, venind, într-o viaţă pământească, dintr-o anumită direcţie, şi, într-o altă viaţă, din altă direcţie; în prima, este chemat de ceea ce era profund înrădăcinat în mit, după concepţiile vremurilor de

odinioară, în cealaltă, atras de marele ideal a epocii luminilor. Există aici ceva profund zguduitor.

Şi, într-adevăr, lucrurile care se manifestă în înlănţuirile karmice sunt zguduitoare. Ele sunt zguduitoare întotdeauna. Şi vom mai afla multe lucruri zguduitoare, frapante, paradoxale, în acest domeniu. Astăzi am vrut să vă prezint unele aspecte care vă pot face să înţelegeţi cu adevărat cât de ciudate sunt, în cadrul omenirii, corelaţiile dintre vieţile pământeşti trecute şi vieţile pământeşti ulterioare.

NOTE

La această ediţie

Izvoarele folosite: Conferinţele au fost stenografiate şi transpuse în text normal de către stenografa de profesie Helene Finckh (1883-1960), care, începând din 1916, a transcris, ca stenografă oficială, majoritatea conferinţelor lui Rudolf Steiner. Pentru ediţia a 5-a din 1970, transcrierea a fost confruntată cu stenograma originală, ceea ce a permis realizarea unor corecturi faţă de textul ediţiilor 1-4. Ediţia a 7-a din 1984 este identică cu ediţiile 5 şi 6, dacă facem abstracţie de corecturile mai mici care au rezultat în urma revizuirii textului.

Între paranteze pătrate [ ] sunt incluse indicaţiile editorului, pentru clarificare.

Subtitlurile nu sunt date de Rudolf Steiner, ci provin, în majoritatea lor, din ediţiile realizate de Marie Steiner în anii '30 şi '40.

Despre desenele de pe tablă: Desenele originale realizate la tablă şi înscrisurile originale ale lui Rudolf Steiner care ţin de aceste conferinţe s-au păstrat, dat fiind

faptul că tablele au fost la acea vreme acoperite cu coli de hârtie neagră. Ele apar, drept completări la conferinţe, micşorate, în volumul al XVI-lea al seriei «Rudolf Steiner, desene la tablă realizate cu ocazia conferinţelor» («Rudolf Steiner, Wandtafelzeichnungen zum Vortragswerk»). Desenele inserate în text în ediţiile anterioare au fost păstrate şi în această ediţie. La pasajele respective din text, se atrage întotdeauna atenţia, prin observaţii marginale, asupra planşelor originale corespunzătoare.

Trimiteri în text

Operele lui Rudolf Steiner din cadrul ediţiei Operelor Complete (GA) sunt însoţite la trimiteri de indicele bibliografic corespunzător. Vezi şi privirea de ansamblu de la sfârşitul volumului.

1. *Jules Verne*, 1828-1905, scriitor francez; a conceput nişte romane utopice foarte îndrăgite, cu caracter tehnic-ştiinţific, de exemplu, «Ocolul Pământului în 80 de zile» ş.a.

2. *Sir Oliver Lodge*, 1851-1940, fizician englez. Comp. «Eterul cosmic» («Der Weltäther»), Braunschweig, 1911.

3. *cum eu, în descrierea vieţii mele ... am spus*: Vezi ***Cursul vieţii mele*** («Mein Lebensgang»), Capitolul III, GA 28..

4. *Arhimede*, cca 287-212 î. Chr., matematician şi fizician grec.

5. *una dintre cele mai mari catastrofe elementare din ultimul timp*: Aşa cum indică Leopold Müller (Salzburg) în «Mitteilungen aus der Anthroposophischer Arbeit in Deutschland» (Crăciun, 1964), această remarcă se referă la ruperea barajului văii Gleno din Alpi la 1 decembrie 1923,

prima mare catastrofă de această natură din istoria tehnicii, care a făcut mai multe sute de victime.

6. *prieten din tinereţe*: nu a fost identificat.

7. *desen*: În original, peste cercul cu săgeţi a mai fost scris ceva, şi numai cu greu a putut fi recunoscut.

8. *„Datorie, tu, nume mare şi sublim..."*: În «Critica raţiunii practice» («Kritik der praktischen Vernunft»), Partea 1, Secţiunea 3.

9. *Eu am citat acest pasaj în* ***Filosofia libertăţii***: În Capitolul IX: Ideea de libertate («Philosophie der Freiheit» -Die Idee der Freiheit). GA 4.

10. *„Eu bucuros le slujesc prietenilor"*: «Xenii»: «Scrupule» («Xenien»: «Gewissenskrupel»).

11. *am scris ... o introducere la operele lui Jean Paul*: A se vedea Opere Alese de Jean Paul în 8 volume (Cotta), cu o introducere de Rudolf Steiner, Stuttgart o.J. (1897). În ***Biografii şi schiţe biografice 1894-1905*** («Biographien und biographische Skizzen 1894-1905»). GA 33

12. *Preßburg*: Bratislava, capitala Slovaciei.

13. *Referitor la conferinţa din 2 martie 1924*: Înainte de a începe conferinţa, Rudolf Steiner a spus câteva cuvinte despre unele probleme interne ale Societăţii, care au fost reproduse în volumul ***Constituirea Societăţii Antroposofice Generale*** («Die Konstitution der Allgemeinen Anthroposophischen Geselschaft»). GA 260a.

14. *„und es wallet..."*: Din poezia lui Schiller «Clopotul» («Die Glocke»).

15. *Angelus Silesius*: (Johannn Scheffler) 1624-1677. Citat din «Călătorul heruvimic» («Cherubinischer Wandersmann»), Cartea 1, Aforismul 8.

16. *Friedrich Theodor Vischer*, 1807-1887, estetician şi poet.

17. *o mustrare severă din partea guvernului din Stuttgart*: Prin ordinul din 14 februarie 1845, Vischer a fost suspendat pentru doi ani din funcţiile sale de profesor. – Ilse Frapan scrie despre aceasta în «Amintiri despre Vischer. Afirmaţii şi cuvinte» («Vischer Erinnerungen. Äußerungen und Worte»), Stuttgart 1889, p. 158: „După cum se ştie, Friedrich Vischer, celebrul estetician din Tübingen, a fost pus la punct de către guvern, şi anume a fost suspendat pentru doi ani din funcţia sa. În aceeaşi zi în care i-a parvenit ordinul respectiv al ministerului, i s-a născut un fiu. Vischer s-a dus să-şi ţină prelegerea şi a început: Domnii mei! Azi, eu am primit un Vischer mic şi un Wischer mare. Fiul său Robert s-a născut abia la 22 februarie 1847."

18. *un delicios articol scris de el*: «Despre podobootism sau comportarea necuviincioasă a picioarelor în tren» («Über Podoböotismus oder Fußlegelei auf der Eisenbahn») («Stuttgarter Neues Tagblatt», decembrie 1879); sub titlul «Publicistică» («Publizistisches»), în «Lucruri vechi şi noi» («Altes und Neues»), Caietul 3, Stuttgart 1882.

19. «*Modă şi cinism*. Contribuţii la cunoaşterea formelor noastre de cultură şi a noţiunilor noastre morale» («Mode und Zynismus. Beiträge zur Kenntnis unserer Kulturformen und Sittenbegriffe»), Stuttgart 1878.

20. «*Estetica sau ştiinţa frumosului*» («Aesthetik oder die Wissenschaft des Schönen»), 6 volume, Stuttgart 1846-1857, ediţia a 2-a în 5 volume 1922/23.

21. «*Itinerarii critice*» («Kritische Gänge»), 2 volume, Tübingen 1844. – Serie nouă (Neue Folge), 6 Caiete, Stuttgart 1860-1875; Caietele 5 şi 6 conţin autocritica propriei sale «Estetici».

22. «*Lucruri vechi şi noi*» («Altes und Neues»), 3 Caiete, Stutttgart 1881-82.

23. *culegere de poeme sub pseudonimul „Schartenmayer”*: «Războiul german din 1870/71, un poem eroic din moştenirea răposatului Philipp Ulrich Schartenmayer, editat de un prieten al celui trecut la cele veşnice» («Der deutsche Krieg 1870/71, ein Heldengedicht aus dem Nachlaß des seligen Philipp Ulrich Schartenmayer, herausgegeben von einem Freunde des Verwigten»), Stuttgart 1872.

24. «*Faust. Partea a treia a tragediei*. Scrisă fidel în spiritul părţii a doua a Faustului lui Goethe, compusă de Deutobald Symbolizetti Allegoriowitsch Mystifizinsky» («Faust. Der Tragödie dritter Teil. Treu im Geiste des zweiten Teils des Goetheschen Faust, gedichtet von Deutobald Symbolizetti Allegoriowitsch Mystifizinsky»), Stuttgart, 1862.

25. *Emil Du Bois-Reymond*, 1818-1896. Discursul rectorului din 15 octombrie 1882 la universitatea din Berlin: «Goethe şi nici un sfârşit» («Goethe und kein Ende»), în: «Cuvântări, prima serie» («Reden, erste Folge»), Leipzig 1886.

26. *Franz Schubert*, 1797-1828.

27. *Baronul Joseph*, Cavaler von Spaun, 1788-1865.

28. *Moritz von Schwind*, 1804-1871, pictor şi desenator

29. *Franz Grillparzer*, 1791-1872, poet austriac.

30. *acest lucru îl descrie ... Baronul de Spaun, în mod fidel*: «Amintiri despre Schubert. Prima descriere a vieţii făcută de J. de Spaun» («Erinnerungen an Schubert. J. v. Spauns erste Lebensbeschreibung»), editată de Georg Schünemann, Berlin 1936, ediţia a 2-a 1938

31. *Pauline Anna Milder-Hauptmann*, 1785-1838, soprană.

32. *Johann Michael Vogl*, 1768-1840, cântăreț de operă și de lieduri.

33. *Eugen Dühring*, 1813-1921.

34. *Dühring și-a luat doctoratul cu o lucrare științifică interesantă*: «De tempore, spatio, cauzalitate atque de analysis infinitesimalis logica», Berlin 1861.

35. *apoi, într-o carte ... el a scris tot despre acest subiect*: «Dialectica naturii. Noi fundamentări logice ale științei și filosofiei» («Natürliche Dialektik. Neue logische Grundlegungen der Wissenschaft und Philosophie»), Berlin 1865.

36. *premiu pentru istoria mecanicii*: «Istorie critică a principiilor generale ale mecanicii» («Kritische Gesichte der allgemeinen Prinzipien der Mechanik»), Berlin 1873; a fost încununată de Facultatea de Filosofie a universității din Göttingen cu premiul 1 al Fundației Beneke. A doua ediție, revizuită și amplificată, apare la Leipzig în 1877.

37. *Julius Robert Mayer*, 1814-1878, medic și naturalist.

38. *Dühring și-a scris lucrarea*: «Robert Mayer, Galilei al secolului al nouăsprezecelea și crimele savanților împotriva unor mari deschizători de drumuri în știință» («Robert Mayer, der Galilei des neunzehnten Jahrhunderts und die Gelehrtenuntaten gegen bahnbrechende Wissenschaftsgrößen»), 2 Părți, Chemnitz 1880.

39. *El a scris ... broșura*: «Supraestimarea lui Lessing și pledoaria sa în favoarea evreilor» («Die Überschäzung Lessings und dessen Anwaltschaft für die Juden»), Karlsruhe 1881.

40. «*Marii oameni ai literaturii moderne*» («Die Größen der modernen Literatur»), 2 volume, ediţia a doua, Leipzig 1904-1910.

41. *Friedrich Nietzsche*, 1844-1900, vezi şi «Rudolf Steiner şi Arhiva-Nietzsche» («Rudolf Steiner und Nietzsche-Archiv», Rudolf Steiner Studien, volumul VI), Dornach 1993.

42. *Elisabeth Förster-Nietzsche*, 1846-1935.

43. s*ă deschidem filosofia realului a lui Dühring*: «Curs de filosofie drept concepţie despre lume şi modelare a vieţii riguros ştiinţifică» («Kursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung»), Leipzig 1875, p. 84. Comp. ***Cursul vieţii mele*** («Mein Lebensgang»), GA 28, p. 261 şi urm.

44. *Hermann von Helmholtz*, 1821-1894, naturalist.

45. *el a editat ... un ziar*: «Personalist und Emancipator», bilunar pentru o atitudine spirituală capabilă de acţiune şi împotriva unei ştiinţe corupte.

46. *Baruch* (Benedikt) *Spinoza*, 1632-1677.

47. *lucrările ... lui Dühring*: «Noi mijloace fundamentale şi invenţii în domeniul analizei, algebrei, calculului funcţiilor şi geometriei aferente, precum şi principii asupra reformei matematice, alături de o îndrumare pentru studierea şi predarea matematicii» («Neue Grundmittel und Erfindungen zur Analysis, Algebra, Funktionsrechnung und zugehorigen Geometrie, sowie Prinzipien zur mathematischen Reform nebst einer Anleitung zum Studieren und Lehren der Mathematik»), de Dr. Eugen şi Ulrich Dühring, Leipzig 1884. «Cauză, viaţă, duşmani» («Sache, Leben und Feinde»), Karlsruhe 1882.

48. *Carl Vogt*, 1817-1895, naturalist. Ludwig Büchner, 1824-1899, medic. *Jakob Moleschott*, 1822-1893, medic şi naturalist. *Philipp Spiller*, 1800-1879, fizician.

Alexander Wießner, autor al lucrării «Atomul sau elementul de forţă al direcţiei» («Das Atom oder das Kraftelement der Richtung»), 1875.

49. *Gottfried August Bürger*, 1748-1794.

50. *Eduard von Hartmann*, 1842-1906.

51. *într-o altă serie de conferinţe*: Rudolf Steiner se referă aici, probabil, la conferinţele pe care el le-a ţinut la universitatea Populară din Berlin, de la 18 octombrie la 20 decembrie 1904, «Istoria Evului Mediu până la marile descoperiri şi invenţii», în ***Despre filosofie, istorie şi literatură*** («Gesichte des Mittelalters bis zu den großen Erfindungen und Entdeckungen», in «Über Philosophie, Gesichte und Literatur 1901-05»), GA 51.

52. «*Filosofia Inconştientului* – Încercare a unei concepţii despre lume» («Philosophie des Unbewußten – Versuch einer Weltanschauung»), Berlin 1869 (ediţia a 10-a, completată, în trei părţi, Leipzig 1889).

53. *Arthur Schopenhauer*, 1788-1860.

54. *a se nimici, într-o zi, această întreagă evoluţie pământească*: Comp. volumul 2, Capitolul XIV: Scopul procesului cosmic şi importanţa conştienţei (Das Ziel des Weltprozesses und die Bedeutung des Bewußtseins).

55. «*Fenomenologia conştienţei morale*»: «Phänomenologie des sittlichen Bewußtseins», Berlin 1879; Titlul ediţiei ulterioare: «Conştienţa morală» («Das sittliche Bewußtsein»).

56. *El a scris după aceea o carte…*: «Filosofia religiei» («Religionsphilosophie») 2 volume, ediţia Leipzig 1888 (Partea I: «Conştienţa religioasă a omenirii» – «Das religiöse Bewußtsein der Menschheit»; Partea a II-a: «Religia spiritului» – «Religion des Geistes»), «Estetica» («Aesthetik»), 2 volume, Berlin 1886-87.

57. *Friedrich Nietzsche*, 1844-1900: *... eu nu l-am văzut decât o singură dată*: Vezi ***Cursul vieții mele*** («Mein Lebensgang»), Capitolul XVIII, GA 28.

58. «*Naşterea tragediei din spiritul muzicii*» («Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik»), Leipzig 1872.

59. «*David Friedrich Strauß, mărturisitorul şi scriitorul*» («David Friedrich Strauß, der Bekenner und der Schriftsteller»), Leipzig 1873. «*Schopenhauer ca educator*» («Schopenhauer als Erzieher»), Leipzig 1874. «*Despre foloasele şi dezavantajele istoriei pentru viaţă*» («Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben»), Leiozig 1874. «*Richard Wagner la Bayreuth*» («Richard Wagner in Bayreuth»), Chemnitz 1876.

60. «*Omenesc, prea omenesc*. O carte pentru spiritele libere» («Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch fur freie Geister»), Chemnitz 1879; Ediţie nouă în 2 volume, 1886. «*Aurora, reflecţii asupra prejudecăţilor morale*» («Morgenröte, Gedanken über die moralischen Vorurteile»), Chemnitz 1881. «*Ştiinţa veselă*» («Fröhliche Wissenschaft»), Chemnitz 1882.

61. *el chiar i-a dedicat lui Voltaire o carte*: Prima ediţie a cărţii «Omenesc, prea omenesc» («Menschliches, Allzumenschliches»), Chemnitz 1878, a cărei foaie de titlu mai purta şi dedicaţia: „În memoria lui Voltaire, cu ocazia ceremoniei de comemorare a zilei morţii sale, 30 mai 1778."

62. «*Aşa grăit-a Zarathustra*» – O carte pentru toţi şi pentru nimeni («Also sprach Zarathustra» – Ein Buch für Alle und Keinen). Părţile I-III, Chemnitz 1883-1884, Partea a IV-a, Leipzig 1885.

63. «*Cazul Wagner*. O problemă a muzicienilor» («Der Fall Wagner. Ein Musikanten-Problem»), Leipzig 1889.

64. «*Amurgul idolilor*, sau: Cum să filosofezi cu ciocanul» («Götzen-Dämmerung, oder: Wie man mit dem Hammer philosophiert»), Leipzig 1889.

65. *Jules Michelet*, 1798-1874, istoric şi filosof francez. Citat de Nietzsche, în «Amurgul idolilor» – Peregrinările unui om neadecvat epocii sale («Götzen-Dämmerung» – Streifzüge eines Unzeitgemäßen -1).

66. *Georg Brandes*, 1842-1927, scriitor şi critic literar danez. A corespondat cu Nietzsche începând din anul 1887; vezi ultimele scrisori ale lui Nieztzsche din ianuarie 1889.

67. *Mahomed*, cca 570-632.

68. *Carol cel Mare*, 742-814.

69. *Harun-al-Rashid*, 766-809, calif al Bagdadului.

70. *Einhard (Eginhart)*, cca 770-840. Istoric, arhitect şi biograf al lui Carol cel Mare; «Vita Caroli Magni».

71. *Wulfila (Ulfila)*, 311-382 episcop gotic. A tradus Biblia în gotică; fragmente din ea sunt păstrate în celebrul «Codex argenteus» la Upsala, altele la Milano, Roma, Turin şi Wolfenbüttel.

72. *Karl Martell*, cca 688-741. A oprit definitiv pătrunderea arabilor prin luptele de la Tours şi de la Poitiers din 732 şi de la Narbonne din 737.

73. *în cultura artistică*: În ediţiile anterioare este scris greşit: „în natura artistică"; corectura s-a făcut după stenogramă.

74. *Friedrich Theodor Vischer Franz Schubert*, 1797-1828.

75. *Francis Bacon de Verulam*, 1516-1616, om de stat şi filosof englez.

76. *Tarik*, i-a învins în 711, la Jerez de la Frontera, pe vizigoții comandați de Roderich, într-o bătălie care a durat șapte zile.

77. *Charles Darwin*, 1809-1882.

78. *Mamun*, fiul lui Harun-al-Rashid; calif între 813-833.

79. *Pierre Simon Laplace*, 1749-1827, matematician și astronom francez.

80. *Alexandru cel Mare*, 356-323 î. Chr.

81. *Mu'âvja*, calif între 661-680, a mutat capitala de la Medina la Damasc.

82. *Woodrow Wilson*, 1856-1924. Președinte al Statelor Unite între 1913-1921.

83. *Giuseppe Garibaldi*, 1807-1882. Pregătitorul și adevăratul creator al statului italian.

84. *Victor Emanuel II*, 1820-1878, rege al Italiei începând din 1861.

85. *Gotthold Ephraim Lessing*, 1729-1781.

86. *«Laokoon*, sau despre limitele picturii și poeziei» («Laokoon, oder über die Grenzen der Malerei und Poesie»), Berlin 1766.

87. «*Nathan Înțeleptul*» («Nathan der Weise»), dramă, Braunschweig 1779.

88. «*Ernst și Falk, dialoguri pentru francmasoni*» («Ernst und Falk, Gespräche für Freimaurer»), Wolfenbüttel 1778-1780.

89. *Erich Schmidt*, născut în 1835. «Lessing, Gesichte seines Lebens und seiner Schriften» (Lessing, istoria vieții și a scrierilor sale»), Berlin 1884-92, 2 volume.

90. «*Dramaturgia de la Hamburg*» («Hamburgische Dramaturgie»), 1767.

91. *ceea ce a scris Lessing într-o scrisoare*: La 31 decembrie la Eschenburg: „Bucuria mea a fost prea scurtă.

Şi eu l-am pierdut cu atâta durere, pe acest fiu! Căci el era atât de inteligent! atât de inteligent! – ... Nu era oare inteligenţă faptul că a trebuit să vină pe lume cu forcepsul? Faptul că el a observat atât de curând mizeria? Nu era oare inteligenţă faptul că el a prins prima ocazie ca să dispară din nou? – Cu siguranţă, micuţul spiriduş mi-o răpeşte astfel şi pe mama sa. – ..."

92. *Cristoph Friedrich Nicolai*, 1733-1811, scriitor. A întemeiat, împreună cu Lessing şi Moses Mendelssohn în 1759 la Berlin «Briefe, die neueste Literatur betreffend».

93. *Fichte a scris o lucrare foarte interesantă împotriva lui Nicolai*: «Viaţa şi opiniile bizare ale lui Friedrich Nicolai» («Fiedrich Nicolai's Leben und sonderbare Meinungen»), 1801.

94. *Gottfried Wilhelm*, Baron von Leibnitz, 1646-1716.

95. «*Educarea neamului omenesc*» («Die Erziehung des Menschengeschlechts»), 1780.

96. *George Noël Gordon Lord Byron*, 1788-1824.

97. *Marie Eugenie Delle Grazie*, 1864-1931.

98. *Eugen Heinrich Schmitt*, 1851-1916. «Misterul dialecticii hegeliene» («Das Geheimnis der Hegelschen Dialektik»), 1888.

99. *Unii dintre cei care s-au ocupat de istoria antroposofiei, vor fi dat, desigur, de numele lui Eugen Heinrich Schmitt*: Eugen Heinrich Schmitt a colaborat la «Magazin für Literatur» în perioada în care îl edita Rudolf Steiner. Despre lucrarea sa «Gnoza» («Die Gnosis»), Rudolf Steiner a scris în «Luzifer», iulie 1903, o cronică (***Luzifer-Gnosis***, GA 34, p. 411). Într-un răspuns la întrebări care au urmat conferinţei din 30 martie 1905 (până acum netipărită), la întrebarea „Ce credeţi despre dr. Eugen Heinrich Schmitt", Rudolf Steiner a răspuns următoarele:

„El manifestă simpatie faţă de teosofie şi, după ce a publicat scrierea referitoare la misterul dialecticii hegeliene, a mai scris câte ceva despre teosofie, dar gândirea sa este prea constructiv matematică şi se bazează prea puţin pe percepţia concretă. Gândirea sa este, de asemenea, prea puţin tolerantă faţă de alte concepţii."

100. *acest profesor al meu la care ţineam mult*: Georg Kosak, 1836-1914. Profesor la Şcoala Reală Superioară din Wiener-Neustadt. – Vezi ***Cursul vieţii mele*** («Mein Lebensgang»), Capitolul II, GA 28.

101. *Giuseppe Mazzini*, 1806-1872.

102. *Contele Camillo Benso di Cavour*, 1810-1801, om de stat italian.

103. *Ernst Haeckel*, 1834-1919.

104. *îl găsim pe acel papă*: Hildebrand a fost ales papă în 1073 sub numele de Gregorius al VII-lea.

105. *Citiţi, vă rog, frumosul său tratat*: «Cum îşi imaginau cei vechi moartea» («Wie din Alten den Tod gebildet»), 1769.

106. *Şi dacă Dumnezeu ar ţine în mâna sa dreaptă…* : Citat din scrierea teosofică: «Un răspuns la o replică» («Eine Duplik»), Secţiunea 1.

107. *Alexander, baron von Bernus*, 1880-1963, poet şi cercetător alchimist. În revista «Das Reich», München, a apărut în 1917/18, anul 2, Cărţile 3 şi 4, anul 3, Cartea 1, articolul lui Rudolf Steiner despre *Nunta Chimică a lui Christian Rosenkreutz* («Die Chymische Hochzeit des Christian Rosenkreutz»). Republicat în ***Filosofie şi Antroposofie*** («Philosophie und Anthroposophie»), GA 35.

108. *Johann Valentin Andreae*, 1586-1654.

109. *faptul că cercul este locul geometric*: Despre locul geometric al câturilor constante» («Über den geometrischen Ort des constanten Quotienten»), Articol-

program din cel de-al doilea raport anual prezentat de Georg Kosak.

110. *Împăratul Constantin*, 274-377. Consacrarea solemnă a Constantinopolului a avut loc în mai 330.

111. *Ţarul Petru cel Mare*, 1672-1725.

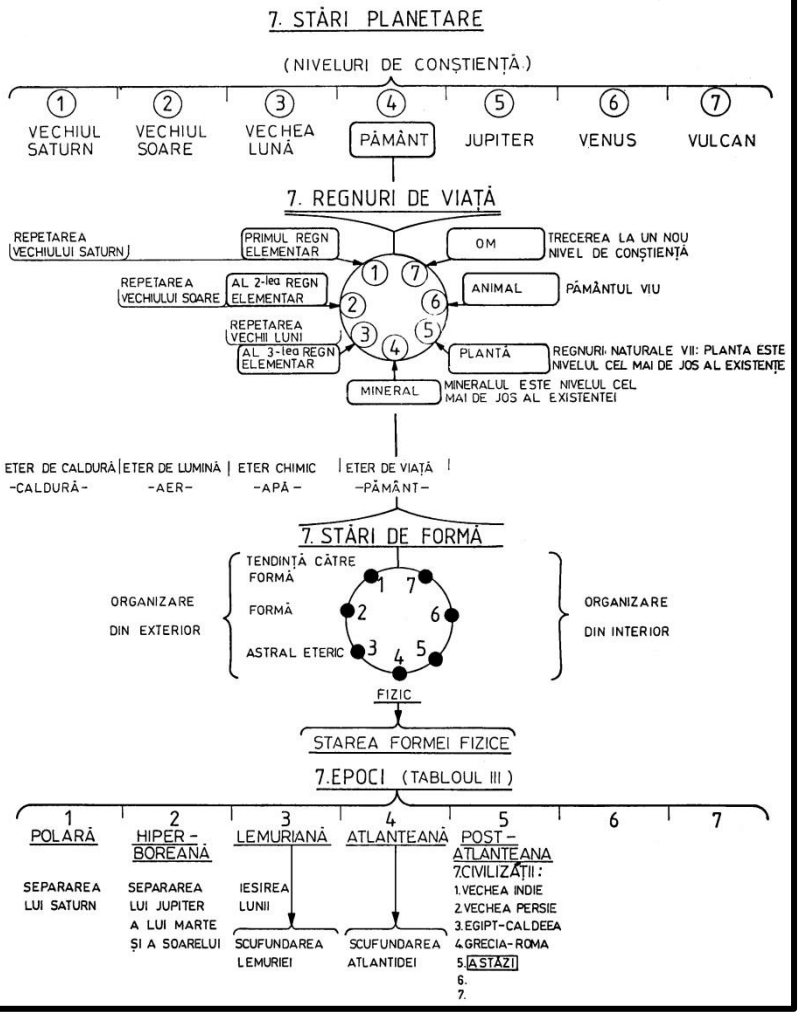
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

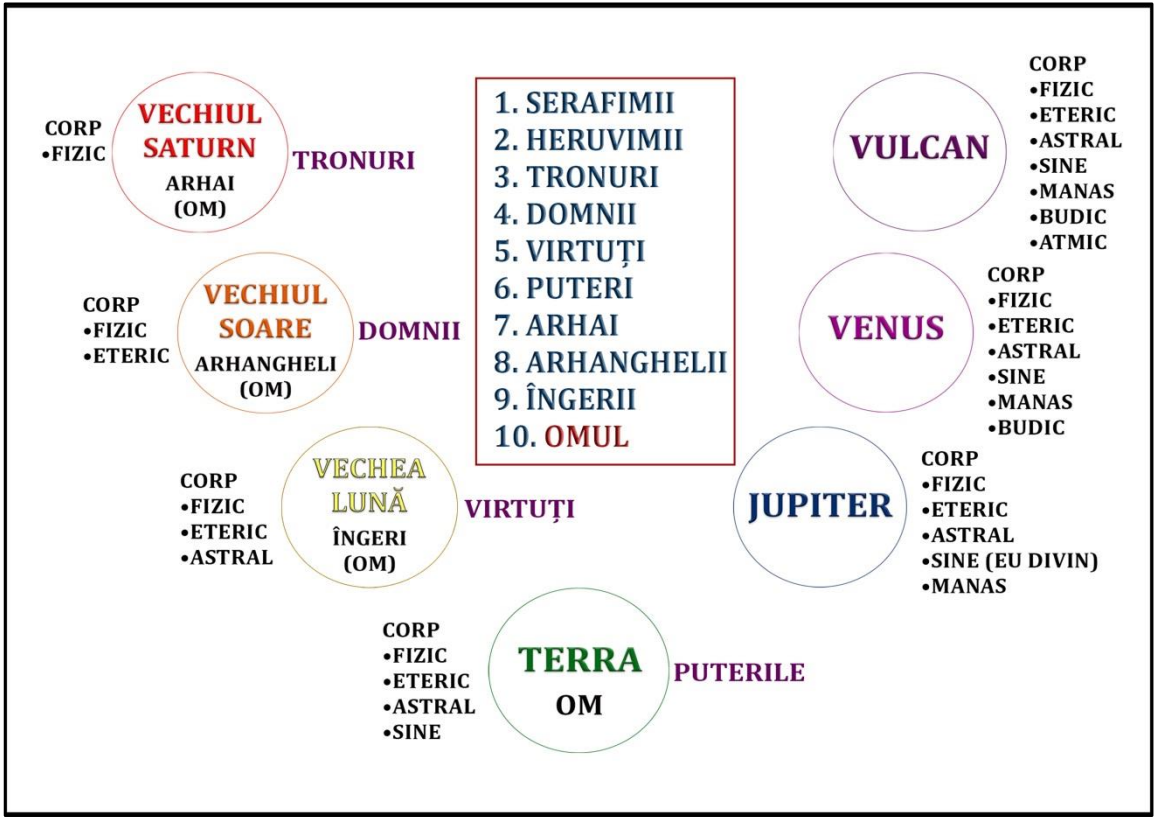
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali.	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice.
				Cambrian	Pești primitivi		
				Silurian Devonian	Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Primele plante de uscat.	Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1.	Tertiar: Paleocen	Primele copitate sălbatice.	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire.
			2.	Eocen			Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar.
			3.	Oligocen Miocen Pliocen	Mamifere superioare Vite Primate		(TABLOU VII, VIII, IX)
			4.	Cuaternar: Diluviu	(Schelete umane)		Glaciații
			5.	Glaciații (TABLOU XI)	Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		
			6.				
			7.	Scufundarea Atlantidei			Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ATLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1.	♋ Vechea Indie	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)
			2.	♊ Vechea Persie			
			3.	♉ Egipt-Caldeea			
			4.	♌ Grecia – Roma			
			5.	♐ Astăzi			
			6.	≈			
			7.	♑			

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS